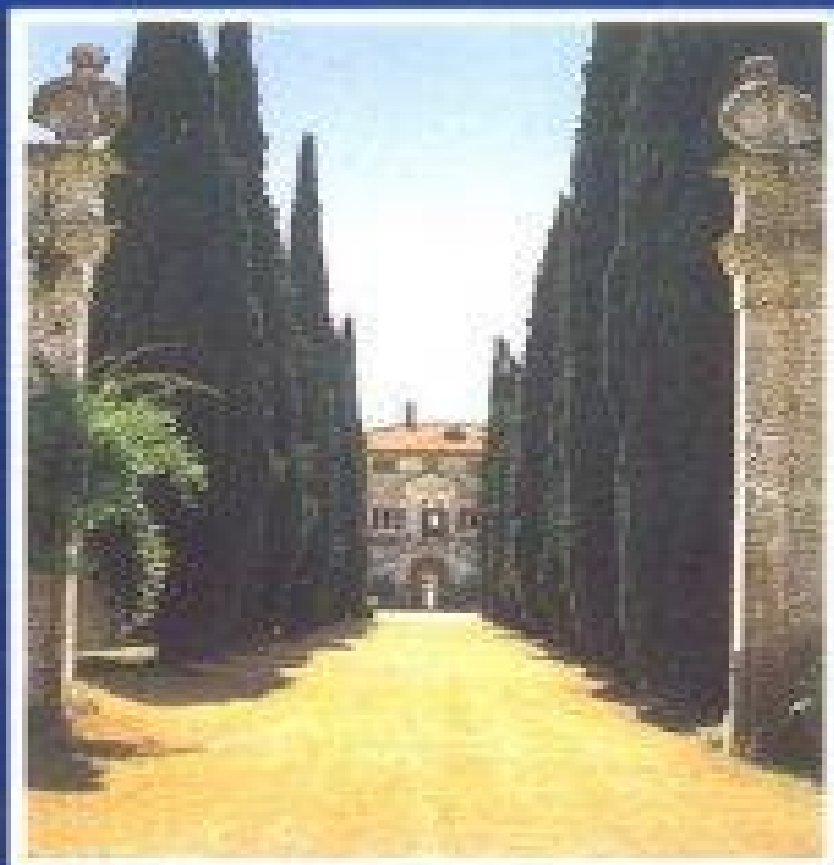

Donna Leon

Nobiltà

commissario Brunetti indaga

Nobiltà

A Noble Radiance

Donna Leon, 1997

*Donna Leon već godinama živi u Veneciji, a prije toga je živjela u Švicarskoj, Iranu, Saudijskoj Arabiji i Kini te radila kao učiteljica. Danas kombinira pisanje s predavanjem engleske književnosti na jednom sveučilištu u blizini Venecije. Svi njeni prethodni romani u kojima se pojavljuje commissario Brunetti vrlo su cijenjeni i redovito osvajaju vrhove popisa najprodavanijih romana u Švicarskoj, Austriji i Njemačkoj, a isto se dogodilo i s njena dva posljednja romana, *Acqua Alta* i *Sumrak vjere*.*

Per Biba e La Bianca

La nobilta ha dipinta negli occhi l'onesta

(Plemstvu se poštenje čita u očima)

Don Giovanni, Mozart

1

Na tom polju, pravilnoj četvorini prekrivenoj suhom travom podno jednog seoceta u pobrđu Dolomita, nije se nalazilo ništa što bi privlačilo pozornost. Polje je ležalo na dnu obronka obraslog listopadnom šumom koju se dalo posjeći za ogrjev, i to je bio argument kojim je opravdavana viša cijena kada su zemljište i dvjesto godina stara kuća na njemu ponuđeni na prodaju. Sjeverno od zemljišta, nagnuta gora nadvijala se nad gradićem Ponte nelle Alpi; stotinu kilometara južnije nalazila se Venecija, predaleko da bi utjecala na politiku ili običaje toga područja.

Stanovnici toga sela talijanskim su se jezikom nekako nevoljko služili, a ugodnije su se osjećali govoreći belunskim narječjem.

Gotovo pola stoljeća to je polje ležalo neobrađeno, a kamena kuća čučala nenastanjena. Veliki crepovi od škrljevca kojima je bio prekriven krov pomakli su se s mjesta s vremenom i zbog naglih promjena temperature, a možda i zbog povremenih potresa koji su bili pogađali to područje stoljećima tijekom kojih je taj krov štutio kuću od kiše i snijega, tako da to više nije činio, jer su mnogi od tih crepova skliznuli i razbili se tresnuvši o tlo, ostavljajući tako prostorije na katu izložene ćudima vremena. Kako su kuća i zemljište predstavljali središnji dio osporavane oporuke, nijedan od osam nasljednika nije ni prstom maknuo kako bi zamijenio crepove koji su nedostajali, bojeći se da nikada neće dobiti naknadu za tih nekoliko stotina tisuća lira uložениh u popravak. I tako su kiša i snijeg prvo kapali, a zatim i potekli niz kućne zidove, grickajući gipsane ukrase i daščani pod, a svake se godine krov sve više naginjao prema tlu.

A iz istih je razloga i polje bilo zapušteno. Nitko od predodređenih nasljednika nije želio tratiti ni vremena niti novaca na obradu zemlje, niti je itko od njih želio oslabjeti svoj pravni položaj time što će ih netko vidjeti kako besplatno koriste taj posjed. Korov je bujao, a bujao je silnom brzinom zahvaljujući činjenici da su posljednji ljudi koji su je obrađivali tu zemlju desetljećima gnojili izmetom svojih kunića.

Miris stranoga novca konačno je razriješio spor oko oporuke: dva dana nakon što im je umirovljeni njemački liječnik dostavio svoju ponudu za kuću i zemljište, osam se nasljednika sastalo u kući

najstarijeg. I prije kraja večeri, bili su donijeli jednoglasnu odluku da kuću i zemljište prodaju; odluka koja je uslijedila nakon prethodne bila je da posjed prodaju tek nakon što stranac udvostruči ponuđeni iznos, što bi konačnu prodajnu cijenu učinilo četverostruko višom od one koju bi ijedan mjesni stanovnik bio spreman — ili u stanju — platiti.

Tri tjedna kasnije, nakon što je posao sklopljen, oko kuće su se počele uzdizati skele, a stotine ljeta stari, rukom klesani škrljasti crepovi počeli su letjeti s krova i razbijati se na dvorišnom tlu. Umijeće slaganja škrljevca bilo je umrlo s obrtnicima koji su ih znali rezati, a zamijenili su ih ukalupljeni pravokutnici od betona koji su nejasno podsjećali na crepove od terakote. Budući da je liječnik bio unajmio najstarijeg nasljednika da bude predradnik, radovi su brzo napredovali; kako je to bila pokrajina Belluno, posao je bio obavljan pošteno i dobro. Do sredine proljeća, obnova kuće bila je gotovo dovršena, a s prvim toplim danima, novi se vlasnik, koji je svoj radni staž proveo u blještavo osvijetljenim operacijskim dvoranama i koji je radovima na obnovi upravljao telefonom i faksom iz Münchena, posvetio stvaranju vrta o kojem je sanjao godinama.

U selu se stvari pamte vrlo dugo, pa se netko sjetio da se stari vrt protezao uzduž niza oraha sa stražnje strane kuće, pa je zato Egidio Buschetti, predradnik, odlučio preorati taj komad zemlje. Tu zemlju za njegova života nitko nije bio obrađivao te je zato Buschetti procijenio kako će morati dvaput preorati to zemljište: jednom kako bi raskrčio metar visoki korov, a onda drugi put kako bi izrahlao bogato tlo ispod.

Najprije je Buschetti pomislio kako je riječ o konju — pamtio je da su stari vlasnici bili imali dva — pa je nastavio traktorom orati sve do mjesta za koje je bio ustanovio da je kraj polja. Zavrtjevši veliko kolo upravljača, polukružno je okrenuo traktor i krenuo istim putem natrag, diveći se pravocrtnosti brazde koju je zaorao, zadovoljan što je ponovno na suncu, sretan zbog zvuka i osjeta posla, sada već uvjeren kako je proljeće stiglo. Ugledao je kost kako izlomljeno strši iz brazde koju je upravo bio izorao, a njena bijela dužina jasno se ocrtavala na pozadini gotovo crne zemlje. Ne, nije dovoljno dugo da bi bilo konjska kost, ali nije se sjećao da je itko ikada ondje držao

ovce. Znatiželjan, usporio je traktor, nekako oklijevajući da je pregazi i smrvi.

Ubacio je u prazan hod i polako se zaustavio. Povukavši ručnu kočnicu, sišao je sa svog visokog metalnog sjedala i prišao izbočenoj kosti koja je stršila prema nebu. Sagnuo se i posegnuo rukom kako bi je iščupao i uklonio s puta traktoru, ali se naglo uspravio potaknut iznenadnom gadjljivošću, tako da ju je samo gurnuo vrhom svoje teške čizme, nadajući se da će je tako izbaciti iz zemlje.

No ona se ni ne pomakne, pa se Buschetti okrene na peti i ode do traktora gdje je iza sjedala imao pričvršćenu lopatu. Vrativši se do kosti, pogled mu je pao na blještavi bijeli oval malo dalje niz brazdu. Nijedan konj i nijedna ovca nisu gledali svijet iz tako okrugle lubanje, niti bi mu se cerili odozdo pokazujući mu oštre zube jednog mesoždera, toliko slične njegovim vlastitima.

2

I vrapci već znaju da se novosti u malim sredinama nikada ne šire brže nego kada je riječ o smrti ili katastrofi, tako da su vijest o ljudskim kostima pronađenima u vrtu stare kuće Orsezovih svi stanovnici sela Coldi Cugnan doznali i prije večere. Još od smrti načelnikova sina u onoj prometnoj nesreći dolje kod cementare prije sedam godina vijesti se nisu brže proširile; čak su i priči o Grazielli Rovere i električaru trebala dva dana da dopre do svih ušiju. Ali te noći su seljaci, svih sedamdeset i četvoro, isključili svoje televizore ili ih stišali pa razgovarali nadglasavši ih, tijekom večere, pokušavajući dokučiti kako se to moglo dogoditi i, što je još zanimljivije, tko bi to mogao biti.

Spikericu u džemperu od kunovine na RAI 3, plavušu koja je svake večeri na nosu imala drukčiji okvir naočala, nitko nije niti zamijetio dok je čitala vijesti o posljednjim užasima rata u bivšoj Jugoslaviji, niti je itko obratio i najmanju pozornost uhićenju bivšeg ministra unutarnjih poslova pod optužbom da je primio mito. Obje su vijesti već postale uobičajenima, ali lubanja u jarku iza kuće onoga stranca, to je bila novost. Do pred odlazak u postelju, već su se rasplele priče o tome kako je lubanja bila raskoljena udarcem sjekire, ili propucana metkom, a na njoj su se, navodno, vidjeli i tragovi pokušaja rastvaranja kiselinom. Policija je bila zaključila, kako su ljudi bili uvjereni, da su to kosti neke trudnice, nekog mladića i muža Luigine Menegaz, koja je u Rim otišla prije dvanaest godina i od koje više nitko glasa čuo nije. Te su večeri stanovnici Col di Cugnana zaključali vrata svojih domova, a onima koji su ključeve bili davno izgubili i nikada dotad im nije palo na pamet da ih potraže te je noći san teže dolazio na oči no ostalima.

U šest sati sljedećega jutra, dva karabinjerska terenca dovezla su se do doma doktora Litfina i prevezli se preko nedavno posijane trave kako bi se parkirali s obje strane dviju dugih brazdi zaoranih prethodnoga dana. Tek sat vremena kasnije iz središta pokrajine, Belluna, automobilom se dovezao medico legale toga grada. On nije bio čuo nikakve glasine o identitetu i uzroku smrti osobe čije su kosti ležale u polju, tako da je učinio ono što je izgledalo najbitnijim:

naložio je dvojici svojih pomoćnika da prosiju zemlju kako bi pronašli druge ostatke.

Dok se ovaj spori postupak odvijao, oba karabinjerska vozila naizmjenice su vozila preko uskoro uništenog travnjaka i odlazila do sela, gdje je šest policajaca ispilo svoje kave u malom kafiću, a zatim se počelo raspitivati među seljanima nedostaje li tko među njima. Činjenica da su kosti izgledale kao da su u tlu već godinama nije ih omela u odluci da se raspitaju o nedavnim događajima, tako da njihova istraga nije urodila nikakvim plodom.

U polju podno sela, dva pomoćnika doktora Bortota bila su sastavila okvir unutar kojeg se nalazilo fino sito i namjestila ga pod oštrim kutom. Polako su prosijavali vjedro za vjedrom zemlje nad sitom, povremeno se saginjući kako bi iščeprkali kakvu košćicu ili nešto što bi izgledalo kao da bi moglo biti kost. Kako bi koju podigli, pokazivali bi je svojem nadređenom, koji je stajao na rubu brazde, sklopivši ruke za leđima. Dugačak komad crne plastike bio je prostrt pod njegovim nogama, a kad bi mu pokazali koju kost, on bi davao upute svojim pomoćnicima kamo da ih stave te su zajedno polako počeli sastavljati svoju jezovitu slagalicu.

Povremeno bi, sad jednog, sad drugog pomoćnika, zamolio da mu dodaju kost, trenutak bi se zagledao u nju, a zatim se sagnuo kako bi je stavio na njeno mjesto na plastičnoj prostirci. Dvaput se bio ispravio, jednom se sagnuvši kako bi pomaknuo jednu košćicu s desne strane na lijevu, a drugi put, prigušeno uskliknuvši, pomjerivši drugu kost s prednjeg dijela stopala na kraj onog što je nekada bilo zglavak ruke.

U deset sati pojavio se doktor Litfin, kojem su prethodne večeri javili o otkriću u njegovom vrtu i koji je odmah sjeo u auto i cijele noći vozio od Münchena do svojeg posjeda. Parkirao je vozilo pred kućom i ukočeno se izvukao s vozačkoga sjedala. Iza kuće je ugledao bezbrojne duboke tragove guma utisnute u mladi travnjak koji je, ispunjen čistim veseljem, bio zasijao tri tjedna ranije. Ali tada je opazio tri muškarca koja su stajala u polju, u daljini, daleko gotovo kao i niz mladica malina koje je bio donio iz Njemačke i posadio u isto ono vrijeme.

Krenuo je preko razorenog travnjaka, ali je stao kao ukopan na oštar povik koji je čuo odnekud sa svoje desne strane. Osvrnuo se,

ali nije vidio ništa osim tri prastara stabla jabuke koja su bila izrasla oko ruševnog bunara. Ne vidjevši nikoga, on ponovno krene prema trojici u polju. Napravio je tek nekoliko koraka kad su dvojica muškaraca u zlokobnim crnim odorama carabinieri iskočili pred njega ispod najbliže jabuke, uperivši u nj svoje strojnice.

Doktor Litfin bio je preživio rusku okupaciju Berlina, i iako se to bilo dogodilo prije pedeset godina, njegovo je tijelo još uvijek pamtilo pogled na naoružane ljude u odorama. Podigao je obje ruke iznad glave i okamenio se na licu mjesta.

Tada su obojica u potpunosti izronila iz sjene, a doktor je na trenutak bio doživio priviđenje, dok mu je pred očima sijevnuo kontrast njihovih smrtno-crnih odora i nevinog zastora ružičastih jabučnih cvjetova za njihovim leđima.

Približavajući mu se, njihove ulaštene čizme gazile su tepihom svježe otpalih latica.

"Što radite ovdje?" oštro je upitao prvi.

"Tko ste vi?" upitao je drugi istim takvih ljutitim tonom.

Na talijanskom, koji je u strahu zazvučao nespretno, on zausti,

"Ja sam doktor Litfin. Ja sam..." reče on, ali zašuti, tražeći odgovarajuću riječ. "Ja sam ovdje padrone."

Carabinierima je bilo rečeno da je novi vlasnik Nijemac, a njegov je naglasak zvučao dovoljno stvarno, tako da su spustili svoje strojnice, iako prste nisu micali s okidača. Litfin je to shvatio kao dopuštenje da spusti ruke, iako je to učinio vrlo polako. Budući da je bio Nijemac, znao je da su puške uvijek moćnije od bilo kakvog traženja zakonskih prava, tako da je pričekao da mu priđu, no to ga nije spriječilo u tome da svoju pozornost istoga trena ponovno posveti trojici muškaraca koji su stajali na svježe izoranoj zemlji, sada nepomični kao što je i on bio, i promatrali njega i carabinieri kako im se približavaju.

Dvojica policajaca, iznenada izgubivši samopouzdanje pred osobom koja si je mogla priuštiti obnovu kuće i zemljišta koje se prostiralo svuda oko njih, koračala su prema doktoru Litfinu i kako su mu se primicali, tako se mijenjao odnos snaga. Litfin je to spoznao i odlučio iskoristiti priliku.

"Što se to ovdje događa?" upitao je, pokretom ruke obuhvaćajući cijelo polje, ostavljajući policajcu da sam zaključi odnosi li se njegovo

pitanje na izgaženi travnjak ili na tri muškarca koja su stajala na drugom kraju polja.

"U Vašem je polju pronađen leš." odgovori mu prvi policajac.

"To znam, no što se to ovdje događa...?" tražio je pravu riječ i jedino što mu je palo na pamet bilo je 'distruzione. '

Činilo se kao da tragovi kotača postaju sve dubljima i dubljima dok su ih trojica muškaraca proučavala, sve dok jedan od policajaca ne reče,

"Morali smo se odvesti vozilima dublje u polje."

Iako je to bila očita laž, Litfin se nije obazreo na nju. Okrenuo je leđa dvojici policajaca i pohitao prema drugoj trojici tako brzo da ga nijedan od policajaca nije ni pokušao zaustaviti. Stigavši na kraj prve duboke brazde, doviknuo je muškarcu koji je očigledno bio glavni,

"Što je to?"

"Jeste li Vi doktor Litfin?" upita drugi doktor, kojem su već ispričali svašta o tom Nijemcu, koliko je bio platio za tu kuću i koliko je do sad bio platio za obnovu.

Litfin kimne glavom, a kako mu od drugog muškarca nije pristizao nikakav odgovor, on ponovno upita,

"Što je to?"

"Rekao bih daje riječ o muškarcu dvadesetih godina." reče doktor Bortot, a zatim, okrećući se ponovno svojim pomoćnicima, mahne im rukom neka nastave raditi.

Litfinu je trebao trenutak da se oporavi od žestine odgovora, ali kad se oporavio, stupio je na izoranu zemlju i stao tik do drugog doktora. Dugo su stajali jedan pokraj drugoga ne rekavši ni riječ, promatrajući dvojicu muškaraca u jarku kako polako stružu zemlju.

Nakon nekoliko minuta, jedan od dvojice pomoćnika pruži doktoru Bortotu jednu kost, a on se, bacivši pogled na nju, sagne i položi je na kraj drugog zglavka. Još dvije kosti; još dva brza polaganja.

"Tamo, tebi slijeva, Pizzetti." reče Bortot, prstom pokazujući na slični bijeli gumbić koji je ležao na daljem kraju rova. Čovjek kojem se obratio baci pogled prema njemu, sagne se i podigne ga, te ga doda doktoru. Bortot ga je jedan trenutak proučavao pogledom, držeći ga oprezno palcem i kažiprstom, a zatim se okrene prema Nijemcu.

"Bočna klinasta kost?" upita on.

Litfin napući usne razgledajući kost. Čak i prije no što je Nijemac dospio progovoriti, Bortot mu je stavi na dlan. Litfin ju je par trenutaka prevrtao po rukama, a zatim bacio pogled na kosti izložene na plastičnoj prostirci podno svojih nogu. "Tako je, ili je možda riječ o intermedijalnoj kosti." odgovori on, osjećajući se udobnije s latinskim nego s talijanskim.

"Da, da, mogla bi biti." reče Bortot. Mahnuo je rukom prema plastičnoj prostirci, a Litfin čučne kako bi je položio na kraj duge kosti koja je vodila do stopala. Uspravio se i obojica se zagledaše u nju. "Ja, ja." promrmlja Litfin; Bortot kimne glavom.

I tako su sljedećih sat vremena dvojica muškaraca stajala zajedno pokraj brazde koju je za sobom zaorao traktor, naizmjenice uzimajući kosti od dvojice pomoćnika koji su nastavili prosijavati plodnu zemlju kroz nagnuto sito.

Povremeno bi raspravljali o komadiću ili iveru, ali su se uglavnom slagali oko identiteta kostiju koje su im dodavala dvojica kopača.

Proljetno je sunce sipalo svoje zrake po njima; u daljini, kukavica se počela glasati svojim pozivom na parenje, ponavljajući ga sve dok na njega četvorica muškaraca više nisu obraćala pozornost. Kako je temperatura rasla, tako su počeli svlačiti svoje kapute i sakoe i vješati ih o niže grane stabala koja su rasla uz rub polja i označavalo zemljišnu među.

Kako bi skratili vrijeme, Bortot je postavio nekoliko pitanja o kući, a Litfin mu je objasnio kako su vanjski radovi na obnovi zgotovljeni; ostali su još samo unutarnji radovi, za koje će mu trebati dobar dio ljeta. Kada je Bortot upitao drugog doktora kako to da tako dobro govori talijanski, Litfin mu je objasnio da već dvadeset godina dolazi u Italiju na ljetovanje i da je tijekom posljednjeg ljetovanja, kako bi se pripremio za preseljenje, bio uzimao satove talijanskog jezika triput tjedno. Zvona u selu iznad njih odzvonila su dvanaest puta.

"Mislim da bi to bilo sve, dottore." jedan od muškaraca u rovu reče i, dajući težinu svojim riječima, zabode lopatu duboko u tlo i nalakti se na držak.

Izvadio je kutiju cigareta i zapalio jednu. I drugi pomoćnik prestane raditi, izvadi rupčić i obriše lice.

Bortot prvo promotri iskop oblika četvorine čije su stranice bile tri metra duge, zatim kosti i smežurane organe koji su ležali na

plastičnoj prostirci.

Iznenada, Litfin upita,

"Zašto mislite da je riječ o mladiću?"

Prije nego mu je odgovorio, Bortot se sagne i uzme lubanju.

"Zubi." reče on, pružajući je Nijemcu.

Ali umjesto da pogleda zube, koji su bili u dobrom stanju i bez tragova istrošenosti, Litfin, tiho zadržavajući od iznenađenja, okrene lubanju naopako, izloživši pogledu stražnji dio. Posred lubanje, baš iznad udubljenja koje bi odgovaralo još uvijek nedostajućim završnim kralješcima, bila je mala okrugla rupa. A u životu je bio vidio dovoljno lubanja i nasilnih smrti, tako da ga ovo nije niti zgranulo niti uznemirilo.

"Ali zašto mislite da je muško?" upita on, vraćajući lubanju Bortotu u ruke.

Prije odgovora, Bortot klekne i vrati lubanju natrag na njezino mjesto na vrhu ostalih kostiju.

"Zbog ovog: bilo je u blizini lubanje." reče on ustajući, vadeći nešto iz džepa sakoa i pružajući to Litfinu. "Sumnjam da bi neka žena nosila to."

Prsten koji je pružio Litfinu bio je debela zlatna žica koja se širila u okruglu, plosnatu plohu. Litfin spusti prsten na dlan svoje lijeve ruke i prevrne ga kažiprstom desne. Rezbarija je bila toliko pohabana da isprva nije mogao ništa razaznati, ali zatim je polako prepoznao što predstavlja: u plitkom reljefu bio je izrezbaren zamršen lik propetoga orla koji u svojoj lijevoj pandži drži stijeg, a u desnoj mač.

"Ne mogu se sjetiti talijanske riječi." reče Litfin gledajući prsten.

"Obiteljski grb?"

"Stemma." odgovori mu Bortot.

"Si, stemma." ponovi Litfin za njim te upita, "Prepoznajete li ga?"

Bortot kimne glavom.

"Čiji je to grb?"

"To je grb obitelji Lorenzoni."

Litfin zatrese glavom. Nikada nije čuo za njih.

"Jesu li oni iz ovoga kraja?"

Ovaj put Bortot zatrese glavom.

Pružajući mu prsten, Litfin upita Bortota,

"Odakle su onda?"

"Iz Venecije."

3

Ne samo doktor Bortot, već i gotovo svatko živ u Venetu, prepoznao bi prezime Lorenzoni. Studenti povijesti prisjetili bi se grofa toga prezimena koji je pratio slijepoga dužda Dandola za pljačkaškog pohoda na Konstantinopol 1204. godine; legenda kaže kako je Lorenzoni bio taj koji je starcu dodao svoj mač dok su se prebacivali preko zidina toga grada. Glazbenici bi se prisjetili da je najveći novčani prilog gradnji prvoga zdanja opere u Veneciji dala obitelj Lorenzoni.

Ljubitelji knjiga prepoznavali su to prezime kao prezime čovjeka koji je bio posudio novac Aldusu Manutiusu da otvori svoju prvu tiskaru u gradu 1495. godine. Ali to su sjećanja stručnjaka i povjesničara, ljudi koji imaju razloga sjećati se slavne prošlosti grada i te obitelji. Obični Venecijanci sjećaju se da je to prezime čovjeka koji je esesovcima 1944. godine pružio priliku da otkriju imena i adrese Židova koji su živjeli u njihovom gradu.

Od 256 venecijanskih Židova koji su bili nastanjeni u gradu, samo ih je osmoro preživjelo rat. Ali to je tek jedan od načina gledanja na činjenice i brojke.

Grublje rečeno, to znači da je 248 osoba, građana Italije i stanovnika onog što je nekada bila Najsvjetlija Republika Venecija, silom odvedeno iz svojih domova i ubijeno.

Ako je itko pragmatičan, onda su to Talijani, tako da su mnogi vjerovali da bi, da nije bilo Pietra Lorenzonija, oca današnjega grofa, jamačno netko drugi bio esesovcima otkrio skrovište vođe židovske zajednice. Drugi misle kako su mu jamačno zaprijetili smrću: naposljetku, od kraja rata pripadnici raznih grana obitelji su se svakojako posvetili dobrobiti grada, ne samo čineći dobročinstva i velikodušno darivajući javne i privatne ustanove, već i obavljajući razne dužnosti u gradskom poglavarstvu — pa čak jednom prigodom i dužnost gradonačelnika, iako u trajanju od samo šest mjeseci — i uzorno služeći, kako se kaže, u mnogim javnim službama. Jedan je Lorenzoni bio rektor Sveučilišta; drugi je neko vrijeme u šezdesetim godinama dvadesetog stoljeća organizirao Biennale; treći je, pak, posmrtno ostavio svoju zbirku islamskih minijatura muzeju Correr.

Čak i ako se nije sjetila svega ovoga, većina gradskog stanovništva prisjetila se imena mladića koga su dvije godine ranije dvojica zamaskiranih muškaraca otela s vozačkog sjedala, pokraj njegove djevojke, iz automobila parkiranog pred vratima obiteljske vile u predgrađu Trevisa. Djevojka je prvo bila nazvala policiju, a ne obitelj, tako da je imovina obitelji Lorenzoni istoga trena zamrznuta, čak i prije nego što je obitelj obaviještena o otmici. U prvoj poruci, kada je stigla, ucjenjivači su zahtijevali sedam milijarda lira otkupnine i u to se doba mnogo nagađalo o tome mogu li Lorenzoni uopće prikupiti toliko novca. U sljedećoj poruci, koja je stigla tri dana nakon prve, otmičari su snizili otkupninu na pet milijarda.

Ali do tada su već organi reda, iako ne pokazujući nikakvih jasnih znakova napretka u potrazi za odgovornim osobama, bili djelovali u skladu sa standardnim postupkom u slučaju otmice i učinkovito onemogućili sve pokušaje obitelji da posude traženi novac ili ga priskrbe iz inozemnih izvora, tako da ni drugom zahtjevu nije udovoljeno. Grof Ludovico, otac otetog mladića, putem državne televizije obratio se otmičarima s molbom da oslobode njegova sina.

Rekao je da je spreman zauzeti njegovo mjesto, iako je bio previše uzbuđen da bi objasnio kako to misli učiniti.

Na njegove molbe nije bilo odgovora; trećeg ucjenjivačkog zahtjeva nikada nije bilo.

Zbilo se to prije dvije godine, a od tada se nije čulo ni glasa o mladiću, Robertu, niti je postignut ikakav napredak u istrazi toga slučaja. Iako je zabrana raspolaganja imovinom ukinuta nakon šest mjeseci, imovina je sljedećih godinu dana ostala pod nadzorom državnog upravitelja, kojem je dužnost bila izdavati odobrenja za podizanje ili plaćanje svih iznosa koji premašuju stotinu milijuna lira.

U poslovanju obitelji Lorenzoni takve su svote isplaćivane mnogo puta tijekom toga razdoblja, ali sve su isplate bile legitimne i odobrene. Nakon što je istekao mandat državnog upravitelja, neprimjetno je vladino oko, koliko diskretno toliko i nevidljivo, nastavilo pažljivo pratiti poslovanje i potrošnju obitelji, ali nisu primijećena nikakva plaćanja koja bi se isticala među uobičajenim poslovnim izdacima.

Iako su morale proći još tri godine da bi mogao biti službeno proglašen mrtvim, mladića je njegova obitelj smatrala doista

pokojnim. Njegovi su roditelji svoje tugovanje za njim izražavali na svoj način: grof Ludovico je podvostručio napore koje je ulagao u svoje poslove, dok se grofica povukla u svoje tužne misli i bavila se pobožnim i dobrotvornim djelatnostima. Roberto im je bio sin jedinac, tako da se sada smatralo da obitelj nema nasljednika loze, pa je tako nećak, sin Ludovicova mlađeg brata, uveden u posao i odgajan tako da preuzme upravljanje poslovima obitelji Lorenzoni, uključujući i ogromne i raznorodne tvrtke u Italiji i inozemstvu.

Vijest da je pronađen kostur mladića s prstenom na kojem je izrezbaren obiteljski grb Lorenzonijevih iz jednoga od karabinjerskih vozila telefonom je dojavljena venecijanskoj policiji, a vijest je primio narednik Lorenzo Vianello, koji je pažljivo zapisao mjesto, ime vlasnika zemljišta i ime čovjeka koji je bio pronašao tijelo.

Spustivši slušalicu, Vianello se popne stubama kat više i pokuca na vrata svog nadređenog, commissarija Guida Brunettija. Začuvši povik, "Avanti,"

Vianello pritisne kvaku i otvori vrata te uđe u Brunettijev ured.

"Buon di, Commissario." reče on i, ne čekajući da ga ponudi, sjedne na svoje uobičajeno mjesto na stolcu nasuprot Brunettiju, koji je sjedio za svojim stolom, s debelim spisom rastvorenim pred sobom. Vianello primijeti da njegov nadređeni nosi naočale; nije se sjećao da ga je ikada ranije vidio s njima.

"Otkad nosite naočale, gospodine?" upita on.

Brunetti podigne pogled, a ispod leća njegove su oči bile neobično uvećane.

"Nosim ih samo za čitanje." reče on, skidajući ih s nosa i bacajući ih na spise pred sobom. "Zapravo ih ne trebam. Jedino što mi je s njima lakše pročitati sitna slova na ovim spisima iz Bruxellesa." Palcem i kažiprstom pritisnuo je korijen nosa i protrljao ga, kao da želi izbrisati udubljenja na kojima su mu se papučice naočala utisnule u kožu, kao i ono što je bio pročitao.

Podigao je pogled prema naredniku.

"Što je?"

"Primili smo poziv od carabinieri iz jednog mjesta koje se zove..." zausti on, zatim spusti pogled na list papira u ruci. "Col di Cugnan." Vianello zastane, ali Brunetti ne reče ništa. "Nalazi se u pokrajini Belluno." kao da bi Brunettiju išta pomoglo ako mu to mjesto smjesti

u precizno zemljopisno okružje. Budući da je Brunetti i dalje šutio, Vianello nastavi. "Jedan je poljoprivrednik orući u polju naletio na leš. Čini se da je riječ o mladiću u ranim dvadesetim godinama."

"Tko to kaže?" upade mu u riječ Brunetti.

"Mislim da tako kaže medico legale, gospodine."

"Kada se to dogodilo?" upita Brunetti.

"Jučer."

"Zašto su nas zvali?"

"Kod tijela je pronađen prsten s grbom Lorenzonijevih."

Brunetti ponovno protrlja prstima korijen nosa i zažmiri.

"Ah, jadan dečko." uzdahne Brunetti. On skloni ruku i pogleda preko stola u Vianella. "Jeste li sigurni?"

"Ne znam, gospodine." reče Vianello, odgovarajući na neizgovoren dio Brunettijeva pitanja. "Čovjek s kojim sam razgovarao samo mi je rekao da su prepoznali prsten."

"To ne znači da je prsten njegov, ne znači čak niti da je prsten pripadao..." ovdje Brunetti zastane i pokuša se prisjetiti mladićeva imena. "Robertu."

"Bi li itko tko ne pripada obitelji nosio takav prsten, gospodine?"

"Ne znam, Vianello. Ali tkogod da je to tijelo ondje ostavio, ako nije želio da tijelo bude identificirano, jamačno bi sa sobom ponio taj prsten. Bio mu je na prstu, zar ne?"

"Ne znam, gospodine. Samo mi je rečeno da je prsten pronađen uz tijelo."

"Tko je tamo glavni?"

"Čovjek s kojim sam razgovarao rekao mi je da mu je medico legale naložio da nas nazove. Negdje sam zapisao njegovo ime." Pogledao je papir koji je držao u ruci i rekao, "Bortot. To je sve što mi je rekao, nije mi rekao vlastito ime."

Brunetti zatrese glavom.

"Ponovite mi, kako se zove to mjesto?"

"Col di Cugnan." Videći Brunettijev upitan pogled, Vianello slegne ramenima kako bi mu pokazao da ni on nije nikada čuo za to mjesto. "To je gore, kod Belluna. Znae i sami kako su gore čudni nazivi mjesta: Roncan, Nevegal, Polpet."

"A i gomila prezimena je čudna, također, ako me sjećanje ne vara." Vianello mahne papirom.

"Kao i medico legale."

"Jesu li Vam carabinieri rekli išta drugo?" upita Brunetti.

"Ne, ali sam mislio da biste Vi to trebali znati, gospodine."

"Da, dobro." reče Brunetti, samo napola pozoran. "Je li itko stupio u vezu s obitelji?"

"Ne znam. Čovjek s kojim sam razgovarao nije mi rekao ništa o tome."

Brunetti posegne za telefonom. Kad mu se javio telefonist, zamolio ga je da ga spoji s carabinierijskom stanicom u Bellunu. Spojivši se s njima, predstavio im se i rekao da želi razgovarati s osobom zaduženom za istragu tijela pronađenog dan ranije. Za nekoliko je trenutaka već razgovarao s maresciallom Bernardijem, koji je izjavio kako je on zadužen za istragu ondje. Ne, nije znao je li prsten bio na prstu muškarca u rovu ili ne. Da je commissario bio ondje, bio bi vidio kako je to bilo teško ustanoviti. Možda bi mu medico legale mogao dati precizniji odgovor.

Zapravo, maresciallo mu uopće nije mogao dati mnogo obavijesti, osim onoga što je već bio zapisao Vianello na svoj list papira. Tijelo je bilo odvezeno u bolnicu u Bellunu, gdje će ostati sve dok ne bude obavljena autopsija. Da, imao je telefonski broj doktora Bortota, koji je dao Brunettiju, a koji pak više nije imao pitanja.

Spustio je slušalicu, a odmah zatim nazvao broj koji mu je carabinieri bio dao.

"Bortot." javi se doktor.

"Dobro jutro, doktore, ovdje commissario Guido Brunetti iz venecijanske policije." On ovdje napravi stanku, jer je bio navikao da mu ljudi upadaju u riječ s pitanjem zašto ih zove. Bortot ne reče ništa, pa Brunetti nastavi. "Zovem Vas zbog leša mladića pronađenog jučer. I zbog prstena pronađenog kod leša."

"Da, commissario?"

"Želio bih znati gdje se prsten nalazio?"

"Nije se nalazio na kostima ruke, ako to želite pitati. Ali nisam siguran da to znači da nije bio na ruci u prvom redu."

"Možete li to pojasniti, doktore?"

"Teško je reći što se zapravo dogodilo ovdje, commissario. Postoje neki dokazi da je tijelo pomicano. Pomicale su ga životinje. Što je normalno za svako tijelo koje neko vrijeme provede pod zemljom.

Neke od kostiju i neki organi nedostaju, a čini se da je dobar dio drugih kostiju pomaknut. Tako da je teško reći gdje se mogao nalaziti prsten u trenutku kada je zakopan."

"Zakopan?" zapita Brunetti.

"Imam razloga vjerovati da je ubijen metkom."

"Kakvog razloga?"

"Na korijenu lubanje nalazi se rupica promjera oko dva centimetra."

"Samo jedna rupica?"

"Da."

"A metak?"

"Moji su ljudi koristili obično sito prilikom pretraživanja lokacije, u potrazi za kostima, pa ako je ondje i bilo ičeg, sićušni djelići metka mogli su proći kroz sito."

"Jesu li carabinieri nastavili s potragom?"

"Ne mogu vam odgovoriti na to pitanje, commissario."

"Hožete li obaviti obdukciju?"

"Da. Veèeras."

"A nalazi?"

"Nisam siguran kakve nalaze očekujete, commissario?."

"Dob, spol, uzrok smrti."

"Već Vam sada mogu reći dob: rane dvadesete, i mislim da ništa što pronađem tijekom obdukcije to neće osporiti ili nas navesti da preciznije odredimo godine. Spol je gotovo jamačno muški, uzevši u obzir duljinu kostiju ruku i nogu.

A uzrok smrti je, nagađam, metak."

"Hoćete li moći to potvrditi?"

"Ovisi o tome što pronađem."

"U kakvom je stanju bilo tijelo?"

"Mislite, koliko je od njega ostalo?"

"Da."

"Dovoljno da izvučemo uzorke tkiva i krvi. Dobar dio tjelesnoga tkiva nestao je — životinje, rekoh Vam — ali neki od većih ligamenata i mišića, osobito oni na bedrima i nogama, u dobrom su stanju."

"Kada ćete imati nalaze, dottore?"

"Mora li to baš biti navrat-nanos, commissario! Naposljetku, bio je zakopan više od godinu dana."

"Mislim na njegovu obitelj, ne na policijske poslove."

"Mislite, prsten?"

"Da. Ako je to nestali sin Lorenzonijevih, mislim da bi im trebalo reći čim prije je moguće."

"Commissario, osim onoga što sam Vam već rekao, nemam dovoljno obavijesti da bih bio u stanju identificirati ga kao neku određenu osobu. Sve dok ne dobijem zubni i zdravstveni karton mladog Lorenzonija, ne mogu biti ni u što siguran osim dobi i spola i možda uzroka smrti. I prije koliko vremena se to dogodilo."

"Možete li to ikako procijeniti?"

"Kada je nestao taj mladi?"

"Prije otprilike dvije godine."

Nastupila je duga stanka.

"Onda je to moguće. Zaključujući prema onome što sam vidio. Ali mi svejedno trebaju zdravstveni kartoni kako bih bio apsolutno siguran."

"Ja ću stupiti u vezu s obitelji i zamoliti ih za kartone. Čim ih dobijem, poslat ću Vam ih faksom."

"Hvala Vam, commissario. Na objema stvarima. Ne volim kad moram razgovarati s obiteljima žrtava."

Brunetti nije mogao zamisliti tko bi mogao to voljeti, ali doktoru ne reče više ništa, osim da će ga nazvati večeras kako bi čuo je li obdukcija doista potvrdila doktorova nagađanja.

Kad je spustio slušalicu, Brunetti se okrene Vianellu. "Jeste li čuli?"

"Dovoljno. Želite li nazvati obitelj, ja ću nazvati Belluno i vidjeti jesu li carabinieri pronašli metak. Ako nisu, reći ću im neka se vrate na polje gdje su ga pronašli i traže sve dok ga ne nađu."

Brunettijevo kimanje glavom poslužilo je istovremeno i kao potvrda i zahvala. Kada je Vianello otišao, Brunetti izvuče telefonski imenik iz najniže ladice na svom stolu i otvori ga na slovu "L." Pronašao je trojicu Lorenzonija, a svi su živjeli na istoj adresi u četvrti San Marco:

"Ludovico, avvocato,"

"Maurizio, ingegnere." i "Cornelia." bez navedenog zanimanja.

Rukom je posegnuo za telefonom, ali umjesto da podigne slušalicu, ustane od stola i spusti se kat niže kako bi porazgovarao sa signorinom Elettrom.

Kad je ušao u malo predsoblje pred uredom svoga nadređenog, vice-questorea Giuseppea Patte, tajnica je bila zauzeta telefonskim razgovorom.

Ugledavši ga, nasmiješila mu se i podigla uvis jedan ljubičasto lakiran nokat. Dok je ona završavala s razgovorom, prišao je njezinom pisaćem stolu, istovremeno je slušajući što govori i pogledom šarajući po novinskim naslovima, čitajući ih naopako — a to se umijeće mnogo puta pokazalo vrlo korisnim. L'Esule di Hammamet, pisalo je u naslovu, a Brunetti se pitao zašto li su bivši političari koji napuste zemlju kako bi pobjegli pravdi uvijek "izbjeglice." a nikada "bjegunci."

"Onda se vidimo u osam." signorina Elettra reče, i dodala, "Ciao, caro." prije nego je spustila slušalicu.

Koji li je mladica bio zaslužio taj završni, izazovni smijeh, i tko će večeras sjediti nasuprot tih tamnih očiju?

"Nova ljubav?" upita Brunetti prije nego lije stigao razmisliti koliko je to pitanje drsko.

Iako je pitanje bilo i više no izravno, čini se da mu signorina Elettra uopće to nije zamjerila.

"Magari." reče ona umorno razočaranim glasom. "Kad bi barem bila. Ali nije — to je moj agent osiguranja. Sastajem se s njim jednom godišnje: on meni plati piće, a ja mu dam svoju jednomjesečnu plaću."

Iako je bio navikao na njezine česte govorničke ispade, Brunettiju je to ipak bilo iznenađujuće.

"Jednomjesečnu plaću?"

"Pa." razvlačila je ona, "približno toliko."

"A što ste to, ako mi dopuštate pitati, osigurali?"

"Svakako ne svoj život." reče ona nasmijano, a Brunetti, kad je shvatio koliko je to ozbiljno mislio, ugrizao se za jezik kad je osjetio kako se kavalirski zalijeće da kaže kako ne postoji ništa što bi moglo nadoknaditi takav gubitak.

"Svoj stan i stvari u njemu, svoj auto, i od prije tri godine, privatno zdravstveno osiguranje."

"Zna li Vaša sestra išta o tome?" upita on, pitajući se koji bi liječnik koji radi za državno zdravstvo mislio na sestru koja ne mora koristiti taj sustav.

"Što mislite, tko me nagovorio da uzmem privatno zdravstveno osiguranje?" upita Elettra.

"Zašto?"

"Valjda zato što ona provodi toliko vremena u bolnici, pa zna što se ondje događa." Razmišljala je o ovom jedan tren, a zatim dodala, "Iako, prema onome što mi je rekla, vjerojatno je prije riječ o onome što se ne događa. Prošlog tjedna, jedna od njezinih pacijentica bila je u sobi bolnice Civile sa šest drugih žena. Dva dana im nitko nije donio ni koranicu kruha, a nisu mogle pronaći nikoga tko bi im mogao objasniti zašto."

"Što se dogodilo?"

"Srećom, četirima ženama u posjet su došli rođaci, tako da su među sobom podijelile hranu koju su dobile. Da nisu, bile bi ostale praznih želuca."

Elettrin glas dobivao je na visini dok je govorila; kad je nastavila, bio je još viši. "Ako želite da vam netko promijeni posteljinu, morate platiti za to. Ili ako želite noćnu posudu. Barbara je digla ruke od svega, pa mi je rekla da odem u privatnu kliniku, ako već ikada budem morala ići u bolnicu."

"A ja nisam znao da imate auto." reče on, uvijek iznenađen kad bi saznao da netko tko živi i radi u Veneciji ima auto. On nikada nije imao auto, niti njegova žena, iako su oboje znali voziti, ali loše.

"Držim ga kod svoga rođaka na Mestrama. On ga vozi tijekom tjedna, a ja ga koristim vikendom, ako se poželim odvesti nekamo."

"A stan?" upita Brunetti, kojem nikada nije palo na pamet da osigura vlastiti.

"Išla sam u školu s jednom ženom koja je imala stan na Campo della Guerra. Sjećate se kad je izbio onaj požar ondje? Jedan od stanova koji su tada izgorjeli bio je njezin."

"Mislio sam da je comune platila za obnovu." reče Brunetti.

"Oni su platili osnovnu obnovu." ispravi ga ona. "U to nisu bile uključene sitnice kao što je njezina odjeća ili stvari ili novi namještaj."

"Zar bi uz osiguranje prošla bolje?" upita Brunetti, koji je u životu čuo bezbroj užasnih priča o poteškoćama pri pokušaju naplate osigurnine od osiguravajućih društava, bez obzira na to koliko nečiji zahtjev za odštetom bio opravdan i pravno utemeljen.

"Prije bih se uzdala u privatno osiguravajuće društvo nego u gradsko poglavarstvo."

"A tko ne bi?" upita Brunetti umorno i razočarano.

"No, što mogu učiniti za Vas, commissario?" upita ona, rukom odgurujući u stranu njihov prethodni razgovor i misli o gubitku i boli.

"Želio bih da odete dolje u pismohranu i pokušate mi pronaći spis o otmici Lorenzonija." reče Brunetti, vrativši u prostoriju i gubitak i bol.

"Roberta?"

"Poznavali ste ga?"

"Ne, ali moj tadašnji dečko je imao mlađeg brata koji je s Robertom išao u školu. U školu Vivaldi, mislim. Bilo je to davno."

"Je li Vam ikada išta ispričao o njemu?"

"Ne sjećam se najbolje, ali mislim da mu se nije osobito sviđao."

"Sjećate li se zašto?"

Ona izbaci bradu pod kutem i čvrsto stisne usnice načinivši sićušnu grimasu, što bi svakoj drugoj ženi znatno umanjilo ljepotu. U Elettrinom slučaju, ta grimasa samo je istaknula finu crtu lica i naglasila crvenilo njenih napućenih usana.

"Ne." reče ona naposljetku. "Ako je išta i rekao, više se toga ne sjećam."

Brunetti nije znao kako da joj postavi sljedeće pitanje.

"Rekli ste, vaš tadašnji dečko. Imate li, ovaj, imate li još uvijek kontakata s njim?"

Njezinim se licem rascvjetao osmijeh, izazvan koliko njegovim pitanjem, toliko i nespretnošću kojom ga je izgovorio.

"Ja sam krsna kuma njegovom prvom sinu." reče ona. "Dakle, nije mi problem nazvati i zamoliti ga da pita svog brata čega se sjeća. Nazvat ću ga večeras." Ona odgurne stolac na kojem je sjedila i ustane. "Otići ću dolje i potražiti taj spis. Da ga donesem u Vaš ured?" Bio je zahvalan što ga nije pitala zašto ga želi vidjeti. Brunetti se praznovjerno nadao da će, ako ne bude razgovarao o tome, možda uspjeti spriječiti da bude riječ o Robertu.

"Da, molim." reče on i ode u svoj ured čekati.

4

Budući i sam otac, Brunetti je odlučio ne nazvati obitelj Lorenzoni sve dok obdukcija ne bude završena. Iz onoga što je doktor Bortot bio rekao i zbog nazočnosti prstena, činilo se nemogućim da bi on mogao tijekom obdukcije pronaći išta što bi isključivalo mogućnost da je to Roberto Lorenzoni, ali sve dok je ta mogućnost postojala, Brunetti je želio poštedjeti obitelj nepotrebne boli.

Dok je čekao na izvorni spis o tom zločinu, pokušao se prisjetiti pojedinosti o njemu. Kako se otmica zbila u pokrajini Treviso, policija u tom gradu pokrenula je početnu istragu, iako je žrtva bio Venecijanac. Brunetti je u to vrijeme bio zaokupljen jednim drugim slučajem, ali se sjećao sveopćeg osjećaja nemoći koji je bio ispunio questuru nakon što je istraga proširena i na Veneciju, a policija pokušala pronaći ljude koji su bili oteli mladića.

Od svih zločina, Brunetti je otmice oduvijek smatrao najgorima, ne samo zato što je imao dvoje djece, već zbog ljage koju je taj čin bacao na čovječnost, određujući posve proizvoljnu cijenu života i zatim uništavajući taj život ako postignuta cijena ne bi bila zadovoljavajuća. Ili još gore, što se događalo u mnogim slučajevima, otmičari bi oteli nekoga, uzeli otkupninu, a zatim nikada ne bi oslobodili taoca. Nazočio je otkriću tijela dvadesetsedmogodišnje žene; oteli su je i zatim je živu zakopali metar duboko pod zemlju i ostavili je da se uguši. Još uvijek se sjećao njezinih ruku, pocrnjelih poput zemlje nad njom, koje je bespomoćno priljubila uza svoje lice u smrti.

Nije se moglo reći da Brunetti poznaje ikoga iz obitelji Lorenzoni, iako su on i Paola jednom prigodom bili pozvani na večeru na kojoj je bio nazočan i grof Ludovico. Kao što je to uvijek slučaj u Veneciji, povremeno je viđao tog postarijeg muškarca na ulici, ali nikada se nisu pozdravljali. Prije godinu dana, commissario, koji je bio zadužen za venecijanski dio istrage, premješten je u Milano, tako da ga Brunetti nije mogao osobno ispitati u svezi s tim kako je tekla istraga niti kakvi su njegovi osobni utisci o tim događajima. Često su se takvi osobni, nezabilježeni odgovori pokazivali korisnima, osobito kad bi se slučajevi ponovno uzimali u razmatranje. Brunetti je prihvatio mogućnost da, budući da se za tijelo pronađeno u polju moglo

ispostaviti da nije riječ o mladom Lorenzoniju, slučaj bude ponovno otvoren, a da će ispasti da tijelo spada pod nadležnost belunske policije. Ali kako onda objasniti prsten?

Signorina Elettra pojavila se na njegovim vratima prije nego li je dospio odgovoriti na svoje vlastito pitanje.

"Molim Vas, uđite." pozove je. "Vrlo brzo ste ga pronašli." A to nije uvijek bio slučaj s dosjeima u questuri, barem ne do njezinog blaženog dolaska.

"Koliko već dugo radite ovdje, signorina?." upitao je.

"Na ljeto će biti tri godine, commissario. Zašto pitate?"

Na vrhu jezika mu je bilo "Zato da Bogu najljepše zahvalim na tome što ste s nama." ali to mu je zvučalo previše slično nekoj od njezinih vlastitih govorničkih figura. Umjesto toga, on joj odgovori, "Zato da mogu naručiti cvijeće za proslavu toga dana."

Nasmijala se na to i oboje se sjetilo njegova početna šoka kad je saznao da je jedna od prvih stvari koje je učinila kad je postala tajnica vice-questorea Patte bila ta da je ispunila narudžbenicu za dostavu cvijeća svaka dva tjedna — a to je cvijeće često bivalo doista spektakularno i nikada nije stizalo manje od dvanaest cvjetova. Patti, kojeg je zanimalo samo to da njegov fond za reprezentaciju koji je bio uplaćivan iz gradskoga proračuna bude dostatan za njegove česte "službene" ručkove — a koji su obično bili gotovo jednako spektakularni kao i cvijeće — nikada nije palo na pamet da postavi pitanje troškova, tako da je njezino predvorje postalo izvorom užitka cijeloj questuri. Bilo je nemoguće dokuliti je li zadovoljstvo zaposlenika izazvano onime što je signorina Elettra odlučila odjenuti toga dana, cvijećem u njezinom sićušnom uredu ili pak linjenicom da vlada plaća to isto cvijeće. Brunetti, koji je podjednako uživao u svakoj od te tri stavke, dosjetio se jednom stihu, mislio je da je riječ o Petrarci, koji mu je letio mislima, u kojem pjesnik blagoslivlja mjesec, dan i sat kad je prvi put ugledao svoju Lauru.

Ne rekavši ništa o ovome, on uzme spis i spusti ga na radnu plohu pisaćega stola pred sobom.

Otvorio je spis kad je ona otišla i krenuo čitati. Brunetti se bio sjećao samo toga da se događaj zbio u jesen; 28. rujna, u utorak, nešto prije ponoći.

Robertova prijateljica bila je zaustavila svoj automobil (slijedili su podaci o starosti, modelu i registarskom broju) pred vratima obiteljske vile obitelji Lorenzoni, spustila prozor i otipkala brojčanu šifru na digitalnoj bravi kojom su se vrata otvarala. Kako se vrata nisu otvarala, Roberto je izašao iz vozila i prišao joj ne bi li vidio u čemu je problem. Veliki je kamen ležao s unutarnje strane vrata, svojom težinom sprječavao da se mogu otvarati.

Roberto se, prema djevojčinim riječima zabilježenima u izvornom redarstvenom izvješću, sagnuo kako bi pokušao ukloniti stijenu i u tom trenutku iz grmlja pokraj vrata iskočila su dvojica muškaraca. Jedan od njih prisionio je cijev pištolja na mladićevu sljepoočnicu, dok je drugi prišao automobilu i kroz prozor uperio pištolj u nju. Obojica su preko lica navukli skijaške kape s prorezima za oči i usta.

Ona je izjavila kako je najprije bila pomislila da je riječ o pljački tako da je odmah spustila ruke u krilo i pokušala neprimjetno s prsta svući svoj smaragdni prsten, nadajući se da će ga uspjeti ispustiti na pod automobila i tako ga spasiti od lopova. S auto-radija je treštala glazba, tako da nije mogla čuti o čemu govore ta dvojica muškaraca, ali je policiji rekla da joj je postalo jasno da nije riječ o pljački kad je vidjela Roberta kako se okreće i zamiče za grm, hodajući ispred prvoga muškarca.

Drugi je ostao gdje je bio, pokraj njezinog prozora, i dalje držeći pištolj uperen u nju, ali niti ne pokušavajući razgovarati s njom sljedećih nekoliko trenutaka, a zatim se i on povukao u grmlje i nestao.

Prvo što je učinila bilo je to da je zaključala vrata vozila. Posegnula je rukom između sjedala za svojim telefoninom, ali baterija mu se bila ispraznila, tako da nije mogla nikoga nazvati. Čekala je da se Roberto vrati. Kad se Roberto nije vratio — ne zna koliko je dugo čekala — vozeći unatrag udaljila se od vrata, okrenula se i odvezla se prema Trevisu do prve telefonske govornice na autoputu.

Nazvala je 113 i prijavila što se bilo dogodilo. Čak ni tada, rekla je, nije joj palo na pamet da je možda riječ o otmici; čak je u jednom trenutku bila pomislila da je to možda nekakva šala.

Brunetti je pročitao ostatak izvještaja, tražeći u njemu je li je policajac koji je razgovarao s njom bio pitao zašto bi ona mislila da je riječ o šali, ali to pitanje nigdje nije pronašao. Brunetti izvuče ladicu i

potraži komad papira; ne pronašavši nijedan, on se nagne prema košari prepunoj zgužvanog papira i izvuče iz nje jednu omotnicu, prevrne je i na poleđini zapiše nešto, a onda se vrati natrag izvještaju.

Policija je stupila u vezu s obitelji, znajući samo to da je mladić odveden u nepoznato pod prijetnjom oružja. Grof Ludovico vratio se kući u četiri sata ujutro, a dovezao ga je njegov nećak, Maurizio. Do tog trenutka, policija je cijeli slučaj tretirala kao moguću otmicu, tako da je odmah bio pokrenut mehanizam zamrzavanja svih obiteljskih fondova. To se moglo učiniti samo sa fondovima unutar zemlje, ali je obitelj i dalje imala neometan pristup svojoj imovini u stranim bankama. Znajući to, commissario treviške policije koji je vodio istragu pokušao je grofa Ludovica uvjeriti u besmislenost popuštanja otmičarskim zahtjevima za otkupninom. Samo sprječavanjem bilo kakvih pokušaja plaćanja otkupnine koju otmičari zahtijevaju moglo se iste odvratiti od budućih zločina. U većini slučajeva, rekao je grofu, otetu osobu nikada ne vraćaju, a često nikada niti ne pronađu.

Grof Ludovico ustrajao je u tome da nema razloga vjerovati da je riječ o otmici. Mogla je to biti pljačka, neslana šala, slučaj zamjene osoba. Brunettiju je bila dobro poznata potreba za nijekanjem užasne istine i često se bio susretao s ljudima koje nikako nije mogao uvjeriti u to da je član njihove obitelji u opasnosti ili, često, mrtav. Te je tako grofovo ustrajanje u tome da nije i ne može biti riječi o otmici bilo potpuno shvatljivo. Ali Brunetti se ponovno zamislio nad nagađanjem o tome da je možda riječ o nekakvoj neslanoj šali. Kakav je to mladić bio Roberto da su ljudi koji su ga najbolje poznavali pretpostavljali takvo što?

Da nije riječ o neslanoj šali dokazano je dva dana kasnije, kada je stigla prva poruka. U poruci poslanoj žurnom dostavom iz središnje pošte u Veneciji, vjerojatno ubačenoj u jedan od poštanskih sandučića na pročelju zgrade, otmičari su zahtijevali sedam milijarda lira, iako nisu spominjali ni riječ o tome kako će isplata biti obavljena.

Do tog trenutka cijela je priča već zapljusnula naslovnice nacionalnih dnevnih listova, tako da otmičari nisu više trebali ni sumnjati da je policija obaviještena o svemu. U sljedećoj poruci, poslanoj iz Mestra dan kasnije, tražena je svota snižena na pet milijarda lira, a obavještavala ih je o tome kako će način i vrijeme

isplate biti telefonski dojavljeni nekom od obiteljskih prijatelja, iako nije navedeno nijedno ime. Po primitku ove poruke grof Ludovico se pojavio na televiziji i uputio molbu otmičarima neka oslobode njegova sina. Tekst njegove televizijske poruke bio je priložen uz izvještaj. U njoj je tvrdio kako nema načina da on prikupi traženu svotu, budući da su sva njegova sredstva bila zamrznuta.

Izjavio je i to da je, ako otmičari i dalje kane stupiti u dodir s osobom koju su namjeravali nazvati i reći joj što da čini, spreman dragovoljno se predati otmičarima u zamjenu za svoga sina: poslušat će i učiniti štogod od njega zatraže.

Brunetti načini bilješku na omotnici, govoreći samome sebi kako bi trebao pokušati pribaviti snimku grofovog televizijskog nastupa.

U prilogu se nalazio popis imena i adresa sviju osoba ispitanih u svezi s tim slučajem, razlog zašto je policija razgovarala s njima te u kakvoj su vezi s Lorenzonijevima. Na posebnim su se stranicama nalazili stenogrami ili sažeci tih razgovora.

Brunetti pogledom preleti preko toga popisa. Prepoznao je imena barem 5-6 poznatih zločinaca, ali nije bio u stanju prepoznati išta što bi ih međusobno povezivalo. Jedan je bio provalnik, drugi kradljivac automobila, a treći je, Brunetti je to dobro znao, budući da ga je tamo sam strpao, gulio kaznu u zatvoru zbog pljačke banke. Možda su to bili neki od ljudi koje je policija u Trevisu plaćala kao doušnike. Svi tragovi vodili su u nepoznato.

Neka druga imena prepoznao je, ne po ozloglašenosti, već po njihovu društvenu položaju. Na popisu su bili i župnik obitelji Lorenzoni, ravnatelj banke u kojoj su držali najviše novca, a i imena obiteljskih odvjetnika i bilježnika.

Zagrižljivo je čitao riječ po riječ u spisu; pažljivo je proučavao tiskana slova na plastificiranim zahtjevima za otkupninom i laboratorijski izvještaj koji ih je pratio, a u kojem je stajalo da na njima nema otisaka prstiju i da se takav papir može kupiti posvuda, tako da ne predstavlja nikakav vrijedan trag; ispitivao je fotografije otvorenih vrata pred vilom snimljene izdaleka i izbliza. Posljednja je fotografija prikazivala kamen kojem su vrata bila zaglavljena. Brunetti vidje da je kamen toliko velik da ga se nije moglo provući kroz rešetke ograde: tkogod da ga je ondje spustio, učinio je to iznutra. Brunetti još nešto zabilježi.

Posljednji su se listovi spisa bavili financijama obitelji Lorenzoni i sadržavali i popis njezine imovine u Italiji, kao i popis imovine za koju se znalo u inozemstvu. Talijanska su poduzeća bila više-manje poznata Brunettiju, onoliko koliko ih je mogao prepoznati prosječni Talijan. Čim ste izgovorili "čelik" ili "pamuk." kao da ste istodobno izrekli i obiteljsko prezime. Strana su poduzeća bila raznovrsnija: obitelj Lorenzoni je posjedovala jednu tursku autoprijevozničku tvrtku, pogone za preradu repe u Poljskoj, lanac raskošnih hotela na obali Crnoga mora na Krimu te cementaru u Ukrajini. Baš kao i mnoga druga poduzeća u Zapadnoj Europi, i obitelj Lorenzoni širila je svoje zanimanje izvan granica kontinenta, slijedeći stope pobjedničkoga kapitalizma prema Istoku.

Trebalo mu je više od sat vremena da pročita cijeli spis, a kad je završio, odnio ga je dolje do ureda signorine Elette.

"Biste li mi mogli napraviti kopiju cijelog spisa?" zamoli je on polažući spis na njezin pisaći stol.

"I fotografija?"

"Da, ako je moguće."

"Je li pronađen, taj mladi Lorenzoni?"

"Netko jest." odgovori Brunetti, ali, svjestan ovog neprimjetnog izbjegavanja odgovora, nastavi, "Vjerojatno je to on."

Ona uvuče usne i podigne obrve, zatim zatrese glavom i reče,

"Jadan dečko. Jadni njegovi roditelji." Oboje su neko vrijeme šutjeli, a tada ona upita, "Jeste li ga vidjeli, grofa, kad se pojavio na televiziji?"

"Ne, nisam." Nije se mogao sjetiti zašto, ali znao je da to nije bio vidio.

"Bio je potpuno našminkan, onako kako šminkaju vođitelje dnevnika.

Znam kako to ide. Sjećam se da mi je tada sinulo kako je čudno da je to morao učiniti, osobito pod takvim okolnostima."

"Kakvim Vam se učinio?" upita Brunetti.

Ona se na trenutak zamisli nad njegovim pitanjem, a zatim reče,

"Izgledao mi je beznadno, kao da je apsolutno siguran da, što god on zatražio, kumio ili preklinjao, da to neće dobiti."

"Je li bio očajan?" upita Brunetti.

"Čovjek bi to pomislio, zar ne?" Ona se zagleda u neku točku pokraj njega i ponovno zašuti. Naposljetku odgovori, "Ne, nije bio očajan. Izgledao je umorno razočaran, kao da zna što će se dogoditi i kao da zna da to nikako i ničime ne može spriječiti." Ona ponovno pogleda prema Brunettiju i uputi mu spoj osmijeha i slijeganja ramenima. "Žao mi je što Vam to ne mogu opisati bolje. Možda biste, kada biste ga sami vidjeli, bili u stanju razumjeti na što ciljам."

"Kako da nabavim snimku?" upita on.

"Pretpostavljam da RAI mora imati snimku u svojoj arhivi. Nazvat ću jednog poznanika u Rim i vidjeti mogu li je nabaviti."

"Jednog poznanika?" Brunetti se ponekad pitao postoji li ijedan muškarac u Italiji u dobi između dvadeset i jedne i pedeset godina, a da ga signorina Elettra ne poznaje.

"Pa, zapravo je to netko koga poznaje Barbara, jedan od njezinih bivših momaka. Radi u uredništvu vijesti na RAI-ju. Zajedno su diplomirali."

"Znači, on je liječnik?"

"Pa, diplomirao je medicinu, iako mislim da nikada nije stažirao. Njegov otac radi za RAI, tako da su mu ponudili posao čim je diplomirao. Budući da mogu reći da je on liječnik, on im služi da odgovara na zdravstvena pitanja koja pristignu — znate kako to već ide: kad imaju emisiju o dijetama ili opeklinama od sunca i kad žele biti sigurni da je to što kažu ljudima istina, oni Cesareu daju zadatak da obavi istraživanje. Ponekad ga čak i intervjuiraju, dottor Cesare Bellini, a on gledateljstvu ispriča dokle je stigla suvremena medicina."

"Koliko je godina studirao medicinu?"

"Sedam, mislim, isto kao i Barbara."

"I danas mu postavljaju pitanja o opeklinama od sunca?"

Opet se pojavio njezin osmijeh, ali ga je istom brzinom i uklonila s lica.

"Već imamo previše liječnika; imao je sreće što je dobio posao. A i sviđa mu se život u Rimu."

"Pa, dobro onda, nazovite ga, molim Vas."

"Svakako, dottore, i donijet ću Vam preslike izvještaja čim ih napravim."

On je opazio da ima još nešto što je željela reći.

"Da?"

"Ako kanite ponovno otvoriti istragu, želite li da načinim još jednu presliku za vice-questorea?"

"Malo je prerano reći da ćemo ponovno otvoriti istragu, tako da će biti dovoljna jedna preslika za mene." reče Brunetti svojim najneprirodnijim glasom.

"Da, dottore." začu se suzdržan odgovor signorine Elette, "a ja ću se pobrinuti da izvornici budu vraćeni u spis."

"Dobro. Hvala Vam."

"Potom ću nazvati Cesarea."

"Hvala Vam, signorina." reče Brunetti i vrati se kat više u svoj ured, razmišljajući o zemlji u kojoj ima previše liječnika, ali u kojoj je iz godine u godinu sve teže pronaći stolara ili postolara.

5

Iako je čovjek koji je u Trevisu bio vodio istragu o otmici Lorenzonija Brunettiju bio nepoznat, dobro je upamtio Gianpiera Lamu, koji je bio zadužen za dio istrage kojim se bavila venecijanska policija. Lama, Rimljanin koji je u Veneciju pristigao na krilima slave zbog uspješnog uhićenja i osude koja je uslijedila za mafijaškog ubojicu, bio je radio u gradu samo dvije godine prije nego je promaknut na položaj vice-questorea i poslan u Milano, gdje je Brunetti očekivao da će ga još uvijek naći.

On i Brunetti bili su radili zajedno, ali nijedan od njih nije osobito uživao u tom iskustvu. Lama je svoga kolegu smatrao previše mlakim u proganjanju zločina i zločinaca, nespremnim izložiti se onakvim rizicima kakve je Lama smatrao nužnima. Budući da je, između ostalog, Lama bio smatrao savršeno prihvatljivim povremeno se ne obazirati na zakone, pa čak i zaobilaziti ih kako bi nekoga uhitio, nerijetko se događalo da su ljudi koje je on uhitio kasnije oslobođani zbog nekakvih tehničkih nepravilnosti koje bi pronašli u magistraturi. No, kako se to obično događalo nešto kasnije nakon Lamina izvorna bavljenja slučajem, njegovo se ponašanje rijetko smatralo uzrokom kasnijeg odbacivanja optužbe ili poništenja presude. Lamino su ponašanje smatrali hrabrim i to je pogurnulo njegovu karijeru uzlaznom stazom, i poput svjetleće rakete penjao se sve više i više, nakon svakog promaknuća pripremajući se za sljedeće.

Brunetti se prisjetio da je Lama bio taj koji je razgovarao s djevojkom mladoga Lorenzonija, i čijoj su pozornosti promaknule njezina i očeva natuknica da je možda riječ o lažnoj otmici. Ili, ako ih je i ispitivao o tome, Lama ni riječi nije spomenuo u svojem izvještaju.

Brunetti privuče omotnicu bliže k sebi i počne sastavljati drugi popis, ovaj put popis ljudi koji bi mu mogli pomoći da sazna više, ako već ne o toj otmici, onda barem o obitelji Lorenzoni. Na vrhu popisa automatski je upisao ime svoga tasta, grofa Orazija Faliera. Ako je itko imao istančan osjećaj za osjetljivu paukovu mrežu u kojoj su bili isprepleteni plemstvo, posao i ogromno bogatstvo, bio je grof Orazio.

Ulazak signorine Elette u njegov ured trenutno mu je odvuкао pozornost s popisa.

"Nazvala sam Cesarea." rekla je i spustila mu na stol fascikl. "Bacio je pogled u svoje računalo i pronašao datum, pa kaže da mu neće biti problem nabaviti kopiju snimke. Poslat će po dostavljaču danas poslijepodne." Čak i prije nego li je dospio upitati je kako je to samo uspjela, signorina Elettra mu odgovori.

"Nema to nikakve veze sa mnom, dottore. Rekao mi je da sljedeći mjesec dolazi u Veneciju, pa mislim da želi iskoristiti to što je razgovarao sa mnom kao izliku da ponovno stupi u vezu s Barbarom."

"A dostavljač?" upita Brunetti.

"Rekao je da će snimku priložiti uz izvještaj koji RAI sastavlja o cesti koja vodi prema zračnoj luci." reče ona, podsjećajući Brunettija na jedan od najsvježijih skandala. Milijarde lira su isplaćivane prijateljima vladinih dužnosnika koji su bili ugovorili izradu planova i izgradnju beskorisne autostrade do sićušne venecijanske zračne luke. Neki od njih su kasnije osuđeni zbog prijevare, ali sada je cijeli slučaj bio uhvaćen u vrzino kolo žalbenih postupaka, dok je bivši ministar, koji je zaradio hrpu novca smislivši cijelu stvar, ne samo nastavio i dalje primati državnu mirovinu, koja je navodno iznosila i više od deset milijuna lira mjesečno, nego je, pričalo se, otputovao u Hong Kong i ondje zgrnuo još jedno bogatstvo.

Trgnuo se iz svog snatrenja i podigao pogled prema signorini Elettri.

"Molim Vas, zahvalite mu u moje ime." naposljetku reče Brunetti.

"Oh, ne, dottore, mislim da bismo ga trebali pustiti da misli kako mi njemu činimo uslugu, dajući mu izliku da ponovno stupi u dodir s Barbarom. Ja sam mu čak rekla da ću joj spomenuti što god o tome, tako da mu dam dobar izgovor da je nazove."

"A zašto?" upita Brunetti.

Činila se iznenađenom što to Brunetti nije shvatio.

"U slučaju da ga ponovno zatrebamo. Nikad se ne zna kad će nam zatrebati televizija, zar ne?" Sjetivši se posljednjih, sramotnih izbora, kada je vlasnik triju najvećih televizijskih kuća upotrijebio iste kako bi besramno osnažio svoju izbornu kampanju, pričekao je njezin

komentar. "Mislim da je vrijeme da policija, a ne oni drugi, imaju koristi od njih."

Brunetti, kojeg su političke rasprave oduvijek zamarale, pomisli kako je najbolje zaobići tu temu, privuče presliku spisa k sebi i na odlasku joj zahvali.

Telefon je zazvonio upravo u trenutku kada je Brunetti nakanio obaviti nekoliko telefonskih poziva. Podigavši slušalicu, čuo je poznati glas svoga brata.

"Ciao, Guido, come stai?"

"Bene." odgovori Brunetti, pitajući se zašto li ga Sergio zove na poslu.

Prvo misli, a zatim i srce, poletješe njegovoj majci. "Što se dogodilo, Sergio?"

"Ništa, baš ništa. Ne zovem te zbog mamme." Baš onako kako je to uspijevao od njihova djetinjstva, Sergiov ga je glas umirio, uvjerio ga da je sve u redu ili da će uskoro biti tako. "Dobro, ne zovem te baš izravno zbog nje."

Brunetti je šutio.

"Guido, znam da si posljednja dva vikenda bio u posjetu mammi. Ne, nemoj mi ništa govoriti. Idem k njoj u nedjelju. Ali želio sam te zamoliti da je ti obiđeš sljedeće dvije nedjelje."

"Naravno." reče Brunetti.

Sergio nastavi kao da ga nije uopće čuo. "To mi je stvarno važno. Ne bih te molio da nije važno."

"Znam, Sergio. Otiæi ću k njoj." Izgovorivši to, Brunettiju je bilo neugodno pitati ga za razlog.

Sergio nastavi.

"Danas sam primio jedan dopis. Tri tjedna je pismo putovao od Rima dovde. Puttana Eva, ja bih prije pješice stigao odavde do Rima. Imali su broj faksa u laboratoriju, ali jesu li se sjetili poslati faks? Ne, idioti su dopis poslali poštom."

Iz svog dugogodišnjeg iskustva, Brunetti je znao da Sergija treba skrenuti s toga kolosijeka na kojem se govorilo o nekoj od raznoliko nesposobnih javnih službi.

"Što je pisalo u pismu, Sergio?"

"Bila je to pozivnica, naravno. Zato te i zovem."

"Pozivnica za konferenciju o Černobilju?"

"Da, zamolili su nas da pročitamo naš rad. Pa, Battestini će ga pročitati, budući da ga je i potpisao, ali me zamolio da sam obrazložim svoj dio istraživanja i pomognem mu odgovarati na pitanja koja će uslijediti kasnije. Sve dok nisam primio pozivnicu nisam bio siguran da ćemo ići. Zato te i nisam zvao sve do sada, Guido."

Činilo se kao da Sergio, istraživač u laboratoriju medicinske radiologije, govori o toj konferenciji već godinama, iako je u stvarnosti o njoj govorio tek nekoliko mjeseci. Štete izazvane nesposobnošću još jednog državnog sustava više se nisu mogle sakrivati, a to je dalo povoda beskrajnim konferencijama o učinku eksplozije i posljedica izazvanih slijeganjem radioaktivne prašine, a bilo je predviđeno da se posljednja u nizu održi u Rimu sljedećeg tjedna. Nitko, mislio je Brunetti u svojim ciničnijim trenucima, se nije usuđivao predložiti zabranu daljnje izgradnje nuklearnih reaktora ili obavljanja nuklearnih pokusa — ovdje je on u sebi opsovao Francuze — ali svi su hrlili na beskonačne konferencije gdje su se međusobno tapšali i razmjenjivali užasavajuće podatke.

"Drago mi je što imaš priliku otići na tu konferenciju, Sergio. Čestitam.

Može li Maria Grazia ići s tobom?"

"Ne znam još. Gotovo je završila s onim stanom na Giudecci, ali netko ju je zamolio da isplanira i napravi proračun za potpunu obnovu četvorokatnog palazza u Ghettu, i ako to ne obavi do tada, sumnjam da će moći poći na put sa mnom."

"Zar te pušta da sam ideš u Rim?" upita Brunetti, znajući, u trenutku dok je postavljao to pitanje, koliko je to pitanje blesavo. Imajući toliko međusobne sličnosti, I fratelli Brunetti bili su papučari, a ta je osobina često bila predmetom šale među njihovim prijateljima.

"Ako potpiše ugovor, mogu slobodno odletjeti na Mjesec, a ona to neće primijetiti."

"O čemu govori tvoj znanstveni rad?" upita Brunetti, znajući da vrlo vjerojatno neće razumjeti Sergiov odgovor.

"Oh, to su tehničke stvari, o fluktuaciji broja crvenih i bijelih krvnih zrnaca tijekom prvih tjedana nakon izlaganja radioaktivnoj prašini ili snažnom zračenju. Stupili smo u vezu s nekim ljudima u Aucklandu koji se bave istom stvari, i čini se da su njihovi nalazi identični

našima. To je jedan od razloga zašto želim poći na tu konferenciju — Battestini bi išao ovako i onako, ali ovaj put netko plaća umjesto nas, pa ćemo se naći i porazgovarati s njima i usporediti naše nalaze."

"Dobro, baš mi je drago zbog tebe. Koliko dugo te neće biti?"

"Konferencija traje šest dana, od nedjelje do petka, a zatim bih mogao ostati još dva dana u Rimu i vratiti se tek u ponedjeljak. Pričekaj malo; dat ću ti datume." Brunetti je čuo listanje stranica, a zatim opet Sergiov glas. "Od osmog do šesnaestog. Trebao bih se vratiti šesnaestoga ujutro. I, Guido, ja ću ići k majci sljedeće dvije nedjelje."

"Ne budi smiješan, Sergio. Takve se stvari događaju. Ja ću ići k mammi dok tebe nema, a ti ćeš otići kad se vratiš, sljedeće nedjelje, a ja opet nakon toga. I ti bi isto učinio za mene."

"Samo ne želim da pomisliš da je ne želim posjećivati, Guido."

"Nemojmo sada o tome, Sergio. U redu?" upita Brunetti, iznenađen činjenicom da ga pomisao na majku još uvijek silno rastužuje. Posljednjih godinu dana bio je pokušavao, uvijek neuspješno, samog sebe uvjeriti da je njegova majka, ta žena bistra duha koja ih je odgojila i voljela neopisivom ljubavlju, odlutala u neki drugi svijet, gdje je čekala, još uvijek oštromna i s osmijehom na licu, na tu otupljenu olupinu koja je bila njeno tijelo da dođe i pridruži joj se tako da zajedno otplutaju prema konačnom spokoju.

"Nerado te molim za uslugu, Guido." ponovi njegov brat, što je Brunettija podsjetilo na to kako je Sergio uvijek dobro pazio da ne zlorabi svoj položaj starijeg brata niti autoritet koji mu je taj položaj davao.

Brunetti se prisjeti izraza koji su njegovi američki kolege obično koristili, i on "zagradi" svog brata.

"Reci mi kako su klinci, Sergio."

Sergio se glasno nasmijao zbog načina na koji su uletjeli u obiteljski kalup: njegova potreba da sve opravdava; odbijanje mlađeg brata da to smatra potrebnim. "Marco još malo pa je odslužio vojni rok; krajem mjeseca bit će četiri dana kod kuće. A Maria Luisa govori samo engleski, tako da će biti spremna za odlazak u Courtauld na jesen. Suludo, zar ne, Guido, što mora ići u Englesku studirati restauraciju?"

Paola, Brunettijeva žena, predavala je englesku književnost na sveučilištu Ca Foscari. Od brata nije mogao čuti bogznašto novo o suludosti talijanskog sveučilišnog sustava, a što već nije otprije znao.

"Je li njezin engleski dovoljno dobar?" upitao je.

"Bolje joj je da bude dovoljno dobar, ha? Ako nije, poslat ću je tebi i Paoli preko ljeta."

"I što bismo mi trebali raditi, govoriti engleski cijelo vrijeme?"

"Pa da."

"Oprosti, Sergio, nikad ne govorimo engleski osim ako ne želimo da djeca ne razumiju o čemu govorimo. A i njih dvoje je naučilo već toliko u školi da ni to više ne možemo činiti."

"Pokušajte s latinskim." reče Sergio smijući se. "Uvijek si bio dobar u latinskom."

"Bojim se da je to bilo jako davno." reče Brunetti tužno.

Sergio, koji je oduvijek osjećao stvari koje nije mogao imenovati, uhvatio je bratovo raspoloženje.

"Nazvat ću te prije nego što krenem na put, Guido."

"Dobro, stammi bene." reče Brunetti.

"Ciao." pozdravi ga Sergio i prekine vezu.

U svom životu, Brunetti je često čuo ljude kako rečenice počinju s "Da nije bilo njega..." i uvijek bi mu na pamet padalo Sergiovo ime. Kad je Brunettiju, koga su u obitelji oduvijek smatrali najučćenijim, bilo osamnaest godina, odlučeno je da nema dovoljno novca da ga pošalju na studij i odgađaju trenutak kada će početi pridonositi kućnom proračunu. Žudio je za studijem onako kako su neki od njegovih prijatelja žudjeli za ženama, ali se pomirio s odlukom obitelji i počeo tražiti posao. Tada je Sergio, koji se tek zaručio i zaposlio u medicinskom laboratoriju kao tehničar, ponudio izdvajati više novca u obiteljski proračun ako njegovom mlađem bratu dopuste da ode studirati. Već tada je Brunetti znao da želi studirati pravo, manje njegovu trenutnu primjenu nego njegovu povijest i razloge zašto se razvilo onako kako se razvilo.

Budući da na Ca Foscariju nije bilo studija prava, to je značilo da Brunetti mora otići na studij u Padovu, tako da je cijena svakodnevnog putovanja do fakulteta povećavala odgovornost koju je Sergio pristao preuzeti. Sergiovo je vjenčanje kasnilo tri godine,

tijekom kojih je Brunetti brzo postao najboljim studentom u svojoj klasi i počeo zarađivati novac dajući instrukcije mlađim studentima.

Da nije studirao, Brunetti nikada ne bi susreo Paolu u sveučilišnoj knjižnici i bio bi postao policajcem. Ponekad se pitao bi li postao istim čovjekom, bi li se stvari u njegovoj nutrini, a koje je smatrao životno važnima, razvile na isti način da je, kojim slučajem, postao zastupnikom osiguravajućeg društva ili službenikom u gradskoj upravi. Istoga trena prepoznajući jalovo nagađanje, Brunetti posegne za telefonom i privuče ga k sebi.

6

Baš kako je Brunetti oduvijek smatrao vulgarnim pitati Paolu koliko soba ima u palazzu njezine obitelji, pa tako nije imao pojma o njihovom broju, tako nije imao pojma niti o točnom broju telefonskih linija koje su vodile do palazza Falier.

Znao je tri broja: više-manje javni broj koji je bio poznat svim prijateljima i poslovnim suradnicima; onaj koji je bio poznat samo članovima obitelji; i konačno grofov privatni broj, koji nikada nije smatrao nužnim upotrijebiti.

Nazvao je prvi broj, budući da je teško mogao reći da je riječ o hitnom slučaju ili temi vrlo osobne naravi.

"Palazzo Falier." nakon trećeg zvona na telefon se javio muški glas koji Brunetti nije nikada ranije čuo.

"Dobro jutro. Ovdje Guido Brunetti. Želio bih razgovarati s..." ovdje on zastane na trenutak, jer nije bio siguran treba li grofa nazvati njegovom titulom ili ga osloviti kao tasta.

'On trenutno razgovara na drugoj liniji, dottor Brunetti. Smijem li mu prenijeti da Vas nazove za...' Sada je njegov sugovornik zastao na tren. "Upravo se ugasila lampica. Spojit ću vas."

Nešto je tiho škljocnulo, nakon čega je Brunetti začuo duboki bariton svoga tasta,

"Falier." Ništa više.

"Dobro jutro. Guido ovdje."

Njegov se glas, kako je u posljednje vrijeme bio činio, smekšao.

"Ah, Guido, kako si? I kako su djeca?"

"Svi smo dobro. A vas dvoje?" Nije ju mogao zvati 'Donatella,' a nije ju želio zvati 'groficom.'

"Oboje smo dobro, hvala na pitanju. Što mogu učiniti za tebe?" Grof je znao da nije mogao postojati nijedan drugi razlog za Brunettijev poziv.

"Zanima me što biste mi mogli reći o obitelji Lorenzoni."

Tijekom tišine koja je uslijedila, Brunetti gotovo da je mogao čuti kako grof prelistava desetljeća obavijesti, skandala i glasina koje je bio prikupio o većini gradskih odličnika.

"Zašto te oni zanimaju, Guido?" upita ga grof, pa nastavi, "Ako mi to smiješ reći."

"U blizini Belluna iskopano je tijelo jednoga mladića. S njim je u grobu pronađen i prsten. S grbom Lorenzonijevih."

"Možda je to osoba koja mu je taj prsten ukrala." grof ponudi rješenje.

"To može biti bilo tko." složi se Brunetti. "Ali pregledao sam spis izvorne istrage te otmice, pa sam naišao na nekoliko stvari koje bih volio raščistiti, ako je ikako moguće."

"Kao na primjer?" upita ga grof.

U više od dva desetljeća koliko je Brunetti poznao grofa, nikada se nije dogodilo da je grof bio indiskretan; štoviše, sve što je Brunetti kazivao grofu moglo se slobodno prenijeti svakome tko se zanimao za istragu.

"Dvoje ljudi je izjavilo da su pomislili kako je riječ o šali. A kamen koji je sprječavao otvaranje vrata morao je biti postavljen s unutarnje strane."

"Ne sjećam se najbolje toga slučaja, Guido. Mislim da smo kad se to dogodilo bili u inozemstvu. To se dogodilo pred njihovom vilom, zar ne?"

"Jest." odgovori Brunetti, a onda, potaknut nečim u grofovom glasu, upita, "Jeste li bili ondje?"

"Jednom ili dvaput." U grofovom se glasu nije dalo naslutiti apsolutno ništa.

"Onda znate kako izgledaju vrata." reče Brunetti, ne želeći izravno upitati grofa koliko su prisni njegovi odnosi s Lorenzonijevima. Barem ne zasad, u svakom slučaju.

"Da, znam." odgovori grof. "Otvaraju se prema unutra. Na zidu je portafon, tako da posjetitelj samo mora pritisnuti zvonce i predstaviti se. Vrata se mogu otvoriti i iz kuće."

"Ili izvana, ako znate šifru." dodao je Brunetti. "To je njegova prijateljica i pokušala učiniti, ali vrata se nikako nisu otvarala."

"Mala Vallonica, zar ne?" upita grof.

Ime je bilo poznato iz izvješća.

"Da. Francesca."

"Zgodna djevojka. Išli smo joj na vjenčanje."

"Vjenčanje?" upita Brunetti. "Prije koliko vremena je to bilo?"

"Prije nešto više od godinu dana. Udala se za mladog Salvatija. Enrica, Fulviova sina; onog koji voli glisere."

Brunetti zagunda priznajući koliko su mu sjećanja na tog dečka mutna i zamagljena.

"Jesi li poznavao Roberta?"

"Sreli smo se par puta. Nisam imao neko osobito visoko mišljenje o njemu."

Brunetti se pitao dopušta li grofu njegov društveni položaj da govori loše o mrtvima ili je to bilo zbog činjenice da se mladiću svaki trag izgubio ima već dvije godine.

"A zašto?"

"Zato što je od oca naslijedio sav njegov ponos, ali ni trunčice njegova dara."

"Kakav to dar ima grof Ludovico?"

S druge strane telefonske žice do njega je doprla nekakva buka, kao da su se bila zatvorila vrata, a zatim je grof rekao,

"Ispričaj me na trenutak, Guido." Prošlo je nekoliko sekunda, nakon čega se vratio do telefona i rekao, "Žao mi je, Guido, ali upravo mi je pristigao faks, tako da se bojim da moram obaviti neke telefonske razgovore sa svojim zastupnikom u Mexico Cityju dok je još uvijek u uredu."

Brunetti nije bio siguran, ali je pomislio kako je Mexico City otprilike dan i pol iza njih. "Nije li tamo sada mrkli mrak?"

"Je. Plaćen je da bude na svom radnom mjestu i želim ga dobiti na telefon prije nego što ode."

"Ah, tako dakle." reče Brunetti. "Kada Vas mogu ponovno nazvati?"

Grofov je odgovor brzo stigao. "Postoje li ikakvi izgledi da se nas dvojica nađemo na ručku, Guido? Ima nekoliko stvari o kojima bih želio porazgovarati s tobom."

"Vrlo rado. Kada?"

"Danas. Je li to prerano?"

"Ne, nikako. Nazvat ću Paolu i reći joj. Biste li željeli da i ona dođe?"

"Ne." reče grof, gotovo strogo, a zatim nastavi, "Neke od stvari o kojima bih želio razgovarati tiču se nje, pa bi mi bilo draže da ne bude ondje."

Zbunjen, Brunetti reče samo,

"U redu. Gdje ćemo se naći?" očekujući od grofa da navede ime nekog od proslavljenih restorana u gradu.

"Ima jedno mjesto u blizini Campa del Ghetto. Kći jednog mog prijatelja i njen suprug vode taj restoran, a hrana je vrlo dobra. Ako ti nije predaleko, mogli bismo se naći tamo."

"Dobro. Kako se to mjesto zove?"

"La Bussola. To je odmah kod San Leonarda, u smjeru Campa del Ghetto Nuovo. U jedan sat?"

"Može. Vidimo se tamo. U jedan." Brunetti spusti slušalicu i ponovno k sebi privuče telefonski imenik. Prelistavao ga je sve dok nije došao do slova S.

Pronašao je telefonski broj Salviatijevih, ali ondje je bio samo jedan broj, izvjesnog Enrica, uz koji je stajalo "consulente." izraz koji je Brunettija zabavljao upravo onoliko koliko ga je i zbunjivao.

Telefon je šest puta zazvonio prije nego što se s druge strane javio ženski glas, već živčan zbog toga što netko naziva, "Pronto."

"Signora SaMati?" upita Brunetti.

Žena je dahtala, kao da je dotrčala do telefona.

"Da, što trebate?"

"Signora SaMati, ovdje commissario Guido Brunetti. Želio bih Vam postaviti nekoliko pitanja o slučaju otmice člana obitelji Lorenzoni." Negdje iz pozadine dopiralo je vrištanje i plač maloga djeteta, genetski naglašeno zavijanje na koje nijedno ljudsko biće ne može ostati ravnodušno.

Čuo je kako je slušalica tresnula o tvrdu plohu, učinilo mu se da mu je rekla neka priče, a zatim je sve druge zvukove prekrilo zavijanje, koje je nenadano prešlo u cvilež i, onako naglo kako je i bilo započelo, iznenada prestalo.

Ponovno je u slušalici začuo njen glas.

"Još odavno sam Vam rekla sve što znam o tome. Čak se više ni ne sjećam svega. Prošlo je mnogo vremena, mnogo se toga dogodilo u međuvremenu."

"To mi je jasno, signora, ali silno bi nam pomoglo kad biste nam posvetili nekoliko trenutaka. Jamčim Vam da neću uzeti mnogo vremena."

"Zašto to ne bismo mogli obaviti telefonski?"

"Bilo bi mi draže da razgovor obavimo oči u oči, signora. Bojim se da ne volim razgovarati putem telefona."

"Kada?" upita ona iznenada pristajući.

"Vidio sam da stanujete na Santa Croce. Imam nekog posla ondje prijedodne" — nije imao nikakvog posla ondje, ali je bilo blizu traghetta kod San Marcuole, odakle je brzo mogao doći do San Leonarda na ručak s grofom — "pa bi mi bilo usput skočiti do Vas. Naravno, ako Vam to odgovara."

"Čekajte da pogledam u svoj rokovnik." reče ona ponovno odlažući slušalicu.

Imala je sedamnaest godina kad se otmica dogodila, tako da sada nije imala niti punih dvadeset, a dijete je zvučalo vrlo malo. Rokovnik?"

Ako dođete petnaest do dvanaest, možemo porazgovarati. Ali imam dogovoren ručak."

"Savršeno mi odgovara, signora. Vidimo se onda." reče on hitro i spusti slušalicu prije nego što je stigla promijeniti mišljenje ili ponovno provjeriti svoj rokovnik.

Nazvao je Paolu i rekao joj da ne može doći kući na ručak. Kao i obično, prihvatila je to s takvom ravnodušnošću da se Brunetti na trenutak zapitao je li ona već imala nešto drugo na umu.

"Što ćeš ti?" upita on.

"Hmmm?" reče ona upitno. "Ah, čitati."

"A djeca? Što ćeš s njima?"

"Nahranit ću ih, Guido, ne brini. Znaš i sam kako potrpaju svu hranu u sebe kad nismo oboje za stolom i ne utječemo na uljuđen način na njih, tako da ću imati svu silu vremena na raspolaganju za sebe."

"Hoćeš li i ti jesti?" upita on.

"Jest ću samo zato što me toliko često podsjećaš na to, zlato moje." reče ona nasmijavši se. Pomislio je kako bi joj mogao reći da je opsjednuta čitanjem, ali Paola bi to shvatila jednostavno kao kompliment, pa joj samo reče kako će doći kući na večeru te spusti slušalicu.

Izašao je iz questure ne gubeći vrijeme na to da nekome kaže kamo ide, koristeći stražnje stubište i tako izbjegavši vice-questorea Pattu, koji je, uzimajući u obzir činjenicu da je prošlo jedanaest, gotovo jamačno bio u svojem uredu.

Vani se Brunetti, u vunenom odijelu i laganom ogrtaču koji je odjenuo zbog ranojutarnje studeni, iznenadio koliko je zatoplilo. Krenuo je niz obzidanu obalu i upravo je skretao lijevo u jednu od

uljičica koja će ga odvesti do Campa Santa Maria Formosa i, odatle, do Rialta, kad je iznenada stao i svukao ogrtač.

Okrenuo se na peti i krenuo natrag prema questuri. Stigavši do zgrade, stražari unutra su ga prepoznali i pritisnuli prekidač kojim su se otvarala velika staklena vrata. Ušao je u skućeni ured s desne strane i ugledao Pucettija za pisaćim stolom kako razgovara na telefon. Opazivši svog nadređenog, Pucetti reče nešto svom sugovorniku i spusti slušalicu te skoći na noge.

"Pucetti." reče Brunetti, rukom pokazavši mladiću neka sjedne. "Ostavio bih ogrtač ovdje nekoliko sati. Pokupit ću ga kad se vratim."

Pucetti, umjesto da sjedne, priđe Brunettiju i uzme ogrtač iz njegovih ruku. "Odnijet ću ga gore u Vaš ured, ako dopuštate, dottore."

"Ne, neka ostane ovdje. Ne morate ga nositi gore."

"Radije bih ga odnio, gospodine. U posljednjih nekoliko tjedana odavde su nestale mnoge stvari."

"Molim?" upita Brunetti iskreno iznenađen. "Iz stražarnice questure?."

"To je zbog njih, gospodine." reče Pucetti, glavom kimnuvši u smjeru beskonaćnog reda koji se protezao od Ureda za strance, u kojem su, činilo se, stotine ljudi čekale kako bi mogle ispuniti obrasce kojima će ozakoniti svoj boravak u gradu. "Stižu nam hrpe Albanaca i Slavena, a znate i sami kakvi su to lopovi."

Da je takvo što rekao Paoli, za tren oka bi na njega osula paljbu iz svih oružja nazivajući ga zadržim rasistom, naglašavajući kako svi Albanci i svi Slaveni nisu isti. Ali kako nje nije bilo tamo i kako je Brunetti, općenito, bio sklon složiti se s Pucettijevim osjećajima, on ne učini ništa, već samo zahvali mladiću i izađe iz zgrade.

7

Udaljavajući se od Campa Santa Maria Formosa, Brunetti se iznenada sjeti nečega što je vidio prošle jeseni na Campu Santa Marina, pa presječe prema manjem campu i skrene desno čim je stupio nogom na nj. Metalne krletke već su bile izvješene ispred izloga prodavaonice kućnih ljubimaca. Brunetti se približi izlogu ne bi li vidio je li merlo indiano još uvijek ondje. I naravno da je bio, u najgornjoj krletci, perja crna i sjajna, jednoga oka uperenog u Brunettija.

Brunetti priđe krletci, nagne se naprijed, te reče, "Ciao." Ništa.

Neustrašivo, ponovio je, "Ciao." pazeći pritom da riječ razdvoji na dva sloga. Ptica živčano skoči s jedne paralelne šipke na drugu, okrene se i zagleda se u Brunettija drugim okom. On se osvrne i primijeti da se jedna sjedokosa žena bila zaustavila ispred edicole nasred campa i vrlo ga čudno promatrala. On se na obazre na nju već svoju pozornost opet usmjeri prema ptici. "Ciao." izgovori on opet.

Brunettiju iznenada padne na pamet da je možda riječ o različitoj ptici; napokon, koliko se jedan kos može razlikovati od drugog kosa? Pokušao je još jednom, "Ciao." Tišina. Razočaran, okrene se i uputi slabašan osmijeh ženi koja se ukopala na mjestu, zureći u njega s druge strane campa.

Brunetti je bio napravio svega dva koraka kada je, za leđima, čuo svoj vlastiti glas kako mu dovikuje, "Ciao." a drugi je slog bio produžen, onako kako ga ptice izgovaraju.

Odmah se okrenuo i vratio natrag na mjesto ispred krletke.

"Come ti stai?" upita on ovaj put, zastane na trenutak, a zatim je ponovio pitanje. Osjetio je, više nego ugledao, kako netko stoji pokraj njega i okrenuvši se ugledao sjedokosu ženu. On se nasmiješi, a ona mu uzvratila osmijehom.

"Come ti stai?" upita on ponovno pticu, a istim, vjerno oponašanim glasom, ptica mu uzvratila istim pitanjem, "Come ti stai?" glasom jezovito sličnim vlastitom.

"Što još zna reći?" upita žena.

"Ne znam, signora. To je sve što sam ikada čuo da je izgovorila."

"Čudesno, zar ne?" upitala je, i kada je pogledao njezin osmijeh pun čistog užitka, više mu nije izgledala tako staro.

"Da, čudesno." reče on i ostavi je ispred prodavaonice, gdje je nastavila ptici govoriti "Ciao, ciao, ciao."

Presjekao je prema Santi Apostoli i gore niz Stradu Nuovu sve do San Marcuole, gdje se popeo na traghetti kako bi prešao Canal Grande. Površina vode toliko se ljeskala da je Brunetti poželio imati sunčane naočale, ali tko bi tog maglovitog, vlažnog jutra u rano proljeće i pomislio da će grad obasjati takvo veličanstveno sunce.

Prešavši preko, presjekao je nadesno, zatim nalijevo, pa opet nadesno, slijedeći nesvjesne upute koje su mu bile uprogramirane tijekom desetljeća pješaćenja gradskim ulicama kada je posjećivao prijatelje, pratio djevojke kućama, išao na kave, ili obavljao tisuće drugih stvari koje mlad čovjek obavlja uopće ne misleći na odredište ili put kojim treba poći. Uskoro se našao na Campu San Zan Degola. Koliko je Brunettiju bilo poznato, nitko nije znao jesu li u crkvi čuvali ostatke obezglavljena tijela San Giovannija ili njegovu odsječenu glavu. Njemu to zapravo i nije bilo bitno.

Salviati za koga se bila udala bio je sin Fulvija, bilježnika, tako da je Brunetti znao da se kuća mora nalaziti dolje niz drugu callu s desne strane, treća kuća slijeva. I bi tako: kućni je broj bio isti kao i onaj u telefonskom imeniku, iako su tamo živjela tri različita Salviatija. Najniže zvono imalo je inicijal E, i Brunetti ga pritisne, pitajući se jesu li se selili na više katove zgrade kako su stariji članovi obitelji umirali i ostavljali svoje stanove praznima.

Vrata škljocnuše i otvoriše se i on ude. Pred njim je bila uska staza koja je vodila preko dvorišta do stubišta. Veseli tulipani rasli su s obje strane staze, a odvažna se magnolija upravo rascvjetavala u sredini travnjaka s lijeve strane staze.

Popeo se stubama i, stigavši do vrata na vrhu stuba, čuo je kako se otključavaju. S druge strane vrata bilo je još stuba koje su vodile do odmorišta na kojem stajahu dvoja vrata.

Na vrhu stubišta, lijeva vrata se otvoriše, a na odmorište izađe mlada žena.

"Jeste li Vi iz policije?" upita ona. "Zaboravila sam Vam ime."

"Brunetti." reče on uspinjući se preostalim stubama prema njoj. Stajala je pred vratima, s potpuno bezizražajnim izrazom na licu koje

bi inače bilo vrlo zgodno. Ako je djetesce doista bilo njezino, i ako je bilo toliko malo koliko je nagađao, onda nije bila gubila vrijeme vraćajući u formu svoje skladno mlado tijelo, odjeveno u usku crvenu suknju i još uži crni džemper. Njezino bezizražajno lice uokvirivao je oblak crne kovrčave kose koja joj je padala na ramena, a gledala ga je s iznenađujućim pomanjkanjem zanimanja.

Popevši se na vrh stuba, rekao je,

"Hvala Vam što ste pristali razgovarati sa mnom, signora."

Nije se ni potrudila odgovoriti niti mu ikako dati do znanja da ga je čula, nego se okrenula i povelala ga u stan, ne obazirući se na njegovo promrmljano,

"Permesso."

"Možemo ovamo." reče ona preko ramena, uvodeći ga u veliku dnevnu sobu slijeva. Na zidovima Brunetti ugleda bakroreze koji su prikazivali prizore takve siline da su jamačno bili Govini. Tri prozora gledala su na zatvoreni prostor za koji je pretpostavljao da je usko dvorište kroz koje je bio prošao na dolasku; zid nasuprot bio je neugodno blizu. Sjela je nasred niske sofe i prekrížila noge, izlažući pogledu više butine no što je Brunetti bio navikao vidjeti kod mladih majki.

Mahnuvši rukom prema stolcu koji je stajao nasuprot njoj, ona upita, "Što biste željeli znati?"

Brunetti je pokušao procijeniti emociju kojom je ona zračila i znao je da nagonski traga za nervozom. Ali nije pronašao ništa osim razdraženosti.

"Želio bih da mi kažete koliko ste dugo poznavali Roberta Lorenzonija."

Ona nadlanicom odgurne uvojak svoje kose s čela, vjerojatno nesvjesna toga koliko je zbog te kretnje izgledala nestrpljivom.

"Sve sam to već ispričala drugom policajcu."

"Znam to, signora. Pročitao sam izvještaj, ali volio bih da mi to ispričate svojim vlastitim riječima."

"Vjerujem da se u tom izvještaju nalaze moje vlastite riječi." reče ona otresito.

"Siguran sam da je tako. Ali sam bih volio čuti što imate reći o njemu."

Tako bih mogao bolje shvatiti kakav je bio čovjek."

"Jeste li pronašli njegove otmičare?" upita ona, time pokazujući prvi znak istinske znatiželje otkad je ušao u njezin stan.

"Ne."

Činilo se da ju je to razočaralo, ali nije rekla ništa.

"Biste li mi mogli reći koliko ste ga dugo poznavali?"

"Hodali smo oko godinu dana. Hoću reći, prije nego što se to dogodilo."

"I kakva je bio osoba?"

"Kako to mislite, 'Kakva je bio osoba?' S njim sam išla u školu. Imali smo nekih zajedničkih osobina, voljeli smo raditi iste stvari. Nasmijavao me."

"Jeste li zato pomislili da je možda ta otmica zapravo šala?"

"Jesam li što?" upita ona iskreno zbunjena.

"Tako piše u izvornom izvještaju." objasni Brunetti, "da ste najprije pomislili da je možda riječ o šali. U trenutku kada se to dogodilo."

Ona skrene pogled s Brunettija, kao da sluša glazbu koja tiho svira u susjednoj prostoriji, a samo je ona može čuti.

"Ja da sam to rekla?"

Brunetti kimne glavom.

Nakon duge stanke, rekla je,

"Pa, pretpostavljam da sam to možda i rekla. Roberto je imao neke vrlo čudne prijatelje."

"Kakve prijatelje?"

"Ma, znate, sveučilišni studenti."

"Nisam siguran da razumijem zašto bi oni bili čudni." reče Brunetti.

"Pa, nitko od njih nije radio, ali su svi bili puni novaca." Kao da je znala koliko to zvuči slabašno, ona nastavi, "Ne, nije to. Govorili su čudne stvari, o tome kako mogu u životu ili sa svojim životima činiti što ih je volja. Takve stvari. Stvari o kakvima studenti govore." Opazivši izraz uljudnog iščekivanja na Brunettijevo licu, nastavila je, "I vrlo su se zanimali za strah."

"Strah?"

"Da, čitali su romane strave, i stalno su išli u kino gledati filmove s mnogo nasilja i takvih stvari."

Brunetti kimne glavom i oglasi se neodređenim mrmljanjem.

"U stvari, to je bio jedan od razloga zašto sam bila prilično odlučna u nakani da se prestanem viđati s Robertom. Ali onda se to dogodilo,

pa mu nisam to morala reći." Je li to u njezinom glasu prepoznao olakšanje?

Vrata su se otvorila i u sobu je ušla sredovječna žena, noseći u rukama djetesce koje je zinulo kako bi počelo vrištati. Ugledavši Brunettija, žena stane, a dijete, osjetivši njezin pokret, zatvori usta i okrene se kako bi pogledalo na razlog ženina iznenađenja.

Brunetti ustane.

"Gospodin je iz policije, mamma." reče mlada žena, ne obraćajući uopće pozornost na djetesce, a zatim upita, "Trebaš nešto?"

"Ne, ne, Francesca. Ali vrijeme je da nahraniš bebu."

"To će morati pričekati." reče djevojka kao da joj ta pomisao pričinjava nekakvo zadovoljstvo. Pogledala je Brunettija, pa opet ženu koju je nazivala mammom. "Osim ako ne želiš da me policajac promatra dok dojim."

Žena proizvede nerazgovjetan zvuk i čvršće stisne dijete u naručju. Ono — Brunetti je oduvijek imao poteškoća pri procjeni je li riječ o dječacima ili djevojčicama — ga je i dalje netremice promatralo, a onda se okrenulo prema svojoj baki i groljavu joj se nasmijalo.

"Pretpostavljam da možemo pričekati desetak minuta." reče starija žena, okrene se i izađe iz prostorije, a djetesčetov smijeh za njom je ostavio trag poput brazde za brodom.

"Vaša majka?" upita Brunetti, iako nije bio siguran u to.

"Majka moga supruga." odgovori ona osorno. "Što Vas još zanima o Robertu?"

"Jeste li, u to doba, mislili da su to smislili neki od njegovih prijatelja?"

Prije nego što je odgovorila, ponovno je rukom odmaknula kosu s lica.

"Hoćete li mi reći zašto Vas to zanima?" pitala je. Način na koji je to izgovorila izbrisao je godine s njezinih prethodnih kretnja i podsjetio Brunettija da ona jamačno još nije navršila dvadesetu.

"Hoće li Vam to pomoći da odgovorite na moje pitanje?" upita on.

"Ne znam. Ali još uvijek znam mnoge od tih ljudi, i ne želim reći ništa što bi..." Pustila je da se njezina rečenica raspline u zraku, puštajući Brunettija neka se pita kakav bi mu odgovor mogla dati.

"Pronašli smo posmrtnu ostatku koji su možda njegovi." izgovori on ne pružajući joj nikakve daljnje obavijesti o tome.

"Onda to nikako nije mogla biti šala." trenutno mu je odgovorila.

Brunetti se nasmiješi i kimne, želeći da ona njegove geste shvati kao slaganje, ni ne trudeći se da joj ispriča koliko je često bio svjedokom nasilnih posljedica događaja koji su započeli kao najobičnija šala.

Ona spusti pogled na pokožicu nokta na kažiprstu svoje desne ruke i počne je cupkati i tiskati prstima lijeve.

"Roberto je oduvijek govorio kako njegov otac više voli njegova bratića, Maurizija, nego njega. Tako da je činio stvari kojima je želio nagnati svoga oca da mu posveti pozornost."

"Kao na primjer?"

"Oh, uvaljivao se u nevolje u školi, bio bezobrazan prema učiteljima, i slične sitnice. Ali jednom prilikom je nekolicini prijatelja rekao neka provale u očev automobil i ukradu ga. U vrijeme krade, automobil je bio parkiran ispred jednog od očevih poslovnih prostora na Mestrama, a Roberto je bio unutra i razgovarao s njim: tako njegov otac nije mogao niti pomisliti da je Roberto ostavio ključeve u autu ili ga posudio nekome."

"Što se poslije dogodilo?"

"Oh, odvezli su se do Verone i ostavili automobil u podzemnoj garaži i vratili se natrag vlakom. Mjesecima nisu mogli pronaći auto, a kad su ga pronašli, morali su vratiti osiguravajućem društvu novac, i još k tome platiti parkiranje."

"Odakle Vi to sve znate, signora?"

Ona počne odgovoriti, zastane, pa reče,

"Roberto mi je to ispričao."

Brunetti se odupre porivu da je upita kad joj je on to bio rekao. Njegovo je sljedeće pitanje bilo mnogo važnije.

"Jesu li to isti oni prijatelji koji su se mogli našaliti na ovakav način?"

"Na kakav način?"

"Priredivši lažnu otmicu?"

Ona se ponovno zagleda dolje u svoj prst.

"Nisam to rekla. I ako ste pronašli njegovo tijelo, onda to uopće nije upitno, zar ne? To nije bila šala, ne?"

Brunetti ne odgovori ništa na to, a zatim, trenutak kasnije, upita,

"Biste li mi mogli reći njihova imena?"

"Zašto?"

"Volio bih popričati s njima."

Na trenutak mu se učinilo kao da će odbiti, ali ona popusti i reče,
"Carlo Pianon i Marco Salvo."

Zapamtio je imena iz izvornog spisa. Kako su to bili Robertovi najbolji prijatelji, policija se pitala nisu li njih dvojica ljudi za koje su otmičari rekli da će s njima stupiti u vezu i koristiti kao posrednike. Ali obojica su bila upisana na tečaj jezika u Engleskoj u vrijeme Robertove otmice.

On joj zahvali na imenima i nastavi,

"Rekli ste da je to bio jedan od razloga zašto ste bili odlučili ne izlaziti više s njim. Je li bilo drugih razloga?"

"Oh, bilo je mnogo razloga." reče ona neodređeno.

Brunetti ne reče ništa, puštajući da njen slabašan odgovor odjekuje prostorijom. Konačno je dodala,

"Pa, nije više bio toliko zabavno s njim, barem ne zadnjih tjedan ili dva.

Cijelo je vrijeme bio umoran i govorio kako se ne osjeća dobro. Na koncu je jedino govorio o tome kako osjeća umor i slabost. Nije mi se dalo više slušati ga kako se žali cijelo vrijeme. Ili bi zaspao u autu, ili slično tome."

"Je li otišao kod liječnika?"

"Je. Otišao je doktoru nakon što je počeo govoriti kako više nema njuha.

Oduvijek se žalio na pušače — bio je gori od Amera, što se toga tiče — ali onda je izjavio kako više ne može osjetiti niti miris dima." Nos joj se trgne kao da odgovara na apsurdnost toga. "Pa je odlučio posjetiti nekog specijalista."

"I što mu je liječnik rekao?"

"Da je s njim sve u redu." Ona zastane na trenutak nakon toga, pa nastavi,

"Osim proljeva, ali doktor mu je dao nešto protiv toga."

"I?" upita Brunetti.

"Pretpostavljam da je prestao." reče ona nezainteresirano.

"Ali, je li nastavio osjećati umor, onako kako ste to opisali?"

"Je. Nastavio je govoriti kako ima mučninu, a doktori su mu nastavili govoriti kako je s njim sve u redu."

"Doktori? Zar je otišao nekim specijalistima?"

"Mislim da jest. Razgovarao je s jednim specijalistom u Padovi. Taj mu je konačno rekao da je slabokrvan i prepisao mu je izvjesne tablete. Ali uskoro nakon toga, dogodila se otmica, i on je nestao."

"Mislite li da je bio bolestan?" upita Brunetti.

"Oh, ne znam." rekla je. Prekrižila je noge, izlažući butinu još više pogledu. "Volio je biti u središtu pozornosti."

Brunetti je pokušao to izgovoriti vrlo oprezno.

"Je li Vam dao razloga vjerovati da je doista vrlo bolestan ili slabokrvan?"

"Kako to mislite, je li mi dao razloga?"

"Je li bio, ovaj, manje energičan no obično."

Ona ga pogleda ravno u oči, kao da je Brunetti u ovu prostoriju ušao iz nekog od prošlih stoljeća.

"Oh, mislite na seks?" On kimne glavom. "Da, izgubio je zanimanje za seks; to je još jedan razlog zašto sam željela prekinuti."

"Je li on to znao, da ste željeli prekinuti vašu vezu?"

"Nikada nisam imala prilike reći mu to."

Brunetti razmisli o tome te upita,

"Zašto ste išli prema vili te noći?"

"Bili smo na tulumu u Trevisu, a Robertu se nije dalo voziti cijelim putem tamo i natrag do Venecije. Tako smo mislili prenoćiti u vili i krenuti kući ujutro."

"Shvaćam." reče Brunetti pa upita, "Osim što je bio umoran, je li se njegovo ponašanje ikako promijenilo tijekom tjedana prije otmice?"

"Kako to mislite?"

"Je li se doimao izrazito živčanim?"

"Ne, barem ja to nisam primjećivala. Lako je gubio živce sa mnom, ali on je živce lako gubio sa svima. Bio je u svađi s vlastitim ocem i s Maurizijem."

"Oko čega?"

"Ne znam. Nikada mi nije pričao o tome. A to me i nije osobito zanimalo."

"Zašto ste se zanimali za njega, signora?" upita Brunetti i, uhvativši njezin pogled, nastavi, "ako smijem pitati."

"Oh, on je bio dobro društvo. U najmanju ruku, na početku je bio dobro društvo. I uvijek je sa sobom nosio hrpu novca." Brunetti

pomisli kako je redosljed ovih dviju stvari trebalo zamijeniti, ali ne reče ništa.

"Shvaćam. Poznajete li njegova rođaka?"

"Maurizija?" upitao je, Brunetti pomisli nepotrebno.

"Da."

"Srela sam ga nekoliko puta. U Robertovoj kući. I jednom na jednom tulumu."

"Je li Vam se svidio?"

Ona se zagleda u jedan od bakroreza na zidu i, kao da ju je nasilje bilo nekako nadahnulo, reče,

"Ne."

"Zašto?"

Ona neodređeno slegne ramenima prisjećajući se tog davnog događaja.

"Ne znam. Činio mi se bahatim." Začuvši ovo, nastavila je, "Nije da Roberto nije znao biti takav ponekad, ali Maurizio je bio baš... pa, on uvijek mora svima govoriti što da rade. Ili se barem meni tako učinilo."

"Jesi li ga vidjela otkad je Roberto nestao?"

"Naravno." odgovori ona, iznenađena pitanjem. "Odmah nakon otmice, bio je tamo s Robertovim roditeljima. Cijelo vrijeme, kad su poruke stigle. Tako da sam ga vidjela."

"Mislim, nakon toga, nakon što su poruke prestale stizati."

"Ne, nismo razgovarali, ako na to ciljate. Ponekad ga sretnem na ulici, ali nemamo što reći jedno drugome."

"A Robertove roditelje?"

"Ne, ni njih nisam vidjela." Brunetti je dvojio da bi roditelji otetoga dečka bili ostali u dodiru s njegovom bivšom djevojkom, osobito nakon njezine udaje za drugog muškarca.

Brunetti je nije imao ništa drugo za pitati, ali želio je da ostane otvorena za mogućnost odgovaranja na još neka pitanja, ako se ona pojave.

"Ne želim Vas sprječavati da se posvetite svome djetetu, signora." reče on, bacivši pogled na svoj sat.

"Oh, uređuje, nema veze." odgovori ona, a Brunetti se iznenadi koliko joj je povjerovao i koliko mu je zbog te činjenice bila antipatična.

Hitro je ustao.

"Hvala Vam najljepša, signora. Mislim da će to zasad biti sve."

"Zasad?"

"Ukoliko se ispostavi da je riječ o Robertovom tijelu, istraga će biti ponovno otvorena, signora, pa pretpostavljam da će svatko tko je imao ikakvih znanja o toj otmici biti ponovno ispitan."

Skupila je usne u kiseloj grimasi, pokazujući jasno koliko joj sve ovo oduzima vrijeme.

Pošao je prema vratima kako joj ne bi dao priliku da se požali.

"Još jednom, hvala Vam, signora." reče on.

Ustala je sa sofe i krenula prema njemu. Lice joj je ponovno poprimilo izraz znatiželjne ukočenosti kakav je bio uočio kad ju je prvi put ugledao, a ljepota koju je bila pokazala isparila je.

Otpratila ga je do izlaza i u trenutku kad je otvorila vrata, negdje iz unutrašnjosti stana zaplakalo je dijete. Ne obazirući se na nj, rekla je,

"Hoćete li mi javiti ako je doista riječ o Robertu?"

"Naravno, signora." odgovori joj Brunetti.

Krenuo je niz stube. Plač djeteta prekinulo je za tvaranje vrata za njim.

8

Brunetti baci pogled na svoje ručni sat izlazeći iz kuće obitelji SaMati.

Bilo je dvadeset do jedan. Ponovno se popeo na traghetto, i kad je izašao na San Leonardu, prešao je preko campa i skrenuo u prvu ulicu lijevo. Nekoliko praznih stolova stajalo je u sjeni ispred restorana.

Unutra se šank nalazio slijeva, nekoliko demižona vina na polici iza šanka, a iz njihovih grlića visjele su dugačke gumene cijevi. S desne strane, kroz dvojna vrata s lukovima ulazilo se u drugu prostoriju, a ondje, za stolom do zida, ugledao je svog tasta, grofa Orazija Faliera. Grof je sjedio za stolom —pred njim je na stolu bila čaša nečeg što je sličilo prošek — i čitao mjesne novine, *Il Gazzettino*. Brunetti se iznenadio što vidi svoga tasta s takvim novinama u rukama, što je značilo da je njegovo mišljenje o grofu bilo previsoko ili je, pak, njegovo mišljenje o tom mjesnom dnevnom listu prenisko.

"Buon di." reče Brunetti prilazeći stolu. Grof pogleda preko gornjeg ruba svojih novina i ustane, polažući novine rastvorene na stol.

"Ciao, Guido." reče grof, pružajući mu ruku i èčvrsto stežući njegovu.

"Drago mi je što si došao."

"Ja sam zatražio ovaj razgovor, sjećate se." reče Brunetti.

Prisjetivši se, grof reče,

"Obitelj Lorenzoni, ha?"

Brunetti izvuče stolac nasuprot grofu i sjedne. Spustio je pogled na novine i, iako je tijelo još uvijek bilo neidentificirano, uhvatio se u razmišljanju o tome nije li ta priča možda već u tisku.

Grof prepozna njegov pogled.

"Nije još." Polako je uredno presavio novine napola, pa još jednom.

"Pokvarile su se, zar ne?" upita on, držeći novine u zraku između njih dvojice.

"Nisu, ako volite kanibalizam, incest i djecoubojstva." odgovori mu Brunetti.

"Jesi li pročitao današnje novine?" Kad je Brunetti zatresao glavom, grof mu pojasni. "Jutros su objavili članak o ženi iz Teherana koja je ubila svog supruga, samljela njegovo srce i pojela ga u nečem što se

zove ab gust." I prije nego li je Brunetti dospio zamijetiti njegovo iznenađenje ili zgražanje, grof je nastavio, "Ali onda su u zagradi dali recept za ab gust, rajčice, luk i mljeveno meso." Zatresao je glavom. "Pa za koga oni to pišu? Koga zanimaju takve stvari?"

Brunetti je odavno izgubio svaku vjeru u ukus javnosti, pa mu odgovori,

"Rekao bih, čitatelje Il Gazzettina."

Grof ga pogleda ravno u oči i kimne glavom.

"Pretpostavljam da si u pravu." On baci novine na susjedni stol. "Što te zanima u svezi s Lorenzonijevima?"

"Jutros ste mi rekli da momak nije naslijedio nijedan dar od oca. Zanima me o kakvoj je nadarenosti riječ?"

"Ciappar schei." odgovori grof, skliznuvši u narječje.

Odmah se opustivši začuvši zvuk venecijanskoga narječja, Brunetti upita,

"Praviti novac, kako?"

"Kako god zna i umije: čelikom, cementom, brodarstvom. Ako se može prevesti, obitelj Lorenzoni će ti to prevesti. Ako se može izgraditi, obitelj Lorenzoni će ti prodati građevinski materijal." Grof razmisli o ovome što je upravo bio izgovorio, pa nastavi, "Bio bi to dobar reklamni slogan za njih, zar ne?" Kad je Brunetti klimnuo, grof nastavi, "Što ne znači da Lorenzonijevima treba reklama.

Barem ne u Venetu."

"Poslujete li s njima? Mislim, Vaša tvrtka?"

"U prošlosti sam koristio njihove kamione kako bih prebacio tkanine do Poljske i natrag dovezao — nisam siguran; bilo je to prije najmanje četiri godine — mislim, votku. Ali sa sve slabijim graničnim pregledima i ublažavanjem carinskih propisa, ustanovio sam da mi je stvari jeftinije prevoziti željeznicom, tako da s njima više ne poslujem."

"Poznajete li ih na društvenoj razini?"

"Ne više nego što poznajem nekoliko stotina ljudi u gradu." reče grof i podiže pogled kad je konobarica prišla njihovom stolu.

Nosila je mušku košulju zataknutu u svježje ispeglane traperice i imala kosu dječjački kratko ošišanu. Iako nije bila našminkana, nije se doimala nimalo dječjački, jer su traperice otkrivale oblinu njenih

bokova, a tri najgornja gumba na košulji davala do znanja da ne nosi grudnjak, iako bi bilo preporučljivo da to čini.

"Grofe Orazio." reče ona dubokim kontraaltom punim topline i obećanja, "drago mi je što ste opet kod nas." Ona se okrene Brunettiju te i njemu uputi svoj srdačni osmijeh.

Brunetti se sjetio da mu je grof bio rekao da kći njegova prijatelja vodi ovaj restoran, tako da je možda grof kao stari obiteljski prijatelj upitao,

"Come stai, Valeria?" No, njegovo familijarno 'tu' nije zvučalo nimalo stričevski, i Brunetti promotri mladu ženu čekajući njenu reakciju.

"Molto bene, signor Conte. E Lei?" odgovori ona, a službenost njenih riječi bila je apsolutno suprotna njenom tonu.

"Dobro, hvala, draga moja." On rukom pokaže prema Brunettiju. "Ovo je moj zet."

"Piacere." reče on mladoj ženi, a ona uzvratu istom riječju, poprativši je osmijehom.

"Što nam danas preporučuješ, Valeria?" upita grof.

"Za početak, imamo sarde in saor." reče ona, "ili latte di seppie. Sarde smo pripremili sinoć, a seppie su jutros kupljene na Rialtu."

Vjerojatno su ih zamrznuli, ako su kupljene jutros, pomisli Brunetti. Bilo je prerano za svježu sipinu ikru, ali srdele su trebale biti svježije. Paola kao da nikada nije imala vremena za čišćenje srdela i mariniranje s lukom i grožđicama, tako da bi srdele za njega bile prava gozba.

"Sarde." reče on bez oklijevanja.

"Da. Ja ću isto."

"Spaghetti alle vongole." reče mlada žena, što je zvučalo više kao narudžba nego kao preporuka. Oba muškarca kimnuše.

"A zatim." reče Valeria, "moja preporuka je rombo ili možda coda di rospo. I jedno i drugo je svježije."

"Kako su pripremljeni?" upita grof.

"Rombo je pečen na gradelama, a coda je kuhana s bijelim vinom, tikvicama i ružmarinom."

"Je li coda dobra?" upita grof.

Umjesto odgovora, ona desni kažiprst stavi u usta i okrene ga, cmoknuvši usnama.

"To je onda to." reče grof, smiješeći joj se. "A ti, Guido?"

"Ne, ja ću romba." reče Brunetti, misleći kako drugo jelo zvuči previše ulickano, bojeći se da bi na tanjuru uz ribu dobio komad mrkve u obliku ruže, ili grančicu metvice kao ikebanu.

"Vino?" upita ona.

"Imaš li onog chardonnaya što ga tvoj otac pravi?"

"To sami pijemo, Conte, i obično ga ne poslužujemo." Primijetila je njegovo razočaranje, pa je dodala, "Mogu vam donijeti jednu karafu."

"Hvala ti, Valeria. Pio sam ga kod tvoga oca. Odlično je."

Ona kimne potvrđujući da je to živa istina, a zatim nastavi, kao da je riječ o vicu, "Samo nemojte ništa govoriti o tome ako se na vratima pojavi Finanza."

I prije nego je grof stigao komentirati, iz susjedne prostorije odjeknuo je povik. Ona se okrene i ode.

"Nije ni čudo da je gospodarstvo ove zemlje invalidno." plane grof iznenada. "Najbolje vino koje proizvode ne mogu posluživati, vjerojatno zbog nekakve zakonske besmislice o sadržaju alkohola, ili zato jer je neki idiot u Bruxellesu odlučio da je previše slično nekoj drugoj vrsti vina koje se proizvodi u Portugalu. Bože, svijetom vladaju kreteni."

Brunettiju, koji je oduvijek svoga tasta smatrao jednim od tih vladara, ovakav stav je bio neobičan. Međutim, i prije nego li je dospio postaviti mu pitanje s tim u svezi, Valeria se vratila s litrenom karafom blijedog bijelog vina i, iako je nisu naručili, bocom mineralne vode.

Grof natoči vino u dvije čaše i gurne jednu prema Brunettiju.

"Reci mi što misliš."

Brunetti uzme čašu i gucne. Oduvijek je mrzio ocjenjivanje vina i njegova okusa, svo to blebetanje o "drvenastoj punini" i "mirisu zdrobljenih malina." tako da je rekao samo,

"Vrlo dobro." Spustio je čašu na stol. "Recite mi nešto više o tom dečku.

Rekli ste da Vam nije bio simpatičan."

Grof je imao dvadeset godina da se navikne na svog zeta i njegov način razmišljanja, pa je ispio gutljaj vina i odgovorio,

"Kao što sam rekao, bio je tup i prepun sebe, što je vrlo zamorna kombinacija."

"Kakav je posao obavljao u tvrtki?"

"Mislim da su mu dodijelili titulu 'consulente,' iako nemam pojma kome bi on to mogao dijeliti savjete. Kad su trebali odvesti klijenta na večeru, povelu bi Roberta sa sobom. Pretpostavljam da se Ludovico nadao da će ga susreti s klijentima i razgovori o poslu uozbiljiti ili da će barem posao shvaćati malo ozbiljnije."

Brunetti, koji je tijekom studiranja svakog ljeta radio, upita, "Ali jamačno nije samo išao na večere i to zvao poslom?"

"Ponekad, kad je trebalo obaviti važnu dostavu ili preuzeti neku ozbiljnu pošiljku, poslali bi Roberta. Znaš, ako je trebalo odnijeti ugovore u Pariz ili hitno dostaviti novi katalog s uzorcima za tvornice tekstila, Roberto bi ih preuzeo i onda bi proveo vikend u Parizu ili Pragu ili tko zna gdje."

"Krasan posao." reče Brunetti. "A fakultet?"

"Bio je prelijen. Ili preglup." objasni grof rezignirano.

Brunetti je baš kanio primijetiti kako, prema onome što mu je Paola bila govorila o studentima na sveučilištu, ni jedno ni drugo nije predstavljalo pretjeranu prepreku studiranju, ali se zaustavio kad je Valeria prišla stolu noseći dva tanjura s malim srdelicama pošćropljenima uljem i octom koje se ljeskalo na njihovoj koži.

"Buon appetito." zaželi im ona i ode prema jednom od susjednih stolova odakle joj je netko mahao.

Ni Brunetti niti grof nisu se trudili izvaditi kosti iz sićušnih ribica, već su ih obojica naboli na vilice, prinijeli ustima dok je s njih kapalo ulje, sjeckani luk i grožđice, i prožvakali ih cijele.

"Bon." reče grof. Brunetti kimne, ali ne reče ništa, oduševljen ribom i oštrim ugrizom octa. Jednom su mu ispričali priču prema kojoj su, prije mnogo stoljeća, venecijanski ribari bili prisiljeni ovako jesti ribu, sjeckajući je i kiseleći je kako se ne bi pokvarila, baš kao što su mu bili rekli da su ocat dodavali kako bi spriječili skorbut. Nije imao pojma je li ijedna od tih dviju priča istinita, ali ako jest, bio je zahvalan ribarima na njima.

Kad su pojeli sve srdelice, Brunetti uzme komad kruha i pokupi njime sav sok s tanjura.

"Je li Roberto radio išta drugo?"

"Misliš, u tvrtki?"

"Da."

Grof svakome natoči pola čaše vina.

"Ne. Mislim da je to bilo sve što je on bio sposoban ili zainteresiran raditi." Otpio je još gutljaj. "Nije on bio loš momak; samo je bio tup. Posljednji put kad sam ga vidio, u stvari, bilo mi ga je žao."

"Kada je to bilo? I zašto?"

"Mislim da je to bilo nekoliko dana prije otmice. Njegovi roditelji priredili su zabavu povodom njihove tridesete godišnjice braka i pozvali mene i Donatellu. Roberto je bio tamo." Grof zastane izgovorivši ovo, pa nakon nekog vremena nastavi, "Ali kao da i nije bio ondje."

"Ne razumijem." reče Brunetti.

"Izgledao je nevidljivo. Ne, nisam to htio reći. Izgledao je mršavije, i već je bio počeo gubiti kosu. Bilo je ljeto, ali on je izgledao kao da još od zime nije nogom kročio izvan kuće. A bio je poznat po tome da vrijeme provodi ili na plaži ili na teniskom igralištu." Grof pogleda nekamo u daljinu, prisjećajući se te večeri.

"Nisam razgovarao s njim, a njegovim roditeljima nisam htio ništa spominjati. Ali izgledao je čudno."

"Bolesno?"

"Ne, ne bolesno, zapravo, ne baš. Samo je bio vrlo blijed i mršav, kao da je bio na dijeti i predugo ostao na njoj."

I kao da ju je netko pozvao da stavi točku na razgovore o dijeti, Valeria se pojavila upravo u tom trenutku s dva tanjura pretrpana špagetima s gomilom školjkica. Miomiris ulja i češnjaka dolebdio je do njih i prije nje.

Brunetti zakopa svoju vilicu u špagete i počne namatati isprepletene niti na nju. Kad se na vilici našao namotaj špageta zadovoljavajuće veličine, on je podiže prema ustima, ohrabren toplinom i prožimajućim mirisom češnjaka. S punim ustima, kimnuo je grofu, koji mu uzvрати osmijehom i sam se prihvati jela.

Tek kad je Brunettijeva tjestenina gotovo nestala s tanjura i kad je bio počeo otvarati školjke, upitao je grofa, "A što je s nećakom?"

"Kažu mi da je rođen za taj posao. Šarmantan je u kontaktu s klijentima, a dovoljno je pametan da zna obaviti proračune i zaposliti prave ljude na pravim mjestima."

"Koliko mu je godina?" upita Brunetti.

"Dvije je godine stariji od Roberta, tako da bi trebao imati dvadeset i pet."

"Znate li išta drugo o njemu?"

"Što, primjerice?"

"Bilo što što Vam padne na pamet."

"To je vrlo široko područje." Prije nego što je Brunetti dospio objasniti, grof ga upita, "Znam li je li on možda mogao biti odgovoran za otmicu? Uz pretpostavku da jest riječ o otmici?"

Brunetti kimne i nastavi otvarati školjke.

"Njegov otac, Ludovicov mladi brat, umro je kad je Mauriziju bilo osam godina. Roditelji su već bili razvedeni, a majka očito nije htjela imati ništa s dječakom, tako da čim je ugledala priliku, dala ga je Ludovicu i Corneliji, i oni su ga odgojili: kao da je Robertov brat."

Razmišljajući o Kajinu i Abelu, Brunetti upita,

"Znate li to, ili su Vam to rekli?"

"Oboje." bio je grofov jednostavan i kratak odgovor. "Rekao bih da Maurizio ni na koji način nije upleten u tu priču."

Brunetti slegne ramenima i baci ljušturu posljednje školjke na hrpu koja se stvorila na njegovom tanjuru.

"Čak niti ne znam je li on Lorenzonijev sin."

"Pa čemu onda sva ta pitanja?"

"Rekao sam Vam: dvoje ljudi mislilo je da je riječ o šali ili štosu. A kamen koji je blokirao vrata bio je ondje postavljen s unutarnje strane.

"Mogli su se popeti i preskočiti zid." predloži grof.

Brunetti kimne.

"Možda. Meni se jednostavno čitava ta stvar ne sviđa."

Grof mu uputi znatiželjan pogled, kao da je ustanovio da je spoj Brunettija i intuicije neobičan.

"Na stranu to što si mi upravo rekao, što ti se još ne sviđa?"

"To što nitko nije reagirao na napomenu da su pomislili da je riječ o šali.

To što u spisu nema razgovora s njegovim rođakom. I kamen: nitko se nije upitao odakle on tamo."

Grof položi vilicu povrh nepojedenih špageta koji su još uvijek ležali na dnu njegova tanjura, a čim je to učinio, pristupila im je Valeria da počisti stol.

"Zar Vam se špageti ne sviđaju, grofe?"

"Bili su sjajni, draga moja, ali moram ostaviti malo mjesta za codu."

Ona klimne i pokupi njegov tanjur, a zatim i Brunettijev. Grof je natakao vino u njihove čaše u trenutku kad se ona vratila. Brunetti je bio zadovoljan što je vidio da je bio u pravu glede code. Tanjur je bio ukrašen grančicama ružmarina i rotkvicom.

"Zašto to čine s hranom?" upita on, bradom pokazujuæi prema grofovom tanjuru.

"Je li to pravo pitanje ili kritika usluge?" upita grof.

"Samo pitanje." odgovori Brunetti.

Grof podiže vilicu i nož i nadigne ribu kako bi vidio je li dobro kuhana.

Uvjerivši se da jest, reče,

"Sjećam se vremena kada si, za nekoliko tisuća lira, mogao dobiti dobar ručak u bilo kojoj trattoriji ili osteriji u gradu. Rižoto, ribu, salatu i dobro vino.

Ništa raskošno, samo dobru hranu koju su i domaćini vjerojatno jeli u vlastitoj blagovaonici. Ali to je bilo vrijeme kada je Venecija bila živ grad, sa svojim tvornicama i obrtnicima. Sada imamo samo turiste, a bogati među njima navikli su na takve kerefeke. I kako bi ugodili njihovom ukusu, nama poslužuju hranu koja je priređena tako da izgleda lijepo." On uzme u usta zalogaj ribe. "Ovo je ukusno barem toliko koliko lijepo izgleda. Kakva je tvoja riba?"

"Vrlo dobra." odgovori Brunetti. On odloži sićušnu kost na kraj tanjura i reče, "Željeli ste o nečemu razgovarati sa mnom?"

Glave iznad ribe, grof reče,

"Radi se o Paoli."

"O Paoli?"

"Da, o Paoli. Mojoj kćeri. Tvojoj supruzi." Brunettija preplavi iznenadan val ljutnje zbog grofova omalovažavajućeg tona, ali on se suzdrži i odgovori mu ravnodušnim glasom u kojem se zrcalio sarkazam, "I majci moje djece. Vaše unučadi. Nemojte to zaboraviti."

Spustivši vilicu i nož na tanjur, grof ga odgurne od sebe.

"Guido, nisam mislio vrijeđati..."

Brunetti ga prekine.

"Onda mi se ne obraćajte tim nadmoćnim tonom."

Grof prihvati vinsku karafu i istoči pola preostalog vina u Brunettijevu čašu, ostatak u svoju.

"Ona nije sretna." Pogleda prema Brunettiju preko stola da bi vidio kako je to primio, zastane, a kako Brunetti nije ništa odgovorio, reče, "Ona je moja kći jedinica, i nije sretna."

"Zašto?"

Grof podigne ruku s prstenom na kojem se nalazio grb obitelji Falier.

Ugledavši ga, Brunetti istoga trena pomisli na tijelo u polju i upita se hoće li se ispostaviti da je to Lorenzonijev sin. Ako je tako, tko bi mu trebao biti sljedeći sugovornik: otac, nećak, možda majka? Kako je mogao nametati se u trenutku proživljavanja boli koju će uskrisiti otkriće tijela?

"Slušaš li me?"

"Naravno da slušam." reče mu Brunetti, koji nije bio slušao. "Rekli ste da Paola nije sretna, a ja sam Vas pitao zašto."

"I to ti upravo i objašnjavam, Guido, ali ti si u mislima odlebdio nekamo s obitelji Lorenzoni i tim truplom koje ste pronašli, pitajući se kako ćeš pomoći pravdi da sustigne krivce." On zastane i pričeka da Brunetti nešto kaže. "Jedan od razloga zašto ti nastojim ovo objasniti je jednostavno taj da tvoja potraga za onime što nazivaš pravdom oduzima previše..." ovdje je zastao, pomičući svoju praznu čašu za vino naprijed-natrag po plohi stola, držeći je između članaka kažiprsta i srednjaka. Podigao je pogled prema Brunettiju i nasmiješio se, iako je pogled na njegov osmijeh rastužio Brunettija. "Oduzima ti previše duha, Guido, i mislim da Paola zbog toga pati."

"Mislite da mi oduzima previše vremena?"

"Ne. Mislim ono što sam i rekao. Toliko se posvećuješ tim zločinima i ljudima koji ih počinjavaju ili stradavaju od njih, da zaboravljaš na Paolu i djecu."

"To nije istina. Rijetko me nema uz njih kad bih trebao biti s njima. Često smo zajedno."

"Molim te, Guido." reče grof mekšim glasom. "Ti si previše inteligentan čovjek da bi povjerovao, ili od mene očekivao da ja povjerujem, da ako si na nekom mjestu ili s nekom osobom, da to znači da si tamo i dušom i tijelom."

Upamti, bio sam u tvom društvu kada si radio na nekom slučaju, i znam kako se ponašaš. Tvoj duh nestaje. Govoriš i slušaš, ideš na razna mjesta sa svojom djecom, ali zapravo i nisi s njima." Grof

natoči malo mineralne vode u svoju čašu i iskapi je. "Na neki način, sličan si mladom Lorenzoniju kada sam ga posljednji put vidio: neusredotočen i udaljen i zapravo uopće nisi tu."

"Je li Vam to rekla Paola?"

Grof se doimao gotovo iznenađeno.

"Guido, nemam razloga očekivati da ćeš mi povjerovati, ali Paola ne bi ni mrtva rekla išta protiv tebe, ni meni niti ikome drugome."

"Zašto ste onda toliko uvjereni u to da je ona nesretna?" Brunetti je s naporom suzbijao ljutnju u svom glasu postavljajući ovo pitanje.

Odsutan duhom, grof prstima posegne za komadićem kruha lijevo od tanjura i počne ga mrviti.

"Kad se Paola rodila, Donatella je bila jako loše i bolovala je dugo nakon porođaja, tako da je dobar dio skrbi o djetetu pao na moja pleća." Uočio je Brunettijevo iznenađenje i glasno se nasmijao. "Znam, znam. Sigurno je teško zamisliti mene kako hranim dijete ili mu mijenjam pelenu, ali to sam radio prvih nekoliko mjeseci, a kada je Donatella došla kući to mi je već bilo postalo navikom, pa sam nastavio to raditi i dalje. Kad djetetu godinu dana mijenjaš pelene, hraniš je, i pjevaš joj uspavanke, onda znaš kad je sretna ili tužna." Prije nego je Brunetti dospio prigovoriti, grof nastavi, "I nema nikakve veze je li riječ o četvoromjesečnoj djevojčici ili četrdesetogodišnjoj ženi, i jesu li to grčevi ili nesretan brak.

Jednostavno znaš. I tako ja znam da ona nije sretna."

Svaki Brunettijev prosvjed da je nedužan ili da nije znao ovdje je padao u vodu. Sam je mijenjao pelene i proveo mnoge noći držeći svoju djecu u naručju, čitajući im bajke, dok su plakala ili tonula u san, i oduvijek je vjerovao da su mu te noći, više no išta drugo, usadile nekakav radar koji je signalizirao stanje njihova — morao je ovdje upotrijebiti grofovju riječ — duha.

"Ne znam kako drukčije da radim svoj posao." naposljetku reče tonom u kojem se nije osjećala ljutnja.

Grof je nastavio.

"Oduvijek sam te želio pitati: zašto ti je to toliko važno?"

"Zašto mi je što toliko važno? To da uhitim osobu koja je počinila zločin?"

Grof na ovo odmahne rukom.

"Ne, mislim da ti to nije važno. Zašto ti je važno da pravda bude ispunjena?"

Valeria je odabrala ovaj trenutak da se pojavi kod njihova stola, ali ni grof niti Brunetti nisu bili zainteresirani za desert. Grof naruči dvije grappe i ponovno svoju pozornost usmjeri prema Brunettiju.

"Čitali ste Grke, zar ne?" konačno upita Brunetti.

"Jesam, neke od njih."

"Kritiju?"

"Bilo je to tako davno da se vrlo maglovito sjećam o čemu je pisao. Zašto?"

Valeria priđe stolu, stavi čaše s pićem pred njih i tiho se udalji.

Brunetti podigne svoju čašu i gucne malo.

"Vjerojatno ga loše citiram, ali negdje je napisao da će se državni zakoni pobrinuti za javne zločine, i da zato trebamo religiju, tako da možemo vjerovati da će božanska pravda sustići privatne zločine." Zastao je na trenutak i gucnuo još malo. "Ali više nemamo religije, zar ne... ne baš?" Grof zatrese glavom. "Dakle, možda stremim k tome, ne kažem da sam ikada razgovarao ili, što se toga tiče, mnogo razmišljao o tome. Ako se božanska pravda neće pobrinuti za kažnjavanje privatnih zločina, onda se netko mora pobrinuti umjesto nje."

"Kako to misliš, privatni zločini? Mislim, za razliku od javnih zločina?"

"Kad nekome date loš savjet kako biste kasnije imali koristi od njegove pogreške. Kad lažete. Kad iznevjerite nečije povjerenje."

"Ništa od toga nije nužno protuzakonito." reče grof.

Brunetti zatrese glavom.

"Nije u tome stvar. Zato mi ti primjeri i jesu pali na pamet." Zastao je na trenutak, a potom nastavio. "Možda su političari bolji primjer: omogućuju svojim prijateljima da sklapaju unosne poslove, donose vladine odluke na temelju vlastitih interesa, zapošljavaju članove svojih obitelji."

Grof ga prekine.

"Misliš, onako kako se među talijanskim političarima tretiraju poslovne veze?"

Brunetti umorno kimne glavom.

"Ali ne možeš donijeti odluku da su takve stvari protuzakonite i početi kažnjavati ljude, zar ne?" upita ga grof.

"Ne. Mislim da je ono što pokušavam reći to da sam opsjednut nastojanjem da pronađem ljude odgovorne za loše stvari, ne samo za protuzakonita djela, ili stalno razmišljam o tome po čemu se te dvije stvari razlikuju i vjerujem da su obje pogrešne."

"A tvoja supruga pati. Što nas ponovno vraća na moju početnu primjedbu." Grof posegne preko stola i spusti dlan na Brunettijevu podlakticu.

"Znam da sigurno misliš kako te ja sada napadam. Ali ona je moje dijete i uvijek će biti moje dijete, i zato sam te htio upozoriti. Prije nego što to ona učini."

"Nisam siguran da Vam mogu zahvaliti na tome." prizna Brunetti.

"To uopće nije važno. Jedino što mi je važno je Paolina sreća." Grof zastane i razmisli o svojim sljedećim riječima. "I iako će ti to možda biti teško povjerovati, i tvoja."

Brunetti kimne, iznenada shvativši da ga je ovo toliko dirnulo u srce da je ostao bez riječi. Vidjevši to, grof mahne rukom Valeriji i u zraku rukom napravi kretnju kao da ispisuje račun. Kad se ponovno okrenuo prema Brunettiju, reče potpuno normalnim glasom.

"Dakle, što kažeš na hranu?"

Istim tonom, Brunetti odgovori,

"Odlična je. Vaš prijatelj može biti ponosan na svoju kći. A Vi možete biti ponosni na svoju."

"I jesam." reče grof jednostavno.

"Hvala Vam. Nisam ni naslućivao." Prije nego je progovorio, Brunetti je bio mislio kako će mu biti teško to izgovoriti, ali riječi je izustio lako i bezbolno.

"Ne, nisam ni mislio da jesi."

9

Brunetti se u questuru nije vratio sve do tri sata. Pri ulasku u zgradu, iz ureda pokraj ulaznih vrata izronio je Pucetti, ali nije izašao kako bi Brunettiju predao njegov ogrtač, jer ga nije nosio u rukama.

"Što je, ukrali su ga?" upita Brunetti s osmijehom na licu, kimnuvši glavom u pravcu vrata Ureda za strance, pred kojim više nisu stajali ljudi u redu, jer se ured zatvarao u 12:30.

"Ne, gospodine. Ali vice-questore nas je nazvao da nam kaže kako Vas želi vidjeti čim se vratite s ručka." Čak ni Pucetti, koji je bio silno naklonjen Brunettiju, svojim tonom nije mogao prikriti Pattinu ljutnju.

"Je li se on vratio s ručka?"

"Jest, gospodine. Prije desetak minuta. Pitao je gdje ste." Čovjek se nije morao baviti kriptografijom da bi razbio šifru korištenu u questuri: Pattino pitanje ukazivalo je Brunettiju da je Patta nešto nezadovoljniji no inače.

"Idem odmah gore." reče Brunetti, krećući prema glavnom stubištu.

"Vaš ogrtač je u ormaru u Vašem uredu, gospodine." dovikne za njim Pucetti, a Brunetti podigne ruku dajući mu do znanja da ga je čuo.

Signorina Elettra sjedila je za svojim stolom ispred ureda vice-questorea Patte. Kad je ušao, ona podigne pogled s novina na stolu i reče:

"Obdukcijski nalaz je na Vašem stolu." Unatoč radoznalosti, nije pitao što kaže taj izvještaj, iako je bio siguran da ga je pročitala. Kad već ne zna ishod, nema razloga da obdukciju uopće i spominje Patti.

Prepoznao je blijedo-narančaste stranice financijskoga časopisa *Il Sole Ventiquattro Ore*.

"Radite na svojem portfoliju?" upita on.

"Pretpostavljam da bi se to moglo tako reći."

"A to znači?"

"Tvrтка u koju sam uložila novac odlučila je otvoriti tvornicu lijekova u Tadžikistanu. U časopisu su objavili članak o novim tržištima u nekadašnjem Sovjetskom Savezu, pa sam htjela vidjeti da li da ostavim svoj ulog gdje jest ili da ga povučem."

"I?"

"Mislim da sve to smrdi." odgovori mu ona, hitrom kretnjom sklapajući novine.

"Zašto?"

"Zato jer mi se čini da su ti ljudi iz srednjega vijeka uskočili u razvijeni kapitalizam. Prije pet godina još su trampili čekiće za krumpire, a sada su postali biznismeni s telefoninima i BMW-ima. Koliko zaključujem iz članka, moralni su koliko i zmije otrovnice i mislim da ne želim imati nikakva posla s njima."

"Previše je rizično?"

"Ne, upravo suprotno." reče ona prilično smireno. "Mislim da će to vjerojatno biti vrlo unosno ulaganje, ali nekako mi je draže da moj novac ne koriste ljudi koji će se baviti koječime, kupovati i prodavati bilo što, učiniti sve i sva samo da ostvare dobit."

"Poput banaka?" upita Brunetti. Ona se u questuri zaposlila prije nekoliko godina, nakon što je dala otkaz kao tajnica predsjednika Banče d'Italia, jer je bila odbila napisati pismo, izgovoreno u pero, za jednu banku u Johannesburgu.

Ujedinjeni Narodi očito nisu imali povjerenja u svoje vlastite sankcije, ali signorina Elettra je smatrala da sankcije valja podržati, čak i po cijenu vlastitog radnog mjesta.

Ona podigne pogled, blistavih očiju, poput viteškoga konja koji je upravo začuo zvuk truba koje daju znak za juriš.

"Točno." Ali, ako je očekivao da će mu pružiti detaljnije objašnjenje, ili usporediti ta dva slučaja, čekalo ga je razočaranje.

Znakovito je pogledala prema vratima Pattina ureda.

"On Vas očekuje."

"Naslućujete li zašto me treba?"

"Ni najmanje." reče ona.

Brunettiju je pred očima proletjela vizija slike čiju je reprodukciju vidio u udžbeniku iz povijesti u petom razredu, sliku rimskoga gladijatora koji se okreće kako bi pozdravio imperatora prije nego što krene u bitku s protivnikom koji je u ruci imao veći mač i bio barem deset kilograma teži.

"Ave atque vale." reče on, smiješeći se.

"Morituri te salutant." reče mu ona nemarno, kao da naglas čita željeznički vozni red.

A unutra, kao da se starorimska tema nastavljala: Patta je zauzeo stav iz profila i držao se kao da reklamira svoj doista carski nos. Kad se okrenuo prema Brunettiju, ono carsko je isparilo i njegovo je mjesto zauzelo nešto što je blago podsjećalo na svinjsko, a to je bilo zato što se činilo kao da Pattine tamnosmede oči upadaju još dublje u vječno preplanule obraze njegova lica.

"Željeli ste me vidjeti, vice-questore?" upita Brunetti neutralnim tonom.

"Jeste li Vi poludjeli, Brunetti?" bez ikakvog uvoda ga upita Patta.

"Kada bih doznao da nešto muči moju suprugu, a ne bih učinio ništa da to promijenim, jamačno bih bio lud." reče on, ali samo u sebi. Umjesto toga, Patti je odgovorio, "Glede čega, gospodine?"

"Glede preporuka za promaknuća i pohvale." reče Patta, snažno tresnuvši svojim raširenim dlanom po koricama za spise što su ležale na stolu pred njim.

"Nikada u životu nisam vidio gori primjer predrasuda i favoritizma."

Kako je Patta bio Sicilijanac, jamačno je bio vidio i više nego dovoljno i jednog i drugog, pomisli Brunetti, ali kaza samo,

"Nisam siguran jesam li Vas razumio, gospodine."

"Naravno da ste me razumjeli. Preporučili ste samo Venecijance: Vianella, Pucettija i kako-se-ono-zove?" reče on, spustivši pogled i otvorivši korice spisa. Očima je preletio prvom stranicom, okrenuo je te počeo čitati drugu.

Iznenada on ubode stranicu tupim kažiprstom. "Evo, Bonsuan. Kako možemo promaknuti kormilara, za Boga miloga?"

"Valjda onako kako bismo promaknuli i bilo kojeg drugog policajca, promaknuvši ga u viši čin i dajući mu veću plaću koja ide uz to."

"Za što?" upita Patta retorički i ponovno se zagleda u stranicu. "Za izuzetnu hrabrost u potjeri za zločincem u bijegu." pročitao je s izrazito naglašenim sarkazmom. "Želite ga promaknuti zato što je jurio za nekim u svojem čamcu?"

Patta zastane, a kako od Brunettija nije dobio odgovor, nastavi, s još naglašenijim sarkazmom, "A na kraju čak niti nisu uhvatili te ljude koje su natjeravali, zar ne?"

Brunetti stane na nekoliko trenutaka prije odgovora, a kad je odgovorio, glas mu je bio smiren, upravo onoliko koliko Pattin glas nije bio.

"Ne, gospodine, ne zato što je Bonsuan naganjao nekoga svojim čamcem.

Već zato što je zaustavio čamac dok su na njega pucali iz drugog čamca i skočio u vodu kako bi spasio drugog policajca, koji je bio ranjen i pao u vodu."

"Rana nije bila ozbiljna." reče Patta.

"Nekako mi se čini da policajac Bonsuan nije stao da bi razmislio o tome, gospodine, kad ga je vidio u vodi."

"Dakle, ne možemo to učiniti. Ne možemo promaknuti nekoga tko je samo kormilar." Brunetti ne reče ništa.

"A što se tiče Vianella, možda bismo to mogli dopustiti." popusti Patta sa samo njemu svojstvenim manjkom oduševljenja. Vianello je bio u Standi jednog ranog subotnjeg popodneva, kad je jedan muškarac s nožem uletio unutra, odgurnuo blagajnicu od pulta i počeo vaditi novac iz blagajne najbliže vratima.

Narednik, koji je u trgovinu ušao ne bi li kupio sunčane naočale, odmah je čučnuo iza pulta i, kad je pljačkaš krenuo prema vratima, zgrabio ga, razoružao i uhitio.

"A Pucettija mi nemojte ni spominjati." ljutito reče Patta. Šest tjedana ranije, Pucetti, predani biciklist, bio je u planinama sjeverno od Vicenze kad ga je gotovo izgurao s ceste automobil za čijim je volanom, kasnije se ustanovilo, sjedio pijani vozač. Nekoliko minuta kasnije, naišao je na to isto vozilo, koje se zaletjelo u stablo pokraj ceste i zapalilo. Izvukao je vozača iz auta, pritom zadobivši ozbiljne opekotine po rukama. "To se dogodilo izvan područja naše nadležnosti, tako da nema ni govora o pohvali." doda Patta kao pojašnjenje.

On zatvori korice spisa i odgurne ih u stranu te podigne pogled prema Brunettiju.

"Ali to nije razlog zašto sam Vas želio vidjeti, Brunetti." rekao je.

Ako su razlog bile druge pohvale koje je Patta bio čitao, onda je Brunetti znao što slijedi.

"Ne samo da niste preporučili poručnika Scarpu za promaknuće, nego ste, štoviše, predložili njegov premještaj." reče Patta, jedva suzdržavajući svoj bijes.

Patta je bio doveo poručnika sa sobom kada je nekoliko godina ranije bio premješten u Veneciju; otada, poručnik je bio služio kao

vice-questoreov pomoćnik i špija.

"Točno."

"To je nedopustivo."

"Nedopustivo — što to, vice-questore? Da poručnik bude premješten ili da ja iznesem takav prijedlog?"

"I jedno i drugo. Oboje."

Brunetti ostane šutjeti, čekajući da vidi koliko daleko će Patta ići u obrani svoje spodobе.

"Znate li da imam ovlasti odbiti proslijediti ove preporuke?" upita Patta, pa nastavi, "sve preporuke."

"Da, znam to."

"Onda, prije nego što iznesem svoje vlastite preporuke questoreu, predlažem Vam da povučete svoje primjedbe koje ste naveli o poručniku." Kad je Brunetti nastavio šutjeti, Patta upita, "Jeste li me čuli, commissario?"

"Jesam."

"I?"

"Malo je toga što bi me moglo nagnati da promijenim svoje mišljenje o poručniku, a ne postoji ništa što će me prisiliti da promijenim svoje preporuke."

"Dakle, znate da za Vas neće biti preporuke, zar ne?" upita Patta, gurnuvši korice u stranu, oslobađajući se opasnosti od zaraze.

"Ali to će stajati u njegovom spisu." reče Brunetti, iako je znao kako samo lako stvari mogu nestati iz spisa.

"Ne vidim kakve bi to svrhe imalo."

"Volim povijest. Volim kad stvari budu zabilježene."

"Što se narednika Scarpe tiče, jedino što valja zabilježiti jest to da je on odličan policajac i čovjek koji zaslužuje moje povjerenje."

"Onda možda Vi možete zabilježiti to, gospodine, a ja ću zabilježiti svoju vlastitu procjenu. Tako će, kao što je uvijek slučaj kad čitamo o povijesti, budući čitatelji zaključiti koji od nas dvojice je bio u pravu."

"Ne znam o čemu Vi to pričate, Brunetti, o budućim čitateljima povijesti ili stvarima koje valja zabilježiti. Ono što nam je potrebno jest međusobna podrška i povjerenje."

Brunetti ne reče ništa na ovo, ne želeći potaknuti Pattu da krene sa svojim uobičajenim, otrcanim frazama o borbi za pravdu i provođenjem zakona, što je Patta vidio kao jednu te istu stvar. Vice-

questoreu, međutim, nije trebao poticaj pa je posvetio ovoj temi nekoliko trenutaka, dok se Brunetti pitao kakva pitanja da postavlja o Mauriziju Lorenzoniju. Bez obzira na ishod obdukcije, želio je nastaviti s detaljnim praćenjem otmice; nećak, zlatno dijete obitelji, činio se dobrim izborom za sljedeći pokušaj.

Patta podigne glas kako bi ga prenuo iz snatrenja.

"Ako sam Vam dosadan, dottor Brunetti, samo recite i možete ići."

Brunetti se naglo digno na noge, nasmiješi bez riječi i ode iz Pattina ureda.

10

Kad se vratio u svoj ured, prvo što je Brunetti učinio bilo je to da je otvorio prozor i proveo trenutak gledajući mjesto gdje je obično bio usidren Bonsuanov čamac, i tek nakon što je to učinio, otišao je do svoga stola i otvorio obdukcijски nalaz. Tijekom godina bio je navikao na idiosinkratski stil ovakvih nalaza. Terminologija je bila u potpunosti medicinska, imenujući kosti, organe, komadiće vezivnog tkiva; gramatika je bila gotovo isključivo u konjunktivu i kondicionalu: "Kad bismo se bavili tijelom osobe dobroga zdravlja."

"Da tijelo nisu pomicali."

"Kad bi se mene pitalo za mišljenje."

Mladić, vjerojatno u ranim dvadesetim godinama, s vidljivim dokazima ortodontskog rada. Procijenjena visina 180 centimetara, težina vjerojatno ne veća od šezdeset kilograma. Uzrok smrti najvjerojatnije je metak u mozgu: u prilogu se nalazila fotografija rupe na lubanji, a njena smrtonosna okruglost nije bila nimalo umanjena time što je rupa bila malena. Ogrebotina na unutrašnjoj površini lijeve očne duplje možda je posljedica izlaska metka.

Ovdje Brunetti zastane i razmisli o vječnom oprezu patologa. Možete pronaći čovjeka s nožem u srcu, a u izvještaju će pisati, "Čini se da je uzrok smrti..." Bilo mu je žao što obdukciju nije proveo Ettore Rizzardi, venecijanski medico legale: nakon dugogodišnje suradnje s njim, Brunetti je obično bio u stanju nagovoriti Rizzardija da upotrijebi nešto više od dosadnog, spekulativnog jezika u izvještajima koje je sastavljao, a jednom ili dvaput je tog patologa čak uspio namamiti da se oda nagađanjima o mogućnosti da se uzrok smrti možda ipak razlikuje od onog do kojeg je stigao obdukcijom.

Budući da je traktor bio poremetio neke kosti, a neke i polomio, nije se nikako moglo zaključiti je li pokojnik bio nosio prsten koji je pronađen pokraj leša.

Pronašli su ga prvi policajci na lokalitetu, ali nisu bili označili točno mjesto pronalaska prije nego što su ga predali medicu legaleu, tako da je bilo nemoguće ustanoviti gdje je bio ležao u odnosu na tijelo, koje je bilo dalje pomicano po njihovu dolasku.

Osim para crnih kožnih cipela broj 42 i crnih pamučnih čarapa, muškarac je nosio samo plave vunene hlače i bijelu pamučnu košulju u trenutku kad su ga pokopali. Brunetti se prisjetio policijskog izvještaja u kojem je pisalo da je Lorenzoni bio nosio plavo odijelo kad je nestao. Budući da je u pokrajini Belluno protekle jeseni i zime bilo mnogo kiše, i budući da je polje ležalo u podnožju dvaju brda, pa se zato ondje zadržavalo više vode, raspadanje i tkanine i tkiva bilo je brže no što je uobičajeno.

Toksikološka ispitivanja provedena su na organima i bit će gotova za najkasnije tjedan dana, kao i rezultati nekih drugih testova koje su obavili na kostima. Iako su komadi plućnog tkiva bili previše raspadnuti da bi se moglo doći do pouzdanog zaključka, postojali su dokazi da je preminuli bio okorjeli pušač.

Brunetti pomisli na ono što je bila rekla Robertova djevojka, i počne očajavati nad korisnošću obdukcije. Čitav niz rendgenskih snimki zuba nalazio se u prozirnim plastičnim koricama.

"Znači, zubar." reče Brunetti naglas i posegne za telefonom. Dok je čekao na vanjsku liniju, otvorio je svoja vrata spisa Lorenzoni i pronašao telefonski broj grofa Ludovica.

"Pronto." javi se muški glas nakon trećeg zvona.

"Conte Lorenzoni?" upita Brunetti.

"Signor Lorenzoni." ispravi ga glas, ničime ne dajući do znanja je li osoba s druge strane žice nećak ili je grof izražavao svoju solidarnost s demokracijom.

"Signor Maurizio Lorenzoni." upita Brunetti.

"Da." Ništa više.

"Ovdje commissario Guido Brunetti. Želio bih razgovarati s Vama ili Vašim stricem, ako je moguće, danas poslijepodne."

"A s čime u svezi, commissario?"

"U svezi s Robertom, Vašim bratićem Robertom."

Nakon podulje stanke, on upita,

"Jeste li ga pronašli?"

"Jedno je tijelo pronađeno u pokrajini Belluno."

"Belluno?"

"Da."

"Je li to Roberto?"

"Ne znam, signor Lorenzoni. Mogao bi biti: riječ je o tijelu mladog muškarca dvadesetih godina, otprilike 180 centimetara visokog..."

"Taj bi opis odgovarao polovici mladih muškaraca u Italiji." reče Lorenzoni.

"Pokraj njega pronađen je prsten s grbom obitelji Lorenzoni." doda Brunetti.

"Molim?"

"Pečatnjak s grbom obitelji pronađen je pokraj trupla."

"Tko ga je prepoznao?"

"Medico legale."

"Je li siguran u to?" upita Lorenzoni.

"Da. Osim ako nedavno niste promijenili svoj grb." Brunetti reče ravnodušno.

Lorenzonijevo pitanje došlo je nakon duge stanke.

"Gdje ste ga pronašli?"

"U mjestu po imenu Col di Cugnan, nedaleko od Belluna."

Sljedeća je stanka bila još duža. Potom Lorenzoni upita, daleko mekšim glasom,

"Možemo li ga vidjeti?"

Da se glas nije smekšao Brunetti bi bio odgovorio da se nama bogznašto vidjeti; umjesto toga, on reče,

"Bojim se da ćemo ga morati identificirati na druge načine."

"Kako to mislite?"

"Tijelo koje smo pronašli provelo je neko vrijeme pod zemljom, tako da je prilično raspadnuto."

"Raspadnuto?"

"Pomoglo bi nam kad bismo mogli stupiti u vezu s njegovim zubarom.

Prema zubalu se može zaključiti da je ortodont imao dosta posla s njim."

"Oh, Dio." prošapta mladić, a zatim reče, "Roberto je godinama nosio zubnu protezu."

"Možete li mi reći ime njegova zubara?"

"Francesco Urbani. Ordinacija mu se nalazi na Campu San Stefano. Mi svi idemo istom zubaru."

Brunetti pribilježi ime i adresu.

"Hvala Vam, signor Lorenzoni."

"Kada ćete pouzdano znati? Da kažem stricu?" Pa nakon stanke nastavi, ali to nije bilo pitanje, "I strini."

Brunetti podigne rendgensku snimku zubala s bijelim porubom. Mogao je istoga poslijepodneva poslati Vianella do doktora Urbanija s tom snimkom.

"Mislim da ću Vam moći reći nešto više još danas. Volio bih razgovarati s Vašim stricom i strinom, ako je ikako moguće. Večeras?"

"Da, da." odgovori on smeteno." Commissario, postoji li ikakva mogućnost da to nije Roberto?"

Ta mogućnost, ako je ikada i postojala, kao da je sa svakim prikupljenim podatkom bivala sve manjom. "Ne čini mi se vrlo vjerojatnim, ali možda biste mogli pričekati da porazgovaram sa zubarom prije nego što kažete svome stricu."

"Ne znam kako da mu to kažem." reče Lorenzoni. "I mojoj strini."

Štogod mu zubar rekao samo će potvrditi ono što je Brunetti nagonski znao da je istina. Odlučio je razgovarati s obitelji Lorenzoni, sa svima njima, i to uskoro. "Ja ću doći i razgovarati s njima ako želite."

"Da, mislim da bi tako bilo bolje. Ali, što ako zubar kaže da to nije Roberto?"

"U tom slučaju, nazvat ću Vas i reći Vam to. Na isti broj?"

"Ne, dat ću Vam broj svog mobitela." odgovori on. Brunetti zapiše broj.

"Bit ću tamo u sedam sati." reče Brunetti, namjerno preskočivši ikakvo izjašnjavanje o tome što će učiniti ako se podaci o zubalu ne budu podudarali.

"Da, u sedam." reče Lorenzoni i spusti slušalicu ni ne pokušavajući mu reći adresu niti ga uputiti kako da stigne onamo. Valjda je u Veneciji njihovo prezime samo za sebe dovoljno govorilo.

Brunetti odmah nazove Vianella i zamoli ga da dođe gore i preuzme snimku zubala. Kad je narednik ušao u ured, Brunetti mu reče gdje se nalazi ordinacija doktora Urbanija i zamoli ga da ga nazove odande da mu javi što je saznao.

Kakav je to osjećaj kad vam otmu dijete? Što bi bilo da je žrtva otmice Raffi, njegov sin? Pri samoj pomisli na to Brunettiju se sveže čvor u želucu od straha i zgroženosti. Prisjetio se poplave otmica

koje su se u Venecija događale osamdesetih godina i procvata privatnih zaštitarskih tvrtki. Ta je skupina otmičara prije nekoliko godina bila razbijena, a vođe su bile osuđene na doživotne kazne zatvora. S osjećajem krivnje, Brunetti uhvati se kako razmišlja o tome kako kazna nije dovoljno stroga za ono što su učinili, iako je pitanje smrtne kazne u njegovoj obitelji oduvijek bio ogroman kamen smutnje, tako da se nije bavio logičnim posljedicama ovakva razmišljanja.

Morao je vidjeti zid, da vidi kako bi ga bilo jednostavno preskočiti, ili da vidi kako bi se drukčije taj kamen mogao staviti iza vrata. Morao je nazvati policiju u Bellunu i raspitati se o otmicama u tom području: oduvijek je tu pokrajinu smatrao područjem s najmanje zločina u cijeloj zemlji, ali možda je to bila Italija koje se sjećao iz mlađih dana. Prošlo je dosta vremena, tako da bi obitelj Lorenzoni, ako su bili uspjeli posuditi dovoljno novca da isplate otkupninu, mogla danas biti voljna to i priznati. A ako jesu, kako su je platili i kada?

Višegodišnje iskustvo upozorilo ga je da pretpostavlja da je dečko ubijen, iako za to nije imao konačni dokaz; isto to iskustvo govorilo mu je da mu u ovom slučaju ne treba konačan dokaz. Dovoljna mu je njegova intuicija.

Misli mu se preseliše na njegov razgovor s grofom Orazijem i njegovo oklijevanje da prihvati intuiciju drugog muškarca. U prošlosti, Paola je bila ponekad govorila da se osjeća starom, da je najbolji dio života iza nje, ali Brunetti je uvijek bio u stanju odvući je od takvih misli. Nije znao ništa o menopauzi: pri samom se spomenu riječi osjećao neugodno. Ali, je li to mogao biti znak da se takvo nešto događa? Zar nije imala valunge? Iznenadne napadaje gladi?

Spoznao je da bi zapravo želio da je riječ o nečemu sličnom, nečemu tjelesnom i, zato, nečemu za što ni na koji način ne može biti odgovoran i na što ničime ne može utjecati. Još u osnovnoj školi svećenik koji je predavao vjeronauk bio mu je rekao da je nužno, prije ispovijedi, preispitati svoju vlastitu savjest.

Postoje, kako mu je svećenik bio objasnio, nenamjerni i namjerni grijesi, ali čak i tako je Brunettiju bilo teško razlikovati ih. A kada je odrastao, postalo mu je još teže raspoznati ih.

Uhvatio se u razmišljanju o tome da bi trebao Paoli odnijeti cvijeće, izvesti je van na večeru, pitati je kako joj je na poslu. Ali još dok je

razmatrao ovakve geste, uvidio je kako su prozirno lažne, čak i njemu samome. Kad bi samo znao što je razlog njene tuge, možda bi mogao smisliti što mu je činiti.

Nije to bilo ništa kod kuće, gdje je bila dosljedno eksplozivna kao i uvijek. Znači, o poslu je riječ, a iz onoga što mu je Paola bila godinama govorila, nije mogao zamisliti inteligentnu osobu koju ne bi u očaj otjerala bizantinska politika sveučilišta. No, obično bi se razbjesnila zbog stanja na sveučilištu, a nitko nije, kao Paola, s tolikim veseljem, prihvaćao bitku. Grof je bio rekao da je nesretna.

Brunettijeve misli se premjestiše s Paoline sreće na njegovu vlastitu, i on sama sebe iznenadi shvativši da mu se nikada prije nije dogodilo da mu je palo na pamet pitati se je li sretan ili ne. Bio je zaljubljen u svoju ženu, ponosio se svojom djecom, dobro je obavljao svoj posao, zašto bi se onda brinuo oko sreće, a od čega bi se još, osim ovoga što je nabrojao, trebala sastojati sreća? Svaki dan se bavio ljudima koji su vjerovali da nisu sretni i koji su vjerovali da će, ako počine kakav zločin — krađu, ubojstvo, prijevaru, ucjenu, pa čak i otmicu — pronaći čarobni napitak koji će preobličiti pojmljenu bijedu njihovih života u najpoželjnije od svih stanja: sreću. Brunetti je ustanovio da je često prisiljen istraživati posljedice tih zločina, a ono što je često viđao bilo je uništenje sve sreće.

Paola se često žalila da je nitko na sveučilištu ne sluša, zapravo, da su rijetki ljudi koji se uopæe trude slušati što govore drugi, ali Brunetti samoga sebe nikada nije ubrajao među takve. Ali, je li je slušao? Kad je nadugačko i naširoko pričala o opadanju kakvoće studenata ili sveobuhvatnom egoizmu njenih kolega, je li dovoljno pažljivo slušao? I čim se to upitao, u glavu mu je poput zmije ugmizala misao: sluša li ona njega kad se žali na Pattu ili razne nenadležnosti koje su bile dijelom njegove svakodnevice? U svakom slučaju, posljedice onoga što je on promatrao bile su daleko ozbiljnije od onih koje bi uzrokovao neki student koji nije zapamtio tko je napisao roman *I Promessi Sposi*, ili nije znao tko je Aristotel.

Iznenada zgađen jalovošću svega ovog, ustao je i prišao prozoru.

Bonsuanova barka bila je usidrena na svome mjestu, ali kormilara nije bilo nigdje na vidiku. Brunetti je znao da je njegovo odbijanje da preporuči poručnika Scarpu za promaknuće bilo stajalo Bonsuana njegova promaknuća, ali Brunettijeva gotovo stopostotna uvjerenost

da je poručnik bio izdao svjedokinju i izazvao njezinu smrt otežavala mu je boravak u istoj prostoriji s njim i sprječavala ga u tome da pismenim putem iskaže slaganje s njegovim ponašanjem. Bilo mu je žao što će cijenu njegova prijezira prema Scarpi morati platiti Bonsuan, ali Brunetti nije vidio načina da mu drugačije priskrbi promaknuće.

Ponovno mu se u mislima javila Paola, ali on tu misao odgurne i okrene leđa prozoru. Spustio se kat niže, do ureda signorine Elletre.

"Signorina." reče on ulazeći, "Mislim da je vrijeme da na slučaj Lorenzoni počnemo gledati iz drugoga kuta."

"Znači, riječ je o mladiću?" upita ona, podižući pogled sa svoje tipkovnice.

"Mislim da jest, ali još čekam Vianella da me nazove. Provjerava zubni karton."

"Jadna majka." reče Elettra, a zatim doda, "Pitam se je li religiozna."

"Zašto?"

"Pomaže ljudima kad im se dogode grozne stvari, kad ljudi umru."

"Jeste li Vi religiozni?" upita Brunetti.

"Per carita." reče ona, odguravajući tu zamisao objema rukama natrag prema Brunettiju. "Posljednji put kad sam bila u crkvi bila sam za svoju krizmu.

Moji bi roditelji bili nesretni da to nisam učinila, a slično je bilo i sa svim mojim prijateljima. Ali otada nemam nikakve veze s crkvom."

"Pa zašto ste onda rekli da pomaže ljudima?"

"Zato jer je to istina." reče ona jednostavno. "Činjenica da ne vjerujem u to ne znači da ne pomaže drugim ljudima. Bila bih glupa kad bih to tvrdila."

A signorina Elettra nije bila glupa, to je jako dobro znao.

"A što s Lorenzonijevima?" upita on, i prije nego je dospjela upitati, on pojasni svoje pitanje. "Ne, ne zanima me njihovo poimanje religije. Želim saznati što je moguće više o njima: vjenčanja, poslove, gdje imaju kuće, tko su im prijatelji, kako im se zove odvjetnik."

"Mislim da se dosta toga može pronaći u Il Gazzettinu." reče ona. "Mogu provjeriti što ima u spisima."

"Možete li to obaviti tako da ne ostavite otiske prstiju?" upita on, iako nije bio siguran zašto ne želi da se zna da se zanima za tu

obitelj.

"Obavit ću to poput daška vjetra." reče ona glasom u kojem se moglo nazrijeti čisto zadovoljstvo, ili ponos. Ona kimne glavom prema tipkovnici svojeg računala.

"Putem toga?" upita Brunetti.

Ona se nasmiješi.

"Sve je unutra."

"Kao, na primjer?"

"Kao na primjer to je li itko od njih imao ikakvih neugodnih susreta s nama." odgovori mu ona, a on se pitao je li svjesna koliko je samo nesvjesna bila njezina uporaba te zamjenice.

"Valjda Vi najbolje znate." reče Brunetti. "To mi nije palo na pamet."

"Zbog njegove titule?" upita ona, podigavši jednu obrvu, dok joj se suprotni kut usana izvio u osmijeh.

Brunetti, spoznajući istinu u tome, zatrese glavom nijemo niječući to.

"Nikada u životu nisam čuo da je njegovo ime spomenuto u bilo kakvom negativnom kontekstu. Isključivši otmicu, naravno. Znete li Vi išta o njima?"

"Znam da Maurizio ima takvu ćud da ponekad to ide nauštrb drugih ljudi."

"Što bi to trebalo znaèiti?"

"To znači da ne voli kad stvari ne idu onako kako on hoće, a kad nije po njegovom, onda njegovo ponašanje postane neugodno."

"Odakle Vi to znate?"

"Znam to onako kako znam i mnogo toga o tjelesnom zdravlju ljudi u ovom gradu."

"Barbara?"

"Da. Ne zato što je ona liječnica koja obrađuje te pacijente — mislim da mi tada ne bi ništa rekla. Ali bili smo na večeri s jednim drugim liječnikom, onim koji je zamjenjuje dok je na godišnjem, i on nam je rekao da ima pacijenticu čiju je šaku slomio Maurizio Lorenzoni."

"Slomio joj je šaku? Kako?"

"Zalupio je vrata od automobila."

Brunettijeve obrve digoše se uvis.

"Shvaćam što mislite kad kažete 'neugodno'."

Ona zatrese glavom.

"Ne, nije bilo tako grozno kako zvuči, doista nije. Čak je i sama djevojka rekla da to nije učinio namjerno. Posvadili su se. Očigledno su bili negdje vani na večeri i on ju je pozvao da pođe s njim do vile, one pred kojom je otet onaj prvi mladić. Ona je odbila i zamolila ga da je odveze natrag u Veneciju. Silno se razljutio, ali ju je naposljetku ipak odvezeo natrag. Kad su ušli u garažu na Piazzale Roma, netko mu je bio zauzeo parkirno mjesto, tako da je morao parkirati tik do zida. Što je značilo da ona mora izaći van iz vozila na vozačevoj strani. Ali on to nije primijetio i zalupio je vrata upravo u trenutku kad se ona uhvatila za okvir vrata kako bi se lakše izvukla van."

"I ona je uvjerena da je on nije vidio?"

"Da. U stvari, kad je začuo njezin vrisak i vidio što je učinio, uplašio se, gotovo se rasplakao, ili je barem tako Barbari ispričao njezin prijatelj. Izveo ju je iz garaže i nazvao taxi-gliser i odvezeo je na pronto soccorso u javnu bolnicu, a sljedećeg dana ju je odvezeo do specijalista u Udinama, koji joj je namjestio šaku."

"A zašto je ona išla do tog drugog liječnika?"

"Ispod gipsa joj se pojavila nekakva kožna upala. Taj ju je liječnik liječio od toga. Pa ju je tako, naravno, pitao kako je slomila šaku."

"I to je bila njezina priča?"

"Tako je rekla. On je očito smatrao da ona govori istinu."

"Je li pokrenula građansku tužbu za naknadu štete?"

"Ne, barem ja ne znam ništa o tome."

"Znate li kako se zove?"

"Ne, ali to mogu saznati od Barbarinog prijatelja."

"Molim Vas, učinite to." zamoli je Brunetti. "I vidite možete li pronaći još što o svima njima."

"Samo protuzakonnosti, commissario?"

Brunetti se nagonski htio složiti s ovime, ali onda pomisli na očito proturječje u Mauriziju, koji se navodno razjario kad je jedna žena odbila njegov poziv, a zatim se gotovo rasplakao ugledavši njezinu slomljenu šaku. Počelo ga je kopkati kakva li se druga proturječja možda skrivaju u obitelji Lorenzoni.

"Ne, pokušajte pronaći bilo što o njima."

"U redu, dottore." reče ona, okrećući se na stolcu tako da joj se ruke nađu iznad tipkovnice računala. "Počet ću s Interpolom, a zatim

vidjeti što se može pronaći u Il Gazzettinu."

Brunetti kimne glavom prema računalu.

"Doista to možete obaviti putem te naprave, umjesto telefonom?"

Ona mu uputi pogled pun beskrajnog strpljenja, upravo onakav kakav mu je u srednjoj školi upućivao njegov profesor kemije nakon svakog neuspjelog pokusa.

"Jedini ljudi koji me danas nazivaju su oni koji nazovu pa pohotno dahću u slušalicu."

"A svi se ostali služe time?" reče on, prst uperivši u kutijicu na njezinom stolu.

"To se zove modem, gospodine."

"Ah, da, sjećam se. Pa, vidite što Vam može reći o Lorenzonijevima."

Prije nego što mu je signorina Elettra, opet zapanjena njegovim neznanjem, stigla objasniti što je to modem i kako radi, Brunetti se okrenuo i izašao iz ureda. Ni jedno od njih dvoje nije njegov nagao odlazak smatralo izgubljenom mogućnošću unaprjeđenja ljudskog razumijevanja.

11

Telefon je zvonio kad se pojavio na vratima svog ureda; pretrčao je udaljenost do pisaćeg stola i podigao slušalicu. Čak i prije nego se Brunetti stigao predstaviti, Vianello reče,

"Lorenzoni je."

"Rendgenski snimci se slažu?"

"Da, savršeno se slažu."

Iako je Brunetti očekivao ovakav ishod, uhvatio se kako prilagođava svoj duševni sklop toj činjenici. Jedno je nekome reći da je vrlo vjerojatno da je pronađeno tijelo njegova rođaka; nešto posve drugo je roditeljima priopćiti da je njihovo jedino dijete mrtvo. Njihov sin jedina.

"Gesu, pieta." prošapće on, a zatim glasnije upita Vianella, "Jeste li od zubara saznali što o dečku?"

"Ništa izravno, ali izgledao je kao da se rastužio kad je saznao da je ovaj mrtav. Reklo bi se da mu je bio drag."

"Zašto to mislite?"

"Zaključujem to po načinu na koji je govorio o njemu. Napokon, taj mu je momak godinama bio pacijent, od svoje četrnaeste. Na neki način, zubar ga je gledao kako raste." Kada Brunetti ne reče ni riječ, Vianello ga upita, "Još uvijek sam u njegovoj ordinaciji. Želite li da ga pitam išta drugo?"

"Ne, ne, ne mučite se, Vianello. Mislim da bi bolje bilo da se vratite ovamo. Želim da sutra ujutro odete gore do Belluna i želim da prije toga pročitate cijeli spis od korica do korica."

"Da, gospodine." reče Vianello i, nemajuæi više pitanja, spusti slušalicu.

Dvadeset i jedna godina, a mrtav s metkom u mozgu. U dvadeset i prvoj još pravo nisi ni živio, još ti život pravo nije ni počeo; osoba koja će izaći iz čahure mladosti još je uvijek gotovo uspavana. A ovaj je dečko bio mrtav. Brunetti pomisli na silno bogatstvo svoga vlastitoga tasta i opet mu kroz glavu prođe misao da je jednako tako žrtvom otmice mogao pasti i njegov jedini unuk, Raffi, kojeg su mogli oteti i ubiti. Ili su mogli oteti njegovu unuku. Ova pomisao potjera Brunettija van iz ureda, iz questure i prema vlastitom domu, ispunivši ga nerazumnom zabrinutošću za sigurnost vlastite obitelji: poput

svetoga Tome, mogao je vjerovati samo u ono što je rukama mogao dodirnuti.

Iako nije bio svjestan da se stubištem uspeo brže no obično, na zadnjem odmorištu prije svoga kata morao se nasloniti na zid na minutu kako bi došao do daha. Onda se odgurnuo od zida i prešao posljednjih nekoliko stuba, istodobno vadeći ključeve iz džepa.

Ušao je u stan i zatvorio vrata za sobom te stao nasred hodnika osluškujući, nastojeći odrediti gdje su sve troje i znajući da su na sigurnom unutar zidova koje im je bio dao. Iz kuhinje je čuo zveket metala kad je nešto palo na pod, a zatim i Paolin glas,

"Nema veze, Chiara. Samo ga isperi i vrati natrag na lonac."

On usmjeri svoju pozornost prema stražnjem dijelu stana, prema Raffijevoj sobi, i približavajući se začuje težak bas nekakve grozne buke koju su mladi nazivali glazbom. I nikad mu ni jedna melodija, iako ovdje nije mogao razaznati nikakvu melodiju, nije zvučala slađe.

Objesio je svoj kaput u ostakljenom ormaru u predvorju i spustio se dugim hodnikom do kuhinje. Chiara se okrene prema njemu kad se pojavio na vratima kuhinje.

"Ciao, Papa. Mamma me uči kako se rade ravioli. Imamo ih za večeru."

Svoje brašnom zaprljane ruke držala je za leđima i prišla mu je par koraka bliže.

On se sagne, a ona ga poljubi u oba obraza; on joj otre dugu brašnenu mrlju s lijevog obraza. "Punjene funghima, je l' tako, Mamma?" upita ona, okrećući se prema Paoli, koja je stajala kod štednjaka, miješajući gljive u velikoj tavi. Ona kimne i nastavi miješati.

Iza njih je na stolu ležalo nekoliko nepravilnih hrpica čudno oblikovanih blijedih pravokutnika. "Jesu li ovo ravioli?" upita on, prisjećajući se urednih četverokuta kakve je njegova majka rezala i punila.

"Bit će, Papa, čim ih napunimo." Ona se okrene Paoli očekujući odobravanje. "Zar ne, Mamma?"

Paola je miješala gljive i kimnula, okrenuvši se Brunettiju da primi njegove poljupce bez riječi.

"Zar ne, Mamma?" ponovi Chiara, nešto višim glasom.

"Da. Još samo par minuta i gljive će biti gotove, pa ih možemo početi puniti."

"Rekla si da ću to moći sama, Mamma." bila je uporna Chiara.

Prije nego se Chiara uspjela okrenuti Brunettiju kako bi prosvjedovala zbog te nepravde, Paola iskaže svoj pristanak.

"Ako mi tvoj otac natoči čašu vina dok se gljive dovršavaju, može?"

"Hoćeš li da ti pomognem da ih napuniš?" upita Brunetti, napola u šali.

"Oh, Papa, ne budi smiješan. Znaš i sam da bi samo napravio nered."

"Nemoj tako razgovarati sa svojim ocem." reče Paola.

"Kako tako?"

"Tako."

"Ne razumijem."

"Oh, da, razumiješ."

"Bijelo ili crno, Paola?" prekine je Brunetti. Prošao je pokraj Chiare, i vidjevši da se Paola bila ponovno okrenula prema štednjaku, zaškiljio je prema Chiari i blago zatresao glavom, bradom pokazavši prema Paoli.

Chiara napući usne, slegne ramenima, ali zatim kimne.

"U redu, Papa, ako baš želiš, možeš." A zatim, nakon zamjerajuće duge stanke, "A može mi i Mamma pomoći, ako želi."

"Crno." reče Paola i promiješa gljive u tavi.

Brunetti prođe pokraj nje i sagne se kako bi otvorio vratašca ormarića ispod sudopera.

"Cabernet?" upita on.

"A-ha." složi se Paola.

On otčepi bocu vina i napuni dvije čaše. Kad je posegnula prema čaši, on je primi za ruku, prisloni njezin dlan na svoje usne i poljubi ga. Iznenađena, ona ga pogleda u oči.

"Čemu sad to?" upita ona.

"Zato što te volim svim srcem." reče on i pruži joj čašu.

"Oh, Papa." zastenje Chiara. "Samo filmski glumci tako govore."

"Znaš i sama da tvoj otac ne ide u kino." reče Paola.

"Onda je to pročitao u nekoj knjizi." reče Chiara, gotovo izgubivši ono malo zanimanja koje je imala za stvari koje si odrasli međusobno govore. "Jesu li već gotove te gljive?"

Paola, kojoj je bilo drago što je njezina nestrpljiva kći skrenula razgovor na drugi kolosijek, reče, "Još samo minutu i gotove su. Ali moraš pričekati da se ohlade."

"A koliko će to trajati?"

"Deset do petnaest minuta."

Brunetti je stajao leđima okrenut prema njima i gledao kroz prozor prema dalekim planinama sjeverno od Venecije.

"Mogu li se onda vratiti i učiniti to?"

"Naravno."

Čuo je kako Chiara odlazi iz kuhinje i ide hodnikom prema svojoj sobi.

"Zašto si to rekao?" upita Paola kad su ostali sami.

"Zato što tako mislim." reče Brunetti, još uvijek gledajući kroz prozor.

"Ali zašto si to rekao sada?"

"Zato što to nikada ne kažem." On potegne gutljaj vina. Palo mu je na pamet da je pita ne sviđa li joj se to, ali ne reče ništa, već otpije još jedan gutljaj.

Prije nego je čuo njezin pokret, osjetio je kako mu Paola staje uz bok.

Lijevom rukom ga je obgrlila oko struka i privila se uz njega. Ne govoreći ništa, stajala je uz njega i gledala kroz prozor u daljinu.

"Ne sjećam se kad je zadnji put bilo ovako bistro. Što misliš, je li ono Nevegal?" upita ona podižuæi desnu ruku kako bi pokazala najbližu planinu.

"To je gore kod Belluna, zar ne?" upita on.

"Mislim da jest. Zašto?"

"Možda ću morati otići onamo sutra."

"Zašto?"

"Pronašli su tijelo mladog Lorenzonija. Gore kod Belluna."

Dugo je šutjela prije nego je prozborila.

"Oh, jadan dječak. I njegovi roditelji. Strašno." Nakon još jedne duge stanke, ona upita, "Znaju li oni za to?"

"Ne, moram im to priopæiti. Prije večere."

"Oh, Guido, zašto uvijek ti moraš priopćavati takve grozne stvari?"

"Kad drugi ljudi ne bi te grozne stvari činili, ja ih ne bih trebao ni priopćavati, Paola."

Na trenutak je pomislio da će se uvrijediti zbog njegova odgovora, ali ona se ne obazre na njega i još se čvršće privije uza nj.

"Ne poznajem ih, ali mi ih je žao. Strašno je kad se takve stvari dogode."

A on je osjetio kako postaje sve napetijom, jer joj je kroz glavu proletjela misao da je to moglo biti i njezino dijete, njezin sin. "Užasno. Baš užasno — kako netko može učiniti takvo što. Kako mogu?"

Nije znao odgovor na njezino pitanje, baš kao što nije znao odgovor ni na jedno od onih velikih pitanja: zašto ljudi čine zločine ili osakaćuju jedni druge.

Znao je samo odgovore na mala pitanja. "To čine zbog novca."

"Tim gore." odmah je odgovorila. "Oh, nadam se da će ih uhvatiti." a zatim, sjetivši se, reče, "Nadam se da ćeš ih uhvatiti."

I on se nadao tomu, sinulo mu je, iznenađen silinom svoje žudnje za tim da pronade ljude koji su to učinili. Ali on nije, barem ne sada, želio razgovarati o tome; umjesto toga, želio je odgovoriti na njezino pitanje zašto joj je bio rekao da je voli. On nije bio muškarac koji je navikao govoriti o svojim osjećajima, ali želio joj je reći, ponovno je vezati uza sebe snagom svojih riječi i svoje ljubavi. "Paola." zausti on, ali prije nego je dospio išta izgovoriti, ona se grubo odgurne od njega, zgranuvši ga toliko da je zanijemio.

"Gljive." reče ona, brzo sklonivši tavu s vatre jednom rukom, a drugom otvarajući prozor. A sve priče o ljubavi, zajedno s gljivama, odoše u dim.

12

Kad je popio svoje vino, otišao je niz hodnik i pokucao na vrata Raffijeve sobe. Buduæi da nije èuo ništa osim stalnog bum-bum-bum glazbe iznutra, Brunetti otvori vrata. Raffi je ležao na krevetu, s knjigom rastvorenom na grudima, i spavao snom pravednika. Razmišljajući o Paoli, Chiari, susjedima i ljudskoj razboritosti općenito, Brunetti priđe malom hi-fi uređaju na Raffijevoj polici s knjigama i stiša ga. Pogleda Raffija, koji se nije micao, i još više stiša glazbu.

Prišavši bliže krevetu, bacio je pogled na naslov knjige: Calculus. Nije ni čudo da je zaspao.

Chiara je bila u kuhinji i u bradu si mrmljala strašne kletve upućene komadićima raviola koji su odbijali zadržati oblik u koji ih je pokušavala stisnuti.

Pozdravio ju je i otišao niz hodnik do Paoline radne sobe. Provirio je u sobu i rekao, "Ako je nužno, uvijek možemo otići prijeko kod Giannija na pizzu."

Ona nakratko podigne pogled s papira.

"Štogod ona napravila s tim jadnim raviolima, pojest ćemo sve što nam posluži na tanjurima, a ti ćeš tražiti i repete." Prije nego li je dospio pobuniti se, ona ga presječe, uperivši u njega svoju olovku. "To je prva večera koju je sama samcata skuhala u životu i bit će veličanstvena." Opazila je da otvara usta kako bi nešto rekao i opet ga presjekla. "Zagorjele gljive, tjestenina toliko raskuhana da izgleda poput ljepila za tapete i pile koje je marinirala u toliko umaka od soje da će biti slano poput Mrtvog mora."

"Kad ti to kažeš, zvuči primamljivo." Pa, pomisli Brunetti, barem vino ne može pokvariti. "A što ćemo s Raffijem? Kako ćeš njega nagovoriti da kuša sestrine papazjanije?"

"Zar misliš da on ne voli svoju mlađu sestru?" upita ga ona s prividnim zgražanjem koje je vrlo dobro poznao.

Brunetti ne reče ništa.

"U redu." prizna Paola, "obećala sam mu deset tisuća lira ako pojede sve."

"A meni?" upita Brunetti i ode.

Koračajući niz Rughettu prema Rialtu, Brunetti shvati da se još od ručka s tastom nije osjećao bolje. Još uvijek nije dokučio što muči Paolu, ali lakoća njihova posljednjeg razgovora bila ga je uvjerila da će, štogod da je na stvari, temelji njihova braka preživjeti. Gore-dolje, gore-dolje, prelazio je preko mostova, baš kako mu se cijeloga dana mijenjalo raspoloženje, gore-dolje, prvo je došlo uzbuđenje novoga slučaja, zatim grofovo uznemirujuće povjerenje, i na kraju smirenje koje mu je dalo Paolino priznanje da je potkupila njihovoga sina.

Jedino što mu je bilo pružalo utjehu da će nekako prebroditi razgovor s Lorenzonijevima bila je večera koja ga je čekala, a sada je bio spreman mjesec dana jesti samo ono što Chiara skuha kad bi samo nekako mogao izbjeći ispunjavanje mrske dužnosti glasnika koji ponovno donosi bol i jad.

Palazzo se nalazio u blizini Municipija, iako je morao presjeæi pokraj kina Rossini i vratiti se prema Velikom kanalu kako bi došao do njega. Kod Ponte del Teatro se zaustavio na trenutak i zagledao se u obnovljene temelje zdanja koja su s obje strane obrubljivala kanal. Dok je bio dijete, kanale su neprestano čistili, a voda je bila toliko čista da se u njoj moglo plivati. Danas je čišćenje kanala bio pravi doživljaj, toliko rijedak da su o njemu govorili veliki naslovi na naslovnicama novina, a svi su hvalili rad gradskog poglavarstva. A mnogi bi ljudi radije umrli nego zamočili prst u vode gradskih kanala.

Kada je pronašao palazzo, visoku četverokatnicu čiji su prozori na pročelju bili okrenuti prema Velikom kanalu, pozvonio je, pričekao malo, pa ponovno pozvonio. Iz portafona se začuo muški glas, "Commissario Brunetti?"

"Ja sam."

"Uđite, molim Vas." reče glas, a vrata se uz škljocaj otvoriše. Brunetti prođe kroz vrata i nađe se u vrtu daleko većem no što bi očekivao pronaći u ovom dijelu grada. Samo su si najbogatiji mogli priuštiti izgradnju palazza s toliko mnogo slobodnog prostora, a samo su nasljednici isto takvoga bogatstva mogli nastaviti održavati takav vrt.

"Ovamo gore." pozove ga glas s vrata na vrhu stuba njemu s lijeva. On se okrene i pođe uza stube. Na vrhu stuba ga je dočekao mladić u plavom odijelu s dvorednim kopčanjem. Imao je tamno smeđu kosu s izraženim, vrlo visokim čelom, koje je pokušavao sakriti

začešljavajući kosu prema naprijed. Kad mu se Brunetti približio, ispružio je svoju ruku i rekao, "Dobra večer, commissario. Ja sam Maurizio Lorenzoni. Moj stric i strina Vas očekuju." Imao je jedan od onih mlohavih stisaka ruke nakon kojih je Brunetti uvijek osjećao poriv da obriše dlan o hlače, ali ga je u tome omeo mladićev pogled, koji je bio izravan i čvrst. "Jeste li razgovarali s dottoreom. Urbanijem?" Brunetti nije mogao zamisliti zgodniji način da mu Lorenzoni postavi pitanje.

"Jesmo, razgovarali smo s njim, i bojim se da smo dobili potvrdu koju smo tražili. To je Vaš bratić, Roberto."

"Ne postoji ni najmanja sumnja?" upita on glasom koji je jasno davao do znanja da već zna odgovor. "Ne, ni najmanja."

Mladić zabije ruke u džepove svog sakoa toliko snažno da se sako izvitoperio, potegavši ramena naprijed.

"Ovo će ih ubiti. Ne znam što će strina učiniti."

"Žao mi je." reče Brunetti doista misleći tako. "Bi li bilo bolje kad biste im Vi to priopćili?"

"Ne znam jesam li u stanju." odgovori mu Maurizio, piljeći u pod.

Svih ovih godina, noseći vijesti poput ove obiteljima ubijenih, još nikada nije naišao na osobu koja bi bila voljna učiniti to umjesto njega.

"Znaju li oni da sam ja ovdje? Znaju li tko sam ja?"

Mladić kimne i podigne pogled.

"Morao sam im reći. Tako da znaju što mogu očekivati. Ali..."

Brunetti dovrši rečenicu umjesto njega:

"Jedno je očekivati, a drugo dobiti potvrdu. Možda biste me mogli odvesti do Vaše strine i strica."

Mladić se okrene i povede Brunettija unutra, ostavljajući vrata za njihovim leđima otvorenima. Brunetti zakorači unatrag i zatvori ih, ali mladić to nije primijetio. Poveo je Brunettija niz hodnik opločen mramorom do ogromnih dvokrilnih vrata od orahovine. Ne pokucavši, on ih širom otvori i propusti Brunettija unutra ispred sebe.

Brunetti prepozna grofa s fotografija koje je bio vidio: srebrna kosa, uspravno držanje i četvrtasta čeljust od koje mu je jamačno već išlo na živce da je neprestano uspoređuju s Mussolinijevom. Iako je Brunetti znao da je grof u kasnim pedesetim godinama, zahvaljujući ozračju drhtave muževnosti kojim je zračio, doimao se poput čovjeka

barem deset godina mlađeg. Grof je stajao ispred velikog ognjišta i zurio u osušeno ukrasno cvijeće u njemu, ali se okrenuo kako bi uputio pogled Brunettiju kad su ušli u prostoriju.

Poput patuljka u ogromnom naslonjaču u kojem se sklopčala doimala se žena nalik na vrapčića koja je zurila u Brunettija kao da je on sam vrag koji joj je došao oduzeti dušu. A zapravo i jest, pomisli Brunetti, ispunjen iznenadnim sažaljenjem pri pogledu na tanašne ruke nervozno sklopljene u njezinom krilu.

Iako je grofica bila mlađa od svoga supruga, agonija posljednjih dviju godina bila je iz nje iscrpla svu mladost i svu nadu, i od nje je ostala tek starica koja bi prije mogla biti grofova majka nego njegova žena. Brunetti je znao da je nekad bila jedna od glasovitih venecijanskih ljepotica: skladne kosti njezina lica još uvijek su bile savršene. Ali na licu joj se jedva vidjelo išta drugo osim kostiju.

I prije nego joj je muž uspio progovoriti, upitala je, glasićem tako tihim da bi se bio izgubio u prostoriji da nije bio jedini zvuk,

"Jeste li Vi policajac?"

"Da, contesso, jesam."

Grof se tada odvoji od ognjišta i pruži ruku Brunettiju. Njegov je stisak bio upravo obrnuto proporcionalan mlohavosti stiska njegova nećaka, i čvrsto je stisnuo Brunettijeve prste.

"Dobra večer, commissario. Oprostite mi ako vam ne ponudim ništa za piće. Mislim da ćete me shvatiti." Njegovje glas bio dubok, ali iznenađujuće tih, gotovo tih poput glasa njegove žene.

"Donosim Vam najstrašnije vijesti, signor grofe." reče Brunetti.

"Roberto?"

"Da. Mrtav je. Njegovo je tijelo pronađeno u blizini Belluna."

S drugoga kraja prostorije, mladićeva mati upita,

"Jeste li sigurni?"

Brunetti joj uputi pogled i iznenadi se spoznavši da se naizgled smanjila u tih nekoliko trenutaka koliko je proteklo, da se još više sklopčala u podnožju visokog naslona.

"Da, contesso. Pokazali smo rendgenske snimke njegovog zubala njegovom zubaru i on nam je potvrdio da je isto kao Robertovo."

"Rendgenske snimke?" upita ona. "A njegovo tijelo? Zar ga nitko nije identificirao?"

"Cornelia." nježno joj se obrati njezin suprug, "pusti gospodina da kaže što ima reći, a onda ćemo postavljati pitanja."

"Želim znati je li to njegovo tijelo, Ludovico. Želim znati što se dogodilo mome djetetu."

Brunetti ponovo usmjeri svoju pažnju na grofa, očekujući njegov znak da nastavi. Grof kimne Brunettiju, koji nastavi,

"Tijelo je bilo zakopano u polju. Čini se da je pod zemljom bilo dulje vrijeme, više od godinu dana." On zašuti, nadajući se da će oni shvatiti što se dogodilo s tijelom u tih godinu dana što ih je provelo pod zemljom, i da im to neće morati opisivati.

"Ali čemu rendgenske snimke?" ustrajala je contessa. Kao i mnogi drugi ljudi koje je Brunetti susretao pod istim okolnostima, postojale su stvari koje ona nije željela shvatiti.

Prije nego li je Brunetti stigao spomenuti prsten, grof mu upadne u riječ, gledajući svoju suprugu ravno u oči.

"To znači da se tijelo raspalo, Cornelia, i zato ga moraju identificirati na taj način."

Brunetti, koji je promatrao groficu dok joj se obraćao suprug, prepoznao je trenutak u kojem je njegovo objašnjenje probilo sve crte njezine obrane. Možda je njezinu obranu probila riječ "raspalo;" što god to bilo, u trenutku kad je shvatila zabacila je glavu unatrag i sklopila oči. Usne su joj se micale, bilo u molitvi ili prosvjedu. Brunetti je znao da će im policija u Bellunu predati prsten, tako da je poštedio sebe boli koju bi osjetio da im je morao reći za nj.

Grof okrene leđa Brunettiju i ponovno usmjeri svoju pozornost na cvijeće u ognjištu. Dugo nitko u prostoriji nije rekao ni riječ, sve dok naposljetku grof nije upitao, ne gledajući u Brunettija,

"Kada možemo preuzeti tijelo?"

"Morat ćete stupiti u vezu s vlastima u Bellunu, gospodine, ali siguran sam da će učiniti sve što želite."

"Kako da stupim u vezu s njima?"

"Možete nazvati questuru u Bellunu." kanio je izgovoriti Brunetti, ali je umjesto toga rekao, "Mogu to učiniti umjesto Vas. Možda će tako biti lakše."

Maurizio, koji je čitavo vrijeme šutio, upadne u riječ, obraćajući se grofu,

"Ja ću to učiniti, zio." Uhvativši Brunettijev pogled, on kimne prema vratima, ali se Brunetti ne obazre na nj.

"Signor conte, čim je moguće prije želio bih s Vama popričati o samoj otmici."

"Ne sada." reče grof, i dalje ne gledajući u njega.

"Shvaćam da je to strašno, gospodine." reče Brunetti, "ali morat ću razgovarati s Vama."

"Razgovarat ćete sa mnom kada to meni bude odgovaralo, commissario, ne prije." reče grof, još uvijek zamišljeno promatrajući cvijeće.

U tišini koja je zavládala, Maurizio se udalji od vrata i priče naslonjaču u kojem je sjedila njegova strina. Sagnuo se i nakratko joj spustio ruku na rame.

Uspravljavajući se, reče, "Ispratit ću Vas van, commissario."

Brunetti pođe za njim. U hodniku, rekao je mladiću kako da stupi u vezu s ljudima u Bellunu, koji će se pobrinuti da Robertovo tijelo bude otpremljeno odatle i vraćeno u Veneciju. Brunetti ga nije pitao kada bi mogao ponovno razgovarati s grofom Ludovicom.

13

Večera je, kad su konačno sjeli za stol da jedu, ispunila sva njegova očekivanja, a tu je činjenicu podnio stoički, što bi služilo na čast njegovim omiljenim rimskim piscima. Tražio je i pojeo dvije porcije raviola, prelivene nečim za što je mislio da je nekad bio maslac u koji su umiješani usitnjeni i pougljenjeni listovi kadulje. Pile je bilo preslano, upravo onakvo kakvo je i očekivao, toliko slano da je treću bocu mineralne vode otvorio i prije kraja večere. I prvi put Paola nije rekla ni riječ kad otvorio drugu bocu vina, a pošteno se potrudila pomažući mu da je isprazni.

"Što ima za desert?" upita on, zasluživši time od Paole najnježniji pogled koji je vidio u posljednjih nekoliko tjedana.

"Nisam imala vremena napraviti desert." reče Chiara, ne primijetivši pogled koji su međusobno razmijenile druge tri osobe za stolom. Jamačno su takve poglede razmijenili i Petko i Robinzon kad su ugledali spasitelje na obzoru.

"Mislim da još ima gelata." javi se Raffi, ispunjavajući svoj dio ugovora sklopljenog s majkom.

"Nema, ja sam ga poklopala danas poslijepodne." prizna Chiara.

"A da vas dvoje odete do Campa Santa Margarita i kupite sladoled?" upita Paola. "I donesete ga kući?"

"A što ćemo sa suđem, mamma?" upita Chiara. "Rekla si da će ga Raffi oprati, jer ja radim večeru."

Prije nego se Raffi stigao pobuniti, Paola reče, "Ako vas dvoje odete po sladoled, ja ću oprati suđe." Usred njihove vriske odobravanja, Brunetti izvadi novčanik i da Raffiju dvadeset tisuća lira. Oni odoše, već pregovarajući o okusima koje će uzeti.

Paola ustane od stola i krene skupljati tanjure.

"Misliš da ćeš preživjeti?" upitala je.

"Ako ispijem još litru vode prije spavanja i ako noćas pokraj kreveta budem držao još jednu bocu."

"Baš je bilo grozno, zar ne?" složi se Paola.

"Ona je bila sretna." Brunetti pokuša situaciju ublažiti, a zatim doda, "Ali to je ipak još jedan čvrsti argument u korist obrazovanja žena, zar ne?"

Paola na ovo prasne u smijeh slažući tanjure u sudoper. Potom su opušteno razgovarali o večeri, oboje uživajući u činjenici da je Chiara bila toliko zadovoljna samom sobom, što je bio siguran dokaz da je obiteljska zavjera uspjela.

A uhvatio je i sebe u razmišljanju o tome kako je uspjela i obiteljska ljubav.

Kad je suđe bilo oprano i poslagano u ormariću iznad sudopera kako bi se ocijedilo, reče, "Mislim da ću otići sutra do Belluna skupa s Vianellom."

"Zbog mladog Lorenzonija?"

"Da."

"Kako su to prihvatili, kad si im rekao?"

"To im je prilično teško palo, pogotovo majci."

Sinulo mu je da majčin gubitak sina jedinca jamačno nije nešto o čemu bi Paola voljela razmišljati. Kao i obično, poslužila bi se pojedinostima kako bi skrenula razgovor u drugom smjeru.

"Gdje su ga pronašli?"

"U polju."

"U polju? Gdje?"

"U jednom od onih mjesta koja nose čudna berlinska imena — mislim da se zove Col di Cugnan."

"Ali kako su ga pronašli?"

"Jedan je seljak preoravao svoje polje i iz brazde su izvirile kosti."

"Bože, baš užasno." reče ona, pa odmah nastavi, "I ti si im to morao reći, a poslije toga doći kući na onu groznu večeru."

Nije mogao a da se ne nasmije na ovo.

"Što je smiješno?"

"To da prvo na što pomisliš jest hrana."

"To sam naučila od tebe, dragi moj." reče ona tonom uljudnog prezira.

"Prije nego sam se udala za tebe, gotovo da i nisam mislila na hranu."

"Pa gdje si onda naučila tako dobro kuhati?"

Ona na ovo odmahne rukom, ali on prepozna i nelagodu i želju da iz nje ulagivanjem izmami istinu, tako da je ustrajao u tome, "Ne, stvarno, reci mi: kako si naučila kuhati? Mislio sam da si to bila radila godinama."

Vrlo brzo je izgovorila,
"Kupila sam kuharicu."
"Kuharicu? Ti? Zašto?"

"Kad sam spoznala da mi se toliko jako sviđaš i shvatila koliko ti je važna hrana, zaključila sam da bi mi najbolje bilo da naučim kuhati." Ona ga pogleda, pričekava njegovu reakciju, ali kako reakcije nije bilo, nastavila je, "Počela sam kuhati kod kuće i, vjeruj mi, neka od prvih jela koja sam pripremila bila su čak i gora od onog što smo večeras jeli."

"Teško mi je povjerovati." reče Brunetti. "Nastavi."

"Pa, znala sam da mi se sviđaš, a valjda sam i znala da želim biti s tobom.

I tako, nastavila sam kuhati i nekako sam..."

Ona naglo zašuti i rukom načini pokret kojim obuhvati cijelu kuhinju.

"Valjda sam naučila."

"Iz knjige?"

"I uz malu pomoć."

"Čiju?"

"Damianovu. On je dobar kuhar. I majčinu. A kad smo se zaručili, i tvoja majka mi je pomogla."

"Moja majka? Ona te učila kuhati?" Paola kimne, a Brunetti reče, "Nikad mi nije rekla ništa o tome."

"Morala mi je obećati da ti ništa neće reći."

"Zašto?"

"Ne znam, Guido." reče ona, očito lažući. Šutio je, znajući iz višegodišnjeg iskustva da će mu sama objasniti. "Valjda sam htjela da misliš kako znam sve, pa čak i kuhati."

On se nagne naprijed na svojem stolcu i prihvati je oko struka te je privuče k sebi. Ona se mlitavo pokušava oduprijeti.

"Osjećam se glupo, sad kad sam ti to rekla nakon toliko vremena." reče ona, pripijena uz njega, saginjući se kako bi ga poljubila u tjeme. Iznenada, iz vedra neba je pogodi zamisao, i reče, "Moja majka je poznaje."

"Koga?"

"Groficu Lorenzoni. Mislim da su obje u odboru nekog dobrotvornog društva, ili neke..." Ona zašuti. "Ne mogu se sjetiti odakle, ali znam da je poznaje."

"Je li ti ikada govorila išta o njoj?"

"Ne, ništa čega bih se sjećala. Osim ove priče o njezinom sinu. Ta ju je otmica uništila, ili barem tako kaže moja mamma. Nekada je bila uključena u sve moguće aktivnosti: bila je u Prijateljima Venecije, bavila se kazalištem, prikupljala je novac za obnovu kazališta La Fenice. Ali kada se to dogodilo, prekinula je sa svime. Moja majka kaže da ona nikada ne izlazi van, ne prima pozive ni od koga.

Nitko je više ne viđa. Mislim da je mamma rekla kako je to posljedica toga što nije znala što mu se dogodilo, da bi vjerojatno bila prihvatila činjenicu da je mrtav. Ali ovako, ne znajući je li živ ili mrtav... Ne mogu zamisliti ništa gore od toga. Čak je bolje i spoznati da ti je dijete mrtvo nego živjeti u neizvjesnosti."

Brunetti, koji je obično svoj glas davao životu, redovito bi se suprotstavljao ovome, ali to nije bila tema u koju je želio uvući njihov razgovor večeras. Proveo je dan razmišljajući o nestanku i smrti djece i nije želio čuti više ni riječ o tome. Napadno je promijenio temu.

"Kako stoje stvari u tvornici ideja?" upitao je.

Ona se odmakne od njega, uzme pribor za jelo iz posudice za ocjeđivanje pokraj sudopera i počne ga brisati.

"Otprilike na istoj razini kao i večera." napokon mu odgovori. Komad po komad, Paola je noževe i vilice bacala u ladicu. "Pročelnik katedre ustrajao je na tome da počnemo više pozornosti poklanjati kolonijalnoj književnosti."

"Čemu?" upita Brunetti.

"Dobro pitanje." rekla je, brišući žlicu za posluživanje. "Djelima koja su napisali na engleskom ljudi koji su odrasli u kulturama u kojima engleski nije materinji jezik."

"I što tu ne štima?"

"Zamolio je neke od nas da predajemo o tome sljedeće godine."

"Tebe?"

"Da." odgovori mu ona, ispustivši posljednju žlicu i s treskom zatvorivši ladicu. "Na kojem kolegiju?"

"Glas žene s Kariba."

"Zato što si žena?"

"Ne valjda zato što sam s Kariba." rekla je.

"I?"

"I ja sam odbila predavati o tome."

"Zašto?"

"Zato jer me to ne zanima. Zato jer bih to predavala nevoljko i loše."

Osjetio je neodlučnost u njezinom glasu i pričekao je da ona to sama prizna. "I zato jer ne dopuštam da mi on govori o čemu da predajem."

"Je li to ono što te muči?" upita on, kao, slučajno.

Iako ga je strogo pogledala, njezin je odgovor bio neodređen kao i njegovo pitanje.

"Nisam znala da me nešto muči." Zaustila je da još nešto doda na ovo, ali vrata su se uz tresak otvorila jer su se djeca vratila sa sladoledom, a on nije dobio odgovor na svoje pitanje.

Te noći, doista, Brunetti se probudio najmanje dvaput, i svaki put je popio po dvije čaše mineralne vode. Drugi put se probudio ubrzo nakon zore i kad je spustio čašu na pod pokraj kreveta, nalaktio se poleđice i zagledao se u Paolino lice. Uvojak kose zavijao joj je ispod brade, a nekoliko je vlasi nježno treperilo pod njezinim dahom. Zatvorenih očiju, bezizražajno, na licu su joj se ocrtavale samo kosti i njezin karakter. Tajanstvena i odvojena, ležala je pokraj njega, a on joj je proučavao lice u potrazi za nekim znakom koji će mu pomoći da je potpunije upozna. Iznenada je silno poželio da je ono što mu je grof Orazio bio rekao neistina, očajnički je želio da ona i njihov život budu sretni i spokojni.

Podsmjehujući se toj želji, zvona San Pola odzvonila su šest puta, a vrapci koji su bili odlučili saviti gnijezdo između olabavljenih opeka dimnjaka počeli su živčivkati objavljujući da je svanuo dan i da je vrijeme da se krene na posao.

Brunetti se ne obazre na njih i položi glavu na jastuk. Zažmirio je, siguran da više neće zaspati, ali uskoro je ustanovio da vrlo lako može ignorirati poziv da se vrati na posao.

14

Toga jutra Brunetti je zaključio da bi bilo pametno otići do Patte i pokazati mu ono malo obavijesti koje je imao o Lorenzonijevu ubojstvu — sada ga je mogao tako zvati — i on je učinio tako uskoro po vice-questoreovom dolasku u questuru. Brunetti je strahovao da će biti posljedica zbog njegova vlastita ponašanja prema Patti dan ranije, ali nije bilo nikakvih posljedica; barem ne očiglednih. Patta je bio vidio članke u novinama i iskazao je formalnu zabrinutost zbog smrti, a očito je bilo da najviše žali zbog toga što je smrt zadesila pripadnika plemstva.

Brunetti mu je ispričao, jer je upravo on primio poziv kojim je potvrđena identifikacija prema zubalu, kako je on preuzeo na sebe dužnost da obavijesti roditelje. Iz svog dugogodišnjeg iskustva, znao je da ne smije iskazati zanimanje za taj slučaj, pa je zato gotovo nezainteresirano upitao vice-questorea koga da zaduži za rješavanje toga slučaja, i čak i predložio jednog od svojih kolega.

"Na čemu sada radite, Brunetti?"

"Na ispumpavanju zagađene vode kod Marghere." odgovori hitro Brunetti, tonom kojim je davao do znanja da je zagađivanje važnije od ubojstva.

"Ah, da." odgovori Patta: bio je čuo za Margheru. "Pa, mislim da se time mogu pozabaviti i policajci u odorama."

"Ali, još moram porazgovarati s lučkim kapetanom." ustrajao je Brunetti.

"A netko mora provjeriti i dokumente onog tankera iz Paname."

"Neka Pucetti to preuzme." reče Patta, ne obazirući se na Brunettijeve riječi.

Brunetti se sjeti igre koje se znao poigrati s djecom, kad su bila mnogo mlada. Ispustili bi šaku drvenih štapića dužine špageta, a onda bi se natjecali tko će ih više maknuti s hrpe a da pritom ne pomakne preostale. Trik je bio u tome da ih pomičete izuzetno nježno; jedan pogrešan potez i sve se ruši kao kula od karata.

"Mislite da Mariani to ne bi mogao preuzeti?" predloži Brunetti jednog od preostala dva commissarija. "Upravo se vratio s godišnjeg odmora."

"Ne, mislim da biste Vi to trebali preuzeti. Na kraju krajeva, Vaša supruga poznaje takve ljude, zar ne?"

'Takvi ljudi' bili su fraza kojom se Brunetti bio godinama nabacivao smatrajući je pogrdnom, obično rasističkom, i eto nje, upravo se odvojila od usana vice-questorea glavom i bradom i zvučala je upravo kao najveća moguća pohvala.

Brunetti neodređeno kimne glavom, nesiguran u to kakve to ljude njegova žena možda poznaje ili što bi to ona mogla znati o njima.

"Dobro, znači da bi Vam Vaša povezanost s njezinom obitelji ovdje mogla biti od koristi." reče Patta, naznačujući tako da moć države ili policijskih ovlasti ne vrijedi ništa kod 'takvih ljudi.' Što bi, pomisli Brunetti, zapravo i mogao biti slučaj.

Iscijedio je vrlo oklijevajuće "paaa." a onda popustio, dobro pazeći da mu se u glasu ne raspozna ništa što bi se dalo opisati kao oduševljenje. "Ako baš insistirate, vice-questore, razgovarat ću s Pucettijem o Margheri."

"Obavještavajte mene ili poruènika Scarpu o tome što radite, Brunetti." gotovo odsutno doda Patta.

"Naravno, gospodine." reče on, kao i obično dajući vice-questoreu obećanje koje jamačno neće ispuniti. Vidjevši da mu Patta nema više ništa za reći, Brunetti ustane i izađe iz ureda.

Na vratima ga signorina Elettra upita,

"Jeste li ga nagovorili da Vama prepusti taj slučaj?"

"Nagovorio?" ponovi Brunetti, začuđen što signorina Elettra, nakon tog silnog vremena koje je provela s Pattom, možda još uvijek vjeruje da se Pattom može razborito razgovarati ili ga uvjeriti u nešto.

"Govoreći mu koliko posla imate oko drugih slučajeva, naravno." reče ona, pritisnuvši gumb na svojem računalu i šaljući tako svom pisaču iskru života.

Brunetti nije mogao a da joj ne uputi osmijeh.

"Mislio sam u jednom trenutku da ću morati primijeniti silu kako bih odbio prihvatiti taj slučaj." reče Brunetti.

"Sigurno Vas taj slučaj silno zanima, commissario."

"Svakako."

"Onda će Vas ovo možda zanimati." reče ona posežući naprijed i uzimajući nekoliko listova papira iz otvora ispod prednjeg otvora

pisača. Ona ih doda njemu.

"Što je to?"

"Popis događaja u kojima je netko iz obitelji Lorenzoni bio predmetom naše pozornosti."

"Naše pozornosti?"

"Pozornosti organa reda."

"A organi reda su?"

"Mi, carabinieri, carinska policija i financijska policija."

Brunetti na licu namjesti izraz lažne iznenađenosti.

"Nemate pristupa tajnim službama, signorina?"

Na njezinom se licu nije ništa dalo pročitati.

"Ne dok ne bude apsolutno nužno, gospodine. Ne želim tu vezu zloupotrebljavati prežestim korištenjem."

Brunetti joj se zagleda u oči, tražeži u njima naznaku da se šali. Nije bio siguran u to što bi ga više uznemirilo: otkriže da govori istinu ili činjenica da nije u stanju raspoznati razliku.

Suočen s njezinom nepromijenjenom ravnodušnošću, odlučio je ne nastaviti s ovakvom linijom ispitivanja i pogleda papire. Prvi popis počinjao je listopadom prije tri godine: Roberto je bio uhižen zbog vožnje u pijanom stanju.

Kažnjen je malom novčanom kaznom: tužba odbačena.

Prije nego li je nastavio čitati, ona ga prekine.

"Nisam ondje uključila išta što ima veze s otmicom, gospodine. Sastavila sam poseban popis u svezi s tim. Mislila sam da će tako biti manje zbunjujuće."

Brunetti kimne i ode, čitajući popis dok se uspinjao stubama do svoga ureda. Na Božić te iste godine — zapravo, na Badnjak — kamion koji je pripadao prijevozničkoj tvrtki obitelji Lorenzoni bio je otet na državnoj autocesti broj 8 kod Salerno. Na kamionu je bila laboratorijska oprema proizvedena u Njemačkoj, a vrijedna četvrt milijarde lira; teret nikada nije pronađen.

Četiri mjeseca kasnije, slučajna carinska inspekcija jednog Lorenzonijevog kamiona otkrila da je na teretnom listu navedena samo polovica količine mađarskih dalekozora koji su se nalazili u kamionu. Određena je novčana kazna, koja je brzo plaćena. Zavladao je zatišje dugo godinu dana, tijekom kojeg obitelj Lorenzoni nije privukla pozornost policije, ali onda je Roberto uhićen

zbog tučnjave u disku. Kaznena prijava nije podnesena, ali je građanska parnica razriješana nagodbom kada su Lorenzonijevi platili dvanaest milijuna lira mladiću kojem je nos bio razbijen u tučnjavi.

I to je bilo to: ništa više. Tijekom osam mjeseci koji su uslijedili između tučnjave u disku i njegove otmice, ni Roberto, niti obitelj, niti ijedan od diljem svijeta raširenih poslova, nisu ni na koji način postojali za policiju koja je na mnoge načine nadzirala državu i njezine građane. A potom, poput groma iz vedra neba, otmica. Dvije poruke, javni poziv otmičarima, a onda muk. Sve dok mladićevo tijelo nije pronađeno na jednom polju kod Belluna.

Dok je razmišljao o ovome, Brunetti se pitao zašto o Robertu, još od samog početka, razmišlja kao o 'dečku.' Na koncu konca, mladić je u trenutku otmice i u pretpostavljeno vrijeme smrti, koja se, čini se, zbila nedugo nakon otmice, imao dvadeset i jednu godinu. Brunetti se pokušao prisjetiti kako su različiti ljudi govorili o Robertu: njegova je djevojka bila spomenula, neslane šale i sebičnost; grof Orazio gotovo da je bio ponizan; a njegova je majka bila oplakala svoje djetesce.

Njegovo je razmišljanje prekinuo Vianello koji je ušao u ured.

"Zaključio sam da želim poći s Vama u Belluno, Vianello. Što mislite, biste li nam mogli nabaviti vozilo?"

"Mogu ja i više od toga." odgovori mu narednik široko se osmijehnuvši.

"Zapravo, zato sam i došao k Vama."

Znajući da je Vianellu ionako bio naložio da dođe k njemu, Brunetti upita,

"Što to znači?"

"Bonsuan." glasio je narednikov zagonetni odgovor.

"Bonsuan?"

"Da, gospodine. On nas može odvesti onamo."

"Nisam znao da su izgradili kanal do Belluna."

"Njegova kći, gospodine."

Brunetti je znao da se Bonsuan najviše ponosio činjenicom da je od tri kćeri koje je bio poslao na sveučilište, jedna postala liječnicom, jedna arhitekticom i jedna odvjetnicom.

"Koja?" upita on.

"Analisa, arhitektica." odgovori mu Vianello i, prije nego li je uspio upitati, objasni, "Ona također zna i upravljati zrakoplovom. Jedan njezin prijatelj ima cesnu na Lidu. Ako želimo, ona će nas danas poslijepodne prevesti onamo, a zatim odletjeti dalje, do Udina."

"Učinimo to." reče Brunetti, uhvativši u Vianellovu glasu uzbuđenje zbog jednodnevnog izleta izvan grada.

Ispostavilo se da je ona upravo onoliko dobar pilot koliko je njen otac dobar kormilar. Brunetti i Vianello, još uvijek zahvaćeni oduševljenjem i novošću same zamisli, dvadesetpetminutni let su proveli uglavnom nosova priljubljenih uz malene prozore zrakoplova. Za vrijeme leta, Brunetti je bio naučio dvije stvari koje nije bio znao: to da ju je zrakoplovna tvrtka Alitalia odbila zaposliti kao pilota, jer je diplomirala arhitekturu i time bi "ostale pilote dovela u neugodnu situaciju" zbog svoje razine opće kulture i obrazovanja; te da je velika područja zemlje oko Vittorija Veneta vojska proglasila "Pio XII." što je bio slang za 'Zabranjeno,' te se zato nije smjelo letjeti iznad istih. Tako su tim aviončićem letjeli uz jadransku obalu, a zatim naglo skrenuli prema sjeverozapadu, iznad Pordenonea, pa prema Bellunu. Ispod njih, zemlja je promijenila boju iz tamnosmede u smeđu, pa u zelenu, pa obrnutim redom u tamnosmeđu dok su prelijetali preko još neizoranih polja ili velikih komada zasijane zemlje; često bi preletjeli iznad nizova voćnjaka koji su cvali u pastelnim bojama ili bi vidjeli kako iznenadi naleti vjetra nose na tisuće cvjetnih latica u vis prema njihovom zrakoplovu.

Ivo Barzan, commissario koji se pobrinuo da tijelo Roberta Lorenzonija bude prebačeno s polja u bolnicu i koji je zatim stupio u vezu s venecijanskom policijom, već ih je čekao kad je avion prizemljio.

Prvo ih je odveo do kuće doktora Litfina i ondje im pokazao mračni pravokutnik u čijoj se blizini nalazilo nekoliko stabala. Jedno pile bež boje revno je ključalo po svježje iskopanoj zemlji plitke jame, nimalo smeteno pucketanjem vjetra u crveno-bijelim vrpcama koje su je okruživale. Nije pronađen nikakav metak, rekao im je Barzan, iako su carabinieri dvaput pretražili polje detektorima metala.

Gledajući dolje u raku i slušajući pile kako čeprka i ključa po njoj, Brunetti se pitao kako li je izgledalo to mjesto kad je dečko umro, ako je doista umro na tom mjestu. Zimi je mjesto bilo tmurno i

sumorno; ujesen, barem bi još bilo živih bića uokolo. On sam sebe izgrdi zbog glupog razmišljanja. Ako smrt čeka na kraju polja, nije uopće bitno je li polje prekriveno blatom ili cvijećem. S rukama u džepovima, on se okrene od jame.

Barzan im reče kako nitko od susjeda nije imao nikakvih korisnih obavijesti za policiju. Jedna je starica insistirala na tome da je mrtvi muškarac njezin suprug, koga je otrovao gradonačelnik, komunjara. Nitko nije primijetio ništa neobično, iako im se Barzan smilovao i napomenuo kako nije ni očekivao da će itko imati ikakvih podataka korisnih policiji, kad policija nije rekla ništa određeno, osim što je pitala ljude je li itko od njih opazio išta neobično prije otprilike dvije godine.

Brunetti je poprièao s ljudima koji su živjeli preko puta, starim parom osamdesetih godina, koji su svoju nemoć da se sjete ièega pokušali nadomjestiti nuđenjem kave i, kad su sva trojica policajaca prihvatila poziv, velikodušno dodali i šećer i grappu.

Doktor Bortot, koji ih je čekao u svojem uredu u bolnici, rekao im je da gotovo i nema što dodati svojem izvještaju koji je bio već poslao u Veneciju. Sve je bilo tamo: smrtonosna rupa kod korijena lubanje, nepostojanje jasno definirane izlazne rupe, sveobuhvatna oštećenja i raspadanje unutarnjih organa.

"Oštećenja?" upita Brunetti.

"Pluća, prema onome što sam mogao vidjeti. Vjerojatno je taj dečko pušio kao Turčin, i to godinama." rekao je Bortot i napravio stanku kako bi zapalio cigaretu. "A slezena." zausti on pa stane. "Oštećenje je moglo nastati zbog izloženosti djelovanju prirode, ali to ne objašnjava zašto je tako malo. Ali teško je reći kad je toliko dugo bio pod zemljom."

"Više od godinu dana?" upita Brunetti.

"Da, to je moja pretpostavka. Je li to mladi Lorenzoni?"

"Jest."

"Pa, onda je pravi trenutak. Ako su ga ubili nedugo nakon otmice, onda je to nešto manje od dvije godine, a tako i ja pretpostavljam." On ugasi cigaretu zgnječivši je. "Imate li djece?" upitao je, upućujući pitanje svoj trojici.

Sva tri policajca kimnu.

"Tako dakle." reče Bortot neodređeno i ispriča se, objašnjavajući kako ima još tri obdukcije koje mora obaviti toga poslijepodneva.

Barzan, silno velikodušno, ponudi da ga njegov vozač preveze do Venecije i, umoran od mjesta smrti, Brunetti se složi. Ni on niti Vianello nisu imali mnogo toga za reći jureći prema jugu, iako je Brunetti bio šokiran time koliko je krajolik bio manje zanimljiv gledan kroz prozor automobila. Na tlu, također, nije bilo ni upozorenja koja su mjesta "Zona Proibita."

15

Jutarnje su se novine, baš kako je Brunetti i bio predviđao, okomile na priču o obitelji Lorenzoni poput izgladnjelog vučjeg čopora. Budući da su novinari pretpostavljali da je njihovo čitateljstvo nesposobno prisjetiti se čak i osnovnih pojedinosti priče koja se na njihovim stranicama pojavila prije osamnaest mjeseci - a Brunetti je tu njihovu pretpostavku smatrao ispravnom — svaki je članak započinjao prepričavanjem priče o samoj otmici. Prema tim člancima, Roberto je bio "najstariji sin."

"nećak" i "sin jedinac" u obitelji Lorenzoni, a otmica se zbila na Mestrama, u Bellunu i u Vittoriju Venetu. Izgleda da nisu samo čitatelji pozaboravljali pojedinosti.

Nesumnjivo zahvaljujući propustu da pribave kopiju obdukcijskog nalaza, jezovita naslada u kojoj su novinari obično uživali prilikom ekshumacija začudo je ovaj put izostala iz njihovih tekstova, a autori su se zadovoljavali nejasnim "visokim stupnjem raspadnutosti" i "ostatcima tijela." Čitajući te članke, Brunetti je ustanovio da mu je neugodno zbog vlastitog razočaranja mlakim jezikom i zabrinuo se da mu se nepce bilo sviklo na začinjene tekstove.

Vrativši se u ured na svojem je stolu pronašao video-kazetu u debeloj smeđoj omotnici naslovljenoj na njega. Nazvao je signorinu Elettru.

"Je li to vrpca od RAI-ja?" upita on.

"Da, dottore. Stigla je jučer poslijepodne."

On pogleda omotnicu na stolu, ali mu se činila neotvorenom.

"Jeste li je pregledali kod kuće?" upita on.

"Ne. Nemam video."

"A biste li je pogledali?"

"Naravno."

"Hoćemo li skočiti do labosa i pogledati je?" predloži on.

"Vrlo rado, gospodine." reče ona i spusti slušalicu.

Čekala ga je na vratima laboratorija u prizemlju, odjevena u traperice koje su od glačanja već bile gotovo u potpunosti izgubile svu boju. Ležerni je stil bio naglašen parom nečeg što je Brunettiju izgledalo poput kaubojki s opasno šiljastim vrhom i zakošenom

petom. Svilena bluza davala je svemu profesionalnu intonaciju, kao i ozbiljna punđa u koju je danas bila skupila kosu.

"Je li Bocchese tu?" upita on.

"Ne, danas svjedoči na sudu."

"Na kojem suđenju?"

"Provala kod Brandolinijevih."

Ni on niti ona nisu se potrudili zatresti glavama zbog činjenice da je za ovu provalu, koja se zbila prije četiri godine, a počinitelji su uhićeni dva dana kasnije, suđenje počinjalo tek sada. "Ali jučer sam ga pitala smijem li pregledati vrpču u laboratoriju, i on mi je rekao da smijem." objasni ona.

Brunetti otvori vrata i pridrži ih da ona prođe. Signorina Elettra prišla je video-rekorderu i uključila ga kao da je u laboratoriju kod kuće. On ubaci kazetu u otvor videa. Pričekali su nekoliko trenutaka da na ekranu zasvijetle slova RAI i pokusna slika, tzv. "pidžama." nakon čega je uslijedio datum i nekoliko redaka za koje je Brunetti pretpostavio da daju tehničke obavijesti.

"Moramo li kazetu vratiti?" upitao je, odmičući se od ekrana i sjedajući na jedan od sklopivih drvenih stolaca pred njim.

Ona priđe i sjedne na stolac do njega.

"Ne. Cesare mi je rekao da je to kopija. Ali ne bi volio da netko drugi dozna da ju je on poslao nama."

Brunettijev je odgovor presjekao glas najavljiivača, koji je iznosio, u to doba, nove pojedinosti o otmici mladog Lorenzonija i govorio gledateljima da im RAI donosi ekskluzivnu poruku grofa Ludovica Lorenzonija, oca žrtve.

Objašnjavao je, dok su se na ekranu nizale slike predvidljivih turističkih znamenitosti Venecije, da je grof svoju poruku dao toga poslijepodneva i da će ona biti prikazana ekskluzivno na RAI-ju u nadi da će otmičari poslušati molbu neutješnog roditelja. A onda, dok je kadar prikazivao pročelje crkve svetoga Marka iz žablje perspektive, najavljiivač je predao stvar u ruke RAI-jeve ekipe u Veneciji.

Muškarac u tamnom odijelu i s ozbiljnim izrazom na licu stajao je u nekom širokom hodniku, a Brunetti prepozna hodnik u palači obitelji Lorenzoni.

Iza muškarca su se mogla vidjeti dvokrilna vrata koja su vodila u radnu sobu u kojoj je Brunetti bio razgovarao s članovima obitelji. On je sažeto ponovio ono što je već bio rekao najavljiivač, a zatim se okrenuo i otvorio vrata radne sobe. Širom ih je raskrilio kako bi snimatelj mogao izoštriti sliku, a onda se približiti grofu Ludovicu, koji je sjedio za stolom kojeg se Brunetti nije sjećao.

Grof je najprije pogledao svoje ruke na stolu, ali kad se kamera približila, podigao je pogled i zagledao se ravno u nju. Nekoliko je trenutaka prošlo, snimatelj je pronašao najbolju udaljenost i prestao se micati, i grof je počeo govoriti.

"Ovo je moja poruka ljudima koji su odgovorni za nestanak moga sina Roberta i molim ih da me pažljivo i milosrdno slušaju. Spreman sam platiti bilo koji iznos za povratak sina, ali državne službe su me spriječile u tome: moja sredstva nisu mi dostupna, tako da se ne mogu niti nadati da ću traženu svotu moći podići sa svojih računa bilo u Italiji ili u inozemstvu. Kada bih to mogao učiniti, kunem vam se svojom čašću da bih to učinio, i kunem se da bih platio tu svotu, bilo koju svotu, samo da mi vratite sina živa i zdrava."

Ovdje grof zastane i zagleda se dolje u svoje ruke. Trenutak kasnije, ponovno je podigao pogled ravno u kameru. "Molim ove ljude da imaju samilosti prema meni i mojoj supruzi, koja mi se pridružuje u ovoj molbi. Ja ih molim za čovječnost i molim ih da oslobode moga sina. Ako žele, ja ću rado zamijeniti mjesto s njim: samo mi moraju reći što žele da učinim i ja ću to učiniti. Rekli su da će stupiti u vezu sa mnom putem jednog od mojih prijatelja, čije ime nisu naveli.

Jedino što moraju učiniti jest to da stupe u dodir s njim i ostave mu upute. Štoga traže, ja ću učiniti, i učinit ću to rado, samo ako me budu uvjerali u povratak moga voljenoga sina."

Tu je grof zastao, ali vrlo kratko. "Apeliram na njihov osjećaj sućuti i molim ih da imaju samilosti prema mojoj supruzi i meni." Grof zašuti, ali kamera je ostala na njegovom licu sve dok nije na sekundu bacio pogled nekamo lijevo od kamere, a zatim se ponovno zapiljio u nju.

Ekran se polako zatamnio i trenutak kasnije ponovno se javio najavljiivač u studiju. On je podsjetio gledatelje da je riječ o ekskluzivnoj poruci koja je emitirana samo na RAI-ju i dodao da svatko tko ima ikakve obavijesti o Robertu Lorenzoniju može nazvati

telefonski broj ispisan na dnu ekrana. Očito, kako je ovo bila kopija materijala iz arhiva, a ne ona prikazana na RAI-jevim postajama, nije bilo nikakvog broja na ekranu.

Ekran se potpuno zamračí.

Brunetti ustane i stiša zvuk, ostavivši televizor uključen. Pritisnuo je gumb za premotavanje na početak i pričekao da kazeta prestane brujati. Kad je začuo škljocaj koji je označio kraj premotavanja, okrenuo se prema signorini Elettri.

"Što mislite?"

"Bila sam u pravu što se tiče šminke." reče ona.

"Da." složi se Brunetti. "Nešto drugo?"

"Jezik?" predloži ona.

Brunetti kimne.

"Mislite na to što njih oslovljava sa 'oni' a ne sa 'vi?'" upita on.

"Da." odgovori ona. "To mi se čini čudnim. Ali možda mu je bilo previše teško obratiti im se izravno, imajući u vidu to što su bili učinili njegovu sinu."

"Moguće." složi se Brunetti, pokušavajući zamisliti kako bi otac reagirao na takvo što, najveći od svih užasa.

Opet je pokrenuo kazetu. Vrpca se zavrti, ali ovaj put bez tona.

On baci pogled prema signorini Elettri, koja je podigla svoje obrve.

"Nikada ne uzimam slušalice kad letim." objasni on. "Nevjerojatno što sve možete primijetiti u filmovima kad nema tona koji ti samo odvlači pozornost."

Ona kimne i zajedno su još jednom pregledali snimku. Ovaj put, vidjeli su oči najavljiivača kako prelijeću tekstom koji se vrtio na blesimetru negdje lijevo od kamere. Drugi je novinar, pred vratima grofove radne sobe, čini se, znao svoj tekst napamet, iako je ozbiljan izraz njegova lica izgledao usiljeno i neprirodno.

Ako je Brunetti bio očekivao da će grofova nervoza ili ljutnja ovako doći jasnije do izražaja, bio je u krivu. Bez tona, činilo se kao da grof ne proživljava nikakve emocije. Kad je spustio pogled na svoje ruke, svaki bi gledatelj posumnjao da će grof ikada više smoći snage volje da podigne pogled, a kad su u tom djeliću sekunde njegove oči skrenule u stranu, pokraj kamere, u tom pokretu nije bilo nimalo znatiželje ni nestrpljivosti.

Kad se ekran ponovno zamračio, signorina Elettra reče,

"Jadnik, morao je tamo sjediti dok su ga pudrali i šminkali." Zatresla je glavom, zatvorenih očiju, kao da je nekoga uhvatila u nepristojnom činu.

Brunetti opet pritisne gumb za premotavanje i vrpca se ponovno premota na početak i stane. Pritisnuo je gumb za izbacivanje i kazeta iskoči van. Brunetti je ubaci u njezinu kutiju, a kutiju u džep svog sakoa.

"Trebalo bi im priuštiti nešto grozno." reče ona s iznenadnom žestinom u glasu.

"Smaknuće?" upita Brunetti saginjući se kako bi isključio i video i televizor.

Ona zatrese glavom.

"Ne. Bez obzira koliko su ti ljudi grozni, bez obzira što ljudi čine, ne možemo dopustiti da vlast ima toliku moć."

"Zato što joj se ne može vjerovati?" upita Brunetti.

"Vi biste vjerovali ovoj vlasti?" upitala je.

Brunetti zatrese glavom.

"Možete li imenovati vlast kojoj biste dali povjerenje?" nastavila je.

"Da odlučuje o životu i smrti građanina?" On zatrese glavom te upita, "Ali kako onda kazniti ljude koji čine ovakve stvari?"

"Ne znam. Željela bih da budu uništeni, da umru. Lagala bih kada bih rekla suprotno. Ali previše je opasno dati moć... bilo kome."

Sjetio se nečega što je jednom prilikom bila rekla Paola; više se nije sjećao u kojem kontekstu. Kad god se ljudi žele nečasno svađati, rekla je, oni izvlače jedan specifičan slučaj koji je toliko snažan da je bilo kakvo neslaganje jednostavno nemoguće. Ali bez obzira na to koliko uvjerljivi bili takvi specifični slučajevi, uvijek je insistirala na tome da se zakon tiče načela i općih pojmova.

Pojedini slučajevi su bili dokaz za sebe i ništa više. Budući da je često viđao pojedinačni užas nakon zločina, Brunetti je dobro razumio poriv da uvede nove zakone, strože kazne. Kao policajac, znao je da se strogoća zakona najčešće iskazuje na slabima i siromašnima, i znao je da ozbiljnost zakona ne sprječava zločine. Znao je sve to kao policajac, ali kao čovjek i kao otac još uvijek je žudio za time da ljude koji su ugasili život ovog mladića izvede pred lice pravde i izvrgne ih patnji.

Otišao je do vrata laboratorija i otvorio ih, i oni izadoše kako bi se vratili svojim poslovima i u svijet u kojem je zločin nešto što treba spriječiti, a ne tema filozofskih nagađanja.

16

Osjećaj za mjeru rekao je Brunettiju da bi bilo glupo očekivati da će obitelj Lorenzoni htjeti razgovarati s njim prije mladićeva pogreba, ali samilost ga je spriječila da ih to pita. Novinski članci navodili su ponedjeljak kao dan sahrane, a crkvu San Salvadora kao polazište. Prije toga, međutim, još uvijek je postojalo mnogo toga što je Brunetti želio saznati o Robertu.

Vrativši se za svoj stol, nazvao je ordinaciju doktora Urbanija i zamolio zubarevu tajnicu da mu kaže ime obiteljskog liječnika Lorenzonijevih, ako ga ima.

Nekoliko minuta je tražila njegovo ime, ali se ispostavilo da je njegovo ime na popisu, navedeno u izvornom kartonu koji je otvoren za Roberta kad je prvi put ušao u ordinaciju doktora Urbanija deset godina ranije.

Liječnikovo ime, Luciano De Cal, bilo je nekako poznato Brunettiju; išao je u školu s izvjesnim De Calom, ali on se zvao Franco i bio je draguljar. Liječnik, kad ga je Brunetti nazvao u ordinaciju i objasnio mu razloge poziva, reče mu da, jest, Robert je bio njegov pacijent veći dio svoga života, još od trenutka kada je prvi obiteljski liječnik Lorenzonijevih bio otišao u mirovinu.

Kad se Brunetti počeo raspitivati o Robertovu zdravlju nekoliko mjeseci prije nestanka, doktor De Cal ispričao se na trenutak i otišao po dečkov zdravstveni karton. Bio je kod njega otprilike dva tjedna prije nestanka, reče doktor De Cal, i žalio se na letargiju i stalnu bol u želucu. Doktor je najprije pomislio da je riječ o grčevima, kojima je Roberto bio sklon, osobito tijekom prvih tjedana svježijeg vremena. Ali kada mu se stanje nije popravilo nakon primjene lijekova, De Cal mu je predložio da ode do internista.

"Je li otišao do njega?" upita Brunetti.

"Ne znam."

"Kako to?"

"Otišao sam na godišnji odmor, na Tajland, ubrzo nakon što sam mu dao ime dottor Montinija, a kad sam se vratio, on je već bio otet."

"Jeste li ikada imali razloga razgovarati s tim doktorom Montinijem o njemu?"

"O Robertu?"

"Da."

"Ne, nikad. On mi nije osobni prijatelj, već samo kolega po zvanju."

"Shvaćam." odgovori Brunetti. "Možete li mi dati njegov telefonski broj?"

De Cal spusti slušalicu i vrati se s brojem.

"U Padovi je." objasni on i da mu njegov broj.

Brunetti mu zahvali i upita ga,

"Mislili ste da je možda riječ o grčevima, dottore?"

Brunetti je čuo kako šuška papirima.

"Pa, mogli su to biti grčevi." S druge strane žice opet se čulo listanje stranica. "Imam ovdje zapisano da me bio posjetio tri puta u dva tjedna. Bilo je to desetog, devetnaestog i dvadeset i trećeg rujna."

Posljednji se sastanak, dakle, dogodio pet dana prije otmice.

"Kako je izgledao?" upita Brunetti.

"Zapisao sam da mi je izgledao razdraženo i živčano, ali se toga zaista ne sjećam jasno."

"Kakav je dojam ostavio na Vas, doktore?" iznenada upita Brunetti.

De Cal odgovori nakon kratkog razmišljanja.

"Pa, bio je prilično tipičan."

"Tipičan, kako tipičan?" upita Brunetti.

"Tipičan pripadnik takve obitelji, takvog društvenog kruga."

Sada se sjetio da je njegov razredni drug, Franco, bio predani komunist.

Takve se stvari vrlo rano javljaju u obiteljima, pa je priupitao doktora,

"Mislite, kruga bogatih i lijenih?"

De Cal je bio toliko pristojan da se nasmijao začuvši Brunettijev ton.

"Da, vjerojatno tako mislim. Jadnik, nije u njemu bilo ništa zla. Poznavao sam ga od njegove desete godine, dakle, malo toga o njemu nisam znao."

"Kao na primjer?"

"Pa, nije bio osobito bistar. Mislim da je njegov otac bio razočaran činjenicom da je Roberto pomalo tup."

Brunetti je osjetio kako postoji i neizrečena druga polovica te rečenice, pa odluči predložiti svoj završetak.

"Za razliku od svoga bratića?"

"Maurizija?"

"Da."

"Jeste li razgovarali s njim?" upita De Cal.

"Jednom."

"I što mislite o njemu?"

"Ne može se reći da nije bistar."

De Cal se nasmije, a Brunetti nasmiješi izgovorivši to.

"Je li on također Vaš pacijent, doktore?"

"Ne, samo Roberto. Ja sam, zapravo, pedijatar, znate, ali Roberto je nastavio dolaziti k meni i kad je odrastao, a nisam mu nikada imao srca reći da pođe nekom drugom liječniku."

"Sve dok mu niste predložili doktora Montinija." podsjeti ga Brunetti.

"Da. U svakom slučaju, to nisu bili grčevi. Pomislio sam da je možda riječ o Crohnovoj bolesti — čak sam si to i pribilježio u kartonu. Zato sam ga i poslao Montiniju. On je jedan od najvećih stručnjaka za Crohnovu bolest."

Brunetti je bio čuo za tu bolest, ali se nije mogao sjetiti kako se manifestira.

"Kakvi su simptomi bolesti?" upitao je.

"Najprije se javlja bol u želucu. Zatim proljev, krv u stolici. Uz jake bolove. Vrlo ozbiljna bolest. On je imao sve ove simptome."

"A jeste li ikada dobili potvrdu daje Vaša dijagnoza ispravna?"

"Rekao sam Vam već, commissario. Poslao sam ga Montiniju, ali kad sam se vratio s odmora, već je bio otet, tako da se time više nisam bavio. Mogli biste pitati Montinija."

"I hoću, dottore." reče Brunetti i ljubazno poželi doktoru ugodan dan.

Odmah je otišao nazvati broj u Padovi. Doktor Montini je upravo obavljao vizitu u bolnici i neće biti u svojoj ordinaciji sve do sljedećeg jutra u devet sati.

Brunetti ostavi svoje ime, telefon na poslu i kod kuće, i zamoli tajnici da prenese doktoru da ga nazove čim bude mogao. Nije postojao osobit razlog za žurbu, ali Brunetti je osjećao tupu nestrpljivost zato što nije znao za čime traga niti što je bitno, pa je mislio da će ta žurba barem prikriti njegovo neznanje.

Telefon je zazvonio čim je spustio slušalicu. Bila je to signorina Elettra, koja mu je javljala da je pripremila spis o poslovima obitelji

Lorenzoni i u Italiji i inozemstvu, pa ju je zanimalo želi li ga vidjeti. Otišao je dolje po spis.

Spis je bio debeo poput kutije cigareta.

"Signorina." počeo je, "kako ste samo uspjeli prikupiti toliko podataka u tako kratkom roku?"

"Razgovarala sam s nekolicinom prijatelja koji još uvijek rade u banci i zamolila ih da se malo raspitaju uokolo."

"Sve to ste obavili otkad sam Vas zamolio?"

"To je lako, gospodine. Sve obavijesti dobivam ovim putem." Već uobičajenom kretnjom, ona mahne rukom prema računalu, čiji je zaslon svjetlucao njoj za leđima.

"Koliko vremena treba čovjeku da nauči baratati tom stvarčicom, signorina?"

"Vama, gospodine?"

"Meni."

"Ovisi o dvije, ne, tri stvari."

"A to su?"

"Koliko ste inteligentni. Koliko želite naučiti. I tko Vas poučava."

Skromnost ga je spriječila da je upita da procijeni prvo, zbog nesigurnosti nije odgovorio na drugo.

"Biste li me Vi mogli poučiti?"

"Bih."

"Hoćete li?"

"Svakako. Kada biste željeli početi?"

"Sutra?"

Ona kimne, a zatim se nasmiješi.

"Koliko će mi vremena trebati?" upita Brunetti.

"I to ovisi."

"O čemu?"

Je li njezin osmijeh postao još širi?

"O iste one tri stvari."

Počeo je čitati još na stubama i kad se našao ponovno za svojim stolom već je bio pregledao popise poduzeća vrijedna milijarde i milijarde lira, i bio je počeo shvaćati zašto su otmičari izabrali baš obitelj Lorenzoni. Papiri u spisu nisu bili poredani po bog-znakvom redu, ali Brunetti se pokušao pozabaviti time razdvajajući

papire na hrpice koje su ugrubo odgovarale njihovom smještaju na zemljovidu Europe.

Kamioni, čelične, tvornice plastike na Krimu: slijedio je trag neprestanog širenja na nova tržišta, pravu eksploziju prema Istoku, u kojoj se sve više i više Lorenzonijevih interesa i poduzeća prebacivalo preko crte na kojoj je nekad stajala Željezna zavjesa. U ožujku su bile zatvorene dvije tvornice odjeće u Vercelliju, ali samo dva mjeseca kasnije otvorene su u Kijevu. Pola sata kasnije, spustio je posljednji list papira na svoj stol i vidio da se većina papira nalazi njemu zdesna, iako nije baš bio siguran gdje su točno smještene mnoga od mjesta kamo se proširilo poslovno carstvo Lorenzonijevih.

Brunettiju nije trebalo dugo da se sjeti priča koje su nedavno bile punile stranice novina o takozvanoj ruskoj mafiji, čečenskim bandama koje su, ako se tim pričama moglo vjerovati, bile preuzele većinu poslova u Rusiji, i zakonitih i protuzakonitih. Nije bilo teško zaključiti da postoji vjerojatnost da su ti ljudi na neki način bili upleteni u otmicu. Naposljetku, ljudi koji su oteli Roberta nisu uopće razgovarali, samo su mu pokazali svoje oružje i odveli ga sa sobom.

Ali kako su onda skončali na tom polju podno Col di Cugnana, mjesta toliko malenog da većina Venecijanaca vjerojatno nikada nije ni čula za nj?

Izvukao je spis o otmici i prelistao ga sve dok nije pronašao poruke otmičara u plastičnim koricama. Iako je takva tiskana slova mogao ispisati bilo tko, nije bilo pravopisnih ni gramatičkih pogrešaka, iako je Brunetti samom sebi morao priznati da to ništa ne dokazuje.

Nije imao pojma kako izgleda ruski zločin, ali svi njegovi nagoni govorili su mu da ovdje nije riječ o Rusima. Tkogod da je oteo Roberta, morao je dobro poznavati tu vilu i biti u stanju čekati ondje neprimijećen sve dok se žrtva ne pojavi. Osim, naravno, Brunetti doda u sebi, ako unaprijed nisu znali kada će se Roberto pojaviti. U stvari, to je bilo još jedno od onih pitanja koja nisu bila postavljena tijekom prvotne istrage. Tko je znao o Robertovim planovima te večeri i njegovoj namjeri da ode u vilu?

Kako se često događalo, Brunettija je obuzimao nespokoj dok je čitao izvješća koja su priredili drugi ljudi, ovom prilikom ljudi koji se više nisu bavili tim slučajem.

Ne osjećajući se nimalo nelagodno zbog lakoće s kojom je podlegao svojim osjećajima, on podigne slušalicu i otkuca Vianellov kućni broj. Kad se narednik javio, Brunetti reče,
"Idemo pogledati ta vrata."

17

Iako je Brunetti bio gradsko dijete od glave do pete, koje nikada nije živjelo nigdje drugdje do li u gradu, u obilju prirode i u najmanjim tragovima njezine ljepote uživao je poput čovjeka sa sela. Još od djetinjstva najviše je volio proljeće, prema proljeću je osjećao silnu strast isprepletenu sa sjećanjima na veselje koje su mu pružali prvi topli dani nakon beskonačne zimske hladnoće. A osim toga, uživao je i u povratku boja: odvažno žute forzicije, grimiznog šafrana, i veselog zelenila mladog lišća. I kroz stražnje staklo automobila koji je brzo prema sjeveru po autostradi mogao je vidjeti te boje i uživao je u njima. Vianello, na suvozačevom sjedalu, pokraj Pucettija, raspravljao je s njim o neobično blagoj zimi, koja je bila pretopla pa se morsko raslinje u laguni nije zamrznulo i odumrlo, što je pak značilo da će ljeti plaže biti prekrivene algama.

Sa autoputa su sišli kod Trevisa, a zatim se okrenuli na državnoj cesti u smjeru Roncadea. Nakon nekoliko kilometara ugledali su putokaz s desne strane koji ih je upućivao prema crkvi Sant Ubalda.

"To je tu dolje, zar ne?" upita Pucetti, provjerivši cestovnu kartu prije nego što su krenuli na put s Piazzale Roma.

"Da." reče Vianello, "trebalo bi biti s lijeve strane za oko tri kilometra."

"Nikad nisam bio ovdje." reče Pucetti. "Baš zgodno."

Vianello kimne, ali ne reče ništa.

Nekoliko minuta kasnije, na zavoju uske ceste pred njima je pukao pogled na kameni toranj naprijed, njima s lijeve strane. S dvije strane tornja odvajao se visoki zid pod pravim kutom i nestajao u gustišu mladih stabala na obje strane.

Kad ga je Brunetti potapšao po ramenu, Pucetti je usporio kod zida i nekoliko su stotina metara vozili usporedno s njim. Kad je Brunetti ugledao ulazna vrata imanja pred njima, opet je potapšao Pucettija po ramenu, dajući mu znak da stane. Skrenuo je na široku polukružnu zaravan posutu šljunkom pred vratima, zaustavivši auto tako da je okrenut prednjim krajem prema vratima. Trojica muškaraca izađoše iz auta.

U spisu o otmici je bilo pisalo da je kamen koji je blokirao vrata imanja s unutarnje strane bio dvadeset centimetara širok na najužem

dijelu, no razmak između željeznih sipki vrata, što je Brunetti vidio kad je krenuo izmjeriti je rukom, bio je tek nešto veći od širine njegova dlana, ne veći od deset centimetara. On prijeđe na lijevu stranu, slijedeći zid koji je Brunettija nadvisivao za pola njegove visine.

"Valjda su imali ljestve." dovikne Vianello s mjesta gdje je stajao, s rukama na bokovima i glave zabačene unatrag, gledajući prema vrhu vrata. I prije nego je Brunetti dospio odgovoriti, začuo je brujanje automobila koji im se približavao njemu s lijeva. U vidokrugu im se pojavio mali bijeli fiat u kojem su se na prednjim sjedalima vozila dvojica muškaraca. Usporio je ugledavši Brunettija i ostale, a muškarci u vozilu nisu pokušali sakriti svoju znatiželju ugledavši muškarce u odorama i plavo-bijeli policijski auto. Polako su se počeli udaljavati, kad s desne strane dođe drugi auto i obiđe ih. I ovaj je također usporio, a putnici u njemu zapiljiše se u policajce ispred vile Lorenzoni.

Ljestve, proleti kroz glavu Brunettiju, su značile da je tu bio neki kombi.

Roberto je bio otet dvadeset i osmog rujna, tako da je jesensko lišće na grmlju pokraj ceste pružalo dovoljno skrovište vozilu bilo koje veličine, pa čak i kombiju.

Brunetti se vrati do vrata od ograde i stane ispred upravljačke ploče alarma pričvršćene na lijevi stup. Iz džepa je izvukao komadić papira i bacio pogled na nj. Čitajući brojke s papira, on otkuca petoroznamenkastu šifru na upravljačkoj kutiji. Crveno svjetlo na vrhu ploče se ugasi, a zeleno na dnu upali.

Čuo je brujanje motora sa stražnje strane stupova, a željezna vrata se počnu otvarati.

"Kako ste znali šifru?" upita ga Vianello.

"Pisalo je u prvotnom izvještaju." odgovori Brunetti, zadovoljan samim sobom što se sjetio prepisati šifru. Brujanje je prestalo: vrata su stajala širom otvorena.

"Ulazimo na privatni posjed, zar ne?" upita Vianello, puštajući Brunettija da prvi kroči unutra i time, zapravo, izda zapovijed.

"Da, tako je." odgovori Brunetti. Prošao je kroz velika vrata i šljunkom posutom cestom krenuo prema kući.

Vianello rukom da znak Pucettiju da ostane s vanjske strane, a sam krene za Brunettijem kroz vrata imanja i dalje cestom. S obje strane ceste rasla je živica u žardinjerama, smještenima toliko blizu jedne drugima da su gotovo činile neprobojan zid između posjetitelja i vrta koji se jamačno nalazio s druge strane.

Nakon pedesetak metara, s obje strane ceste nalazili su se kameni slavoluci i Brunetti prođe kroz desni. Kad je Vianello prošao za njim, pronašao je Brunettija kako stoji nepomičan s rukama u džepovima hlača, skutova kaputa zabačenih za leđa. Brunetti je proučavao tlo pred sobom, niz uzdignutih lijeha s cvijećem smještenih unutar raspoređenih uzoraka načinjenih od šljunka.

Ne rekavši ništa, on se okrene i prijeđe preko glavne šljunčane ceste i prođe kroz lijevi slavoluk, gdje se opet zaustavio i osvrnuo oko sebe. I ovdje se ponavljao pedantan raspored staze i gredica s cvijećem; bio je zrcalni odraz vrta sa suprotne strane. Zumbuli, đurđice i šafrani kupali su se u suncu i izgledali kao da bi i oni voljeli nabiti ruke u džepove i osvrutati se uokolo.

Vianello priđe i stane uz Brunettija.

"Pa, gospodine?" upita on, pitajući se zašto Brunetti samo stoji i proučava cvijeće.

"Nema kamenja, zar ne, Vianello?"

Vianello koji baš i nije obraćao pozornost na okoliš, odgovori,

"Ne, gospodine, nema. Zašto?"

"Uz pretpostavku da se krajolik nije bitno mijenjao, to znači da su kamen morali donijeti sa sobom, zar ne?"

"I prebaciti ga preko zida?"

Brunetti kimne. "Mjesna je policija barem obavila ophodnju s unutarnje strane zida, cijelom dužinom. A u podnožju zida nije bilo nikakvih tragova."

Okrećući se prema Vianellu, upitao je,

"Što mislite, koliko je kamen težio?"

"Petnaest kila?" nagađao je Vianello. "Deset?"

Brunetti kimne. Nisu ni trebali komentirati koliko je teško takvu kamenčinu prebaciti preko zida.

"Da bacimo pogled na vilu?" upita Brunetti, iako ni on sam niti Vianello to nisu shvaćali kao pitanje.

Brunetti se vrati na stazu kroz slavoluk; Vianello za njim. Rame uz rame, krenuli su šljunčanom cestom koja je zavijala udesno. Negdje pred njima radosno je zacvrkutala ptica, a jak miris gline i vrućine ispuni zrak.

Vianello, koji je gledao u svoja stopala dok je hodao, najprije je postao svjestan sitnih kamenčića kako zapljuskuju njegove gležnjeve i prašine koja mu je prekrila vrhove cipela. Tek nakon toga je začuo pucanj. Odmah nakon njega je slijedio još jedan, a pljusak kamenčića metar iza mjesta na kojem je stajao Vianello pokazao je da bi sljedeći metak jamačno pronašao svoju metu. Ali dok su kamenčići još letjeli zrakom, Vianello je već ležao s desne strane ceste, kamo ga je odgurnuo Brunetti, koji se zaletio toliko snažno da je otrčao nekoliko metara dalje od palog narednika.

Uopće ne razmišljajući, Vianello se digno na noge i nisko pognut zatrči prema živici. Gust zid isprepletenih grana nije pružao skrovište; plava se odora na tamnozelenom zidu slabije isticala nego na bijelom šljunku.

Začuo se još jedan pucanj, pa još jedan.

"Ovamo, Vianello." dovikne mu Brunetti, a Vianello, ni ne gledajući gdje se nalazi Brunetti i još uvijek nisko pognut potrči prema njegovu glasu, vida zamagljena panikom. Iznenada ga je netko zgrabio za lijevu ruku i gotovo ga oborio s nogu. Ugledao je otvor u živici i zagnjurio u nj poput nasukana tuljana, u panici se jedino mogao probijati kroz otvor lamatajuæi laktovima i koljenima.

Njegovo divlje probijanje kroz živicu zaustavilo je nešto tvrdo: Brunettijeva koljena. Otkotrljao se u stranu, nespretno stao na noge i potegnuo revolver. Ruka mu je drhtala.

Pred njim, Brunetti je stajao kod uskog otvora na živici, gdje je bio uklonjen jedan od grmova, s vlastitim revolverom u ruci. Brunetti se povuče od otvora.

"Jeste li dobro, Vianello?" upitao je.

"Da." bilo je sve što mu je palo na pamet. Zatim, "Hvala Vam, gospodine."

Brunetti kimne, a zatim se nisko sagne i proviri nakratko iza grana stabala koje su ga štitile.

"Vidite li išta?" upita Vianello.

Brunetti niječno dvaput zagunđa. Iza njih, iz pravca vrata, oglasio se dvostruki meket policijske sirene. Obojica su se okrenula prema izvoru zvuka, osluškujući približava li se, ali činilo se kao da se zvuk ne miče. Brunetti se uspravi.

"Pucetti?" upita Vianello, kome se činilo nevjerojatno da bi mjesna policija tako brzo mogla stići onamo.

U jednom trenutku, Brunetti je bio voljan krenuti prema vili kako bi potražio osobu koja je bila pucala na njih, ali zatim mu je svijest ponovno zabilježila zavijanje sirene, a zdrav razum se uključio.

"Idemo natrag." reče, okrenuvši se prema ulazu i krećući prema njemu po stazi išaranoj redovima izdignutih cvjetnih gredica. "Vjerojatno je pozvao pomoć."

Držali su se uz živicu, pa čak i onda kad je zavila oštro ulijevo, a time i izvan crte paljbe iz vile, obojica oklijevajući da stupe na šljunčanu cestu. Tek kad su ugledali kameni zid Brunetti se osjetio dovoljno sigurnim da se, uz poteškoće, probije kroz guste grane živice i vrati se na cestu.

Vrata su bila zatvorena, ali policijsko je vozilo sada bilo parkirano ravno pred njom tako da su suvozačeva vrata dodirivala vrata, čime je učinkovito zapriječen izlaz.

Našavši se na nekoliko metara od vrata, Brunetti se oglasi, pokušavajući nadglasati neprekinuto zavijanje policijske sirene,

"Pucetti?"

Odgovor mu je stigao iza automobila, ali nigdje nije bilo ni traga mladom policajcu.

"Pucetti?" pozove Brunetti ponovno.

"Podignite uvis svoj pištolj, gospodine." javi se Pucettijev glas iza automobila.

Istoga trena shvativši, Brunetti podigne ruku uvis, pazeći da pokaže kako još uvijek u ruci ima svoj revolver.

Ugledavši to, Pucetti izroni iza automobila, s vlastitim pištoljem u ruci, iako cijevi uperene u tlo. Posegnuo je rukom kroz otvoreni prozor vozila i isključio sirenu. U nenadanoj tišini, on reče,

"Samo sam htio biti siguran, gospodine."

"Dobro." reče Brunetti, pitajući se bi li njemu samom pala na pamet mogućnost talačke situacije. "Jeste li pozvali mjesnu policiju?"

"Jesam, gospodine. U okolici Trevisa je karabinjerska postaja. Uskoro bi trebali stići. Što se dogodilo?"

"Netko je počeo pucati na nas dok smo se približavali kući."

"Jeste li ih vidjeli?" upita Pucetti.

Brunetti zatrese glavom, a Vianello reče,

"Nismo."

Sljedeće pitanje mladog policajca presjeklo je htijenje nove sirene, koje se približavalo iz pravca Trevisa.

Nadglasavajući buku, Brunetti dovikne šifru za otvaranje vrata i Pucetti utipka te brojke. Vrata su se počela otvarati, a prije nego što je to Brunetti dospio predložiti, Pucetti je uskočio u auto, zavio unatrag, a zatim ubacio u prvu i provezao vozilo do polovice kroz vrata. Prednjim je krajem hitro zavio udesno i zakrenuo vozilo tako da prednjim branikom spriječi zatvaranje vrata, ali je ipak ostavio dovoljno mjesta za prolaz na drugom kraju.

U terencu koji se zaustavio iza njihova vozila nalazila su se dva carabinieri. Parkirali su auto iza policijskog, a vozač je spustio svoj prozor.

"Što se zbiva?" upita on upućujući svoje pitanje svoj trojici. Uskoga lica i žučkasta tena, izgledao je prilično smireno, kao da svakoga dana odgovara na dojave o policajcima na koje se puca.

"Netko je počeo pucati." objasni Brunetti.

"Poznaju vas?" upita carabinieri. Ovaj put je njegov naglasak bio jasniji.

Sardinijski. Možda je bio navikao na ovakve dojave. Nije imao namjeru izlaziti iz vozila.

"Ne." odgovori Vianello. "Kakve to veze ima?"

"Do sada su imali tri provale. A onda i onu otmicu. Tako da kad ugledaju nekoga da se približava kući, nekako mi se čini da ima smisla otvoriti paljbu.

Recimo, ja bih pripucao."

"Na ovo?" reče Vianello, prilično dramatično udarajući se otvorenim dlanom po policijskoj odori.

"Na ono." odreže carabinieri, pokazujući prstom na revolver koji je Brunetti još uvijek držao u ruci.

Brunetti im upadne u riječ.

"Svejedno — pucali su na nas, carabinieri." Ugrizao se za jezik da ne kaže i ostalo što je imao za reći.

Umjesto odgovora, carabinieri pomače glavu natrag unutra, podigne prozor i uzme mobitel. Brunetti ga je gledao kako bira broj, a za leđima je čuo Pucettijev šapat,

"Gesù bambino. "

Usljedio je kratak razgovor telefonom, a zatim carabinieri nazove još jedan broj. Trenutak kasnije, počeo je govoriti i neko vrijeme nije prekidao.

Dvaput je kimnuo, pritisnuo još jednu tipku i nagnuo se naprijed kako bi vratio telefon u pretinac.

Otvorio je prozor.

"Sada možete ući unutra." reče on bradom pokazujući kroz vrata.

"Molim?" upita Vianello.

"Možete ući. Nazvao sam ih. Rekao sam im tko ste i rekli su da možete ući."

"S kim ste razgovarali?" upita Brunetti.

"S nećakom, kako se ono zove?"

"Maurizio." ponudi mu odgovor Brunetti.

"E, da. Gore je, ali mi je rekao da neće pucati na vas sada kada zna tko ste." Kako se nitko od njih nije ni malčice pomaknuo, carabinieri ih potakne,

"Idite. Nema opasnosti. Neće više pucati."

Brunetti i Vianello razmijeniše poglede, a zatim je Brunetti Pucettiju dao znak rukom da ostane pokraj automobila. Ne kazavši ništa carabinieriu, dvojica muškaraca prođu kroz vrata i opet šljunčanom cestom. Ovaj put, Vianello je gledao ispred sebe, očima strijeljajući lijevo-desno dok su se udaljavali od vrata.

Obojica su šutjela koračajući cestom.

Iza zavoja ispred njih izronio je jedan muškarac. Istoga trena Brunetti prepozna nećaka, Maurizioja. Nije nosio pištolj.

Udaljenost između trojice muškaraca se smanjivala.

"Zašto niste ništa rekli?" dovikne im Maurizio s desetak metara udaljenosti. "U životu nisam čuo za nešto tako glupo. Silom otvorite vrata i krenete cestom prema kući. Imate sreće da nijedan od vas dvojice nije ranjen."

Čim ga je čuo, Brunetti je znao da blebeće bez veze.

"Dočekujete li uvijek svoje goste ovakvom dobrodošlicom, signor Lorenzoni?"

"Uvijek kad mi provale na imanje." odgovori mu mladić, zaustavivši se ravno pred njima.

"Nismo provalili." reče Brunetti.

"Provalili ste šifru." prasne Maurizio. "Jedini koji znaju šifru za otvaranje glavnih vrata su članovi obitelji. I oni koji su provalili u vilu."

"I ljudi koji su oteli Roberta." doda Brunetti razgovornim tonom.

Maurizio nije imao vremena sakriti svoju iznenađenost.

"Što ste rekli?" zahtijevao je.

"Mislim da ste me dobro čuli, signore. Ljudi koji su oteli Roberta."

"Ne razumijem što želite time reći." reče Lorenzoni.

"Kamen." objasni Brunetti.

"Ne znam o čemu Vi to govorite."

"Kamen kojim su bila blokirana vrata imanja. Težio je više od deset kilograma."

"Još uvijek Vas ne razumijem."

Umjesto objašnjenja, Brunetti neobavezno reče,

"Imate li dozvolu za nošenje oružja, signor Lorenzoni?"

"Naravno da nemam." reče on, niti ne pokušavajući prikriti svoj bujajući bijes. "Ali imam lovačku dozvolu."

Brunetti je spoznao da to objašnjava pravi pljusak oblutaka koji je briznuo pred Vianellovim stopalima. "Pa ste zato upotrijebili sačmaricu? Za pucnjavu po ljudima."

"Za pucnjavu prema ljudima." ispravi ga on. "Nitko nije ozlijeđen. Osim toga, čovjek ima pravo štititi svoje vlasništvo."

"A je li ova vila Vaše vlasništvo?" upita Brunetti sa sladunjavom ljubaznošću.

Vidio je da se Lorenzoni ugrizao za jezik kako mu ne bi oštro odgovorio.

A kada je konačno progovorio, rekao je samo, "Vila je vlasništvo moga strica. To znate i sami."

Iz pravca ulaznih vrata začuli su urlik paljenja motora, a zatim zvuk vozila koje se udaljava, bez sumnje bili su to carabinieri, kojima je dosadilo čekati da vide rasplet događaja i koji su bili sretni što čitav slučaj mogu ostaviti u rukama venecijanske policije.

Tu je stanku Lorenzoni iskoristio kako bi se pribrao i uspostavio samonadzor.

"Kako ste ušli?" zatraži on Brunettijevo objašnjenje.

"Imali smo šifru. Bila je zapisana u izvještaju o otmici Vašeg bratića."

"Nemate pravo dolaziti ovamo, i to bez sudskog naloga."

"Takve se sudske odluke obično donose samo kada policija nezakonito istražuje osumnjičenog, signor Lorenzoni. Ja ovdje ne vidim ni jednog osumnjičenika. A Vi?" Brunettijev je osmijeh bio potpuno prirodan.

"Pretpostavljam da je Vaša sačmarica prijavljena kod mjesne policije i da ste platili porez na svoju lovačku dozvolu?"

"Mislim da se to Vas uopće ne tiče." odreže mu Lorenzoni.

"Ne volim kad pucaju na mene, signor Lorenzoni."

"Rekao sam Vam da nisam pucao na vas, već prema vama, kako bih vas upozorio da ne prilazite."

Cijelo to vrijeme, Brunetti je bio razmišljao unaprijed o tome kakva će biti Pattina neizbježna reakcija, ako sazna da je Brunetti uhvaćen kako nezakonito ulazi na posjed jednog imućnog i utjecajnog poslovnog čovjeka.

"Možda smo obojica u krivu, signor Lorenzoni." reče on napokon.

Bilo je očito da Lorenzoni ne zna da li da to shvati kao ispriku ili ne.

Brunetti se okrene prema Vianellu i upita ga,

"Što Vi mislite, naredniče? Jeste li prevladali svoj strah?"

Ali prije nego je narednik dospio odgovoriti, Lorenzoni iznenada stupi naprijed i položi ruku na Brunettijevu podlakticu. Zbog osmijeha na licu činio se mnogo mlađim no što jest.

"Ispričavam se, commissario. Bio sam sam ovdje i uplašio sam se kada su se vrata otvorila."

"Zar niste pomislili da je možda stigao netko od Vaše obitelji?"

"Nije mogao biti moj stric, u Veneciji je, a s njim sam bio razgovarao telefonski prije dvadesetak minuta. A on je jedina osoba koja sada zna šifru."

Spustio je ruku uz bok, odmaknuo se korak od Brunettija i dodao, "A ja stalno razmišljam o onome što se dogodilo Robertu. Mislio sam da će se vratiti, ali ovaj put po mene."

Strah slijedi svoju vlastitu logiku, pomisli Brunetti, pa je moguće da ovaj mladić govori istinu.

"Žao nam je ako smo Vas uplašili, signor Lorenzoni." reče on. "Došli smo ovamo malo razgledati mjesto gdje se dogodila otmica." Vianello, pročitavši Brunettijevo raspoloženje, kimajući glavom potvrdi njegove riječi.

"Zašto?" upita Lorenzoni.

"Provjeravamo je li možda netko nešto previdio."

"Kao na primjer?"

"Kao na primjer činjenicu da su se ovdje dogodile tri provale." Kad Lorenzoni ovo nije prokomentirao, Brunetti ga upita, "Kada su se te provale dogodile, prije ili poslije otmice?"

"Jedna se dogodila prije. Druge dvije su se dogodile nakon otmice. Posljednja je bila prije samo dva mjeseca."

"Što je ukradeno?"

"Prvi put su ukrali neku srebrninu iz blagovaonice. Jedan od vrtlara ugledao je svjetlo i ušao u kuću da vidi što se događa. Preskočili su zid."

"A ostala dva puta?" upita Brunetti.

"Druga se provala zbila tijekom otmice. To jest, nakon što je Roberto nestao, ali prije nego što su poruke prestale stizati. Svi smo bili u Veneciji. Tko god to bio, morao je preskočiti zid, i ovaj su put ukrali neke slike. U jednoj od spavaćih soba nalazi se trezor u podu, ali ga nisu pronašli. Tako da sumnjam da je riječ o profesionalcima. Vjerojatno su to bili narkomani. "

"A treći put?"

"To se dogodilo prije dva mjeseca. Svi smo bili ovdje, moj stric, strina i ja. Probudio sam se usred noći — ne znam zašto, vjerojatno me probudio nekakav strani zvuk. Izašao sam iz sobe na stubište i čuo nečije kretanje dolje. Zato sam se spustio do stričeve radne sobe i ondje uzeo sačmaricu."

"Istu onu kojom ste pucali danas?" upita Brunetti.

"Da. Nije bila napunjena, ali to tada nisam znao." Lorenzoni se posramljeno nasmiješi izgovorivši ovo priznanje i nastavi, "Popeo sam se na vrh stubišta, upalio svjetla i počeo vikati na provalnike dolje. A zatim sam se spustio niz stube, držeći pušku pred sobom."

"Hrabro ste postupili." reče Brunetti, iskreno.

"Mislio sam da je puška nabijena."

"Što se dogodilo?"

"Ništa."

"Kad sam se spustio do pola stubišta, začuo sam tresak vrata, a zatim buku u vrtu."

"Kakvu buku?"

Lorenzoni zausti, zastane na tren, a zatim reče,

"Ne znam. Bilo me toliko strah da nisam imao pojma što sam čuo." Kad ni Brunetti niti Vianello nisu iskazali nikakvo čuđenje zbog njegove reakcije, produžio je, "Morao sam sjesti na stube, toliko sam se uplašio."

Brunettijev je osmijeh bio blag.

"Dobro je što niste znali da puška nije nabijena."

Lorenzoni kao da nije znao kako da to shvati, sve dok mu Brunetti nije položio ruku na rame i rekao,

"Malo je ljudi koji bi imali hrabrosti spustiti se tim stubištem, vjerujte mi na riječ."

"Moji strina i stric bili su vrlo dobri prema meni." reče Lorenzoni kao da objašnjava.

"Jeste li ikada saznali tko vam je bio provalio u kuću?" upita Brunetti.

Lorenzoni odmahne glavom.

"Nikada. Carabinieri su došli i obišli posjed, čak su napravili i nekoliko odljeva otisaka stopala koje su pronašli pod zidom. Ali znate kako je." reče on s uzdahom. "Beznadno." Iznenada se prisjetivši s kim razgovara, Lorenzoni doda,

"Nisam tako mislio."

Brunetti, koji mu je vjerovao na riječ, samo odmahne rukom i upita,

"Što Vas je nagnalo da pomislite da smo mi možda otmičari? To jest, da se vraćaju po Vas?"

Dok su tako razgovarali, Lorenzoni ih je bio polako vodio prema vili.

Prošavši kroz posljednji zavoj prilaznog puta, iznenada je pred njima izronilo središnje trokatno zdanje s dva niža krila s lijeve i desne strane. Kameni blokovi od kojih je bilo izgrađeno na slabašnom su suncu imali ružičasti sjaj; visoki prozori blještali su pod ono malo dnevne svjetlosti.

Iznenada se prisjetivši svoje uloge domaćina, Lorenzoni reče,

"Mogu li vas ponuditi ičim?"

Krajičkom oka, Brunetti uoči Vianellovu loše prikrivenu iznenađenost.

Prvo nas pokuša ubiti, onda nas ponudi pićem.

"To je vrlo ljubazno od Vas, ali ne, hvala. Samo biste mi mogli ispričati sve što znate o svojem bratiću."

"O Robertu?"

"Da."

"Što Vas zanima?"

"Kakav je bio čovjek. Kakve je šale volio. Kakvim se poslom bavio u obiteljskom poduzeću. Takve stvari."

Iako je i Brunettiju to zvučalo kao čudan popis pitanja, Lorenzoni se uopće nije doimao iznenađenim.

"Bio je..." zausti Lorenzoni. "Ne znam kako da to pristojno kažem. Nije uopće bio složena osoba."

Zašutio je. Brunetti je čekao, znatiželjno iščekujući kakve će sve eufemizme upotrijebiti taj mladić.

"Bio je koristan našoj tvrtci jer je uvijek predstavljao una bella figura, tako da ga je moj stric uvijek mogao poslati nekamo kao predstavnika tvrtke."

"Na pregovore?" upita Brunetti.

"Oh, ne." odmah odgovori Lorenzoni. "Roberto je bio bolji u društvenim obvezama, kao što su odvođenje klijenata na večere ili u obilazak i razgledavanje grada."

"Čime se još bavio?"

Lorenzoni je nekoliko trenutaka razmišljao o tom pitanju.

"Moj ga je stric često slao da dostavlja važne dokumente: ako je htio da neki ugovor žurno stigne na neku adresu, Roberto bi ga odnio onamo."

"A zatim bi proveo nekoliko dana ovdje?"

"Da, ponekad." odgovori Lorenzoni.

"Je li išao na fakultet?"

"Bio je upisan na facolta di economia commerciale."

"Gdje?"

"Ovdje na Ca Foscari."

"Koliko dugo?"

"Tri godine."

"I koliko je ispita bio položio?" Ako je i znao odgovor na to pitanje, istina nikada nije prešla preko Lorenzonijevih usana.

"Ne znam."

Ovo posljednje pitanje bilo je raspršilo kakav-takav odnos koji je Brunetti bio uspostavio s njim, nakon Lorenzonijeva priznanja straha.

"Što želite time saznati?" upita Lorenzoni.

"Želim dobiti nekakvu sliku o tome kakva je on bio osoba." odgovori mu iskreno Brunetti.

"Kakve koristi od toga? Nakon što je prošlo toliko vremena?"

Brunetti slegne ramenima.

"Ne znam hoće li biti ikakve koristi od toga. Ali ako ću sljedećih nekoliko mjeseci svoga života provesti s njim, želim znati barem nešto o njemu."

"Mjeseci?" zaèudi se Lorenzoni.

"Da."

"Znači li to da će istraga o otmici biti ponovno otvorena?"

"Više nije riječ samo o otmici. Sada je tu i umorstvo."

Lorenzoni se začuvši ovo trgne, ali ne reče ništa.

"Pada li Vam na pamet išta drugo što biste mi mogli reći o njemu, a što bi moglo biti važno?"

Lorenzoni zatrese glavom i krene prema stubama koje su vodile do ulaznih vrata vile.

"Bilo što o njegovu ponašanju prije nego što je otet?"

Lorenzoni ponovno zatrese glavom, ali se zaustavi i okrene prema Brunettiju.

"Mislim da je bio bolestan."

"Zašto to kažete?"

"Cijelo je vrijeme bio umoran i govorio kako se ne osjeća najbolje.

Mislim da je rekao da ima probavnih poteškoća, nekakav proljev. I izgledao je kao da je smršavio."

"Je li išta drugo rekao o tome?"

"Ne, ne, nije. Roberto i ja nismo baš bili prisni posljednjih nekoliko godina."

"Od trenutka kada ste počeli raditi za tvrtku?"

U pogledu koji mu je Lorenzoni uputio nije bilo ni naklonosti niti iznenađenja.

"Što time želite reći?"

"Meni se čini savršeno prirodnim da mu se Vaša nazočnost u tvrtki nije sviđala, osobito ako Vas je Vaš stric smatrao sposobnim ili imao povjerenja u Vas ili Vaše procjene."

Brunetti je očekivao Lorenzonijev komentar njegovih riječi, ali mladić ga je iznenadio okrenuvši mu leđa u tišini i prešavši tri široke stube koje su vodile do ulaza u vilu. Brunetti se obrati njegovim leđima,

"Postoji li itko drugi s kim bih mogao porazgovarati o njemu?"

Na vrhu stuba, Lorenzoni se okrene prema njima.

"Ne postoji. Nitko ga nije poznavao. Nitko Vam ne može pomoći." On se ponovno okrene prema vratima i uđe u vilu te zatvori vrata za sobom.

18

Kako je sutradan bila nedjelja, Brunetti je pustio Lorenzonijeve na miru, a tek sljedećeg jutra ponovno posvetio pozornost toj obitelji, kada je prisustvovao Robertovom pogrebu, obredu koliko svečanom, toliko i turobnom. Misa zadušnica održana je u crkvi San Salvadora, koja je stajala iza jednog kraja Campa San Bartolomeja i koja je, zbog svog smještaja blizu Rialta, cijeloga dana bila izložena protoku turista pa je tako Brunetti, tijekom mise, sjedeći u stražnjem dijelu crkve, bio svjestan njihovoga nametljivog dolaženja, došaptavanja i raspravljanja o tome kako uslikati Tizianovu Blagovijest i grobnicu Caterine Cornaro. Ali tijekom pogreba? Možda, ako budu vrlo, vrlo tihi, i ne koriste bljeskalicu.

Svećenik se nije obazirao na njihov šapat i izvodio je tisućljetni obred, govoreći o prolaznosti našega vijeka na zemlji i o tuzi koja jamačno okružuje roditelje i rodbinu ovog djeteta Božjeg, koje je tako brzo prekinulo svoj zemaljski život. Ali onda je naložio svojim slušateljima da se sjete zadovoljstva koje očekuje vjernike i dobre, koji će svoje mjesto pronaći uza svoga Nebeskoga Oca, Njega, koji je izvor sve ljubavi. Samo je jednom izgubio usredotočenost na obred: u stražnjem dijelu crkve odjeknuo je tresak kada se prevrnuo jedan stolac, a slijedio ga je uzvik na jeziku koji nije bio talijanski.

Obred je progutao taj prekid; svećenik i njegovi ministranti sporo su obilazili oko zatvorenoga lijesa, zapijevajući molitve i škropeći ga svetom vodicom. Brunetti se pitao je li on jedini koji razmišlja o stanju u kojem se nalaze posmrtni ostaci ispod lijepo izrezbarenog poklopca od mahagonija. Nitko ih od nazočnih u crkvi nije vidio: Robertov identitet bio je potvrđen samo na temelju nekih rendgenskih snimki zuba i zlatnoga prstena nad kojim je, commissario Barzan bio je ispričao Brunettiju, grof gorko zajecao prepoznavši ga. Sam Brunetti, iako je bio proučio obdukcijски nalaz, nije imao pojma koliko se tjelesne stvari od koje se nekada sastojao Roberto Lorenzoni doista nalazilo ondje pred crkvom.

Živio je samo dvadeset i jednu godinu i ostavio za sobom tako malo, roditelje shrvane tugom, djevojku koja je već bila rodila dijete drugom muškarcu, i rođaka koji se brzo snašao i izborio svoje mjesto kao nasljednik. Činilo se da je tako malo toga ostalo za Robertom,

sinu zemaljskih i nebeskih otaca. On je bio tipičan momak, razmaženi sin imućnih roditelja, dječak od koga se malo zahtijevalo, a još manje očekivalo. A sada je ležao ondje, hrpica čistih kostiju i krpica mesa u kovčegu u crkvi, a čak niti policajac čiji je zadatak bio da pronađe ubojicu nije se mogao prisiliti da osjeti stvarnu tugu zbog njegove prerane smrti.

Brunetti je bio pošteđen daljnjih razmišljanja do kraja obreda. Četiri sredovječna muškarca ponijela su lijes od oltara prema stražnjem kraju crkve.

Odmah za njima pošli su grof Ludovico i Maurizio, i contessa između njih dvojice.

Francesca Salviati nije bila nazočna. Brunettija je rastužila činjenica da su gotovo svi žalobnici koji su u povorci izlazili iz crkve bili stariji ljudi, očito prijatelji roditelja. Činilo se kao da Roberto nije bio samo lišen svoje budućnosti već i prošlosti, jer iza njega nisu ostali nikakvi prijatelji koji će ga ispratiti ili se pomoliti za njegovu davno umrlu dušu. Kako je neizmjereno tužno kad čovjek umre, a njegovo postojanje je značilo tako malo, da njegov odlazak obilježavaju tek majčine suze. Njegova vlastita smrt, shvatio je Brunetti, prošla bi čak i bez majčinih suza: njegova majka, okovana ludilom, već odavna nije raspoznavala oca od sina, ni život od smrti. A što ako bi se u lijesu našli posmrtni ostaci njegova vlastita sina?

Brunetti iznenada kroči u prolaz između redova klupa i priključi se rijetkoj povorci ljudi koji su kretali prema izlazu iz crkve. Na stubama ga je iznenadilo sunce koje je obasjavalo campo i ljude koji su svojim poslom prolazili prema Campu San Luci ili prema Rialtu, posve nedirnute razmišljanjem o Robertu Lorenzoniju ili njegovoj smrti.

Odlučio je da neće slijediti lijes to ruba vode i gledati prebacivanje na brod koji će lijes odvesti do groblja. Umjesto toga, on se vrati prema San Liju i questuri, zaustavivši se usput da popije kavu i pojede brioš. Iskapio je kavu, ali je pojeo tek zalogaj brioša. Spustio je brioš na tanjurić, platio i izašao iz kafića.

Popeo se do svog ureda, gdje je na svom stolu pronašao razglednicu koju mu je poslao brat. Na prednjici je bila slika fontane di Trevi, a sa stražnje strane, ispisana Sergiovim urednim kvadratnim slovima, sljedeća poruka:

"_Znanstveni rad pravi hit, obojica smo junaci dana_" nakon čega je slijedila škrabotina od potpisa te nadopisano sitnim slovima: "*Rim je koma, užasno prljav.*"

Brunetti je pokušao ustanoviti vidi li se datum na žigu. Ako ga je i bilo, bio je toliko zamrljan da ga nije mogao pročitati. Čudio se što je razglednica stigla iz Rima za manje od tjedan dana, kad su mu ponekad pisma iz Torina putovala po tri tjedna. Ali možda je pošta davala prednost razglednicama, ili su im možda bile draže, jer su bile manje i lakše. Pročitao je ostatak pristigle pošte — neki su dopisi bili važni, ali ni jedan nije bio zanimljiv.

Signorina Elettra stajala je pokraj stolića do prozora, slažući irise u visokoj vazi koja je stajala pod zrakom svjetlosti koja se prosula preko stolića i poda. Nosila je džemper gotovo iste boje kao i cvjetovi, i bila vitka i uspravna poput njih.

"Prekrasni su." reče on ulazeći unutra.

"Jesu, zar ne? Ali oduvijek sam se pitala zašto su uzgojili irise bez mirisa."

"Zar ne mirišu?"

"Vrlo slabo." odgovorila je. "Pomirišite ih." Ona se odmakne u stranu.

Brunetti se nagne naprijed. Nisu imali nikakav miris, osim blagog generičkog mirisa biljaka.

Prije nego je uspio izgovoriti išta o tome, jedan ga je glas za leđima upitao, "Je li to neka nova istražna tehnika, commissario?"

Glas poručnika Scarpe preo je od znatiželje. Kad se Brunetti uspravio i bacio pogled prema njemu, Scarpino se lice pretvorilo u masku pozornosti ispunjene poštovanjem.

"Da, poručniče." odgovori mu on. "Signorina Elettra mi je upravo govorila kako je, zbog njihove ljepote, kod irisa vrlo teško ustanoviti kada uvenu.

Tako da ih morate pomirisati. I po tome znate."

"I jesu li uvenuli?" upita poručnik Scarpa s naizgled iskrenim zanimanjem.

"Još nisu." upadne u riječ signorina Elettra, prošavši ispred poručnika i vraćajući se za svoj stol. Zastala je nedaleko od Scarpe i odmjerila njegovu odoru od glave do pete. "Kod cvijeća je to teže ustanoviti." Zatim ga mimoide i vrati se za stol. Zatim, uz osmijeh

lažan upravo koliko i Scarpin, upitala je, "A jeste li možda nešto trebali, poručniče?"

"Vice-questore mi je rekao da doem." odgovori on, glasa ispunjenog emocijama.

"Onda u svakom slučaju uđite." reče ona, mahnuvši rukom prema vratima Pattina ureda. Ne rekavši ništa, Scarpa prođe ispred Brunettija, kucne jednom na vrata i uđe ne prišekavši odgovor iznutra.

Brunetti je prišekao da se vrata zatvore prije nego je rekao,

"Čuvajte ga se."

"Njega?" upita ona ne trudeći se sakriti svoj prijezir.

"Da, njega." ponovi Brunetti. "Vice-questore ga sluša."

Ona posegne naprijed i uzme bilježnicu u smeđem kožnom uvezu. "A ja imam ovaj rokovnik. U kojem se mnoge stvari mogu prekrižiti."

"Ne bih bio baš toliko samouvjeren." ustrajao je Brunetti. "On bi mogao biti opasan."

"Uzmite mu pištolj i neće se razlikovati od drugih 'terroron maleducata'."

Brunetti nije bio siguran je li ispravno podupirati nepoštivanje poručnikova čina i rasističke primjedbe o njegovu podrijetlu. Onda se prisjetio toga da govore o Scarpi, pa mu to više nije smetalo.

"Signorina, jeste li ikada razgovarali s bratom Vašeg momka o Robertu Lorenzoniju?"

"Da, jesam, dottore. Oprostite, ali zaboravila sam Vam reći."

Brunettiju je bilo zanimljivo to da je izgledala kao da joj je neugodnije zbog ovoga nego zbog njezinih komentara o poručniku Scarpi.

"Što Vam je rekao?"

"Ne mnogo. Možda sam zato i zaboravila. Sve što mi je rekao je bilo to da je Roberto lijen i razmažen i da je sve ocjene u školi dobivao tako što je prepisivao od drugih."

"I ništa više?"

"Samo to da mi je Edoardo rekao kako se Roberto uvijek uvaljivao u nevolje, jer je gurao nos u tuđa posla — znate, odlazio je doma kod drugih studenata i kopao po ladicama i pregledavao njihove stvari. Rekao mi je kako je jednom prigodom Roberto bio sredio da

ostane zaključan u školi nakon nastave cijeli dan i da je tada prekopao ladice svih pisanih stolova njihovih učitelja."

"Zašto je to činio, je li krao?"

"Oh, ne. Samo je želio vidjeti što drže u njima."

"Jesu li još uvijek bili u vezi kad je Roberto otet?"

"Ne, ne baš. Edoardo je služio vojni rok. U Modeni. Rekao je da se njih dvojica nisu vidjeli dulje od godinu dana kada se to dogodilo. Ali rekao je da mu je bio drag."

Brunetti nije imao pojma što da misli o tome, ali svejedno zahvali signorini Elettri na obavijesti, odluči da je neće opet upozoriti na poručnika Scarpu i vrati se gore u svoj ured.

Pogledao je pisma i izvješća na svojem stolu i odgurnuo ih u stranu. Sjeo je i izvukao najnižu ladicu palcem desnog stopala, a zatim prebacio nogu preko noge na njoj. Prekrižio je ruke na prsima i pogledom preletio po prostoru iznad drvenog ormara koji je stajao leđima do jednog zida. Pokušao je u sebi pronaći neke osjećaje za Roberta i tek pri pomisli na njega, zaključanog u školi kako prekopava po ladicama svojih nastavnika, počeo je dobivati osjećaj za tog mrtvog mladića. Nije mu trebalo ništa više od toga, svijest o njegovoj neobjašnjivoj ljudskosti, i Brunettija je to konačno dirnulo i osjetio je strašno žaljenje za mrtvacu, a tim žaljenjem njegov je život bio prečesto ispunjen. Razmišljao je o stvarima koje su se mogle dogoditi u Robertovom životu; mogao je pronaći posao koji bi mu se sviđao, ženu koju bi ljubio; mogao je imati sina.

S njime je umrla i loza; odnosno izravna linija grofa Ludovica. Brunetti je znao da Lorenzonijevi poznaju svoje korijene još iz doba kada su povijest i mit bili isprepleteni, i pitao se kakav je to osjećaj kad gledate kraj svoje loze. Antigona je, sjetio se, rekla kako je najveći užas smrti njezine braće u činjenici da njezini roditelji više neće moći imati djece, tako da je obitelj umrla s tim tijelima koja su trulila pod zidinama Tebe.

Ponovno je svoje misli usmjerio prema Mauriziju, za koga se sada pretpostavljalo da će postati nasljednikom carstva Lorenzonijevih. Iako su momci bili odrasli zajedno, nije bilo nikakvih dokaza izrazite naklonosti ili ljubavi među njima. Maurizijeva odanost bila je u potpunosti usmjerena prema strini i stricu. I zato se činilo nevjerojatnim da bi im on zadao tako težak udarac i oduzeo im

njihova sina jedinca. Ali Brunetti se bio naslušao beskrajnih samoopravljanja zločinaca, pa je znao da bi za tren oka Maurizio uvjerio sama sebe kako bi to bio čin milosrđa i ljubavi pružiti im marljiva, odana, vrijedna nasljednika, nekoga tko će u potpunosti ispunjavati njihova očekivanja kao sin, pa bi tako bol zbog gubitka sina uskoro prestala. Brunetti je čuo i gorih priča.

Nazvao je signorinu Elettru da je upita je li pronašla ime djevojke čiju je šaku Maurizio bio polomio. Rekla mu je kako se ime nalazi na zasebnoj stranici na kraju popisa financijske imovine obitelji Lorenzoni. Brunetti prelista spis do posljednjih stranica. Maria Teresa Bonamini, s prebivalištem u Castellu.

Nazvao je telefonski broj pokraj adrese i zatražio signorinu Bonamini, a žena koja se javila na telefon reče mu da je ona na poslu. Kad ju je pitao gdje ona radi, ni ne trudeći se zapitati tko zove, rekla je Brunettiju da ona radi kao prodavačica u Coinu, na odjelu ženske odjeće.

Odlučio je porazgovarati s njom licem u lice, pa, ne rekavši nikome što radi, otišao je iz questure i krenuo u pravcu robne kuće.

Još od požara, prije gotovo deset godina, bilo mu je teško ući u tu zgradu; kći njegovog prijatelja bila je jedna od žrtava požara koji je izazvao jedan radnik nepažnjom zapalivši nekakve plastične folije koje su za nekoliko minuta cijelu zgradu pretvorile u pakao prepun dima. U to je vrijeme činjenica da je djevojka bila poginula od gušenja dimom a ne od vatre izgledala utješno; nakon nekoliko godina, jedina bitna činjenica bila je ta da je ona mrtva.

Odvezao se pokretnim stubama do drugog kata i našao se okružen smeđom bojom, Coinovim izborom ljetne boje te godine: bluze, suknje, haljine, šeširi — sve se stapalo u jednom vrtlogu zemljanih tonova. Prodavačice su, na nesreću, odlučile ili im je bilo rečeno da nose iste boje, tako da su se i one utopile i bile gotovo nevidljive u tom moru zemljane boje, čokolade, mahagonija i kestena.

Srećom, jedna je od njih pošla prema njemu, a zahvaljujući pokretu izdvojila se od niza haljina pred kojima je dotad bila stajala.

"Biste li mi mogli reći gdje da pronađem Teresu Bonamini?" upita Brunetti.

Ona se okrene i pokaže prema stražnjem kraju trgovine.

"Na krznenim kaputima." reče ona i ode prema jednoj gospođi u vjetrovci od brušene kože koja joj je domahnula.

Brunetti krene u smjeru koji mu je pokazala i nađe se među nizovima krznenih ogrtača i vjetrovki, kao da se našao na žrtveniku životinjskog svijeta, na čiju prodaju nije utjecalo godišnje doba. Bilo je tu dugodlakih lisica, sjajne kunovine i izuzetno gustog krzna koje nije mogao prepoznati. Prije nekoliko godina val društvene svijesti bio je zapljusnuo talijansku modnu industriju i jedne sezone ženama je bilo sugerirano da kupuju 'la pelliccia ecologica,' krzna šarenih uzoraka i boja koja nisu ni pokušavala prikriti činjenicu da su lažna. No, bez obzira na inventivnost dizajna ili visinu cijene, cijenom nisu dostizala prava krzna, pa tako zov taštine nije mogao biti zadovoljen. Ta umjetna krzna bila su simbolima načela, a ne društvenog statusa, i ubrzo su izašla iz mode i bila podijeljena čistačicama ili poslana izbjeglicama u Bosni. Što je još gore, pretvorila su se u ekološku noćnu moru, ogromne količine bio-nerazgradive plastike. Pa se tako na vješalicama ponovno našlo prirodno krzno.

"Si, signore?" Brunettiju se prilazeći obrati prodavačica, trgnuvši ga iz razmišljanja o taštini ljudskih želja. Imala je plavu kosu, plave oči i bila gotovo njegove visine.

"Signorina Bonamini?"

"Da." odgovori ona, uputivši Brunettiju oprezan pogled umjesto osmijeha.

"Želio bih s Vama popričati o Mauriziju Lorenzoniju, signorina." objasnio je.

Preobražaj njezina lica bio je trenutak. Iz pasivne znatiželje, istog joj je trena lice poprimilo razdražen, čak uplašen, izraz.

"To je razriješeno. Možete pitati mog odvjetnika."

Brunetti odstupi korak od nje i ljubazno se nasmiješi.

"Oprostite, signorina, nisam se predstavio." On izvadi novčanik iz džepa i otvori ga tako da ona može vidjeti njegovu fotografiju. "Ja sam commissario Guido Brunetti, i želio bih s Vama porazgovarati o Mauriziju. Ne treba nam odvjetnik.

Samo Vam želim postaviti par pitanja o njemu."

"Kakvih pitanja?" upita ona, a u glasu joj se još uvijek osjećao nemir.

"O tome kakav je on čovjek, kakva mu je ćud."

"Zašto Vas to zanima?"

"Kao što vjerojatno znate, pronađeno je tijelo njegova bratića, a mi smo ponovno otvorili istragu o toj otmici. Dakle, moramo sa svime krenuti ispočetka, prikupljati podatke o obitelji."

"To nema veze s mojom šakom?" upita ona.

"Ne, signorina. Znam za taj incident, ali nisam došao s Vama razgovarati o tome."

"Ja nisam izvršila una denuncia, znate. Bio je to nesretan slučaj."

"Ali šaka Vam je bila slomljena, zar ne?" upita Brunetti, opirući se porivu da joj pogleda ruke, koje su joj visjele niz tijelo.

Odgovarajući na njegovo neizgovoreno pitanje, ona podigne lijevu ruku i počne mahati njome pred Brunettijevim očima, šireći i skupljajući prste. "Sa šakom je baš sve u redu, je l' da?" upita ga ona.

"Da, i drago mi je što je tako." reče Brunetti i ponovno se nasmiješi. "Ali zašto ste spomenuli odvjetnika?"

"Potpisala sam izjavu, nakon tog događaja, da neću nikada podnositi žalbu ili tužbu protiv njega. To je doista bio nesretan slučaj, znate." toplo reče ona.

"Izlazila sam iz automobila s njegove strane i on je zalupio vrata ne znajući da idem za njim."

"Ako je riječ o nesretnom slučaju, zašto ste onda morali potpisati tu izjavu?"

Ona slegne ramenima.

"Ne znam. Njegov odvjetnik mu je rekao da bih to trebala napraviti."

"Je li bilo riječi o nekakvom novcu?" upita Brunetti.

Njena opuštenost isparila je nakon tog pitanja.

"To nije protuzakonito." odlučno reče ona zvučeći kao netko s kim je razgovaralo više odvjetnika.

"To znam, signorina. Samo sam znatiželjan. To nema nikakve veze s onime što bih želio saznati o Mauriziju."

Iza njega čuo se neki glas, koji se obraćao Bonaminici.

"Imate li lisicu broj četrdeset?"

Djevojčinim licem razlio se osmijeh.

"Ne, signora. Sve su prodane. Ali imamo broj četrdeset i četiri."

"Ne, ne." reče žena neodređeno i vrati se do sukanja i bluza.

"Jeste li poznavali njegova bratića?" upita Brunetti kad mu je signorina Bonamini opet posvetila pozornost.

"Roberta?"

"Da."

"Ne, nikad ga nisam upoznala, ali s vremena na vrijeme bi ga Maurizio spomenuo."

"I što Vam je govorio o njemu? Možete li se sjetiti?"

Ona se zamisli.

"Ne, ništa određeno."

"A možete li mi onda reći, može li se, iz načina na koji je Maurizio govorio o njemu, zaključiti jesu li se međusobno voljeli?"

"Bili su rođaci." reče ona, kao da je to dovoljno objašnjenje.

"To mi je poznato, signorina, ali sam se pitao možete li se sjetiti je li Maurizio ikada govorio o Robertu ili jeste li imali pojma — nije bitno na koji način ste stekli takav dojam — o tome što Maurizio misli o njemu." Brunetti pokuša s još jednim osmijehom.

Odsutno, ona posegne rukom i poravna nabore na kaputu od kunovine.

"Pa." reče ona, zastane na čas, a zatim nastavi, "kad bih morala to nekako opisati, onda bih rekla da Maurizio nije imao strpljenja za njega."

Brunetti je znao da je sada ne treba prekidati niti joj postavljati dodatna pitanja.

"Jednom prilikom su ga poslali — Roberta — u Pariz. Mislim da je to bio Pariz. Svejedno, u neki veliki grad u kojem su Lorenzonijevi imali nekakve poslove. Nikada nisam zapravo shvatila što se dogodilo, ali Roberto je bio otvorio paket ili nešto slično tome ili je vidio što piše u ugovoru, i to je spomenuo nekome kome to nije smio reći. Kako bilo da bilo, posao je bio otkazan."

Ona brzo podigne pogled prema Brunettiju i ugleda izraz razočaranja na njegovu licu.

"Znam, znam da to i ne zvuči bogzna kako, ali Maurizio je stvarno bio ljut kad se to dogodilo." Ona odvagne svoj sljedeći komentar, ali ga ipak odluči izreći.

"A Maurizio ima gadnu narav."

"Vaša šaka?" upita Brunetti.

"Ne." odgovori ona u taj mah. "To je stvarno bio nesretan slučaj. On to nije htio napraviti. Vjerujte mi, da je to namjerno učinio, ja bih sljedećeg jutra, ravno iz bolnice, otišla do carabinieri." Tom, nekad polomljenom šakom, ona izravna nabore na drugom krznenom kaputu. "On jednostavno poludi i počne vikati. Ne pamtim da je ikada išta učinio. Ali s njim se ne može razgovarati kad je takav; kao da se pretvori u neku drugu osobu."

"A kakav je kad slični samome sebi?"

"Oh, onda je ozbiljan. Zato sam prestala izlaziti van s njim; uvijek me nazivao i govorio mi da mora ostati dulje na poslu ili smo morali odvoditi druge ljude na večere, poslovne večere. A onda se to dogodilo." reče ona još jednom mahnuvši rukom, "I tada sam mu rekla da ga više ne želim vidjeti."

"Kako je to primio?"

"Mislim da mu je laknulo, osobito nakon što sam mu rekla da ću mu ipak potpisati tu izjavu kod njegovih odvjetnika."

"Jeste li se u međuvremenu ikada čuli s njime?"

"Ne. Viđam ga na ulici, kako se obično događa, i pozdravimo se. Baš ne razgovaramo, samo si kažemo 'Kako si?' i slično tome."

Brunetti ponovno izvuče svoj novčanik i izvadi iz njega jednu od posjetnica.

"Ako Vam išta drugo padne na pamet, signorina, hoćete li me nazvati u questuru?"

Ona uzme posjetnicu i spusti je u džep na svojem smeđem džemperu.

"Naravno." rekla je neutralno, a on posumnja da će njegova posjetnica preživjeti dulje od poslijepodneva.

Pruživši joj ruku i pozdravivši se s njom, krenuo se probijati kroz nizove krznenih kaputa prema stubištu. Hodajući prema glavnom izlazu, pitao se koliko je neprijavljenih milijuna plaćeno za njezin potpis na toj izjavi. Međutim, kako je često sam sebe podsjećao, on se nije bavio utajom poreza.

19

Kad se nakon ručka vratio na posao, Brunettiju je stražar na glavnom ulazu rekao da ga vice-questore Patta želi vidjeti. Strahujući da je to možda posljedica ponašanja signorine Elette prema poručniku Scarpi, on odmah ode u njegov ured.

Međutim, ako je poručnik Scarpa išta i rekao o tome, to ni po čemu nije bilo vidljivo, jer je Brunetti našao Pattu neuobičajeno prijateljski raspoloženog.

Brunetti je istoga trena postao oprezniji.

"Ima li ikakvog napretka glede Lorenzonijeva umorstva, Brunetti?" upitao je Patta kad je Brunetti sjeo ispred vice-questoreova pisaćeg stola.

"Još ništa, gospodine, ali imam nekoliko zanimljivih tragova." Ova odmjerena laž, mislio je Brunetti, sugerira da se dovoljno toga događa da ga zadrži na tom slučaju, ali neće izgledati previše uspješno, što bi pak potaknulo Pattu da se raspita o pojedinostima.

"Fino, fino." promrmlja Patta, što je Brunettiju bilo dovoljno da zaključi kako ga obitelj Lorenzoni uopće ne zanima. Nije ništa pitao; dugogodišnje iskustvo pokazalo mu je da Patta više voli kad ljudi od njega saznaju novosti okolnim putem, umjesto da im iste prenese izravno. Brunetti mu nije kanio pomoći pri tome.

"Riječ je o toj emisiji, Brunetti." konačno izgovori Patta.

"Da, gospodine?" uljudno upita Brunetti.

"O emisiji koju RAI snima o policiji."

Brunetti se sjeti da je netko spominjao neku emisiju o policiji koju su trebali producirati i montirati u jednom filmskom studiju u Padovi. Bio je primio pismo o tome prije nekoliko tjedana, u kojem su ga pitali bi li pristao biti savjetnikom u toj emisiji, ili su možda rekli: komentator? Zgužvao je pismo i bacio ga u koš za papir i potpuno zaboravio na njega.

"Da, gospodine?" ponovi on, ništa manje uljudno.

"Hoće Vas."

"Oprostite, ali ne razumijem, gospodine."

"Vas. Hoće Vas da im budete savjetnikom i da im date dugačak intervju o tome kako djeluje policijski sustav."

Brunettiju kroz glavu proleti silan posao koji ga je čekao, istraga slučaja Lorenzoni.

"Ali, to je apsurdno."

"To sam im i ja rekao." složi se Patta. "Rekao sam im da im treba netko s većim iskustvom, netko tko ima širu viziju policijskog rada, koji može čitav sustav sagledati kao cjelinu, a ne kao niz pojedinačnih slučajeva i zločina."

Jedna od stvari koja se Brunettiju najmanje sviđala kod Patte je bila činjenica da je jeftina melodrama njegova života uvijek imala tako loš scenarij.

"I što su oni rekli na taj Vaš savjet, gospodine?"

"Da moraju nazvati Rim. Odatle je stigao izvorni prijedlog. Nazvat će me sutra prijepodne." Pattina intonacija preobliči se u pitanje, i to takvo koje je zahtijevalo odgovor.

"Ne mogu uopće ni zamisliti tko bi mogao predložiti mene za takvo što, gospodine. Niti me zanima niti želim biti uključen u takvo što."

"I to sam im već rekao." reče Patta, ali kad je uhvatio Brunettijev izgled neugodna iznenađenja, nastavi, "Znao sam da ne biste željeli da Vas išta odvlači od slučaja Lorenzoni, pogotovo ne sada kada je slučaj ponovno otvoren."

"Pa?" upita Brunetti.

"Pa sam im predložio da odaberu nekog drugog."

"Nekog s većim iskustvom?"

"Da."

"Koga?" upita bez uvijanja Brunetti.

"Pa sebe, naravno." reče Patta, ravnodušno i poput učitelja, kao da mu govori na kojoj temperaturi voda proključa.

Brunetti, iako je bila istina da ne želi imati nikakve veze s ikakvom televizijskom emisijom, otkrije kako ga Pattina vesela pretpostavka da bi mogao, tek tako, preuzeti to na sebe, razbjesnila toliko da je osjetio kako gubi nadzor nad sobom.

"To je bila TelePadova, zar ne?" upita Brunetti.

"Jest. Kakve to veze ima?" upita Patta. Za vice-questorea televizija je bila televizija.

Uhvaćen u naletu čiste nastranosti, Brunetti odgovori,

"Onda su možda planirali emisiju emitirati za gledateljstvo u Venetu, i možda su htjeli nekog domaćeg. Znate, gospodine, nekog tko

govori narječjem ili barem zvuči poput nekog iz Veneta."

Iz Pattina glasa i ponašanja ispario je i najmanji trag srdačnosti.

"Ne vidim što to mijenja na stvari. Zločin je državni problem i taj se problem mora rješavati na državnoj razini, a ne od pokrajine do pokrajine, kako biste Vi to rješavali." Oči mu se suziše i upita, "Vi niste član Lege Nord, zar ne?"

Brunetti, koji nije bio ničiji član, smatrao je da Patta nema nikakva prava postavljati takva pitanja niti dobiti odgovor na nj. "Nisam mislio da ćete me pozvati na razgovor kako bismo bistrili politiku, gospodine."

Patta, kojem je pred očima zaplesala sva slava pojavljivanja na malom ekranu, imao je vidljivih poteškoća u obuzdavanju vlastitog bijesa.

"Nisam Vas zvao bistrili politiku, ali to Vam spominjem kako bih istaknuo opasnosti takvog načina razmišljanja." Poravnao je korice na vrhu stola i upitao, mirnim glasom — kao da tek sada počinju razgovarati, "Dakle, što ćemo s tom televizijskom stvari?"

Brunetti, koga je oduvijek oduševljavala zavodljivost jezika, je bio očaran Pattinom uporabom množine, kao i njegovo tretiranje emisije kao 'televizijske stvari.' Jamačno očajnički želi sudjelovati u njoj, shvati Brunetti.

"Kad Vas nazovu, samo im recite da me ne zanima."

"A što onda?" upita Patta, čekajući da mu Brunetti kaže što želi zauzvrat.

"A onda im predložite što god Vam odgovara, gospodine." Izraz na Pattinu licu jasno mu je kazivao da ne vjeruje ni riječ onome što je Brunetti izgovorio. U prošlosti je imao gomilu dokaza da je njegov podređeni nestabilna osoba: jednom je izjavio da njegova žena ima Canalettovu sliku obješenu u kuhinji; Brunetti je sam odbio promaknuće i posao izravno pod ministrom unutarnjih poslova u Rimu, a sada još i ovo, što je bilo dokazom nepatvorenog ludila kakvo Patta u životu još nije vidio: Brunetti je bez kolebanja odbio priliku da nastupi na televiziji.

"Pa dobro. Ako Vi tako mislite, Brunetti, ja ću im tako i prenijeti." I kao po običaju, Patta prebaci neke papire s lijeve na desnu stranu stola, što je trebao biti dokaz njegove zaposlenosti. "Dakle, što ima nova u obitelji Lorenzoni?"

"Razgovarao sam s nećakom i nekim ljudima koji ga poznaju."

"Zašto?" upita Patta doista iznenađeno.

"Zato jer je on postao nasljednikom." Brunetti nije znao je li to istina, ali kako nije bilo drugih muških Lorenzonija, vjerovao je da može slobodno iznijeti tu pretpostavku.

"Želite li reći daje on odgovoran za umorstvo svog vlastitog bratića?" upita Patta.

"Ne, gospodine. Želim reći da je on osoba koja je najviše profitirala od smrti svog rođaka, tako da mislim da zaslužuje da ga ispitamo."

Patta na ovo ne reče ništa, a Brunetti se upita je li okupiran dubokim promišljanjem te zanimljive nove teorije prema kojoj bi osobna korist mogla poslužiti kao motiv za zločin, ne bi li je mogao iskoristiti u policijskom radu.

"Što još?"

"Vrlo malo toga." odgovori Brunetti. "Još ima nekoliko ljudi s kojima bih želio popričati, a onda bih želio još jednom porazgovarati s njegovim roditeljima.

"Robertovim?" upita Patta.

Brunetti se ugrize za jezik kako ne bi rekao da bi bilo teško razgovarati s Maurizijevim roditeljima, od kojih je jedan mrtav, a drugog nema.

"Da."

"Vama je jasno tko je on, naravno?" upita Patta.

"Lorenzoni?"

"Grof Lorenzoni." ispravi ga automatski Patta. Iako je talijanska vlada bila ukinula plemićke naslove prije mnogo desetljeća, Patta je bio među onima koji će vječno voljeti gospodara.

Brunetti se ne osvrne na to.

"Volio bih ponovno popričati s njim. I njegovom ženom."

Patta zausti kako bi prosvjedovao, ali se možda sjetio TelePadove, pa reče samo, "Budite pristojni prema njima."

"Da, gospodine." reče Brunetti. Jedan trenutak se poigravao mišlju da potegne pitanje Bonsuanovog promaknuća, ali ne reče ništa i ustane. Patta vrati pozornost papirima na svom stolu i ne obazre se na Brunettijev odlazak.

Signorina Elettra još nije bila za svojim stolom, pa se Brunetti spusti dolje do policijske sobe u potrazi za Vianellom. Kad je narednika

pronašao za njegovim stolom, Brunetti reče,

"Mislim da je vrijeme da popričamo s onim momcima koji su ukrali Robertov auto."

Vianello se nasmiješi i kimne prema nekim papirima na svom stolu.

Vidjevši savršeno čist tisak laserskog pisača, Brunetti upita, "Elettra?"

"Ne, gospodine. Mislio sam nazvati djevojku koja je izlazila s njima — ona se požalila na policijsko maltretiranje i rekla kako ih je već bila dala Vama, ali sam ustrajao u svojem zahtjevu — i dobio njihova imena, a zatim pronašao njihove adrese."

Brunetti uperi prst u taj list papira, koji se drastično razlikovao od nečitkih škrabotina u Vianellovim izvještajima.

"Poučava me kako se služiti računalom." reče Vianello ne pokušavajući sakriti koliko je ponosan.

Brunetti uzme papir, držeći ga podalje od sebe kako bi mogao pročitati sitna slova. "Vianello, ovdje su dva imena i dvije adrese. Zar Vam treba računalo da biste to ispisali?"

"Gospodine, ako pogledate adrese, vidjet ćete da je jedan od njih u Genovi, gdje služi vojni rok. To mi je ispisalo računalo."

"Oh." reče Brunetti i zagleda se pažljivije u taj list papira. "A drugi?"

"Drugi je ovdje u Veneciji i već sam razgovarao s njim." Vianello reče mrzovoljno.

"Dobro obavljen posao." reče Brunetti, jer mu je jedino to palo na pamet kako bi zaliječio Vianellove povrijeđene osjećaje. "Je li što rekao o automobilu? I Robertu?"

Vianello podigne pogled prema Brunettiju; mrzovoljan se izraz rastopio.

"Ono što svi govore. Da je on bio unfiglio di papa s previše novca i premalo posla.

Pitao sam ga za automobil, i prvo je sve nijekao. Ali rekao sam mu da neće biti posljedica, da nas jedino zanima nešto o autu. Onda mi je ispričao kako ih je Roberto zamolio da to učine kako bi privukao očevu pozornost. Pa, Roberto to nije izrekao; to je ono što je rekao momak. U stvari, zvučao mi je nekako kao da mu je žao njega, Roberta."

Kad je vidio da mu Brunetti kani nešto reći, on objasni svoju primjedbu.

"Ne, ne zbog toga što je mrtav ili ne samo zbog toga što je mrtav. Meni se učinilo kao da mu je žao što je Roberto morao ići u takve krajnosti da bi pridobio očevu pozornost, što je bio tako usamljen, tako izgubljen."

Brunetti zagunđa iskazujući svoje slaganje, a Vianello nastavi.

"Odvezli su se autom do Verone i ondje ga ostavili u podzemnoj garaži, a vlakom se vratili kući. Roberto im je platio za to, čak ih je poslije odveo i na večeru."

"Još uvijek su bili prijatelji kad je nestao, zar ne?"

"Tako se barem čini, iako je ovaj — Niccolo Pertusi — poznajem mu ujaka, koji kaže da je dobar momak — kaže da je Roberto izgledao kao druga osoba posljednjih nekoliko tjedana prije no što se otmica dogodila.

Iscrpljen, nije se više šalio, uvijek je pričao o tome kako se loše osjeća, i o tome kod kojih je doktora bio."

"Imao je samo dvadeset i jednu godinu." reče Brunetti.

"Znam. Čudno, zar ne? Pitam se je li doista bio bolestan." Vianello se nasmije. "Moja teta Lucia bi rekla da je to bilo upozorenje. Samo što bi to ona izgovorila ovako." i ovdje Vianello izgovori riječ s jezovitim prizvukom,

"'Upozorenje'."

"Ne." reče Brunetti. "Meni to zvuči kao da je doista bio bolestan."

Ni jedan niti drugi nisu morali to izgovoriti. Brunetti kimne i ode gore u svoj ured obaviti jedan telefonski poziv.

Kao i obično, izgubio je deset minuta objašnjavajući raznim tajnicama i sestrama tko je i što je i što želi, zatim još pet minuta uvjeravajući specijalista u Padovi, doktora Giovannija Montinija, da su mu nužni podaci o Robertu Lorenzoniju. Još je vremena prošlo kad je doktor naložio sestri neka potraži Robertov karton.

Kad ga je konačno imao u rukama, doktor reče Brunettiju ono što je već bio toliko često čuo da je počeo osjećati iste simptome: umor, glavobolju i opću slabost.

"I jeste li ikada ustanovili što je bio uzrok tomu, doktore?" upita Brunetti.

"Naposljetku, ipak je neobično da muškarac u naponu snage i mladosti ima takve simptome?"

"Moglo je biti riječi o depresiji." predloži doktor.

"Roberto Lorenzoni nije mi zvučao kao depresivac, doktore" reče Brunetti.

"Ne, možda i nije." složi se doktor. Brunetti je mogao čuti listanje stranica. "Ne, nemam pojma što nije u redu." konačno reče doktor. "Možda su laboratorijski nalazi upućivali na nešto."

"Laboratorijski nalazi?" upita Brunetti.

"Da, bio je privatni pacijent i mogao je sam platiti za svoj pregled.

Naručio sam tonu testova." Brunetti je mogao pitati bi li pacijent s istim simptomima s običnim zdravstvenim osiguranjem možda ostao netestiran. Umjesto toga, upitao je, "'Možda su laboratorijski nalazi upućivali na nešto', doktore?"

"Da, nemam ih tu u kartonu."

"A zašto?" upita Brunetti.

"Kako nikada nije nazvao da ugovori drugi pregled, pretpostavljam da nikada nismo ni tražili nalaze iz laboratorija."

"Bi li se to moglo učiniti sada, doktore?"

Doktorovo se oklijevanje čulo u glasu.

"To nije po propisima."

"Ali što mislite, biste li mogli dobiti te nalaze, doktore?"

"Ne vidim kako bi Vam to moglo pomoći."

"Doktore, u ovom trenutku, bilo kakva obavijest o tom dečku mogla bi nam pomoći da pronađemo ljude koji su ga ubili." Brunetti je iz svog bogatog iskustva znao da, koliko god ljudi bili navikli na riječ 'smrt,' svi na isti način reaguju na riječ 'ubojstvo.'

Nakon duge stanke, doktor upita,

"Zar ne postoji nikakav službeni način da zatražite te nalaze?"

"Da, postoji, ali riječ je o sporom i složenom postupku. Doktore, mogli biste nam uštedjeti mnogo vremena i papirologije kada biste ih Vi zatražili."

"Pa, valjda bih." reče doktor Montini, a u glasu mu se opet dalo raspoznati oklijevanje.

"Hvala Vam, doktore." reče Brunetti i da mu broj faksa questure.

Lukavstvom namamljen da pošalje faks, doktor se osvetio na jedan jedini mogućni način.

"Onda, do kraja tjedna." i spusti slušalicu prije nego je Brunetti dospio reći išta.

20

Zapamtivši Pattino upozorenje da se prema Lorenzonijevima ponaša pristojno — štogod to značilo — Brunetti je nazvao broj Maurizijeva mobitela i zamolio bi li mogao razgovarati s obitelji te večeri.

"Ne znam hoće li strina moći primiti ikoga." reče Maurizio, trudeći se nadglasati nešto što je zvučalo kao buka prometa na ulici.

"Onda moram razgovarati s Vama i Vašim stricem." reče Brunetti.

"Već smo razgovarali s Vama, razgovarali smo sa svim mogućim policajcima, oko dvije godine i kakve smo koristi imali od toga?" upita mladić. Te su riječi, uvidio je Brunetti, stizale iz sarkastičnog teksta, ali su bile izgovorene u nijansama tuge.

"Mogu razumjeti Vaše osjećaje." reče Brunetti, znajući da govori laži, 'ali treba mi više obavijesti od Vašeg strica i od Vas."

"Kakvih obavijesti?"

"O Robertovim prijateljima. O brojnim stvarima. A što se toga tiče i o poslovima obitelji Lorenzoni.

"A što s tim poslovima?" upita Maurizio, ovaj put nadglasavajući buku u pozadini. Štogod da je rekao nakon toga bilo je ispremiješano s muškim glasom prenošenim javnim razglasom.

"Gdje se nalazite?" upita Brunetti.

"Kod broja 82, upravo uplovljavam u Rialto." odgovori Maurizio, a zatim ponovi svoje pitanje, "Što s tim poslovima?"

"Otmica je možda povezana s njima."

"To je apsurdno." reče uspaljeno Maurizio, a sljedeće su riječi bile nerazgovjetne jer je glas u pozadini ponavljao poruku da je Rialto sljedeća postaja.

"U koliko sati veèeras bih mogao doći i popričati s Vama?" upita Brunetti kao da se Lorenzoni uopće nije pobunio.

Zavladala je stanka. Obojica su slušala glas na javnom razglasu, ovaj put na engleskom, a Maurizio reče,

"U sedam." i prekine vezu.

Zamisao da bi poslovni interesi obitelji Lorenzoni mogli biti povezani s otmicom bila je svakakva, samo ne apsurdna. Upravo suprotno, ti poslovi bili su izvor bogatstva koje je od dečka načinilo metu. Prema onome što je čuo o Robertu, Brunettiju se činilo nevjerojatnim da bi

ga netko oteo zbog užitka u njegovu društvu ili očaravajućeg razgovora. Ta mu je pomisao došla nezvano, ali Brunetti je bio posramljen što mu je to uopće i palo na pamet. Za ime Božje, imao je samo dvadeset i jednu godinu, a ubili su ga metkom u glavu.

Nekakav čudan niz veza između misli u njegovoj glavi podsjetio je Brunettija na nešto što mu je Paola bila rekla jednom prilikom, prije mnogo godina, kad joj je ispričao kako je Alvisea, najtupljeg policajca u cijeloj postaji, iznenada preobrazila ljubav, kako je blebetao o mnogobrojnim čarima svoje djevojke ili supruge — Brunetti se više nije sjećao koga. Sjetio se kako mu je bila smiješna i sama pomisao da je Alvise zaljubljen, i kako se smijao sve dok mu Paola nije ledenim glasom rekla, "To što smo pametniji od ostalih, Guido, ne znači da su naši osjećaji istančaniji."

Posramljen, bio je pokušao objasniti svoj stav, ali ona je bila, kao i obično kad je u pitanju intelektualna istina, i stroga i nepopustljiva.

"Nama je zgodno misliti kako se gadni osjećaji, mržnja i srdžba, mogu prilijepiti nižim staležima, kao da im oni po nekom pravu pripadaju. Pa tako nama, normalno, preostaje samo da sebi pripišemo ljubav i sreću i sve ostale stvari kojima se možemo ponositi." Bio se pokušao pobuniti, ali ga je prekinula jednim jedinim pokretom. "Glupi i tupi i sirovi ljudi ljube jednako snažno kao i mi. Samo što svoje osjećaje ne znaju odjenuti u ljupke riječi onako kako to mi umijemo."

Jednim svojim dijelom je znao da je ona u pravu, ali prošli su dani prije nego si je to priznao. Sada je razmišljao o tome: bez obzira koliko grof bio bahat i koliko iskvarena bila contessa, oboje su bili roditelji èije je jedino dijete ubijeno.

Činjenica da su njihova krv i ponašanje bili plemeniti nije isključivala činjenicu da je takva i njihova bol.

Stigao je u sedam, i sada ga je u kuću Lorenzonijevih pustila sluškinja.

Povela ga je do iste sobe u kojoj je bio i prvi put, i ponovno se našao u društvu istih ljudi. Samo što ljudi nisu bili isti. Grofovo lice bilo je nategnutije preko kostiju lubanje, nos je bio oštrije i orlovskiji nego prije. Maurizio je izgubio zdravu boju lica ili, ako ništa drugo, mladost koju je imao prošli put i izgledao kao da je odjenuo odjeću za njega barem jedan broj preveliku.

Ali najgore je izgledala contessa. Sjedila je u istom naslonjaču, ali sada se èinilo kao da je taj naslonjač upravo proždire, toliko se sitnim doimalo njeno tijelo na njemu. Brunetti baci pogled prema njoj i bi zaprepašten lubanjolikim šupljinama ispred njezinih ušiju, tetivama i kostima vidljivima na rukama u kojima je stiskala zrna na krunici.

Ničime nisu pokazali da su svjesni njegova ulaska, iako je sluškinja izgovorila njegovo ime uvodeći ga u prostoriju. Iznenada ne znajući što dalje, Brunetti progovori obraćajući se prostoru negdje između grofa i njegova nećaka.

"Znam da je ovo bolno za vas, za sve vas, ali moram saznati više o tome zašto su Roberta mogli oteti kako bih ustanovio tko je odgovoran za to."

Grofica reče nešto toliko tiho da je Brunetti nije čuo. Bacio je pogled na nju, ali oči su joj zurile u ruke i zrna krunice koja su klizila kroz mršave prste.

"Ne vidim zašto bi išta od ovog bilo neophodno." reče grof, ne skrivajući uopće svoju ljutnju.

"Sada kada znamo što se dogodilo." zausti Brunetti, "nastavit ćemo s istragom."

"S kojom svrhom?" upita grof.

"Želimo pronaći ljude koji su odgovorni za taj zločin."

"I što će se time promijeniti?"

"Možda bismo ih mogli spriječiti da se takvo što ne ponovi."

"Mog sina ne mogu dvaput oteti. Ne mogu ga dvaput ubiti."

Brunetti baci pogled prema grofici da vidi prati li ovaj razgovor, ali ona ničim nije odavala da sluša.

"Ali mogli bismo ih spriječiti, kako to ne bi ponovili, nekom drugom ili nečijem tuđem djetetu."

"To nama uopće nije važno." reče grof, a Brunetti mu povjerova.

"Onda da se pobrinemo da krivci budu kažnjeni?" predloži Brunetti.

Osveta je obično bila privlačna žrtvama zločina.

Grof slegne ramenima kao da to odbija, a zatim se okrene prema svome nećaku. Kako Brunetti nije mogao vidjeti mladićevo lice, nije imao pojma što se odvija između njih dvojice, ali kad se grof okrenuo, pitao je,

"Što biste željeli znati?"

"Jeste li ikada poslovali s..." i ovdje Brunetti zastane, jer nije bio siguran koji eufemizam da upotrijebi. "Jeste li ikada poslovali s tvrtkama ili osobama za koje se kasnije pokazalo da su zločinci?"

"Mislite, s mafijom?" upita grof.

"Da."

"Pa zašto to onda ne pitate tako, za ime Božje?"

Kad mu je stric ovako prasnuo, Maurizio korakne prema njemu, s jednom rukom podignutom u visini struka, ali ga grof jednim pogledom zaustavi. On spusti ruku i korakne unatrag.

"Dakle, mafija." reče Brunetti. "Jeste li ikada poslovali s mafijom?"

"Ako i jesam, to nisam znao." odgovori grof.

"Je li se ijedna od tvrtki s kojima ste poslovali bavila protuzakornim djelatnostima?"

"Pa gdje Vi živite, na Mjesecu?" iznenada ga upita grof, od ljutnje zajapuren u licu. "Naravno da poslujem s poduzežima koja se bave protuzakornim djelatnostima. Ovo je Italija. Drukćije se niti ne može poslovati."

"Biste li mogli biti malo određeniji, gospodine?" zamoli ga Brunetti.

Grof podigne ruke u zrak kao da iskazuje gnušanje nad Brunettijevim neznanjem.

"Kupujem sirovine od tvrtke koja je platila novćanu kaznu zbog ispuštanja žive u rijeku Volgu. Predsjednik jednog od poduzeća koja me opskrbljuju nalazi se u zatvoru u Singapuru, jer je zapošljavao desetogodišnjake koji su kod njega radili četrnaest sati dnevno. Drugi, zamjenik direktora jedne rafinerije u Poljskoj, uhićenje pod optužbom da šverca drogu." Dok je govorio, grof je šetao lijevo-desno ispred praznog ognjišta. Zaustavio se ispred Brunettija i upitao ga, "Želite li čuti još?"

"Sve mi se to čini jako daleko odavde." blago reče Brunetti.

"Daleko?"

"Daleko odavde. Na umu sam imao neku tvrtku smještenu bliže, možda u Italiji."

Grof je izgledao potpuno zbunjen, kao da ne zna kako da shvati Brunettijeve riječi, da li da se razbjesni ili mu odgovori na pitanje. Maurizio je izabrao taj trenutak da upadne u razgovor.

"Imali smo nekakvih poteškoća, prije otprilike tri godine, s dobavljačem u Napulju." Brunetti mu uputi upitan pogled, a mladić

nastavi. "Nabavljao nam je dijelove motora za naše kamione, ali ispostavilo se da su ukradeni iz pošiljki koje su prolazile kroz napuljsku luku."

"Što se dogodilo?"

"Promijenili smo dobavljača." objasni Maurizio.

"Je li to bio vrijedan ugovor?" upita Brunetti.

"Dovoljno vrijedan." upadne u riječ grof.

"Koliko vrijedan?" upita Brunetti.

"Otprilike pedeset milijuna lira mjesečno."

"Je li vam netko zbog toga zamjerio? Je li netko prijetio?" upita Brunetti.

Grof slegne ramenima.

"Pale su neke teške riječi, ali ne i prijetnje."

"Zašto?"

Grof se toliko premišljao kako da odgovori na to pitanje da je Brunetti naposljetku odlučio ponoviti ga.

"Zašto?"

"Preporučio sam ga jednoj drugoj prijevozničkoj tvrtki."

"Konkurenciji?" upita Brunetti.

"Svi su konkurencija." reče grof.

"Je li bilo ikakvih drugih problema? Možda s djelatnicima? Je li itko od njih možda imao kakve veze s mafijom?"

"Ne." upadne u riječ Maurizio prije nego je njegov stric dospio odgovoriti.

Brunetti je bio promatrao grofa kad mu je postavio to pitanje, i na licu mu pročitao iznenađenje zbog mladićeva odgovora.

Smireno, on ponovi pitanje izravno grofu.

"Jeste li znali i za jednog djelatnika koji je imao veze s kriminalom?"

On zatrese glavom.

"Ne. Ne."

Prije nego je Brunetti izgovorio svoje sljedeće pitanje, grofica prozbori.

"On je bio moje dijete. Toliko sam ga voljela." Kad ju je pogledao, već je bila prestala govoriti i opet je svojim prstima prebirala po glatkim zrnima krunice.

Grof se nagne i pomiluje je po upalom obrazu, ali ona ničim ne pokaže da je svjesna njegova dodira, niti njegove nazočnosti.

"Mislim da ovo već predugo traje." reče on uspravljajući se.

Brunetti je želio čuti još samo jedno.

"Imate li njegovu putovnicu?"

Kad mu grof nije odgovorio, Maurizio upita,

"Robertovu?" Kad je Brunetti kimnuo, on reče, "Naravno."

"Je li putovnica ovdje?"

"Da, u njegovoj sobi. Vidio sam je kad smo... Kad smo je čistili."

"Hoćete li mi je, molim Vas, donijeti?"

Maurizio uputi zbunjen pogled grofu, koji je stajao ukočen i nijem.

Maurizio se ispriča i ode i pune tri minute dvojica muškaraca su u tišini slušali kako grofica šapće Zdravo Mariju, ponavljajući stihove dok su zrnca krunice kuckala jedna o druga.

Maurizio se vratio i predao putovnicu Brunettiju.

"Želite li da Vam potpišem da sam je preuzeo?" upita on.

Grof odmahne rukom na taj prijedlog, a Brunetti jednim pokretom ubaci putovnicu u džep na sakou ni ne pogledavši je.

Iznenada se grofičin šapat silno pojačao.

"Dali smo mu sve. Bio mi je sve na svijetu." reče ona, ali nakon toga je uslijedio povratak riječima Zdravo Marije.

"Mislim da je ovo više nego što moja supruga može podnijeti." reče grof, bacajući poglede prema njoj kroz kapke stisnute od boli, što je bio prvi osjećaj koji je grof pokazao pred Brunettijem.

"Da." složi se Brunetti i okrene da ode.

"Ispratit ću Vas." javi se grof. Krajičkom oka, Brunetti primijeti Maurizijev oštar pogled, ali grof kao da to nije opazio i pođe prema vratima, koja je pridržao Brunettiju.

"Hvala Vam." reče Brunetti, namijenivši zahvalu svima u prostoriji, iako je sumnjao da je jedna od osoba uopće i znala da je on bio unutra.

Grof ga povede niz hodnik i otvori ulazna vrata stana.

"Pada li Vam još što napamet, signor conte? Bilo što što bi nam moglo pomoći?" upita Brunetti.

"Ne, više ništa ne može pomoći." odgovori on, gotovo kao da razgovara sam sa sobom.

"Ako Vam išta padne na pamet ili se sjetite nečega, bilo bi mi drago kad biste me nazvali."

"Nemam se čega sjetiti." odgovori on, zatvarajući vrata prije nego što mu je Brunetti stigao išta drugo reći.

Brunetti je pričekao da večera bude gotova, pa se onda posvetio proučavanju Robertove putovnice. Prvo što je uočio bila je njezina debljina: dodatna stranica, naširoko presavijena poput harmonike, bila je zalijepljena i sklopljena s unutarnje strane korica. Brunetti je rastvori i razvuče na duljinu ruke i zagleda se u razne vize, ispisane na raznim jezicima i različitih oblika. Prevrnuo je putovnicu i pronašao još viza i pečata sa stražnje strane. Složio je papir i smjestio ga natrag u putovnicu, a onda otvorio putovnicu na prvoj stranici.

Izdana prije šest godina i obnavljana svake godine sve do Robertova nestanka, putovnica je navodila Robertov datum rođenja, visinu, težinu i boravište.

Brunetti prelista prve stranice putovnice: naravno, nije bilo žigova zemalja članica Europske zajednice, ali su zato tu bili žigovi Sjedinjenih država te Meksika, Kolumbije i Argentine. A odmah za njima, kronološkim redom, Poljske, Bugarske i Rumunjske. Nakon toga, bez reda, kao da su granični policajci udarali žigove na stranicama koje bi slučajno otvorili.

Brunetti ode u kuhinju po papir i olovku, a zatim počne sastavljati popis Robertovih putovanja po točnom kronološkom redu. Nakon petnaest minuta, pred njim su se nalazila dva lista papira ispunjena stupcima mjesta i datuma, a sve je bilo zakomplicirano zahvaljujući mnogobrojnim umetcima, koje je morao ubacivati kad bi naišao na žigove koji su udarani bez ikakvog reda.

Nakon što je popisao mjesta i datume svih žigova, prepisao je taj popis u urednijem obliku, ovaj put za to upotrijebivši tri lista papira. Posljednje mjesto koje je Roberto bio posjetio, deset dana prije datuma otmice, bila je Poljska, u koju je ušao preko varšavske zračne luke. Njegova izlazna viza govorila mu je da je ondje ostao samo jedan dan. Prije toga, tri tjedna prije otmice, bio je otputovao u dvije države čija su imena bila ispisana ćirilicom, pa je Brunetti zaključio da je riječ o Bjelorusiji i Tadžikistanu.

Spustio se niz hodnik i zastao na vratima Paoline radne sobe. Ona ga pogleda preko gornjeg ruba okvira naočala.

"Da?"

"Kako tvoj ruski?"

"Misliš moj ljubavnik ili jezik?" upita ona, odlažući olovku i snimajući naočale s nosa.

"Ne, ono što radiš sa svojim ljubavnikom je tvoja osobna stvar." reče on s osmijehom na licu. "Tvoj jezik."

"Negdje između Puškina i cestovnih znakova, rekla bih."

"Imena gradova?" upita on.

Ona ispruži ruku prema putovnici koju je držao pred sobom. Prišao je njezinom stolu, predao joj putovnicu i stao iza nje, odsutno otrvši komadić vunene niti s njezinog džempera na ramenu.

Uzevši putovnicu, upitala je,

"Koji?"

"Straga, na dodatnoj stranici."

Otvorila je putovnicu i razvukla stranicu punom duljinom.

"Brest."

"Gdje se nalazi?"

"U Bjelorusiji."

"Imamo li atlas?" upita Brunetti. "Mislim da je u Chiarinoj sobi." Kad se vratio, ona je već bila prepisala imena gradova i država na list papira. Kad je položio atlas pokraj nje, rekla je,

"A prije nego što počnemo tražiti, trebali bismo provjeriti koje je godine tiskan."

"Zašto?"

"Mnoga su imena promijenjena. Ne samo država, već i gradova."

Ona uzme atlas i otvori prvu stranicu. "Možda će biti u redu." rekla je.

"To je prošlogodišnje izdanje." Otvorila je kazalo, tražeći Bjelorusiju, a onda se vratila naprijed i rastvorila zemljovid.

Jedan je trenutak proučavala zemljovid te male države smještene između Poljske i Velike Rusije. "To je jedna od onih država koje sada zovu 'otcjepljenim republikama'."

"Šteta što se samo tamo odcjepljuju." reče Brunetti, zamišljajući kakvo bi to slavlje bilo kad bi se sjeverna Italija riješila Rima.

Paola, naviknuta na to, uopće se ne obazre. Na nos je stavila svoje naočale i sagnula se nad zemljovidom. Položila je prst na jedno ime,

"Evo prvoga. Na granici s Poljskom." I dalje držeći prst ondje, nastavila je proučavati zemljovid. Nakon nekoliko trenutaka, drugom

je rukom pokazala sljedeće mjesto. "Evo drugog. Čini se da je tek stotinjak kilometara udaljeno od prvog."

Brunetti spusti otvorenu putovnicu pokraj nje i ponovno pogleda vize.

Brojke i datumi bili su ispisani zapadnjački.

"Isti dan." reče on.

"Što znači?"

"Da je kopnom otputovao iz Poljske u Bjelorusiju i ostao ondje samo jedan dan, možda čak i kraće, i zatim se vratio natrag."

"Je li to neobično? Rekao si mi da je on bio nekakav potrčko koji je obavljao dostavne poslove. Možda je morao dostaviti ugovor ili pokupiti neku pošiljku."

"Hmm." složi se Brunetti. Posegnuo je i uzeo atlas u ruke i počeo ga prelistavati.

"Što tražiš?"

"Želio bih znati kojim je putem išao kako bi se vratio ovamo." odgovori joj, proučavajući zemljovid Istočne Europe i klizeći prstom preko najvjerojatnije rute. "Vjerojatno Poljska, a zatim Rumunjska, ako je vozio."

Paola ga prekine.

"Roberto mi se ne čini kao netko tko bi putovao autobusom."

Brunetti zagunđa, prsta još uvijek položenog na zemljovid. "A zatim Austrija pa preko Tarvisija i Udina."

"Misliš da je to važno?"

Brunetti slegne ramenima.

Gubeći zanimanje za tu temu, Paola smota dodatnu stranicu natrag u putovnicu i preda je Brunettiju.

"Ako je važno, žao mi je što to nikada nećeš saznati. Nikada ti to neće reći." reče ona i posveti se knjizi koja je ležala rastvorena pred njom.

"Više je stvari na nebu i zemlji nego što ti i sanjaš u svojoj filozofiji, Horacije." dobacio joj je frazu koju mu je ona više puta bila uputila.

"A što želiš time reći?" upitala je, smiješeći mu se, razdragana što je osvojio ovu rundu.

"Želim reći da je ovo doba plastike."

"Plastike?" ponovi ona, potpuno zbunjena.

"I računala."

Kako Paola ni dalje nije ništa razumjela, on joj se nasmiješi i reče, glasom oponašajući televizijskog najavljiivača.

"Nikada ne odlazite od kuže bez svoje American Express kartice." Kad je u njenim očima pročitao kako joj sviže, nastavio je, "A onda mogu slijediti vaše kretanje na..." a Paola, konačno shvativši, uglas s njim dovrši rećenicu, "računalu signorine Elette."

21

Naravno da svojom kreditnom karticom možete platiti uslugu prostitutke." objašnjavala je signorina Elettra iznenađenom Brunettiju. On je stajao pokraj njezinog stola dva dana kasnije, s četiri stranice ispisanih troškova plaćenih trima kreditnim karticama Roberta Lorenzonija tijekom dva mjeseca koja su prethodila otmici.

Prema svim mjerilima, ti su troškovi bili ogromni, ukupna svota premašivala je pedeset milijuna lira, više nego što većina ljudi zaradi tijekom čitave godine. Troškovi su bili preračunati u lire iz raznoraznih valuta, i poznatih i nepoznatih: funta, dolara, maraka, leva, zlota i rubalja.

Brunetti se nalazio na trećoj stranici i gledao u račune iz hotela u Sankt Petersburgu. U dva dana, Roberto je potrošio više od četiri milijuna lira za dostavu hrane i pića u sobu. Moglo se činiti kao da mladić nije uopće izlazio iz svoje sobe, kao da su mu sva jela slali u sobu, kao da nije pio ništa drugo osim pjenušca, da se na ispisu nisu nalazili i ogromni računi iz restorana i mjesta čiji su nazivi zvučali kao da je riječ o diskotekama ili noćnim barovima: Pink Flamingo, Can Can i Elvis.

"Ne može biti ništa drugo." ustrajala je signorina Elettra.

"Ali Visa?" čudio se Brunetti, nesposoban povjerovati ono što mu se gotovo beljilo ravno u lice.

"Ljudi iz banke radili su to gotovo cijelo vrijeme." rekla je. "Sada se to može u gotovo svim istočnoeuropskim zemljama. Naplaćuje se kao usluga u sobu ili čišćenje odjeće ili pranje automobila, ovisno o tome kako je koji hotel odlučio to nazvati. Ali to je samo način kako uzeti svoju proviziju. I kako paziti na to tko ulazi i izlazi iz hotela." Vidjevši da mu je zaokupila pozornost, nastavila je. "Puna su ih predvorja hotela. Izgledaju kao mi. Mislim, kao zapadnjaci. Armani, Gucci, Gap, i doista su prelijepi. Jedan od potpredsjednika mi je rekao kako mu se jedna od njih obratila na engleskom. To je bilo prije neke četiri godine. Savršen engleski, mogla je predavati na Orfordu. I predavala je. Na mjesnom sveučilištu, ne na Orfordu. Zarađivala je otprilike pedeset tisuća lira mjesečno, predavala o engleskom pjesništvu. Pa je odlučila popuniti kućni proračun."

"I poboljšati svoj engleski?" upita Brunetti.

"Mislim da je u ovom slučaju riječ o talijanskom, gospodine."

Brunetti ponovno pogleda papire u svojim rukama. U svojoj je mašti preko obavijesti koje su stajale u njima položio zemljovid Istočne Europe koji su on i Paola bili proučavali preksinoć. Slijedio je Robertovu stazu prema istoku, u stopu pratio kupnju benzina na rubu Slovačke; zatim je kupio novu gumu, nevjerojatno skupu, negdje u Poljskoj, pa je opet napunio spremnik gorivom u gradu u kojem je izvadio ulaznu vizu za Bjelorusiju. Platio je hotelsku sobu u Minsku, puno skuplju od sobe u Rimu ili Milanu, i vrlo skupu večeru. Na računu su se nalazile tri boce burgundca — a to je bila jedina riječ na računu koju je Brunetti razumio — dakle, to je morala biti večera za nekoliko osoba, a ne samo za Roberta; vjerojatno je to bila jedna od onih poslovnih večera namijenjenih klijentima, a za koje je bio tako basnoslovno plaćen. Ali, zar u Minsku?

Kako je taj popis bio ispisan kronološkim redom, Brunetti je također mogao slijediti Robertovo kretanje kontinentom pri povratku, idući onom stazom koju je Brunetti bio skicirao za njega: Poljska, Slovačka, Austrija, i natrag u Italiju, gdje je za pedeset tisuća lira natočio goriva u Tarvisiju. A onda, tri dana prije otmice, više nije bilo računa plaćenih karticom, osim onog na tristo tisuća lira koji je platio u ljekarni u blizini svoga doma.

"Što mislite?" upita Brunetti.

"Mislim da mi se baš ne bi svidio." reče ona hladno.

"Zašto ne?"

"Obično mi se ne sviđaju ljudi koji ne plaćaju svoje vlastite račune."

"A zar ih on nije plaćao?"

Ona zatvori izvještaj i na prvoj stranici upre prst u treći red, u kojem je stajalo ime osobe kojoj se šalje račun.

"Lorenzoni Industries."

"Dakle, to je kartica njegove tvrtke."

"Za poslovne troškove?" upita ona.

Brunetti kimne.

"Tako se meni čini."

"A što je onda ovo?" upita ona, pokazujući na račun od dva milijuna sedamsto tisuća lira što ga je izdao neki krojač u Milanu. "Ili ovo?" Ovaj put ona upre prst na račun za ručnu torbicu iz butika Bottega Veneta, po cijeni od sedamsto tisuća lira.

"To je tvrtka njegova oca." pobuni se Brunetti.

Ona slegne ramenima.

Brunetti se pitao zašto signorina Elettra, žena od koje on ne bi očekivao konvencionalnu moralnost, smatra da Robertovo ponašanje zavrjeđuje tolike primjedbe.

"Zar Vi ne volite bogataše?" upita on naposljetku. "Je li u tome stvar?"

Ona zatrese glavom.

"Ne, uopće nije stvar u tome. Možda ja jednostavno ne volim iskvarene mlade ljude koji troše novac svoga tatice na kurve." Ona gurne papire prema njemu i vrati se svom računalu.

"Čak i ako je mrtav?" upita Brunetti.

"To ništa ne mijenja na stvari, dottore."

Brunetti nije pokušavao sakriti svoje iznenađenje, a možda čak i razočaranje. On uzme papire i ode.

U ljekarni je saznao da je recepte za lijekove prepisao Robertov obiteljski liječnik, što je bez sumnje bio doktorov pokušaj hvatanja u koštac sa simptomima mučnine i općeg manjka energije. Nitko se u ljekarni nije sjećao Roberta, niti se itko sjećao da su bili izdali ikakve lijekove na recept.

Osjećajući da je zašao u slijepu ulicu, ispunjen samo predosjećajem da nešto definitivno nije u redu i s otmicom i s obitelji Lorenzoni, Brunetti je odlučio iskoristiti obitelj u koju se bio priženio i nazvati grofov broj. Ovaj put javio mu se njegov tast.

"Ja sam." reče Brunetti.

"Da?" upita grof.

"Pitao sam se jeste li čuli išta o obitelji Lorenzoni od našeg posljednjeg razgovora."

"Razgovarao sam s mnogim ljudima." reče grof. "Kažu da je majka u vrlo lošem stanju." Da je to rekao itko drugi, bio bi to poziv na trač-partiju, a ne izjava o činjeničnom stanju.

"Da, vidio sam je."

"Žao mi je." reče grof i odmah nastavi, "Bila je predivna žena. Upoznao sam je jako davno, još prije nego se udala. Bila je puna života, vesela, čudesno lijepa."

Čudeći se samom sebi što nikada nije pitao o povijesti obitelji, dopustivši svojem neodređenom osjećaju da ga uvjeri kako je

dovoljno znati da su bogati, Brunetti upita, "Jeste li i njega poznavali?"

"Ne, upoznao sam ga tek mnogo kasnije, kad su već bili vjenčani."

"Ali, ja sam mislio da su Lorenzoni jako poznati."

Grof uzdahne.

"Što je?" upita Brunetti.

"Ludovicov otac je bio onaj koji je Židove predao Nijemcima."

"Da, znam."

"Svi su to znali, ali nije bilo dokaza, pa mu se nakon rata ništa nije dogodilo. Ali nitko od nas nije htio razgovarati s njim. Čak ni njegova braća nisu željela imati nikakva posla s njim."

"A Ludovico?" upita Brunetti.

"On je proveo rat u Švicarskoj, kod rođaka. U to je vrijeme bio malo dijete."

"A nakon rata?"

"Njegov otac nije živio dugo. Ludovico ga nije vidio, vratio se u Veneciju tek nakon njegove smrti. Nije baš imao bog-zna-kakvo nasljedstvo, tek titulu i palazzo, i ništa više. Vratio se i pomirio sa stričevima i tetama. Već tada činilo se da je jedino o čemu je razmišljao bilo to da ime svoje obitelji proslavi toliko da svi zaborave što je učinio njegov otac."

"Čini se da je u tome i uspio." primijeti Brunetti.

"Da, uspio je." Brunetti je znao dovoljno o interesima svoga tasta da zna da se mnogi od njih preklapaju, možda i natječu, s onima obitelji Lorenzoni, tako da je prihvatio grofovju procjenu drugog čovjeka.

"A sada?" upita Brunetti.

"A sada? A sada je sve što ima njegov nećak." Brunetti je osjetio da se sada kreću po vrlo klizavom tlu. Sam grof Orazio nije imao sina koji će ponijeti dalje slavno prezime, čak ni nećaka koji bi mogao preuzeti obiteljske poslove.

Umjesto toga, imao je kći jedinicu, koja je bila udana, ne za čovjeka iz istoga staleža, već za policajca koji je, izgleda, bio osuđen na to da nikada ne napreduje i da vječno ostane commissario. Isti onaj rat koji je Ludovicova oca bio naveo na to da čini zločine protiv čovječnosti, Brunettijeva je oca učinio satnikom u pješачkoj pukovniji koja je bila otišla u Rusiju u čizmama s kartonskim potplatima da se bori protiv neprijatelja Italije. Umjesto njih, vodili su unaprijed

izgubljenu bitku protiv ruske zime, a oni koji su tu bitku preživjeli, a među njima i Brunettijev otac, kasnije su godinama bili izgubljeni u Staljinovim gulazima. Sjedokosi muškarac koji se 1949. pješice vratio u Veneciju još uvijek je bio satnik, a ostatak svog života proveo je primajući časničku mirovinu, ali zločini su bili počinjeni protiv njegova duha, a Brunetti je u djetinjstvu rijetko viđao dokaze da je njegov otac bio živahan, veseo mladić za kojeg se njegova majka bila udala.

Otresavši s naporom zagrljaj sjećanja i njegovih dodira s obitelji Lorenzoni, Brunetti reče,

"Pokušao sam razgovarati s Paolom."

"Pokušao?"

"Nije to lako."

"Reći nekome da ga voliš?"

Iznenaden time što je grof izgovorio nešto što je zvučalo kao strast, Brunetti zaničljivo.

"Guido?"

"Da?" Brunetti se pripremio na grofovu tiradu predbacivanja, ali umjesto toga mogao je čuti samo muk, koji je trajao jednako dugo kao i njegova nijemost.

"Shvaćam te. Nisam te namjeravao prekinuti." Grof je zašutio, ali Brunetti je to odlučio protumačiti kao ispriku. Dvadeset su godina i on i grof zaobilazili činjenicu da, iako brakom s Paolom njih dvojica nisu postali rođacima, nisu postali prijateljima, a sada se činilo kao da mu grof nudi upravo to.

Tišina između njih dvojice kao da je bujala. Konačno je prekine grof.

"Budi oprezan s tim ljudima, Guido."

"S Lorenzonijevima?"

"Ne. S onima koji su oteli tog momka. On nije bio zao. I Lorenzoni im je mogao platiti. Meni su rekli nešto drugo."

"Što?"

"Jedan mi je prijatelj rekao da je čuo glasine kako je netko ponudio posudbu grofu."

"Cijeli iznos otkupnine?"

"Da, koliko god novca mu treba. Naravno, uz visoku kamatu. Ali novac mu je bio ponuđen."

"Tko ga je ponudio?"

"Nije važno tko."

"Vjerujete li Vi u to?"

"Da, istina je. Ali ipak su ga ubili. Lorenzoni im je nekako mogao dostaviti taj novac; u to gotovo da i nema sumnje. Ali ubili su ga prije nego što je imao priliku dostaviti im ga."

"Ali kako bi to učinio? Bio je pod nadzorom policije." U spisu o otmici jasno se vidjelo da su obitelj i njihova imovina bili pod strogim nadzorom.

"Ljude otimaju svakoga dana, Guido, otkupnine se isplaćuju, a da to policija nikada i ne dozna. To nije teško dogovoriti."

Brunetti je znao da je to istina.

"Je li se on, ili tko-god mu je već kanio posuditi novac, čuo s otmičarima?"

"Ne. Nakon druge poruke ništa se nije dogodilo, tako da ga nije ni morao posuđivati."

U spisu je Brunetti pročitao da je policija bila potpuno izgubljena u tom slučaju. Nisu imali nikakvih tragova, doušnici nisu čuli nikakve glasine; dječak je jednostavno ispario, bez ikakva traga za sobom, sve dok u onoj raci nisu pronađeni njegovi ostaci.

"Zato ti kažem da budeš oprezan, Guido. Ako su ga ubili, znajući da su lako mogli doći do novca, onda su to opasni ljudi."

"Bit ću oprezan." reče Brunetti, iznenadivši se koliko je često to isto izgovarao kćeri ovog čovjeka. "I hvala Vam."

"Nema na čemu. Nazvat ću te ako saznam išta nova." Izgovorivši to, grof spusti slušalicu. Čemu otmica ako ne želiš novac? pitao se Brunetti. Opisi Robertova zdravstvenog stanja u tjednima prije otmice nisu baš ukazivali na to da je mogao pružiti otpor ili pokušati pobjeći svojim otmičarima. Dakle, u rukama su imali nekoga koga je bilo lako čuvati. Pa ipak su ga ubili.

I novac. Unatoč naporima državnih organa, novac je bio odmah na raspolaganju grofu, čovjeku koji je sigurno bio dovoljno pametan i imao dovoljno veza i poznanstava da pronađe način kako da novac dostavi otmičarima.

Pa ipak, treća poruka nikada nije stigla. Brunetti je prekopavao po hrpi papira pred sobom na stolu sve dok nije pronašao izvorni izvještaj koji je načinila belunska policija. Ponovno je pročitao

uvodne rečenice. Pisalo je: tijelo je mjestimice bilo pokriveno tek s nekoliko centimetara zemlje, što je bio jedan od razloga zašto je došlo do tolikih oštećenja tkiva koja su 'nanijele životinje.'

Okrenuo je posljednju stranicu i otvorio omotnicu u kojoj su se nalazile mnoge fotografije tijela. Izvadio ih je i rasprostro po svom stolu.

Da, kosti su bile tamo, blizu površine. Na nekim fotografijama uočavao je nešto što je izgledalo poput fragmenata koji su stršili u travi pokraj brazde, u dijelu polja koji nije bio izoran. Zakapanje Robertova tijela bio je brz i nemaran posao, kao da ubojice nije bilo briga hoće li tijelo biti pronađeno.

I taj prsten. Prsten. Možda ga je, kao i njegova prijateljica, Roberto pokušao sakriti na početku, dok je još uvijek mislio da je riječ samo o pljački; možda ga je samo ubacio u džep i zaboravio na njega. Kao što je bio slučaj s mnogim drugim stvarima koje su se ticale Robertovog nestanka i smrti, tako nije mogao znati ni što se doista bilo dogodilo.

Brunettijevo duboko razmišljanje prekinuo je Vianello, koji je poput oluje uletio u njegov ured, sav zadihan jer je dotrčao iz svoga ureda kat niže.

"Što se događa?"

"Lorenzoni." zadahće narednik.

"Molim?"

"Ubio je svoga nećaka."

22

Vianello je izgledao totalno zbunjen tom viješću. Nekoliko trenutaka jedva je mogao govoriti i nalaktio se na dovratnik, obješene glave, duboko dišući.

Naposljetku, kad je došao do daha, Vianello nastavi, "Upravo nam je javljeno telefonom."

"Tko je to dojavio?"

"On sam. Lorenzoni."

"Što se dogodilo?"

"Ne znam. Razgovarao je s Orsonijem, rekao mu da ga je momak napao i da su se potukli."

"I to je sve?" upita Brunetti, prolazeći pokraj Vianella na hodnik. Zajedno su se uputili prema glavnom ulazu i policijskim barkasama. Brunetti podigne ruku u zrak kako bi privukao pozornost stražara. "Gdje je Bonsuan?" viknuo je.

Nekoliko se glava okrenulo zbog ozbiljnosti njegova glasa.

"Vani, gospodine."

"Nazvao sam ga." reče Vianello, sustižući ga.

"Ispričaj mi ostatak priče." reče Brunetti gurajući teška staklena vrata.

Kimnuvši Bonsuanu, Brunetti skoči na barkasu koja ih je čekala i okrene se kako bi povukao Vianella na brod koji se već kretao.

"Što još ima?" upita ga Brunetti.

"Ništa. To je sve što je rekao."

"Kako ga je napao? Čime?" Brunetti povisi glas kako bi nadglasao urlik broskog motora koji je ubrzavao.

"Ne znam, gospodine."

"Zar ga Orsoni to nije pitao?" upita Brunetti, okomljujući se na Vianella.

"Rekao je da mu je spustio slušalicu. Predao je poruku i spustio slušalicu."

Brunetti otvorenim dlanom udari po ogradi broda, a brod, kao podboden ostrugom, pojuri prema otvorenom moru Bacina, presjekavši brazdu koju je za sobom ostavio neki taksi, i pljusne o morsku površinu uz mukli tresak. Bonsuan uključi sirenu, a njezino je

dvotonsko zavijanje kao prethodnica hitalo ispred njih niz Veliki kanal, sve dok nisu pristali uz privatni mol palazza obitelji Lorenzoni.

Ustava je bila otvorena, ali nitko ih nije dočekaao. Vianello se prvi iskrcao s broda, ali je promašio najvišu stubu i stopalom kliznuo na onu niže, zagazivši u vodu iznad gležnja. Nije to gotovo ni primijetio, okrenuo se i napola povukao, napola pridržao Brunettija koji se jače odrazio kako bi doskočio na višu stubu.

Zajedno su otrčali u mračni ulazni hodnik i kroz otvorena vrata s desne strane koja su vodila na osvijetljeno stubište. Na vrhu stubišta stajala je sluškinja koja je zadnji put bila pratila Brunettija. Lice joj je bilo blijedo, rukama se obgrlila oko struka, kao da ju je netko snažno udario šakom u želudac.

"Gdje je?" upita Brunetti.

Ona oslobodi jednu ruku i pokaže prema drugom stubištu na kraju hodnika. Svojom ispruženom rukom mahnula je jednom, dvaput.

Dvojica muškaraca pođoše prema stubama i brzo se uspeše. Na prvom odmorištu su zastali, osluškujući, ali nisu ništa čuli, pa krenuše do sljedećeg. Dok su se približavali vrhu stubišta, nejasan i tih zvuk, zvuk muškoga glasa, postajao je sve čujniji. Glas je dopirao kroz otvorena vrata s njihove lijeve strane.

Brunetti uđe ravno u prostoriju. Grof Lorenzoni sjedio je pokraj svoje žene, držeći u svojim rukama njezinu i tiho joj šapćući. Da je netko vidio taj prizor pomislio bi da je riječ o kućnoj intimi i redu: stariji muškarac sjedi i opušteno razgovara sa svojom ženom, nježno je držeći za ruku. Da, mislio bi tako sve dok ne bi spustio pogled i vidio da su nogavice njegovih hlača i njegove cipele natopljene krvlju koja mu je poprskala i ruke i suvratke košulje.

"Gesti bambino." prošapta Vianello.

Grof podigne pogled prema njima, a zatim ga vrati na svoju ženu.

"Ne brini, draga, sada će sve biti u redu. Ja sam dobro. Ništa se nije dogodilo."

Pred Brunettijevim očima, grof joj je oslobodio ruku i Brunetti je čuo tih, usisavajući i šljapkav zvuk u trenutku kad su se njegove krvlju zaprljane ruke odvojile od njezinih. Grof ustane i krene prema njima. Brunetti nije vidio nikakvih naznaka da je njegova supruga pojmila da joj se obratio ili da se udaljio od nje.

"Ovuda." reče grof i povede ih iz sobe, natrag prema stubama i dolje, kat niže. Spustio se hodnikom prema sobi u kojoj je Brunetti bio dvaput razgovarao s njim. Grof gurne vrata i otvori ih, ali ne uđe. Nije rekao ništa, već je samo zatresao glavom kad mu je Brunetti rukom pokazao neka ude.

Brunetti stupi unutra, a za njim u stopu i Vianello. Prizor koji ga je dočekao jasno mu je govorio zašto grof odbija ući. Najgore su izgledali vrhovi zavjesa ispred najudaljenijeg prozora, koji su upili ono što je preostalo od siline ispaljene sačme. Također su upili i većinu moždane tvari i krvi koja je bila prasnula iz Maurizijeve glave. Mladićevo tijelo ležalo je sklupčano u podnožju zavjesa, skupljeno ili srušeno u fetalnom položaju. Maurizijevo lice nije bilo izmasakrirano silinom hica; stražnjeg dijela glave nije bilo. Cijev mu se sigurno nalazila odmah ispod brade kad je hitac ispaljen. Brunetti je sve to uočio prije nego što je skrenuo pogled.

Izašao je van na hodnik, razmišljajući o tome što mora učiniti, pitajući se je li se itko, nakon njegova nenadana odlaska iz questure, sjetio poslati ekipu za uviđaj.

Grof je nestao. Vianello izađe za Brunettijem. Disanje mu je bilo teško i usiljeno, baš onakvo kakvo je bilo kad je dotrčao u Brunettijev ured. "Hoćete li ih nazvati i provjeriti jesu li poslali ekipu?" zamoli ga Brunetti.

Vianello htjede nešto reći, ali se zaustavi i kimne.

"Ovdje negdje mora biti drugi telefon." reče Brunetti. "Pokušajte u nekoj od spavaćih soba." Vianello kimne,

"A Vi?"

Brunetti bradom pokaže prema stubama.

"Ja ću popričati s njima."

"S njima?"

"S njim."

Sada mu je Vianello kimanjem dao do znanja da se pribrao. Okrenuo se i otišao niz hodnik, ne gledajući u prostoriju u kojoj je ležalo Maurizijevo tijelo.

Brunetti se prisili da priđe vratima te prostorije i pogleda unutra.

Sačmarica je ležala desno od tijela, a njezina je sjajna cijev ležala tek centimetar od lokve krvi koja se polako širila prema njoj. Dva malena saga ležala su nabrana jedan preko drugog i bila djelomice

zgužvana, kao nijemi svjedoci borbe koja se dogodila iznad njih. Muškarčev sako ležao je odmah do vrata; Brunetti je vidio da mu je prednjica prekrivena krvlju.

Okrenuo se, zatvorivši vrata za sobom, i vratio se do stuba. Grofa i groficu pronašao je u istom stanju kao i kad ih je napustio, iako na grofovima rukama više nije bilo krvi. Kad je ušao u prostoriju, grof ga je opet pogledao.

"Mogu li razgovarati s Vama?" upita Brunetti. Grof kimne i opet pusti ruku svoje žene.

U hodniku, Brunetti reče,

"Gdje možemo razgovarati?"

"Svejedno je gdje razgovaramo." odgovori mu grof. "Ne želim je gubiti iz vida."

"Zna li ona što se zbilo?"

"Čula je pucanj." reče grof.

"Ovdje gore?"

"Da. Da. Ali onda je sišla dolje."

"U onu sobu?" upita Brunetti, ne mogavši sakriti koliko je užasnut. Grof kimne. "Je li... ga vidjela?"

Ovoga puta grof slegne ramenima.

"Kada sam čuo da dolazi — prepoznao sam tapkanje njezinih papuča na hodniku — krenuo sam prema vratima. Mislio sam da ću svojim tijelom spriječiti da vidi njegovo."

Brunetti, sjetivši se sakoa koji je ležao s unutarnje strane vrata kat niže, pitao se bi li to ikako pomoglo.

Grof se iznenada okrene.

"Možda bi bilo bolje da prijedemo ovamo." reče on i povede Brunettija u susjednu prostoriju. Ondje se nalazio pisaći stol i stolac i polica za knjige ispunjena registratorima.

Grof je sjeo čim je prošao kroz vrata, spustivši se na tapecirani stolac s naslonima za ruke. Naslonio je glavu na naslon, na trenutak sklopio oči, a zatim ih otvorio i zagledao se u Brunettija. Ali nije progovorio.

"Možete li mi ispričati što se dogodilo?"

"Sinoć, kasno, nakon što je supruga otišla leći, zamolio sam Maurizija za razgovor. Bio je nervozan. I ja isto tako. Rekao sam mu da sam počeo razmišljati o svemu u svezi s otmicom, o tome kako

se sve to dogodilo i o tome kako su ljudi koji su ga oteli sigurno znali mnogo o obitelji i o tome što je radio Roberto. Ako su ga već očekivali kod vile, onda su morali znati da će te večeri otići onamo."

Grof se ugrize za usnu, a pogled mu otplovi na lijevu stranu.

"Rekao sam mu, rekao sam Mauriziju, da više ne vjerujem u to da je to bila otmica, da je netko želio novac u zamjenu za Roberta."

Ovdje je zašutio, a nastavio je kad ga je Brunetti potaknuo.

"Što je on rekao?"

"Izgledao je kao da me ne razumije, rekao je da su otmičari bili poslali svoje poruke, da je to jamačno bila otmica." Grof odvoji glavu od naslona stolca i sjedne uspravno. "Glavninu svog života proživio je sa mnom. On i Roberto odrasli su zajedno. On je bio moj nasljednik."

Izgovorivši tu riječ, grofove oči napunile su se suzama.

"Eto zašto." reče on glasom koji je iznenada postao toliko tih da se Brunetti morao silno napregnuti kako bi ga čuo. To je bilo sve što je rekao.

"Što se još dogodilo sinoć?" upita Brunetti.

"Rekao sam mu da želim čuti što je on učinio kad je Roberto nestao."

"U izvještaju piše da je bio ovdje, s Vama."

"Jest, bio je. Ali sjećam se da je te večeri otkazao dogovoreni sastanak, poslovnu večeru. Kao da je želio biti ovdje, s nama, te večeri."

"Onda on to nije mogao učiniti." reče Brunetti.

"Ali mogao je nekome platiti da to učini." reče grof, a Brunetti nije ni sumnjao da grof vjeruje u to.

"Jeste li mu to rekli?"

Grof kimne.

"Rekao sam mu da ću mu dati vremena da razmisli o tome, u što sam sumnjao. Da sam ode i prijavi se policiji." Grof se još više uspravi na stolcu. "Ili da učini ono što mu nalaže čast."

"Čast?"

"Čast." ponovi grof, ne objasnivši što pod time misli.

"A onda?"

"Jučer ga nije bilo cijeli dan. Nije ga bilo ni u uredu, jer sam nazvao i tražio ga ondje. Onda je noćas — moja supruga je već bila legla —

ušao je u sobu — jamačno je bio otišao u vilu po nju — ušao je u sobu s puškom u rukama. I rekao... rekao je... da sam u pravu. Rekao je grozne stvari o Robertu, grozne laži o njemu." Ovdje grof više nije mogao zadržati suze; curile su mu niz lice, ali ih nije pokušavao obrisati.

"Rekao je da je Roberto bezvrijedan, pokvareni plejboj, a da se jedino on, Maurizio, razumije u posao, da jedino on zaslužuje naslijediti sve." Grof je gledao u Brunettija pokušavajući dokučiti može li on pojmiti njegov vlastiti užas zbog spoznaje da je odgojio takvo čudovište.

"A onda je krenuo prema meni s puškom. Najprije nisam mogao vjerovati, nisam vjerovao u sve to što je bio izgovorio. Ali onda je rekao da mora izgledati kao da sam to sam učinio, zbog tuge za Robertom. I tada sam shvatio da on to doista kani učiniti."

Brunetti je čekao.

Grof proguta knedlu i obriše lice rukavom košulje, umrljavši obraze prugama Maurizijeve krvi.

"Stao je pred mene, držeći pušku u rukama i uperio je meni ravno u prsa.

Zatim mi je cijev stavio pod bradu, govoreći kako je razmišljao o tome i kako to treba učiniti baš tako." Grof zastane, prisjećajući se tog užasnog prizora.

"Kad je to izgovorio, ja sam valjda poludio. Ne, ne zato što me kanio ubiti, već zato što je bio toliko hladnokrvan, što je to tako isplanirao. I zbog onoga što je učinio Robertu."

Grof je zašutio, dok mu je to sjećanje odvlačilo misli u stranu. Brunetti se odvaži uputiti mu pitanje.

"Što se dogodilo?"

Grof zatrese glavom.

"Ne znam. Mislim da sam ga udario nogom ili odgurnuo. Jedino čega se sjećam jest to da sam gurnuo pušku prema njemu i nasrnuo na nj ramenom. Nadao sam se da ću ga uspjeti oboriti na pod. Ali tada je puška opalila i osjetio sam kako po meni prska njegova krv. I ostalo." Zašutio je i divljački rukom počeo brisati svoja prsa, obuzet sjećanjem na taj krvavi slap.

Zagledao se u svoje ruke, koje su sada bile čiste.

"A zatim sam čuo kako moja supruga dolazi hodnikom prema ovoj sobi, dozivajući me. Sjećam se da sam je ugledao na vratima i sjećam se da sam pošao prema njoj. Ali ne sjećam se ničeg drugog, odnosno, sve mi je mutno."

"Sjećate li se da ste nas nazvali?"

Grof kimne.

"Da, mislim da da. Ali onda ste se pojavili Vi."

"Kako ste se Vi i Vaša supruga popeli gore?"

Grof odmahne glavom.

"Ne sjećam se. Doista, ne sjećam se mnogočega od trenutka kad sam je ugledao na vratima do Vašeg dolaska."

Brunetti je promatrao tog muškarca, i prvi put ga je vidio ogoljenog od svih drangulija koje upućuju na njegovo bogatstvo i društveni položaj, vidio ga je kao visokog, ispijenog starca, lica zamrlijanog suzama i sluzi, košulje natopljene ljudskom krvlju.

"Možda se želite oprati." predloži mu Brunetti, jer je to bilo jedino što mu je padalo na pamet. I dok je to izgovarao, znao je da je to apsolutno neprofesionalno i da bi grof morao ostati u toj odjeći sve dok ga ekipa za uviđaj ne uslika u njoj. Ali sama ta pomisao izazivala je prosvjed u Brunettiju i on ponovi,

"Možda biste se htjeli presvući."

U prvi mah, grof je izgledao zbunjen Brunettijevom ponudom, ali onda se pogledao i Brunetti je primijetio kako su mu se usta iskrivila od gnušanja nad onime što je vidio.

"Oh, moj Bože." promrmljao je i ustao, oduprijevši se o naslone za ruke.

Stajao je nespretno, držeći ruke podalje od tijela, kao da se boji da rukama ne dodirne zagađenu odjeću.

Opazio je da ga Brunetti gleda i okrenuo mu leđa. Brunetti ga je slijedio van iz prostorije i vidio kako se jednom zaustavlja i silovito naginje prema zidu, ali prije nego li je Brunetti stigao pohitati prema njemu, uspostavio je ravnotežu naslonivši se na zid ispruženom rukom. Grof se odgurnuo od zida i, na kraju hodnika, ušao u prostoriju s desne strane, ne zatvorivši vrata za sobom. Brunetti je došao za njim i zastao pred vratima. Iznenadan zvuk otvaranja slavine i šuma vodenoga mlaza nagna ga da proviri unutra i on vidje

odbačenu grofovnu odjeću na podu u pravcu vrata iza kojih se sigurno nalazila kupaonica za goste.

Brunetti je pričekao barem pet minuta, ali zvuk šum vode bio je jedino što je čuo. Još uvijek je osluškivao, neodlučan da li da uđe unutra i vidi je li grof u redu, kad je šum prestao. Tada, u tišini koja se širila prema njemu, začuo je drugi zvuk odozdo, poznato lupanje i treskanje koje mu je govorilo da je ekipa za očevid stigla. Napuštajući svoju ulogu grofova zaštitnika, Brunetti siđe dolje, do prostorije u kojoj je drugi nasljednik obitelji Lorenzoni dočekao svoj turobni kraj.

23

Brunetti je sljedećih nekoliko sati proveo na gotovo isti način kao što se preživjeli nakon neke nesreće sjeća dolaska hitne pomoći, prijevoza do hitne službe, možda čak i spuštanja maske kojom stiže blažena narkoza. Stajao je u sobi u kojoj je poginuo Maurizio, govorio ljudima što da rade, odgovarao na pitanja i sam ih postavljao, ali cijelo to vrijeme imao je čudan osjećaj da tamo nije prisutan i dušom i tijelom.

Sjećao se fotografa, čak se sjećao i zlobne psovke koju je jedan od njih promrmljao kad mu se srušio tronožac, a fotoaparat tresnuo na pod. A sjećao se i toga kako je razmišljao, čak i u tom trenutku, o tome kako je smiješno osjećati se povrijeđenim zbog prostačenja, na tome mjestu, usred mjesta na kojem se dogodilo ubojstvo. Prisjetio se dolaska odvjetnika obitelji Lorenzoni, a zatim i osobne medicinske sestre koja se došla pobrinuti za groficu. Razgovarao je s odvjetnikom, koga je bio poznavao godinama, i objasnio mu da Maurizijevo tijelo neće moći dobiti danima, sve dok ne bude obavljena obdukcija.

A dok je to objašnjavao, uhvatio se kako razmišlja o apsurdnosti cijele stvari. Svi dokazi o tome što se dogodilo bili su ondje, na jednom kraju sobe: na zavjesama, na sagovima, već su pronalazili put kroz spojeve parketa, bilo ih je i na uprljanoj odjeći koju je grof bio svukao na putu do tuša. Brunetti je laboratorijske tehničare odveo do odjeće, rekao im da je pokupe i označe, kao što im je rekao i da obave testove na grofovima rukama i vide ima li tragova grafita na njima. I na Maurizijevim rukama.

Bio je razgovarao s groficom, ili je pokušao razgovarati s njom, ali na svako njegovo pitanje ona je odgovarala izvikujući ime jednog od misterija krunice. Pitao ju je je li išta čula, i ona mu je odgovorila,

"Krist prihvaća svoj križ." Pitao ju je je li razgovarala s Maurizijem, a ona je odvratila, "Isusa polažu u njegovu grobnicu." Odustao je i ostavio je na brizi medicinskoj sestri i njezinom bogu.

Netko se sjetio da ponese diktafon, i on gaje upotrijebio dok je polako vodio grofa kroz događaje prethodnoga dana i današnjeg poslijepodneva. Grof je bio isprao samo materijalne znakove onoga što se bilo dogodilo; u njegovim se očima još uvijek mogla pročitati

moralna cijena onoga što je bio učinio, onoga što je Maurizio bio pokušao učiniti. Ispričao je priču jednom, zaustavljajući se i s brojnim dugim stankama tijekom kojih se doimao kao da gubi nit priče koju pripovijeda. Svaki put bi ga Brunetti blago podsjetio gdje se nalaze i zamolio ga da mu kaže što se dalje dogodilo.

Do devet sati bili su gotovi i više nije bilo razloga da ostanu u palazzu.

Brunetti je poslao fotografe i ekipu iz laboratorija natrag u questuru i sam odlučio otići kući. Grof se pozdravio s njim, ali čini se da se nije mogao sjetiti da se ljudi rukuju kad se rastaju.

Vianello se vukao poput sjene pokraj Brunettija i zajedno su ušli u prvi kafić na koji su naišli. Obojica su naručila po veliku čašu mineralne vode, a zatim još jednu. Nisu željeli piti alkohol i obojica su svrnula pogled na suprotnu stranu od otužnih sendviča pod staklenim poklopcem na drugom kraju šanka.

"Idite kući, Lorenzo." konačno reče Brunetti. "Tu više nema posla za nas.

Barem ne večeras."

"Jadnik." reče Vianello, vadeći iz džepa nekoliko novčanica po tisuću lira i mećući ih na šank. "I jedna žena. Koliko bi mogla imati godina? Nema više od pedeset. Izgleda kao da joj je sedamdeset. I više. Ovo će je ubiti."

Brunetti kimne glavom s tugom se složivši s njim.

"Možda će on nešto učiniti po tom pitanju."

"Tko? Lorenzoni?"

Brunetti kimne, ali ne reče ništa.

Zajedno su izašli iz kafića, ne odzdravivši šankeru koji im je zaželio laku noć. Kod Rialta, Vianello se pozdravi s Brunettijem i potrči uhvatiti brod kojim će otploviti do Castella i kući. Traghetto je prestao ploviti u sedam, tako da Brunettiju nije preostalo ništa drugo nego da prijeđe preko mosta i pješice ode kući drugom stranom Velikog kanala.

Prizor Maurizijeva leša i jezivih dokaza njegove nasilne smrti poprskanih po zidu iza njega slijedili su Brunettija niz callu koja ga je vodila do kuće i uz stubu do ulaznih vrata njegova doma. Iznutra su dopirali zvuci s televizora: obitelj se okupila pred ekranom prateći svakoga tjedna kriminalističku seriju, a on bi obično bio s njima,

sjedeći u svojem omiljenom naslonjaču, i ukazivao im na nelogičnosti i glupe i smiješne pogreške.

"Ciao, papa." odjeknulo je dvaput, a on se prisilio da uzvрати prijateljskim pozdravom.

Chiarina glava provirila je kroz vrata koja su vodila u dnevnu sobu.

"Jesi li jeo, papa?"

"Jesam, dušo." slaže on vješajući sako na vješalicu, pazeći da se ne okrene licem prema njoj.

Stajala je na vratima jednu sekundu, a zatim se povukla u sobu. Trenutak kasnije na vratima se pojavila Paola, pružajući ruku prema njemu.

"Što nije u redu, Guido?" upita ona, glasa promuklog od straha.

Stajao je pokraj svog sakoa, kopajući po džepovima, kao da traži nešto.

Zagrlila ga je rukom oko struka.

"Što ti je Chiara rekla?" nekako je uspio izgovoriti.

"Da ti se nešto strašno dogodilo." Ona povuče njegove ruke iz besciljne potrage za nečim u džepovima sakoa. "Što se dogodilo?" upita ga ona, prinoseći jednu njegovu ruku k svojim usnama i ljubeći je.

"Ne mogu sada razgovarati o tome." reče on.

Ona kimne. Još uvijek ga držeći za ruke, ona ga povede prema stražnjem dijelu stana i njihovoj sobi.

"Dođi, lezi, Guido. Lezi i ja ću ti donijeti čaj za smirenje."

"Ne mogu razgovarati o tome, Paola." ustrajao je on.

Njeno je lice ostalo ozbiljno.

"Niti ne želim da razgovaraš o tome, Guido. Samo želim da legneš u krevet i popiješ nešto toplo i zaspiš."

"Da." reče on i ponovno sklizne u čudan osjećaj nestvarnosti. Kasnije, svučten i pod pokrivačem, ispijao je čaj za smirenje — lipov čaj s medom — i držao Paolinu ruku, ili je ona držala njegovu, sve dok nije zaspao.

Mirno je spavao, budeći se samo dvaput, i oba puta se probudio u Paolinom zagrljaju s glavom na njezinom ramenu. Oba puta nije se uspio sasvim razbuditi i u san ga je ponovno ušuškala svojim poljupcima u čelo i svojom prisutnošću. Bila je uz njega i čuvala ga.

Ujutro, kad su djeca otišla u školu, ispričao joj je dio onoga što se dogodilo. Dopustila mu je da joj ispriča svoju, montiranu inačicu priče, ne pitajući ga ništa, pijuckajući svoju kavu i promatrajući njegovo lice dok je govorio.

Kad je završio, upitala ga je,

"Je li, onda, tu svemu kraj?"

Brunetti zatrese glavom.

"Ne znam. Otmičari još nisu pronađeni."

"Ali, ako ih je poslao nećak, onda je on taj koji je odgovoran za sve."

"To je to." reče Brunetti.

"Što, to je to?" upita Paola, ne shvaćajući.

"Ako ih je on poslao."

Predobro ga je poznavala da bi trošila riječi i vrijeme tražeći od njega da joj objasni što misli.

"Hmm." reče ona i kimne, a zatim srkne malo kave čekajući da on kaže nešto više.

"Nešto tu ne štima." konačno reče Brunetti. "Taj njegov nećak nije mi se činio sposobnim učiniti takvo što."

"'Čovjek se može smiješiti i smiješiti, a opet biti zlikovac'." reče Paola glasom koji je koristila za citate, ali Brunetti je bio previše rastresen da bje pitao čiji je to citat.

"Činio se kao da mu je Roberto istinski drag, gotovo kao da ga pokušava zaštititi." Brunetti zatrese glavom, "Nisam uvjeren u to."

"Ali tko onda?" upita Paola. "Ljudi ne ubijaju svoju djecu samo tako; ljudi ne ubijaju svoje sinove jedince."

"Znam, znam." reče Brunetti, priznajući joj da i on to smatra nezamislivim.

"Tko onda?"

"To je ono što ne štima. Nema druge mogućnosti."

"Možda si u krivu glede nećaka?" upitala je.

"Naravno." složi se Brunetti. "Možda sam u krivu glede svega. Nemam pojma što se dogodilo. Ni zašto."

"Zbog novca. Nije li to motiv većine otmičara?" upitala je.

"Sada više nisam siguran da je to bila otmica." reče Brunetti.

"Ali upravo si sada spominjao otmičare."

"Oh, da, jesu, oteli su ga. I netko je poslao poruke u kojima zahtijeva otkupninu. Ali mislim da nikada nije postojala namjera da se dobije novac."

Ispričao joj je o novcu koji je bio ponuđen grofu Lorenzoniju.

"Kako si to saznao?" upitala je.

"Tvoj mi je otac to ispričao."

Ona se prvi put toga jutra nasmiješila.

"Drago mi je što sve čuvaš unutar obitelji. Kad si razgovarao s njim?"

"Prije tjedan dana. I jučer."

"O ovome?"

"Da, i o nekim drugim stvarima."

"Kojim drugim stvarima?" upita ona, odjednom sumnjičava.

"Rekao mi je da nisi sretna."

Brunetti je čekao Paolinu reakciju na ovo; to mu se činilo najpoštenijim načinom da je nagna da mu kaže što nije u redu.

Paola je dugo šutjela, ustala i oboma natočila još kave, dodala toplo mlijeko i šećer, a zatim sjela njemu nasuprot.

"Psihoblebatala." reče ona, "to zovu projekcijom."

Brunetti potegne gutljaj kave, doda još malo šećera, pa je pogleda.

"Znaš kako ljudi uvijek vide svoje vlastite probleme u osobama koje ih okružuju."

"Zbog čega bi on bio nesretan?" upitao je.

"Što ti je rekao, zašto sam ja nesretna?"

"Zbog našeg braka."

"Eto ti odgovora." reče ona jednostavno.

"Je li ti majka išta govorila?"

Ona odmahne glavom.

"Ne izgledaš mi iznenađena." reče Brunetti.

"On stari, Guido, i počinje to shvaćati. Zato mislim kako je počeo ispitivati što mu je važno u životu, a što nije."

"A njegov mu brak nije važan?"

"Upravo suprotno. Mislim da je počeo shvaćati koliko mu je njihov brak važan i kako ga je zanemarivao godinama. Desetljećima."

Nikada nisu bili raspravljali o braku njezinih roditelja, iako je Brunetti godinama slušao glasine o grofovoj sklonosti lijepim ženama. Iako bi

njemu bilo lako saznati ima li istine u tim glasinama, nikada nije postavljao prava pitanja.

Talijan od glave do pete, ni na trenutak nije posumnjao da bi neki muškarac mogao biti strasno odan supruzi koju vara s drugim ženama. Nije nimalo sumnjao u to da je grof zaljubljen u groficu, i prebacivši se s jednog plemića na drugog, Brunetti je spoznao da ista apsolutna istina vrijedi i za grofa Lorenzonija: jedina stvar koja je kod njega izgledala sasvim ljudski bila je njegova ljubav prema grofici.

"Ne znam." reče on zbunjen ponašanjem obojice grofova.

Ona se nagne preko stola i poljubi ga u oba obraza.

"Sve dok sam s tobom, ne mogu biti nesretna." Brunetti ponikne glavom i pocrveni.

24

Brunetti je mogao napisati filmski scenarij. Patta se spremio govoriti toga jutro, ubacujući u svoj govor ozbiljne primjedbe o dvostrukoj tragediji koja je pogodila tu plemićku obitelj, o užasnom zanemarivanju najsvetijih ljudskih veza, o slabljenju tkiva kršćanskoga društva, i tako dalje i tako dalje bez kraja i konca, povezujući ih s promjenama u domu, ognjištu i obitelji. Mogao je zabilježiti napuhanu pompoznost svake Pattine riječi, pažljivo isplaniranu prirodnost svake njegove kretnje, koje je čak zapisivao u sićušnim zagradicama na mjestima gdje će napraviti stanku i pokriti oči rukom dok govori o ovom zločinu čije se ime ne usuđuje izgovoriti.

Jednako tako lako mogao je napisati i novinske naslove koji će vrištati sa svakog kioska u gradu: *Delitto in Famiglia*; *Caino e Abele*; *Figlio Addotivo-Assassino*. Kako bi izbjegao oboje, nazvao je questuru i rekao da će na posao doći tek nakon ručka te odbio pogledati papire koje je Paola bila donijela kući dok je još spavao. Osjećajući da je Brunetti bio rekao sve što je kanio reći o obitelji Lorenzoni, Paola je odustala od te teme i ostavila ga nasamo te otišla do Rialta kupiti ribu. Brunetti, po prvi put bez posla nakon, činilo mu se, tjedana i tjedana, odlučio je dovesti svoje knjige u red, kad već očito nije bio u stanju dovesti u red događaje, pa je tako otišao u dnevnu sobu i stao pred policu s knjigama koja se protezala od poda do stropa. Prije mnogo godina, knjige su bile poredane prema jezicima, ali kad se taj sustav raspao, bio je pokušao uvesti reda slažući ih prema kronologiji. Ali dječja je znatiželja uskoro i tome stala na kraj, tako da je sada Petronius stajao pokraj svetog Johna Chrystostoma, a Abelard se ugnijezdio uz Emily Dickinson. Proučavao je poredane sveske, izvukao prvi, a za njom još dva, pa još jedan par. Ali iznenada je izgubio zanimanje za taj posao, uzeo svih pet svezaka i zgurao ih bez reda na najnižu policu.

Izvukao je svoj primjerak Ciceronova djela *O dobrom životu* i okrenuo stranicu na kojoj je počinjalo poglavlje o dužnostima, u kojem Ciceron piše o podjeli moralne dobrote. *'Prva je sposobnost razlikovanja istine od laži, i razumijevanja odnosa između jedne i druge pojave, i uzroka i posljedica svake od njih. Druga je kategorija*

sposobnost obuzdavanja strasti. A treća je sposobnost razumijevanja i obzirnog ponašanja u našim odnosima s drugim ljudima.'

Zatvorio je knjigu i vratio je natrag na mjesto koje su joj namijenili hirovi i mušice obitelji Brunetti: John Donne desno, Karl Marx lijevo. 'Razumijevanje odnosa između jedne i druge pojave i uzroka i posljedica svake od njih,' reče on naglas, preplašivši samog sebe zvukom vlastita glasa. Otišao je u kuhinju, napisao poruku Paoli te izašao iz stana, uputivši se prema questuri.

Kada je stigao onamo, već je odavno prošlo jedanaest sati, novinari su bili ondje, pokupili podatke i otišli, tako da je barem bio pošteđen slušanja Pattinih primjedbi. Do svog se ureda popeo pomoćnim stubištem, zatvorio vrata za sobom i sjeo za svoj stol. Otvorio je spis o slučaju Lorenzoni i polako i pažljivo ga pročitao, stranicu po stranicu. Počevši s otmicom prije dvije godine, popisao je kronološki sve podatke koji su mu bili poznati. Trebala su mi četiri lista papira da popiše sve, završivši s Maurizijevom smrću.

Rasprostro je ta četiri lista pred sobom, poput karata za tarot ispunjenih smrću. 'Razlikovati istinu od laži. Razumjeti odnos između jedne i druge pojave i uzroka i posljedica svake od njih.' Ako je Maurizio bio organizator te otmice, onda su sve pojave objašnjene, svi odnosi i sve posljedice su jasne. Žudnja za bogatstvom i moći, možda čak i ljubomora, mogli su ga navesti da organizira otmicu. A to ga je moglo navesti i da pokuša napasti svog strica. A tako je moglo doći i do njegove vlastite nasilne smrti, krvi na sakou, ostacima mozga na skupim zastorima.

Ali ako Maurizio nije kriv, onda ne postoji nikakva veza između tih pojava. Stričevi su također kadri ubiti svoje nećake, ali očevi ne ubijaju svoje vlastite sinove, ne na tako izrazito hladnokrvan način.

Brunetti podigne pogled i zagleda se kroz prozor svoga ureda. Na jednoj strani vage nalazio se njegov nejasan osjećaj da Maurizio nije tip ubojice, niti netko tko šalje ubojice da posao obave umjesto njega. S druge je, pak, strane bio scenarij prema kojem je grof Ludovico ustrijelio svog nećaka i, ako je ovo istina, onda je na toj strani i grof kao ubojica svoga vlastitoga sina.

Brunetti je prije bio griješio u procjenjivanju ljudi i njihovih motiva. Nije li ga upravo na kriv zaključak naveo i njegov vlastiti tast, o kojem

je imao pogrešno mišljenje? Tako je lako bio spreman priznati da je njegova žena nesretna, tako je brzo povjerovao da je njegov vlastiti brak izložen opasnosti, dok je pravo rješenje bilo samo korak udaljeno od njega, trebao je samo pitati i otkriti istinu u Paolinom jednostavnom iskazu ljubavi.

Bez obzira kako premetao činjenice i mogućnosti s jedne na drugu stranu ove strašne vage, težina dokaza uvijek je pretezala na strani Maurizijeve krivnje.

Brunetti je ipak bio u dvojbi.

Razmišljao je o načinu na koji ga je Paola godinama zafrkavala zbog njegove silne neodlučnosti da baci neki stari komad odjeće — sako, džemper, čak i par čarapa — koji je smatrao izuzetno udobnim za nošenje. Nije to imalo nikakve veze s novcem ili troškom zamjene starog komada odjeće, već s njegovom uvjerenošću da nema takvog novog odjevnog predmeta koji može biti tako udoban kao stari. A njegovo sadašnje stanje, shvatio je, bilo je uzrokovano istom tom neodlučnošću da odbaci udobno u korist novog.

Uzeo je u ruke svoje bilješke i sišao dolje do Pattinog ureda kako bi posljednji put pokušao, ali to je ispalo upravo onako kako bi on to bio napisao u scenariju, jer je Patta bez razmišljanja odbacio 'uvredljive i neutemeljene insinuacije' da je grof ikako mogao biti uključen u ono što se dogodilo. Patta nije išao tako daleko da zapovijedi Brunettiju da se ispriča grofu; naposljetku, Brunetti je samo nagađao, ali čak je i samo nagađanje vrijeđalo nešto duboko i atavističko u Patti i tek je s naporom uspio obuzdati svoju ljutnju na Brunettija, iako se nije toliko obuzdao da Brunettija ne istjera iz ureda.

Vrativši se gore u svoj ured, Brunetti ubaci ta četiri lista papira u korice i stavi korice u ladicu koju je obično izvlačio kako bi na nju podigao noge. Nogom je zatvorio ladicu i posvetio se novim koricama koje je netko stavio na njegov stol dok je bio kod Patte: s četiri čamca ukradeni su motori dok su vlasnici večerali u trattoriji na otočiću Vignole.

Telefon ga je poštedio umovanja o trivijalnosti tog izvještaja.

"Ciao, Guido." začuje bratov glas. "Upravo smo se vratili."

"Ali." reče Brunetti, "zar niste trebali ostati dulje?"

Sergio se nasmijao čuvši to pitanje.

"Da, ali ljudi s Novog Zelanda otišli su nakon što su predali svoj rad, pa sam tako odlučio vratiti se kući."

"Pa, kako je bilo?"

"Ako obećaš da se nećeš smijati, rekao bih da je bilo trijumfalno."

Tajming je stvarno najvažniji. Da je ovaj poziv stigao nekog drugog poslijepodneva, ili da ga je čak probudio iz zdravog sna u tri ujutro, Brunetti bi bio presretan čuti bratovu priču o simpoziju u Rimu, žudio bi za time da čuje objašnjenje temelja njegova znanstvenog rada, jedva bi čekao da čuje kakav je prijam doživio njegov rad. Umjesto toga, dok je Sergio pričao o rendgenima i ostacima i tragovima ovoga i onoga, Brunetti je zurio u serijske brojeve četiri vanbrodska motora. Sergio je govorio o raspadnutim jetrima, a Brunetti je razmatrao raspon konjskih snaga od pet do petnaest. Sergio mu je citirao pitanje koje mu je netko postavio o slezeni, a Brunetti je pročitao da je samo jedan od četiri ukradena motora bio osiguran od krađe i to na samo polovicu vrijednosti.

"Guido, slušaš li ti mene?" upita Sergio.

"Da, da, slušam te." potvrdi Brunetti nepotrebno to naglasivši. "Mislim da je to vrlo zanimljivo."

Sergio se na ovo nasmijao, ali se isto tako odupro porivu da zamoli Brunettija da mu ponovi posljednje dvije riječi koje je čuo. Umjesto toga, upitao ga je,

"Kako je Paola, kako su djeca?"

"Svi su dobro."

"Raffi još uvijek hoda s onom curom?"

"Da. Svima nam je draga."

"Uskoro će i Chiara doći na red."

"Za što?" upita Brunetti, ne shvaćajući. "Da nade dečka."

Da. Brunetti nije znao što bi rekao na to.

Muk je bivao sve veći, a Sergio upita,

"Hoćete doći do nas, svi zajedno, u petak navečer?"

Brunetti je htio reći da prihvaća, ali onda reče,

"Čekaj da pitam Paolu i vidim jesu li klinci išta isplanirali."

Iznenada ozbiljnim glasom, Sergio upita,

"Tko bi rekao da ćemo i to dočekati, ha, Guido?"

"Dočekati, što?"

"Pa, to da provjeravamo kod naših supruga, pitamo djecu jesu li napravili ikakve planove. Ušli smo u srednje godine, Guido."

"Da, valjda jesmo." Osim Paole, Sergio je bio jedina osoba koju je to mogao pitati. "Smeta li te to?"

"Nisam siguran ima li razlike u tome smeta li me ili ne; štogod činili, to ne možemo spriječiti. Ali čemu danas tako ozbiljan ton?"

Želeći mu objasniti, Brunetti ga upita,

"Jesi li čitao novine?"

"Jesam, u vlaku pri povratku. Ono s obitelji Lorenzoni?"

"Da."

"Tvoj slučaj?"

"Da." odgovori Brunetti i to je bilo to.

"Užas. Jadni ljudi. Prvo sin, a onda i nećak. Ne znaš što je gore." Ali bilo je očito da Sergio, koji se tek vratio iz Rima i još uvijek je sav cvao zbog profesionalnog uspjeha koji je postigao, nije želio razgovarati o takvim stvarima, pa mu Brunetti upadne u riječ.

"Pitat ću Paolu. Ona će nazvati Mariju Graziju."

25

Lako bi se moglo reći da je dvosmislenost temeljno obilježje talijanskog pravosuđa ili — jer taj koncept izmiče definiciji — pravosudnog sustava koji je talijanska država osmislila za zaštitu svojih građana. Mnogima se čini da policija, za vrijeme dok se ne bavi privođenjem zločinaca pred imenovane suce, uhićuje i vodi istrage protiv tih istih sudaca. Presude se donose mukotrpno i često bivaju poništene nakon žalbe; ubojice sklapaju nagodbe i izlaze na slobodu; zatočeni ocoubojice primaju poštu od obožavatelja; činovnici i mafijaši plešu ruku pod ruku prema ruševinama države — doista, ruševinama samoga koncepta države.

Rossinijev doktor Bartolo je možda mislio na talijanski apelacioni sud kad je skladao ' *Qualche garbuglio si trovera.*'

Tijekom sljedeća tri dana, Brunetti je, balen u najcrnje ponore duha umrtvljujućim osjećajem jalovosti svoga truda, razmatrao prirodu pravde i, progonjen Ciceronovim glasom, prirodu moralne dobrote. Sve to, činilo mu se, bilo je uzalud.

Poput trola koji vrebao pod mostom u dječjoj bajci koju je bio pročitao prije mnogih desetljeća, popis koji je bio sastavio vrebao je iz najniže ladice njegova pisaćeg stola, u tišini, ali nezaboravljen.

Nazočio je Maurizijevoj sahrani, više zgađen hordama lešinara s fotoaparatima nego mišlju o tome što leži u tom teškom lijesu, čiji su rubovi bili zapečaćeni olovom, u obiteljskoj grobnici Lorenzonijevih. Grofica nije bila na pogrebu, iako je grof, krvavih očiju i naslonjen na ruku jednog mlađeg muškarca, hodao od crkve iza tijela čovjeka koga je bio ubio. Njegova nazočnost i plemenito držanje bacilo je Italiju u napadaj sentimentalnog obožavanja kakvo nije bilo viđeno još otkad su roditelji ubijenog mladog Amerikanca donirali njegove organe zahvaljujući kojima će mladi Talijani, djeca zemlje u kojoj je rođen njegov ubojica, živjeti. Brunetti je odložio novine, ali tek nakon što je pročitao izvještaj koji je navodio da je istražni sudac bio odlučio Maurizijevu smrt tretirati kao slučaj opravdane samoobrane.

Posvetio se, poput čovjeka sa zuboboljom koji neprestano dirka bolni zub jezikom, ukradenim motorima. U svijetu bez smisla, motori su bili važni koliko i život, zašto ih onda ne potražiti? Pokazalo se da je slučaj prejednostavan — ubrzo su ih pronašli u domu jednog

ribara na Buranu; njegovi su susjedi postali sumnjičavima kad su ga vidjeli kako ih, jednog po jednog, iskrcava sa svog čamca, pa su odmah nazvali policiju i prijavili ga.

Dan nakon ovog trijumfalnog rješenja slučaja, poslijepodne, signorina Elettra pojavila se na vratima njegova ureda.

"Buon giorno, dottore." reče ona ulazeći unutra, lica skrivenog i glasa prigušenog ogromnim buketom gladiola koje je nosila u naručju.

"Ali što je to, signorina?" upitao je, ustajući sa svog stolca kako bi joj pomogao da se ne spotakne o stolac koji je stajao između nje i njegova stola.

"Posebna pošiljka cvijeća." odgovorila je. "Imate li vazuu?" Ona spusti buket na plohu stola, a pokraj njega snop papira koji je stradao što od njezina stiska, što od vode na stabljikama cvjetova.

"Možda ima jedna u ormaru." odgovorio je, još uvijek zbunjen time što mu je ona donijela to cvijeće. Posebna pošiljka? Njoj su cvijeće dostavljali ponedjeljkom i četvrtkom; danas je bila srijeda.

Otvorila je ormar, pročepkala po policama, ništa nije pronašla. Mahnula je rukom prema njemu i izašla iz ureda, ne rekavši ni riječ.

Brunetti pogleda to cvijeće, pa papire pokraj cvijeća, faks od doktora Montinija iz Padove, vjerojatno su to Robertovi laboratorijski nalazi. On ih baci natrag na stol. Cvijeće je govorilo o životu, mogućnostima i uživanju; nije želio imati više nikakve veze s mrtvim momkom i njegovim mrtvim osjećajima prema njemu i njegovoj obitelji.

Signorina Elettra brzo se vratila u ruci noseći Barouvier vazuu kakvoj se često divio otkad ju je ugledao kod nje na stolu. "Mislim da će biti savršena za ove gladiole." reče ona stavljajući vodom napunjenu vazuu pokraj cvijeća. Uzimala je jednu po jednu gladiolu i umetala ih u vazuu.

"Kako to mislite da je to posebna pošiljka, signorina?" upita Brunetti, a zatim se nasmiješi, što je, doista, bila jedina moguća reakcija na spoj signorine Elettre i svježeg cvijeća.

"Danas sam sastavila vice-questoreov mjesečni obračun troškova i ustanovila sam da ima otprilike petsto tisuća lira viška."

"Viška od čega?"

"Od onog što je ovlašten potrošiti na uredski materijal svakog mjeseca." odgovorila je, smještajući jedan crveni cvijet između dva bijela. "Dakle, budući da je ovaj mjesec ostao još jedan dan, odlučila sam naručiti još cvijeća."

"Za mene?"

"Da, i za narednika Vianella, i nešto cvijeća i za Pucettija, i nekoliko ruža za muškarce dolje u stražarnici."

"A za dame iz Ureda za strance?" upitao je, pitajući se nije li signorina Elettra jedna od onih žena koje cvijeće poklanjaju samo muškarcima.

"Ne." rekla je. "One posljednja dva mjeseca dobivaju cvijeće dvaput tjedno, redovnom narudžbom." Dovršila je aranžiranje cvijeća i okrenula se prema njemu.

"Gdje želite da ih stavim?" upitala je, stavljajući vaz u kut njegova stola.

"Ovamo?"

"Ne, možda na prozorsku klupicu."

Ona poslušno odnese cvijeće i stavi ga ispred središnjeg prozora.

"Ovdje?" upitala je, osvrnuvši se kako bi vidjela Brunettijev izraz lica.

"Da." reče on, opustivši lice uz osmijeh. "Savršeno je. Hvala Vam, signorina."

"Drago mi je da Vam se sviđa, dottore." Na osmijeh mu je odgovorila osmijehom.

Otišao je do svog stola, kaneći nepročitane dokumente staviti u korice, ali onda ih izravna bridom dlana i krene čitati. A mogao je uštedjeti malo vremena, jer je to bio tek popis naziva i brojki. Nazivi mu nisu značila ništa, iako je mislio da su to jamačno različite pretrage na koje je doktor bio uputio umornog mladića. Brojke su također mogle biti rezultati kriketskih utakmica ili cijene na tokijskoj burzi: bile su mu besmislene. Bijes zbog ove posljednje prepreke se rasplamsao u njemu, ali je isto tako brzo i nestao. Na trenutak je Brunetti pomislio da baci te papire u koš, ali je zatim privukao telefon bliže k sebi i nazvao Sergija kod kuće.

Kad je svojoj šogorici bio izgovorio ono što je trebao i obećao da će u petak doći na večeru, zamolio ju je da mu na telefon da brata, koji se već vratio kući iz laboratorija. Umoran od isprazno-pristojnog

razgovora, Brunetti bez uvoda reče, "Sergio, zanima me znaš li čitati medicinske laboratorijske nalaze?"

Sergio osjeti hitnost u bratovu glasu te odluči ne postavljati nikakva pitanja.

"Da, većinu."

"Glukoza, sedamdeset i četiri."

"To je za dijabetes. Sve je u redu s njim."

"Trigliceridi. Mislim da piše dva-pedeset."

"Kolesterol. Malo je povišen, ali ništa zbog čega bi trebalo paziti."

"Leukociti, piše tisuću."

"Molim?"

Brunetti ponovi brojku.

"Jesi li siguran?" upita Sergio. Brunetti se pažljivije zagleda u otipkane brojke. "Da, piše tisuću."

"Hmm. Teško mi je to povjerovati. Kako se osjećaš? Imaš li vrtoglavice?"

U Sergiovom glasu osjećala se zabrinutost, i ne samo ona.

"Molim?"

"Kad si obavio te pretrage?" upita ga Sergio.

"Ma, ne. To nisu moji nalazi. Tuđi su."

"Ah. Dobro onda." Sergio zastane kako bi razmislio o tome, a zatim ga upita, "Još nešto?"

"Da, reci mi što znači ovo zadnje?" upita Brunetti, jer su ga sada mučila Sergiova reakcija.

"Nisam siguran, morao bih čuti i preostale nalaze."

Brunetti mu pročita ostatak nalaza i brojke upisane desno od naziva. Na kraju, reče,

"To je sve."

"Nema ništa više?"

"Na dnu je napomena koja kaže da slezena ne radi punom snagom. I ima još nešto o..." Brunetti zastane i zapilji se napeto u doktorov švrakopis. "Nešto što izgleda kao 'hijalinske'... nešto. Izgleda kao... 'opne'."

Nakon duge stanke, Sergio ga upita,

"Koliko je godina imala ta osoba?"

"Dvadeset i jednu." a odmah zatim, kad je shvatio što je Sergio bio rekao,

"Zašto kažeš 'imala'?"

"Zato jer nitko ne preživljava s tako niskom razinom."

"Niskom razinom čega?" upita Brunetti. Ali umjesto odgovora, Sergio upita, "Je li ta osoba pušila?"

Brunetti se prisjeti onoga što mu je Francesca Salviati bila rekla, da je Roberto prigovarao pušačima više nego Amerikanci.

"Ne."

"Je li pila?"

"Danas svi piju, Sergio."

U Sergiovu se glasu začula iznenada nota ljutnje.

"Ne glupiraj se, Guido. Znaš što mislim. Je li puno pila?"

"Vjerojatno više no što je normalno."

"Je li bila bolesna?"

"Ne, koliko ja znam. On je bio savršena zdravlja, no dobro, vrlo dobra zdravlja, sve do dva tjedna prije smrti."

"A od čega je umro?"

"Ustrijeljen je."

"Bio je živ kad su ga ustrijelili?" upita Sergio.

"Narav..." zaustio je Brunetti, ali je odmah stao. To nije znao. "To smo pretpostavili."

"Ja bih to provjerio." reče Sergio.

"Ne znam možemo li to uopće učiniti." reče Brunetti.

"Zašto ne? Zar nemaju njegovo tijelo?"

"Nije baš mnogo ostalo od tog tijela."

"Od mladog Lorenzonija?"

"Da." odgovori mu Brunetti, a u rastućoj tišini konačno je rekao, "Što znače te brojke koje sam ti pročitao iz njegovih nalaza?"

"Znaš i sam da nisam liječnik." krene Sergio, ali ga Brunetti presječe.

"Sergio, nismo na sudu. Samo me zanima. Mene osobno zanima. Što znače sve te pretrage?"

"Mislim da je riječ o trovanju zračenjem." reče Sergio. Kad mu Brunetti nije odgovorio, objasnio je, "Slezena. Nije mogla biti oštećena ako nije bolovao od neke organske bolesti. A broj leukocita mu je katastrofalno nizak. I kapacitet pluća mu je loš. Je li ostalo što od pluća?"

Brunetti se sjeti da mu je doktor rekao da Robertova pluća izgledaju kao pluća lančanog pušača, čovjeka daleko starijeg od Roberta, koji je desetljećima pušio. Tada Brunetti nije bio istraživao ili se bavio proturječjem između toga i činjenice da Roberto nije pušio. On objasni to Sergiju, a zatim upita, "Što još?"

"Sve to — slezena, krv, pluća."

"Jesi li siguran, Sergio?" upitao je, zaboravljajući da je s druge strane žice njegov stariji brat, koji se upravo vratio s trijumfalnog pohoda na međunarodnom kongresu o radioaktivnom zagađenju u Černobilju.

"Da."

Brunettijeve misli bile su daleko od Venecije, slijedeći trag Robertovih kreditnih kartica diljem Europe. Istočne Europe. Sve do odmetnutih republika bivšeg Sovjetskog Saveza, bogatih sirovinama koje su ležale ispod njihove površine, i jednako tako bogatih naoružanjem koje su Rusi ostavili za sobom užurbano bježeći pred vlastitim carstvom koje se urušavalo.

"Madre di Dio." šapnuo je, prestrašivši se onoga što je u tom trenutku shvatio.

"Guido, što je?" upita ga brat.

"Kako se takve stvari prenose?" upita Brunetti.

"Koje stvari?"

"Radioaktivne stvari. Sirovine, kako god to već zovete."

"Ovisi."

"O čemu?"

"O tome o kojoj je količini riječ i o kojoj stvari."

"Daj mi nekakav primjer." zatraži Brunetti, a začuvši svoj vlastiti zapovjedni ton, doda, "Važno je."

"Ako je to materijal kakav mi koristimo u terapiji zračenjem, prenosi se u posebnim spremnicima."

"Koje veličine?"

"Veličine putnog kovčega. Možda čak i manji, ako je riječ o manjem uređaju ili dozi."

"Znaš li išta o drugim vrstama radioaktivnih stvari?"

"Postoje mnoge druge radioaktivne stvari, Guido."

"One kakve se koriste za izradu bombi. Bio je u Bjelorusiji."

S druge strane žice nije se čulo ništa, samo savršena tišina, i to zahvaljujući Telekomovoj novoj mreži optičkih vodiča, ali Brunettiju se činilo da èuje zupčanike kako se okreću u Sergiovom mozgu.

"Ah." bilo je to sve što je njegov brat izgovorio. A zatim, "Ako je spremnik obložen dovoljno debelim slojem olova, onda može biti i vrlo malen.

Veličine ručnog kovčega ili aktovke. Takav bi kovčeg bio malen, ali vrlo težak."

Ovoga puta se s Brunettijevih usana odvojio uzdah.

"Bi li to bilo dovoljno?"

"Ne znam na što ciljaš, Guido, ali ako misliš na bombu, onda da, bilo bi i više nego dovoljno."

Nakon toga si nisu imali više mnogo toga za reći. Nakon duge stanke, Sergio predloži,

"Ja bih mjesto gdje su ga pronašli pregledao Geigerovim brojačem. A i tijelo, isto tako."

"Je li to moguće?" upita Brunetti, ne morajući objašnjavati na što cilja.

"Mislim da je." u Sergiovu glasu stopile su se sigurnost stručnjaka i tuga običnoga čovjeka. "Rusi im nisu ostavili ništa drugo što bi mogli prodati."

"Onda neka nam Bog bude svima na pomoći." reče Brunetti.

26

Brunettija je njegov posao već davno navikao na užas i razne gadosti koje ljudska bića čine jedna drugima, to jest, svemu živom što ih okružuje, ali ništa ga u njegovom dugogodišnjem radu nije pripremlilo za ovo. Razmišljati onome što je bio razotkrio razgovor sa Sergiom bilo je jednako razmišljanju o nezamislivom.

Brunettiju nije bilo teško zamisliti šverc oružjem bilo kakvih silnih razmjera; doista, lako je mogao prihvatiti činjenicu da će oružje biti prodano, pa čak i onima za koje trgovci znaju da su ubojice. Ali ovo, ako je ono u što je sumnjao — ili čega se bojao — istina, onda je to nadmašivalo sva prethodna potencijalna zla kojima je u životu svjedočio.

Ni na trenutak Brunetti nije sumnjao da je obitelj Lorenzoni upletena u nezakoniti prijenos radioaktivnog materijala, i ni na trenutak nije sumnjao da će taj radioaktivni materijal poslužiti za izradu oružja: nitko ne šverca rendgenske uređaje. Nadalje, nije mogao vjerovati da je Roberto mogao organizirati cijelu stvar. Sve što je u međuvremenu bio saznao o tom dečku ukazivalo je na njegovu tupost i manjak inicijative: takav tip teško da je mogao skovati plan za šverc radioaktivnog materijala.

A tko bi bio bolji kovač takvoga plana od Maurizija, bistrog mladog nećaka, koji je bio bolji kandidat za nasljednika? Bio je ambiciozan, mlad čovjek koji je imao viziju iskorištavanja tržišnih mogućnosti novoga tisućljeća, ogromnih novih tržišta i dobavljača na istoku Europe. Jedina prepreka koja mu je stajala na putu da preuzme kormilo poslovnoga carstva i bogatstva Lorenzonijevih i upravlja istima prema novim pobjedama bio je njegov tupi bratić Roberto, dečko koga su mogli poslati da "uzme i donese" poput dobro odgojenog psa.

Jedina nedoumica koja je mučila Brunettija ticala se toga koliko je grof upleten u taj posao. Brunetti je sumnjao da je nešto ovakvo, pothvat koji je mogao silno ugroziti cijelo carstvo Lorenzonijevih, bilo izvedeno bez njegova znanja i odobrenja. Je li on bio odlučio poslati svog sina u Bjelorusiju po smrtonosni radioaktivni materijal? Tko bi bio bolji za taj posao i neupadljiviji od plejboja koji kurve plaća

kreditnom karticom? Ako je popio dovoljno pjenušca, hoće li ga itko pitati što nosi u svojoj aktovci? Tko pregledava prtljagu jedne lude?

Brunetti je sumnjao da je Roberto uopće znao što nosi. Njegova slika o tom dječaku nije dopuštala takvo što. Pa kako se, onda, dogodilo da bude izložen smrtonosnom zračenju radioaktivne tvari?

Brunetti je pokušao zamisliti tog dječaka koga nikada u životu nije vidio, dočarao si ga je u nekom kićenom hotelu, samog kako sjedi u svojoj sobi — kurve su već otišle kući — s aktovkom koju mora odnijeti na Zapad. Ako je i bila postojala nekakva rupa, on to nikada neće saznati, samo će sa sobom donijeti čudne simptome mučnine koji su ga gonili od liječnika do liječnika.

I nije razgovarao sa svojim ocem, već s bratićem, momkom s kojim je dijelio zajedničko djetinjstvo i nevinost. A Maurizio bi svakako uskoro počeo sumnjati u to što je opisivao Roberto, prepoznao bi što znače ti simptomi: Robertovu smrtnu presudu.

Dugo je tako Brunetti sjedio za svojim stolom i gledao u vrata svoga ureda, razmišljajući o moralnoj dobroti i počinjući shvaćati odnose između dviju pojava i posljedice svake od njih. Ono što nije shvaćao, još ne, bilo je kako je grof to saznao.

Ciceron je preporučivao da se strasti obuzdavaju. Kad bi netko hladnokrvno ubio Raffija, njegova sina, Brunetti je znao da se ne bi mogao obuzdati, da bi bio divlji, neumoran i nemilosrdan i da bi zaboravio da je policajac, bio bi samo otac i lovio bi ga sve do kraja dok ga ne bi ulovio i uništio. Tražio bi osvetu po svaku cijenu. Ciceron nije dopuštao iznimke u svojim pravilima koja se tiču moralne dobrote, ali bi takav zločin oslobodio oca zabrane da se ponaša obzirno i s razumijevanjem i dao bi mu ljudsko pravo da traži odmazdu.

Brunetti je o svemu ovome razmišljao dok je sunce zalazilo, odnoseći sa sobom ono malo svjetlosti što se bilo probijalo u ured. Kada je prostorija potonula u gotovo potpunu tamu, Brunetti je upalio svjetlo. Vratio se za svoj stol, izvukao spis iz najdonje ladice i ponovo ga pročitao, vrlo polako. Nije pravio bilješke, iako je često dizao pogled s teksta i gledao prema sada zamračenim prozorima, kao da u njima može vidjeti odraz novih likova i uzoraka koje je stvarao čitajući tekst.

Trebalo mu je pola sata da pročita cijeli spis i kad je bio gotov s čitanjem, vratio ga je u ladicu, tiho je zatvorio, i to rukom, a ne nogom. A zatim je napustio questuru, uputivši se prema Rialtu i palazzu obitelji Lorenzoni.

Sluškinja koja mu je otvorila vrata rekla je da grof ne prima posjetitelje.

Brunetti ju je zamolio da grofu prenese njegovo ime. Kad se vratila, lica ukočena od razdraženosti što netko ometa tugovanje obitelji, rekla je da je grof ponovio svoju poruku: ne prima posjetitelje.

Brunetti zamoli, a zatim zapovijedi sluškinji da ode do grofa i kaže mu da Brunetti sada posjeduje važnu obavijest koja se tiče Robertova ubojstva i da želi razgovarati s grofom prije nego što službeno ponovno otvori istragu oko njegove smrti, koja će, ako grof i dalje bude odbijao razgovarati s njim, započeti sutradan ujutro.

Kao što je i očekivao, ovoga puta mu je sluškinja, kada se vratila, rekla da pode za njom, i povela ga, Arijadna bez niti, jednim pa drugim stubištem i hodnicima do novog dijela palazza, dijela koji Brunetti nikada prije nije vidio.

Grof je bio sam u prostoriji koja je jamačno bila ured, vjerojatno Maurizijev, jer se unutra nalazilo nekoliko računala, fotokopirka i četiri telefona.

Prozirni plastični stolovi, na kojima su svi ovi uređaji stajali, izgledali su neprimjereno prostoru — baršunastim zastorima i gotičkim prozorima s kojih je pucao pogled na krovove okolnih kuća.

Grof je sjedio za jednim od tih stolova, a računalo mu se nalazilo s lijeve strane. Podigao je pogled kad je Brunetti ušao u sobu i upitao, "Što je?" ne ustajući niti nudeći Brunettiju da sjedne.

"Došao sam s Vama popričati o nekim novim podacima." odgovori Brunetti.

Grof je sjedio ukočeno, s rukama na stolu.

"Nema novih podataka. Moj sin je mrtav. Moj nećak ga je ubio. I sada je i on mrtav. Nakon toga nema više ničega. Ništa više ne želim znati."

Brunetti mu uputi dug pogled, ne nastojeći sakriti svoju sumnjičavost prema onome što je upravo bio čuo.

"Podatak koji imam mogao bi rasvijetliti zašto se sve ovo dogodilo."

"Nije me briga zašto se to dogodilo." otrese se grof. "Meni i mojoj supruzi dovoljna je činjenica da se dogodilo. Ne želim više ništa imati s tim."

"Bojim se da to više nije moguće." reče Brunetti.

"Kako to mislite, nije moguće?"

"Postoje dokazi da se odvijalo nešto mnogo složenije od otmice."

Iznenada se sjetivši svojih domaćinskih dužnosti, grof rukom pokaže Brunettiju neka sjedne i ugasi računalo koje je prelo pokraj njega. Zatim upita,

"Kakve podatke imate?"

"Vaša tvrtka, ili tvrtke, obavlja mnogo poslova s Istočnom Europom."

"Je li to tvrdnja ili pitanje?" upita grof.

"Oboje, mislim. Znam da i tamo imate tvrtke, ali ne znam koliki je opseg njihova poslovanja." Brunetti pričekava trenutak, dok grof nije zaustio da kaže nešto, pa nastavi, "Niti kakvim se poslovima one tamo bave."

"Signor... Oprostite, zaboravio sam Vaše ime." započne grof.

"Brunetti."

"Signor Brunetti, policija vodi istragu o mojoj obitelji već gotovo dvije godine. Svakako, to je dovoljno vremena da netko, pa bio on i policajac, otkrije sve što ga zanima o naravi i opsegu mojih poslova u Istočnoj Europi." Kako Brunetti nije odgovorio na njegovu provokaciju, grof ga upita, "Dakle, zar to nije istina?"

"Otkrili smo mnogo o Vašim poslovima ondje, da, ali ja sam saznao nešto drugo, nešto što niste nikada spomenuli u svojim odgovorima na naša pitanja, ni Vi niti Vaš nećak."

"A to je?" zatraži odgovor grof, svojim tonom ne iskazujući nikakvo zanimanje za ono što je ovaj policajac imao za reći.

"Šverc nuklearnim oružjem." smireno reče Brunetti, i tek kad je čuo sam sebe kako izgovara te riječi postao je svjestan toga koliko je njegov dokaz beznačajan i koliko je impulzivna bila žurba kojom je bio prešao pola grada ne bi li se suočio s ovim čovjekom. Sergio nije bio liječnik, Brunetti se nije pobrinuo da pregleda Robertove posmrtno ostatke niti mjesto gdje je tijelo pronađeno kako bi provjerio ima li tragova radioaktivne kontaminacije, niti se potrudio saznati više o poslovima obitelji Lorenzoni na istoku Europe. Ne,

samo je skočio na noge, poput djeteta kad začuje zvonjavu kojom putujući prodavač sladoleda poziva kupce na ulici, i zaletio se s drugog kraja grada kako bi se ustobočio i glumio opasnog policajca pred ovim čovjekom.

Grofova brada poleti uvis, usne mu se stisnu, i on počne govoriti, ali tada mu pogled skrene s Brunettija nalijevo, prema vratima prostorije, gdje se iznenada i u tišini bila pojavila njegova supruga. Ustao je i pošao prema njoj, a Brunetti ustane iz pristojnosti. Ali kad je Brunetti pažljivije promotrio ženu koja je stajala u dovratku, nije bio siguran je li to grofica, ova pognuta, iskrivljena, krhka starica koja se oslanjala na drveni štap koji je držala u šaci nalik na šapu ili pandžu.

Brunetti je vidio da joj je pogled zamagljen, kao da joj je iznenadan nalet tuge nanio dim u oči.

"Ludovico?" reče ona drhtavim glasom.

"Da, ljubavi?" reče on primivši je pod ruku i uvodeći je nekoliko koraka u prostoriju.

"Ludovico?" ponovi ona.

"Što je, draga moja?" upita on, nagnuvši se prema njoj, nagnuvši se još više sada kada je izgledala kao da se smanjila.

Ona zastane, položi obje ruke na dršku štapa i podigne pogled prema njemu. Pogled joj sklizne u stranu, pa se vrati natrag.

"Zaboravljam." reče ona, i na licu joj se počeo pomaljati osmijeh, ali onda je i na to zaboravila. Iznenada se izraz na njezinom licu promijenio i zagledala se u svoga supruga kao da je on nešto strano i prijeteće u toj prostoriji. Podigla je jednu ruku, raširivši dlan prema njemu kao da se želi zaštititi od udarca. Ali onda kao da je zaboravila i na to, okrenula se i izašla iz sobe, štapom tražeći put kojim će proći.

Obojica muškaraca osluškivala su kako se lupkanje štapa stišava niz hodnik. Zatim se čulo zatvaranje vrata i bili su svjesni da su ponovno sami.

Grof se vratio na svoje mjesto za stolom, ali kad je sjeo i našao se oči u oči s Brunettijem, činilo se kao da ga je grofica nekako zarazila svojom starošću, jer su njegove oči postale mutnijima, a usta opuštenijima nego kad se ona pojavila.

"Ona zna." reče grof, glasom mračnim od očaja. "Ali kako ste Vi doznali?" upita on Brunettija glasom koji je zvučao jednako umorno

kao i glas njegove supruge.

Brunetti se spusti natrag na stolac i odmahne rukom na to pitanje.

"Nije bitno."

"Rekao sam Vam to." reče grof. Ugledavši Brunettijevo zbunjeno lice, reče, "Ništa nije važno."

"Važno je zašto je Roberto umro." reče Brunetti. Jedini odgovor koji je dobio bilo je hitro slijeganje jednim ramenom, ali on nastavi, "Važno je zašto je umro zato jer tada možemo pronaći ljude koji su to učinili."

"Vi znate tko je to učinio." reče grof.

"Da, znam tko ih je poslao. Obojica to znamo. Ali ja želim njih." reče Brunetti, napola ustajući sa stolca i samog sebe iznenadivši se time s koliko je strasti to govorio, a nije se mogao suzdržati. "Želim njihova imena." Ponovo taj gorljivi ton. Sjeo je natrag na stolac i spustio pogled, posramljen svojom vlastitom ljutnjom.

"Paolo Frasetti i Elvio Mascarini." reče jednostavno grof.

U jednom trenutku Brunetti nije znao što mu to govori, a onda, kada je shvatio, nije mogao vjerovati; kada je povjerovao, cijela slagalica ubojstva koja je bila počela s pronalaskom onih dronjavih ostataka u rovu presložila se na potpuno nov način, daleko groteskniji i užasniji od onih istrunulih dijelova njegova sina.

Brunetti je istoga trena reagirao, ali umjesto da se iznenađeno zagleda u grofa, izvukao je svoju bilježnicu iz unutarnjeg džepa sakoa i zapisao ta imena.

"Gdje ih mogu pronaći?" Nekako je uspio zadržati smirenost glasa i ostao sasvim ravnodušan, dok mu je um hitao unaprijed i smišljao sva pitanja koja mora postaviti prije nego grof spozna koliko je fatalan ovaj nesporazum.

"Frasetti živi u blizini Santa Marte. Za drugoga ne znam."

Brunetti je imao dostatan nadzor nad svojim osjećajima i licem, pa je podigao pogled i preko stola prostrijelio očima grofa.

"Kako ste ih pronašli?"

"Prije četiri godine obavili su jedan posao za mene. Ponovno sam ih angažirao."

Sada nije bio trenutak da postavlja pitanja o tom drugom poslu; morao je saznati sve o otmici, o Robertu.

"Kad ste saznali da je kontaminiran?" Nije mogao postojati ni jedan drugi razlog.

"Ubrzo po njegovu povratku iz Bjelorusije."

"Kako je došlo do toga?"

Grof sklopi ruke u svom krilu i zagleda se u njih.

"U hotelu. Kišilo je i nije mu se dalo izlaziti van. Nije razumio televizijski program: svi su govorili ili ruski ili njemački. A ovi iz hotela nisu mu mogli — ili nisu htjeli — pronaći ženu. Tako da nije znao što će sam sa sobom, pa je počeo razmišljati o onome po što smo ga bili poslali."

Bacio je pogled prema Brunettiju.

"Moram li Vam sve ovo ispričati?"

"Mislim da bih trebao čuti sve." reče Brunetti.

Grof kimne, ali ne zato da potvrdi ono što je Brunetti rekao. Nakašljao se.

"Rekao je — tako je kasnije rekao Mauriziju — rekao je da je bio postao znatiželjan, pitao se zašto smo ga poslali na drugi kraj Europe po nekakvu aktovku i zanimalo ga je što je unutra. Mislio je da su unutra dragulji ili zlato. Zbog težine aktovke." Zastao je, a onda rekao, "Bila je obložena olovom." Ponovno je stao, a Brunetti se pitao kako da ga potakne da govori dalje.

"Je li ih htio ukrasti?" upita Brunetti.

Grof podigne pogled.

"Oh, ne, Roberto nikada ne bi ništa ukrao, pogotovo ne od mene."

"Zašto je onda otvorio aktovku?"

"Bio je znatiželjan. A mislim da je bio i ljubomoran, misleći da sam Mauriziju povjerio što je u aktovci, a njemu ne."

"I onda ju je otvorio?"

Grof kimne glavom. "Rekao je da je upotrijebio starinski otvarač za boce kakav su imali u hotelu, znate, onaj s trokutastim vrhom, kakav smo nekad upotrebljavali za otvaranje piva."

Brunetti kimne.

"Da nije bilo otvarača u sobi, on ne bi mogao otvoriti aktovku i ništa se od ovoga ne bi dogodilo. Ali to je Bjelorusija, i tamo imaju takve otvarače za boce. I tako je on razvalio bravu i otvorio aktovku."

"Što je bilo unutra?"

Grof ga pogleda poprijeko, iznenađeno.

"Maloprije ste mi rekli što je bilo unutra."

"Znam, ali želim znati kako je bilo zapakirano. U kakvom obliku?"

"U obliku plavih kuglica. Izgledaju poput zečjeg izmeta, samo manje."

Grof Brunettiju pokaže veličinu između kažiprsta i palca desne ruke i ponovi,

"Zečji izmet."

Brunetti ne reče ništa; iskustvo ga je naučilo da ponekad treba pustiti ljude da govore sami, svojim vlastitim ritmom, ili će jednostavno zašutjeti.

Naposljetku grof nastavi.

"Nakon toga je ponovno zatvorio aktovku, ali bila je dovoljno dugo otvorena." Grof mu nije trebao objašnjavati za što je bila dovoljno dugo otvorena.

Brunetti je pročitao simptome onoga što je izlaganje zračenju bilo učinilo Robertu.

"Kada ste ustanovili da je bio otvarao aktovku?"

"Kad smo materijal poslali dalje, našem kupcu. Nazvao me da mi kaže kako je netko prtljao oko brave. Ali nazvao je tek nakon dva tjedna, kad je primio pošiljku. Putovala je brodom."

Brunettija kupac zasad nije zanimao.

"I kada su počele njegove poteškoće?"

"Poteškoće?"

"Simptomi."

Grof kimne.

"Ah." Nakon kratke stanke, nastavio je, "Nakon otprilike tjedan dana.

Najprije sam mislio da je riječ o gripi ili nečem sličnom. Tada nas naš kupac još nije bio nazvao. Ali onda se stanje pogoršalo. A onda sam saznao da je netko bio otvarao aktovku. A to je moglo značiti samo jedno."

"Jeste li ga to pitali?"

"Ne, ne. Nije bilo potrebe."

"Je li on ikome rekao?"

"Da, rekao je Mauriziju, ali tek kada se već osjećao vrlo loše."

"A onda?"

Grof pogleda svoje ruke, odmjeri malu udaljenost prstima desne, kao da ponovno mjeri veličinu kuglica koje su mu bile usmrtile sina, ili koje su bile dovele do ubojstva njegova sina. On podigne pogled.

"A onda sam donio odluku o tome što moram učiniti."

"Što morate učiniti?" upita Brunetti prije nego što je stigao samog sebe zaustaviti.

"Da." Prvo je mislio da grof neće objašnjavati ovo, ali on je nastavio.

"Da se saznalo što se dogodilo s njim, i sve bi ostalo isplivalo na površinu, uključujući i pošiljke."

"Shvaćam." reče Brunetti, kimajući glavom.

"To bi nas uništilo i osramotilo. Nisam mogao dopustiti da se takvo što dogodi. Ne nakon tolikih godina. Tolikih stoljeća."

"Ah, da." šapne Brunetti.

"Tako sam odlučio što se mora učiniti i dogovorio sve s tim ljudima, Frasettijem i Mascarinijem."

"Čija je zamisao bila način likvidacije?"

Grof otrese to pitanje kao nebitno.

"Rekao sam im što da učine. Ali najvažnije je bilo da moja supruga ne pati. Da je saznala što radi Roberto, što je bilo uzrokom njegove smrti... Ne znam što bi joj se dogodilo." Pogledao je Brunettija, a zatim poniknuo pogledom prema rukama. "Ali ona sada zna."

"Kako?"

"Vidjela me s Maurizijem."

Brunetti pomisli na zgrbljenu pticu-ženu, njene sićušne ručice zgrčene oko drške njezinog štapa. Grof ju je htio poštedjeti patnje, poštedjeti je sramote.

Ah, da.

"A otmica? Zašto nisu poslali treću poruku?"

"Umro je." reče grof suhim glasom.

"Roberto? Umro je?"

"Tako su mi bili rekli."

Brunetti kimne, kao da ovo razumije i kao da suosjećajno slijedi put kojim ga je grof vodio.

"I onda?" upita on.

"I onda sam im rekao da ga moraju ustrijeliti, da izgleda kao da je to uzrok smrti." Dok je grof sve ovo objašnjavao, Brunetti je počeo

shvaćati da je taj čovjek vjerovao u unutarnju logiku svega što je činio, u ispravnost svojih postupaka. Nije bilo sumnje niti nesigurnosti u njegovom glasu.

"Ali zašto su ga pokopali ondje, u blizini Belluna?"

"Jedan od njih dvojice ima nekakav kućerak u šumi, kamo odlazi za vrijeme sezone lova. Ondje su čuvali Roberta, a kad je umro, rekao sam im neka ga gore i pokopaju." Grofovo se lice trenutno raznježilo. "Ali rekao sam im neka ga zakopaju u plitak grob. Zajedno s prstenom." Opazivši Brunettijevu zbunjenost, on objasni, "Tako da ga pronađu, i zbog njegove majke. Morala je nekako saznati.

Nisam mogao zamisliti da ona ne sazna, da nikada ne sazna je li živ ili mrtav. To bi je ubilo."

"Da, shvaćam." šapne Brunetti, i na nekakav luđački način je doista i shvaćao. "A Maurizio?"

Grof nakosi glavu na jednu stranu, možda se prisjećajući onog drugog mladića, koji je sada također bio mrtav. "On nije znao ništa o tome. Ali onda, kada je sve pošlo ispočetka, kad ste se počeli raspitivati... dakle, počeo je postavljati pitanja o Robertu i o otmici. Htio je otići na policiju i reći im što se dogodilo."

Grof zatrese glavom na mladićevu slabost i budalastost.

"Ali onda bi moja supruga saznala. Da je otišao na policiju, moja supruga bi saznala što se bilo dogodilo, što se događalo."

"A Vi to niste mogli dopustiti?" upita ga hladno Brunetti.

"Ne, naravno da nisam. Bilo bi to previše za nju."

"Shvaćam."

Grof ispruži jednu ruku prema Brunettiju, istu on kojom je bio odmjerio veličinu tih loptica radija, plutonija ili uranija.

Kada je u tom trenutku počeo lagati, ta je promjena bila jednako očita kao da je u tom trenutku zavrtio gumb i izoštrio sliku na televizijskom zaslonu ili iznenada nekako uklonio šum koji ometa radio prijam. U njegovom se glasu nije čula nikakva promjena, jer je on s uzbuđenja pri pomisli na patnju vlastite supruge glatko prešao na ono što je sljedeće počeo objašnjavati, ali to je bilo jednako vidljivo Brunettiju kao da je grof odjednom skočio na stol i počeo sa sebe trgati svoju vlastitu odjeću.

"Te je večeri došao k meni i rekao da zna što sam učinio. Prijetio mi je.

Sačmaricom." Grof se nije mogao suzdržati a da ne pogleda prema Brunettiju kako bi vidio njegovu reakciju, ali Brunetti ničime nije pokazivao da je uopće svjestan toga što se događa.

"Ušao je u moj ured sa sačmaricom." nastavi grof. "I uperio ju je u mene i rekao mi da će otići na policiju. Pokušao sam ga urazumiti, ali onda mi se približio i stavio mi cijev pred lice. A onda sam, mislim, malo poludio, jer se ne sjećam što se dogodilo. Znam samo da je puška opalila."

Brunetti kimne, ali kimnuo je potvrđujući ispravnost svoga vjerovanja da će sve što od ovog trenutka grof izgovori biti laž.

"A Vaš klijent?" upita on. "Osoba koja je kupila radioaktivni materijal?"

Grofovo je oklijevanje bilo beskrajno.

"Samo je Maurizio znao tko je kupac. On je sve dogovorio."

Brunetti ustane.

"Mislim da je to dovoljno, signore. Ako želite, možete nazvati svog odvjetnika. Ali nakon toga želim da pođete sa mnom u questuru."

Grof je bio vidno iznenađen njegovim riječima.

"A zašto?"

"Zato jer Vas uhićujem, Ludovico Lorenzoni, zbog umorstva Vašeg sina i umorstva Vašeg nećaka."

Zbunjenost na grofovom licu nije mogla biti stvarnija.

"Ali upravo sam Vam ispričao. Roberto je umro prirodnom smrću. A Maurizio me pokušao ubiti." Odgurnuo se od stola i ustao, ali se nije pomakao iza svoga stola. Posegnuo je dolje, prebacio neki list papira s jedne strane stola na drugu, pogurnuo tipkovnicu računala više ulijevo. Ali nije imao više što reći.

"Kao što rekoh, možete nazvati svog odvjetnika, ali nakon toga morate poći sa mnom."

Vidio je kako grof popušta, tu promjenu neprimjetnu gotovo koliko i onu koja je označila početak laži, iako je sada Brunetti znao da laži više nikada neće prestati.

"Smijem li se pozdraviti sa svojom suprugom?" upitao je.

"Smijete. Naravno."

Bez riječi, grof zaobiđe stol, prođe ispred Brunettija i napusti prostoriju.

Brunetti ode do prozora iza njegova stola i zagleda se u daljinu iznad krovova. Nadao se da će grof učiniti ono što mu čast nalaže. Bio ga je pustio da ode, iako nije znao postoji li u kući drugo oružje. Grof se uhvatio u zamku svojeg vlastitog priznanja, njegova je supruga znala da je on ubojica, njegov ugled i ugled njegove obitelji uskoro će biti okaljani, a negdje u kući možda postoji skriveno oružje. Ako je grof častan čovjek, učinit će ono što mora da bi spasio čast. Pa ipak, Brunetti je znao da on to neće učiniti.

27

"Ali kakve to veze ima je li kažnjen ili nije?" upitala ga je Paola tri večeri kasnije, nakon što je sumanuta glad novinara koji su bili pozdravili grofovo uhićenje bila utažena. "Sin mu je mrtav. Nećak mu je mrtav. Njegova supruga zna da ih je on ubio. Ugled mu je uništen. Star je i umrijet će u zatvoru." Sjedila je na rubu kreveta, odjevena u jedan od Brunettijevih starih ogrtača za kupanje i ispod njega težak vuneni džemper. "Pa što još hoćeš da mu se dogodi?"

Brunetti je sjedio u postelji, pokrivača navučenih do prsa, i čitao, kad je ona ušla u sobu noseći mu veliku šalicu čaja s puno meda. Dodala mu je šalicu i kimnuvši mu dala do znanja da se sjetila staviti konjak i limun u čaj te sjela do njega.

Dok je srknuo prvi gutljajčić, gurnula je u stranu novine koje su ležale razbacane po podu pokraj njihova kreveta. Grofovo lice gledalo ih je sa četvrte stranice, kamo su ga urednici zgurali zbog mafijaških ubojstava u Palermu, prvih nakon nekoliko tjedana zatišja. U međuvremenu od grofova uhićenja, Brunetti ga nije uopće spominjao, a Paola je poštovala njegovu šutnju. Ali sada je željela razgovarati s njim, ne zato jer je uživala u razgovorima o roditeljima koji ubijaju svoju vlastitu djecu, već zato jer je iz dugogodišnjeg iskustva znala da će to Brunettiju pomoći da se oslobodi patnje koju mu taj slučaj nanosi.

Pitala ga je što misli što će se dogoditi s grofom, i dok joj je odgovarao, ona mu je tu i tamo uzimala šalicu iz ruke i pijuckala vruću tekućinu dok je objašnjavao manevre grofovih odvjetnika, sada već trojice, i svoj sveobuhvatni predosjećaj što će se vjerojatno dogoditi. Nije mogao sakriti, osobito ne pred Paolom, svoju zgađenost pri pomisli da će dva umorstva vrlo vjerojatno proći nekažnjeno i da će grof otići u zatvor samo zbog prijevoza protuzakonitih stvari, jer je sada tvrdio da je Maurizio smislio otmicu.

Vojska plaćenih novinara već je bila pozvana da krene u akciju i na svakoj naslovnici novina u zemlji, da ne spominjemo što se sve naziva uvodnikom u Italiji, nalazili su se članci koji su naricali nad tužnom sudbom ovog plemića, ovog plemenitog čovjeka, koga je tako podmuklo prevarila osoba iste krvi, i što bi sudba okrutnije mogla učiniti nego da čovjek dulje od deset godina gaji guju u

njedrima, u krilu obitelji, a ta ista guja se na kraju okrene protiv njega i ugrize ga, pogodi ga ravno u srce. I postupno je javno mnijenje odgovorilo na premoćne vjetrove riječi. Sjećanje na šverc nuklearnim naoružanjem je izbljedjelo, smrvljeno pod težinom eufemizama koji su preobrazili taj zločin u "šverc protuzakonitim tvarima." kao da se te smrtonosne kuglice, inače dovoljne da u prah i pepeo pretvore čitav jedan grad, mogu mjeriti s iranskim kavijarom ili kipićima od bjelokosti. Robertov privremeni grob provjerila je stručna ekipa s Geigerovim brojačem, ali nisu pronađeni nikakvi tragovi kontaminacije.

Poslovne knjige i dokumenti tvrtki u vlasništvu obitelji Lorenzoni bili su zaplijenjeni, a ekipa policijskih računovođa i računalnih stručnjaka pažljivo ih je danima pregledavala, pokušavajući ući u trag pošiljci kojom je sadržaj one aktovke poslan klijentu za koga je grof i dalje tvrdio da ga ne poznaje. Jedina pošiljka koju su pronašli, a koja je izgledala iole sumnjivom, bilo je deset tisuća plastičnih šprica za injekcije poslanih ih Venecije za Istanbul brodom dva tjedna prije Robertova nestanka. Turska je policija poslala poruku da je u papirima istambulske tvrtke pisalo kako su šprice poslane kamionom u Teheran, gdje je trag završavao.

"On je to učinio." bio je ustrajan Brunetti, a glas i osjećaji nisu mu bili ništa manje žestoki nego prije tri dana kada je bio odveo grofa u questuru. Čak i tada, na samom početku, su ga izigrali, jer je grof inzistirao na tome da po njega pošalju policijsku barkasu: članovi obitelji Lorenzoni ne idu pješice, čak niti u zatvor. Kad je Brunetti to bio odbio, grof je nazvao vodeni taksu, tako da su on i policajac koji ga je uhitio stigli u questuru pola sata kasnije. A ondje su ih već dočekali novinari. Nitko nikada nije otkrio tko ih je pozvao.

Od samoga početka, cijela je priča bila predstavljena kao poziv na sažaljenje, ispunjen ispraznom sentimentalnošću koja je Brunettiju toliko išla na živce kod njegovih sunarodnjaka. Pojavile su se i fotografije, koje je odnekud izvukla ruka mađioničara jeftinih emocija: Roberto na proslavi osamnaestog rođendana, s rukom na očevima ramenima; nekoliko desetljeća stara fotografija grofice kako pleše u naručju svoga supruga, oboje skockani i blistavi od mladosti i bogatstva; a čak se i jadni Maurizio pojavio u novinama, uslikan u

šetnji duž Rive degli Schiavoni, zajedljiva tri koraka iza svog bratića Roberta.

Frasetti i Mascarini bili su se pojavili u questuri dva dana nakon grofova uhićenja, u pratnji dvojice odvjetnika conte Lorenzonija. Da, Maurizio ih je bio unajmio, Maurizio je bio isplanirao cijelu otmicu i rekao im što da učine. Ustrajali su u tome da je Roberto bio umro prirodnom smrću; Maurizio je bio taj koji im je zapovjedio da pucaju u njegova mrtva bratića i tako prikriju uzrok smrti. I obojica su ultimativno zahtijevala da ih se podvrgne sistematskom liječničkom pregledu kako bi se ustanovilo jesu li bili izloženi kontaminaciji tijekom vremena koje su proveli sa svojom žrtvom. Nalazi su bili negativni.

"On je to učinio." ponovi Brunetti uzimajući šalicu od Paole i ispijajući čaj. Okrenuo se na stranu i pružio ruku kako bi šalicu stavio na stolić pokraj kreveta, ali Paola mu je uzme i ugnijezdi je onako još toplu između svojih isprepletenih prstiju.

"I otići će u zatvor." reče Paola.

"Nije mi stalo do toga." reče Brunetti.

"Pa do čega ti je onda stalo?"

Brunetti potone još niže na postelji, povlačeći pokrivače bliže k bradi.

"Hoćeš li se smijati ako ti kažem da mi je stalo do istine?" upita on.

Ona zatrese glavom.

"Ne, naravno da se neću smijati. Ali je li to važno?"

On izvuče jednu ruku ispod pokrivača, uzme šalicu od nje i stavi je na stolić, a zatim je primi za ruke. "Mislim da je to meni važno."

"Zašto?" upitala je, iako je vjerojatno znala.

"Zato što mrzim kada takvi ljudi, ljudi poput njega, žive tako kako žive i nikada ne plate za ono što čine."

"Zar ne misliš da su smrt njegova sina i njegova nećaka dovoljni?"

"Paola, on je poslao ljude da ubiju dečka, da ga otmu i zatim ga ubiju. A svog je nećaka hladnokrvno ustrijelio."

"To ne znaš." reče mu.

On zatrese glavom.

"Ne mogu i nikada neću moći to dokazati. Ali znam to kao da sam osobno bio ondje." Paola na ovo ne reče ništa, a njihov se razgovor na trenutak zaustavi.

Napokon Brunetti progovori,

"Dečko je bio osuđen na smrt. Ali pomisli što se s njim događalo prije toga, taj užas, ta neizvjesnost glede toga što će mu se dogoditi. To mu nikada neću oprostiti."

"Guido, nije na tebi da opraštaš, zar ne?" upitala ga je, ali glas joj je bio nježan.

On se na ovo nasmiješi i zatrese glavom.

"Ne, nije. Ali znaš na što mislim." Kako mu Paola nije odgovorila, on je upita, "Zar ne?"

Ona kimne i stisne mu ruku.

"Znam." A zatim opet, "Znam."

"Što bi ti učinila?" upita je iznenada.

Paola oslobodi svoju ruku i skloni uvojak kose koji joj je pao pred oči.

"Kako to misliš? Da sam sutkinja? Ili da sam Robertova majka? Ili da sam na tvom mjestu?"

On se ponovno nasmiješi.

"Zvučiš kao da mi želiš reći da se okanim toga, je li?"

Paola ustane, a zatim se sagne kako bi pokupila novine. Složila ih je na hrpu, a zatim se okrenula prema postelji.

"U posljednje vrijeme razmišljam o Bibliji." reče ona, iznenadivši Brunettija, koji je znao da je ona jedna od najnereligioznijih osoba na svijetu.

"Onaj dio o oku za oko." nastavi ona. On kihne, a ona produži. "Prije sam uvijek na to gledala kao na jednu od najgorih stvari koju je taj izrazito neugodni bog imao za reći, to vrištanje za osvetom, želja krvlju." Ona privuče novine na grudi i skrene pogled u stranu, razmišljajući koje riječi da upotrijebi.

Ponovno ga je pogledala.

"Ali nedavno mi je palo na pamet da je ono što nam možda nalaže upravo suprotno."

"Ne razumijem." reče.

"Možda nam, umjesto što zahtijeva oko i zub, zapravo govori da postoje ograničenja: da, ako izgubimo jedno oko, ne možemo tražiti ništa više od jednog oka, i ako izgubimo jedan zub, da je jedino što ćemo dobiti jedan zub, a ne jednu ruku ili." ovdje ona opet zastane,

"jedno srce." Opet se nasmiješila, sagnula i poljubila ga u obraz, a novine su se u znak prosvjeda zgužvale i zapucketale.

Kad se uspravila, reče, "Svezat ću ih u snop. Ima li konopca u kuhinji?"

"Da, tamo je."

Ona kimne i izađe iz sobe.

Brunetti dohvati svoje naočale i svoj primjerak Cicerona i vrati se čitanju.

Više od sat vremena kasnije, zazvonio je telefon, ali netko se javio prije Brunettija.

Pričekao je minutu, ali Paola ga nije pozvala. Ponovno se posvetio Ciceronu; sada nije želio razgovarati ni s kim.

Nekoliko minuta kasnije u spavaću je sobu ušla Paola.

"Guido." reče ona, "Vianello je zvao."

Brunetti spusti rastvorenu knjigu licem nadolje na pokrivače i virne prema Paoli preko gornjeg ruba naočala.

"Molim?" upita.

"Grofica Lorenzoni." zausti Paola, a zatim sklopi oči i zanijemi.

"Što?"

"Objesila se."

I prije nego što je promislio, Brunetti prošapta,

"Ah, baš ga žalim."

Table Of Contents

- [1](#)
- [2](#)
- [3](#)
- [4](#)
- [5](#)
- [6](#)
- [7](#)
- [8](#)
- [9](#)
- [10](#)
- [11](#)

- [12](#)
- [13](#)
- [14](#)
- [15](#)
- [16](#)
- [17](#)
- [18](#)
- [19](#)
- [20](#)
- [21](#)
- [22](#)
- [23](#)
- [24](#)
- [25](#)
- [26](#)
- [27](#)

Table of Contents

[1](#)

[2](#)

[3](#)

[4](#)

[5](#)

[6](#)

[7](#)

[8](#)

[9](#)

[10](#)

[11](#)

[12](#)

[13](#)

[14](#)

[15](#)

[16](#)

[17](#)

[18](#)

[19](#)

[20](#)

[21](#)

[22](#)

[23](#)

[24](#)

[25](#)

[26](#)

[27](#)

[27](#)

[Table Of Contents](#)

Table of Contents

[1](#)

[2](#)

[3](#)

[4](#)

[5](#)

[6](#)

[7](#)

[8](#)

[9](#)

[10](#)

[11](#)

[12](#)

[13](#)

[14](#)

[15](#)

[16](#)

[17](#)

[18](#)

[19](#)

[20](#)

[21](#)

[22](#)

[23](#)

[24](#)

[25](#)

[26](#)

[27](#)

[Table Of Contents](#)